

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Can Cüneyt ŞAHİN

Danışman

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ

2019

KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Can Cüneyt ŞAHİN

Danışman

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ

2019

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ danışmanlığında Can Cüneyt ŞAHİN tarafından hazırlanan "Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

06./11/20..19

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ
(Başkan)

Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi İsa SARI
(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

Doç.Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

06/11/2019

Can Cüneyt ŞAHİN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimin boyunca engin bilgi birikimi ve bakış açısıyla, desteğini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ'a ve jüri üyesi hocalarıma çok teşekkür ederim. Hayatımın her alanında maddi ve manevi destekleriyle yanımda olan ve mensubu olmaktan gurur duyduğum ailemin tüm fertlerine ayrıca teşekkür ederim.

ÖN SÖZ

Geçmişten günümüze milletlerin maddi ve manevi tüm değerlerini gün yüzüne çıkarmanın bir yolu da söz varlığı çalışmalarıdır. Söz varlığı çalışmaları belli bir coğrafyada yaşayan ve ortak dil kullanan insanların kullandıkları bu dilden hareketle onların tarihî, kültürel, ekonomik, siyasî, askerî yapıları yani genel olarak maddi ve manevi dünyaları hakkında bilgiler sunar. Araştırmacılar bu çalışmalar ile bir dilin belli bir konu alanına yönelebileceği gibi genel bir gidişat da izleyebilirler.

Türkler, tarihin en eski zamanlarından itibaren gerek var oldukları coğrafyalarda gerekse buldukları yerleşke dışına çıkarak başka milletlerle etkileşim içine girmiş, dünya siyasetinde söz sahibi olmuşlardır. Bu baskın tutumun temelinde yatan en önemli unsur zengin bir kültür ve tarih birikimidir. Bu kültür ve tarih birikimi ile daha birçok değer ve olgu ait olduğu milletin dilinden hareketle saptanabilir durumdadır. Biz bu çalışmamızda farklı topluluklarla iç içe varlığını sürdürmüş, benimsedikleri farklı dinlerin etkisiyle farklı kültürel özelliklere bürünmüş ve maddi - manevi değerler bağlamında kendinden söz ettirmeyi başarmış Uygurların söz varlığı dünyasına bir kapı açtık.

“Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı” adlı çalışmamızın birinci bölümünde Uygur devletlerinin tarihî gelişimine yer verilmiş ve bu devletlerden kalan temel eserler, etkisinde yazıldıkları Budizm ve Manihaizm gibi dinî inanışlar açıklanarak incelenmiştir. Bununla birlikte dönemin eserlerinin bulunuşu, ve bu eserler üzerine yapılan çalışmalar hakkında da bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde dönemin kaynaklarından elde edilen sözcükler, anlamları ve alındıkları eserlerin kaynak bilgileriyle birlikte ilgili oldukları başlıklar altında tasnif edilmiştir. Bu tasnifte Hatice ŞİRİN’in “Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi” adlı eserinin söz varlığı ile ilgili konu başlıkları esas alınmış ve bu başlıklara ek olarak farklı tasnif grupları da oluşturulmuştur. Bu bölüm kapsamında kelimelerin, alındıkları eserlerdeki transkripsiyon alfabesine uygun olarak cümle örneklerine de yer verilmiştir.

ÖZET

Şahin, Can Cüneyt, “Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019.

Uygurlar farklı din ve inanışların etkisiyle farklı kültürel yapıları bir arada yaşamış, geçmişten alıngeldikleri düzeni Manihaizm’in etkisiyle terk ederek yeni bir kültürel yapı ile gelenek – görenek anlayışına bürünmüşlerdir. Bu inanç değışikliğı yaşam tarzlarında keskin değışimlere sebep olmuş ve geleneksel yapılarının farklı bir boyutta ilerlemesini sağlamıştır. Geçmişte göçebe bozkır kültürünü yaşamış olan Uygurlar sonraları yerleşik hayatla tanışmış ve böylelikle bu iki zıt yaşam tarzının getirilerini kimliklerinde barındırmışlardır. Bu çalışmada böylesine köklü bir kültürün ve tarihin yansımaları, dönemin söz varlığı vasıtasıyla dilden hareketle ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Eski Uygur Türkçesi, Uygurlar, Söz Varlığı.

ABSTRACT

Uighurs, lived together different structures with impact on different religion and beliefs, abandoning order which is accustomed to the past with effect on Manihaizm and then wrap oneself up a new tradition insight. This belief change has been caused sharp changes in lifestyle and has provided a progress of their traditional structure in a different dimension. Uighurs who has lived culture of nomadic and steppe, then they has met settled life and then they has hold their identity in yield of this two opposite lifestyle. In this study the reflections of such a rooted culture and history have been put forward by means of a vocabulary with language.

Keywords: Old Uighur Turkish, Uighurs, Vocabulary.

KISALTMALAR

ABH: Aç Bars Hikâyesi: GULCALI, Zemire, Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan "Aç Bars" Hikâyesi, TDK Yayınları, Ankara, 2015.

AS: Abhidharma Shogaito: SHŌGAİTO, Masahiro, Studies in the Uighur Version of the Abhidharmakośabhāṣya-ṭīkā Tattvārthā, Volume II, Text, Translation and Commentary and Glossary, Shokado, 1993.

AY: Altun Yaruk: KAYA, Ceval, Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin, TDK Yayınları, Ankara, 1994.

BÖ: Bahşı Ögdisi: LAUT, J. P. , Ölmez, Mehmet, Tibet Buddhizmine Ait Eski Uygurca Bahşı Ögdisi, Klaus Röhrborn Armağanı, Freiburg / İstanbul, 1998.

BT I: Berliner Turfantexte I: HAZAI, George, ZIEME, Peter, Berliner Turfantexte I, Akademie – Verlag, Berlin, 1971.

BT XX: Berliner Turfantexte XX: ZIEME Peter, Vimalakīrtinirdesaśutra (Berliner Turfantexte XX), Belgium, 2000.

ÇBH: Çaçtani Bey Hikâyesi: MÜLLER, F.W.K. , GABAİN, A. Von, Çaçtani Bey Hikâyesi, çev. S. Himran, Būrhaneddin Erenler Basımevi, İstanbul, 1945.

DAS: Dasakarmapathavadanamala: ELMALI, Murat, Daśakarmapathāvadānamālā Giriş – Metin – Çeviri – Notlar – Dizin – Tıpkıbası, TDK Yayınları, Ankara, 2016.

ETG: Eski Türkçenin Grameri: GABAİN, A. Von, Eski Türkçenin Grameri, çev. Mehmet Akalın, TDK Yayınları, Ankara, 2007.

ETŞ: Eski Türk Şiiri: ARAT, Reşit Rahmeti, Eski Türk Şiiri, TTK Yayınları, Ankara, 2007.

EUTS: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü: CAFEROĞLU, Ahmet, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara, 2015.

H: Huastuanift: ÖZBAY, Betül, Huastuanift Manihaist Uygurların Tövbe Duası, TDK Yayınları, Ankara, 2014.

HTB: Hsüan – Tsang Biyografisi: ÖLMEZ, Mehmet, Hsüan – Tsang’ın Eski Uygurca Yaşamöyküsü VI. Bölüm, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1994.

Huas: Huastuanift: Le Coq, A. V. , Huastuanift (Türkçe çeviri: S. Himran), Ulusal Matbaa, Ankara, 1941.

IB: Irk Bitig: TEKİN, Talat, Irk Bitig Eski Uygurca Fal Kitabı, TDK Yayınları, Ankara, 2017.

İKP: İyi Kötü Prens: HAMILTON, James Russell, Dunhuang Mağarası’nda Bulunmuş Buddhacılığa İlişkin Uygurca El Yazması İyi ve Kötü Prens Öyküsü, çev. Vedat Köken, TDK Yayınları, Ankara, 2011.

KİP: Kuanşi İm Puser: TEKİN, Şinasi, Uygurca Metinler I Kuanşi İm Puser (Ses İşiten İlah), TDK Yayınları, Ankara, 1993.

Maitri: Maitrisimit: TEKİN, Şinasi, Uygurca Metinler II, Maytrisimit, Burkancıların Mehdîsi, Maitreya İle Buluşma Uygurca İptidaî Bir Dram (Burkancılığın Vaiphâşika tarikatine ait bir eserin Uygurcası), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1976.

Man: Manichaica: LE COQ, A. von, Türkçe Mani El Yazıları (Manichaika), C.1, çev. Fuat Kösearif, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.

SY: Sekiz Yükmeç: ODA, Juten, A Study of Buddhist Sutra Called Sekiz Yükmeç yaruq or Sekiz Törlüğün Yarumış Yaltrımış in Old Turkic, Hozokan, Kyoto, 2010.

UD: Uygurca Dışastvustık: KALJANOVA, Elmira, Uygurca Dışastvustık (Giriş – Metin – Çeviri – Dizin ve Tıpkıbasım), Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005.

UI4: Uigurica IV: MÜLLER, F. W. K. , GABAİN, A. von, Uigurica IV, Berlin, 1931.

Üİ: Üç İtigsizler: BARUTÇU ÖZÖNDER, F. Sema, Üç İtigsizler: Sthiramati’nin Vasubandhu’nun Abhidharmakośāsāstra’sına yazdığı tefsirin ETü. Tercümesi Abidarim kınılg koşavarti şastirtakıncıntü yörüglerining kingürüsü’nden: Giriş, Metin, Tercüme, Notlar, İndeks, XXX levha, TDK yayınları, Ankara, 1998.

U3h: Uygurca Üç Hikaye: Uigurica IV – B, C, D: MÜLLER, F. W. K., GABAİN, A. von, Uygurca Üç Hikaye: Uigurica IV – B, C, D, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, 1946.

çev. : Çeviren.

Çin. : Çince.

Moğ. : Moğolca.

Skr. : Sanskritçe.

Soğd. : Soğdca.

Sür. : Süryanice.

TDK: Türk Dil Kurumu.

Tib. : Tibetçe.

TTK: Türk Tarih Kurumu.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vii
0. GİRİŞ.....	1
0.1. ÇALIŞMANIN AMACI, ÖNEMİ, YÖNTEMİ, KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI.....	1
0.1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	1
0.1.2. Çalışmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	1
I. BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1.1. UYGURLAR.....	2
1.1.1. Orhun Uygur Kağanlığı.....	2
1.1.2. Kansu Uygur Devleti.....	3
1.1.3. Hoço Uygur Devleti.....	4
1.2. ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ.....	5
1.2.1. ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİ.....	6
1.2.1.1. Budist Çevrede Gelişen Metinler.....	6
1.2.1.1.1. Vinayalar.....	8

1.2.1.1.2. Sutralar (Sudurlar).....	8
1.2.1.1.2.1. Altun Yaruk (Suvarnaprabhasa-sutra).....	8
1.2.1.1.2.2. Sekiz Yükmek.....	9
1.2.1.1.2.3. Kuan-şi-im Pular.....	9
1.2.1.1.2.4. İnsadi Sudur.....	10
1.2.1.1.2.5. Yitiken Sudur.....	10
1.2.1.1.2.6. Hsin Tözin Ukutdaçi Nom.....	10
1.2.1.1.2.7. Beyaz Lotus Cemiyeti Sutrasi.....	10
1.2.1.1.3. Abhidharmalar.....	11
1.2.1.1.3.1. Abidarim Kınılıg Koşavarti Şastr.....	11
1.2.1.1.4. Anlatılar-Masallar.....	11
1.2.1.2. Manihaist Çevrede Gelişen Metinler.....	11
1.2.1.3. Hristiyan Çevrede Gelişen Metinler.....	12
1.2.1.4. Din Dışı Çevrede Gelişen Metinler.....	12
1.2.2. ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİNİN BULUNUŞU.....	14
II. İKİNCİ BÖLÜM.....	16
1. ÖZEL AD BİLGİSİ VE DİL BİLGİSİ ÖGELERİ.....	16
1.1. Kişi ve Eser Adları (Unvan Niteleyicileri ve Unvanlarıyla).....	16
1.1.1. Kağanlar.....	16
1.1.2. Katunlar, Kunçuylar.....	16
1.1.3. Tigin, Yabgu, Tarkan, Tudun, Buyruk, İlteber, Çor, Beg ve Diğer Askerî-İdari Kimlikler.....	16
1.1.4. Başka Boyların, Kavimlerin ve Orduların Liderleri, Temsilcileri.....	17
1.1.5. Diğer Kişiler.....	21

1.1.6. Eser Adları.....	54
1.2. Yer Adları.....	56
1.2.1. Kağanlık Merkezleri.....	56
1.2.2. Irmaklar.....	56
1.2.3. Göller.....	57
1.2.4. Dağlar, Tepeler.....	57
1.2.5. Kentler.....	58
1.2.6. Ülkeler.....	63
1.2.7. Çöller.....	64
1.2.8. Ovalar.....	64
1.2.9. Diğer Yer Adları.....	64
1.3. Kavim ve Boy Adları.....	66
1.4. Niteleme Adları.....	68
1.4.1. Fiziksel-Bedensel Özellikleri İçeren Niteleme Adları.....	68
1.4.2. Değer Yargılarını ve İlgili Soyut Unsurları İçeren Niteleme Adları.....	98
1.4.3. Yüz-Ölçümü-Zaman Nitelik ve İlgilerini İçeren Niteleme Adları.....	146
1.4.4. Miktar, Hacim, Ölçü Bildiren Niteleme Adları.....	152
1.4.5. Hayvanlara Ait Niteleme Adları.....	163
1.4.6. Devlet, Toplum ve Askerlikle İlgili Niteleme Adları.....	164
1.4.7. Duyularla Anlaşılan Özellikleri Karşılaman Niteleme Adları.....	171
1.4.8. Psikolojik Durumlarla İlgili Niteleme Adları.....	174
1.4.9. Renk Adları.....	175
1.4.10. Gösterme-Belirtme Niteleyicileri.....	177
1.4.11. Belirsizlik Sıfatları.....	178

1.5. Tarz-Durum Bildiren Adlar.....	179
1.6. Yer-Zaman Sözlere.....	198
1.7. Soru-Belirsizlik Sözlere.....	206
1.8. Zamirler.....	212
1.8.1. Kişî Zamirleri.....	212
1.8.2. Dönüşlülük Zamirleri.....	216
1.8.3. Belirsizlik Zamirleri.....	216
1.8.4. İşaret Zamirleri.....	218
1.9. Dil Bilgisi Görevleri (Edatlar-Bağlaçlar).....	219
1.9.1. Soru Edatı.....	219
1.9.2. Pekiştirme-Vurgulama Edatları.....	219
1.9.3. Olasılık Edatı.....	220
1.9.4. Son Çekim Edatları.....	221
1.9.5. Ünlem Edatları / Sesleniş.....	223
1.9.6. Bağlaçlar.....	224
1.9.7. Benzetme Edatları.....	229
2. KONULARINA GÖRE ADLAR.....	230
2.1. Zaman.....	230
2.1.1. Zaman, Çağ, Devir.....	230
2.1.2. Yıl, Mevsim, Ay, Gün.....	232
2.1.2.1. Yıl.....	232
2.1.2.2. Mevsim.....	233
2.1.2.3. Ay.....	233
2.1.2.4. Gün.....	234

2.1.3. Takvim.....	235
2.2. Gökyüzü, Hava Olayları.....	235
2.2.1. Gökyüzü, Gök Cisimleri.....	235
2.2.2. Hava, Meteoroloji Olayları.....	242
2.2.3. Karanlık, Aydınlık, Işık, Gölge.....	243
2.3. Bitkiler.....	244
2.4. Hayvanlar.....	254
2.4.1. Evcil Hayvanlar.....	254
2.4.2. Yabani Hayvanlar, Av Hayvanları.....	259
2.4.3. Hayvan Toplulukları.....	268
2.4.4. Hayvan Organları, Uzuvarları, Dokuları.....	268
2.4.5. Hayvanlarla İlgili Eşyalar.....	269
2.4.6. Hayvan Yuvaları ve Hayvanlarla İlgili Tesisler.....	270
2.5. İnsan Bedeni.....	271
2.5.1. Beden, Organlar, Dokular.....	271
2.5.2. Vücut Salgıları.....	285
2.5.3. Beden Sağlığı.....	286
2.6. Coğrafya.....	291
2.6.1. Kara Kütleleri.....	291
2.6.2. Su Kütleleri.....	295
2.6.3. Coğrafi Yönler.....	297
2.6.4. Yer-Yön Adları.....	298
2.7. Gündelik Yaşam Öğeleri.....	306
2.7.1. Ateş-Su.....	306

2.7.2. Beslenme.....	307
2.7.3. Yol, Geçit.....	314
2.7.4. Madenler, Mineraller.....	315
2.7.5. Giyim.....	319
2.7.6. Ölçü, Ağırlık.....	321
2.7.7. Müzik Aleti.....	324
2.7.8. Zanaat, Yapı İşleri.....	325
2.7.9. Ticaret, Endüstri.....	326
2.7.9.1. Mal Mülk, Servet, Takas, Para.....	326
2.7.9.2. Günlük Hayatta Kullanılan Araçlar ve Nesnelere.....	334
2.7.9.3. Ticari Taşımacılık.....	342
2.7.9.4. Ulaşım, Seyahat, Hareket	343
2.7.10. Kent, Konut, İstihkâm.....	344
2.7.10.1. Kent.....	344
2.7.10.2. Konut, İstihkâm.....	344
2.7.10.3. Konut Bölümleri, Parçaları.....	349
2.7.11. Sanat (Bezeme, Resim, Heykel, Yazıt, Damga).....	351
2.7.12. Müzik – Ses – Melodi.....	354
2.7.13. Müzik veya Şiire Dayalı Türler – Ürünler ve İlgili Unsurlar.....	355
2.8. Birey, Toplum, Halk, Devlet, Siyaset, Savaş.....	357
2.8.1. Yaşam Evreleri.....	357
2.8.2. İnsan, Kadın, Erkek.....	358
2.8.3. Birey, Grup, Arkadaşlık, Komşuluk.....	360
2.8.4. Akralalık.....	366

2.8.4.1. Kan Akrabalığı.....	366
2.8.4.2. Evliliğe Dayalı Akrabalık.....	369
2.8.5. Unvanlar, Rütbeler.....	370
2.8.6. Unvan Niteleyicileri.....	378
2.8.7. Meslekler.....	379
2.8.8. İl, Vatan, Yurt.....	388
2.8.9. Bayrak, Sancak.....	389
2.8.10. Sınır.....	390
2.8.11. Bodun, Boy, Oymak, Halk.....	391
2.8.12. İletişim, Etkileşim.....	393
2.8.13. Kimlik, Ad, Unvan.....	412
2.8.14. Ün, Şan, Şöhret; Saygınlık.....	414
2.8.15. İş, Hizmet.....	415
2.8.16. Zenginlik, Yoksulluk.....	416
2.8.17. Tutsaklık.....	419
2.8.18. Mülkiyet.....	420
2.8.19. Avcılık.....	421
2.8.20. Tarım.....	422
2.8.21. Evlilik.....	424
2.8.22. Cenaze.....	425
2.8.23. Kıtlık.....	426
2.8.24. Yasa, Töre.....	426
2.8.25. Ceza, Yaptırım.....	428
2.8.26. Kozmogoni, Din, İnanç.....	428

2.8.27. Politika.....	492
2.8.28. Savaş, Ordu.....	493
2.8.28.1. Savaş.....	493
2.8.28.2. Ordu.....	494
2.8.28.3. Asker, Savaşçı.....	494
2.8.28.4. Savaş Gereçleri, Silah, Teçhizat.....	496
2.8.28.5. Düşman.....	498
2.8.28.6. Engel, Bariyer.....	499
2.8.29. Tür, Cins.....	501
2.8.30 Destek, Yardım.....	501
2.8.31. Diller ve İlgili Unsurlar.....	503
2.9. Sayı Adları.....	505
2.9.1. Asıl Sayılar.....	505
2.9.2. Onluklar Arası Sayılar.....	510
2.9.3. Sıra Sayıları.....	510
2.9.4. Topluluk Sayıları.....	512
2.9.5. Üleştirme Sayıları.....	513
2.10. Kavramlar.....	514
2.10.1. Zaman Kavramı.....	514
2.10.2. Değer Yargıları ve İlgili Soyut Unsurlar.....	517
2.10.3. Duygu, Ruhsal Durum.....	533
2.11. Varlıkların Olma ve Bulunmaları.....	540
3. KONULARINA GÖRE FİİLLER.....	542
3.1. Temel Kılış, Oluş, Durum.....	542

3.1.1. Oluş Fiilleri.....	542
3.1.2. Kılış Fiilleri.....	586
3.2. Fiziksel Gereksinim (Acıkma, Yeme, İçme, Doyma, Uyuma, Uyanma).....	625
3.2.1. Oluş Fiilleri.....	625
3.2.2. Kılış Fiilleri.....	627
3.3. İnsan ve Bedeni (Doğum, Yaşayış, Ölüm, Hastalık, Yaralanma, Sakatlanma).....	629
3.3.1. Oluş Fiilleri.....	629
3.3.2. Kılış Fiilleri.....	635
3.4. Duygu, Zihin.....	637
3.4.1. Duygular (Ruhsal Durum).....	637
3.4.1.1. Oluş Fiilleri.....	637
3.4.1.2. Kılış Fiilleri.....	647
3.4.2. Akıl, Zihin.....	649
3.4.2.1. Oluş Fiilleri.....	649
3.4.2.2. Kılış Fiilleri.....	651
3.5. Devlet.....	656
3.5.1. Devlet Kurma, Devletleşme.....	656
3.5.1.1. Oluş Fiilleri.....	656
3.5.1.2. Kılış Fiilleri.....	657
3.5.2. Devlet Düzeninin Bozulması.....	658
3.5.2.1. Oluş Fiilleri.....	658
3.5.2.2. Kılış Fiilleri.....	658
3.6. Politika, Diplomasi.....	659
3.6.1. Oluş Fiilleri.....	659

3.6.2. Kılış Fiilleri.....	659
3.7. Askerlik, Savaş, Kahramanlık	659
3.7.1. Oluş Fiilleri.....	659
3.7.2. Kılış Fiilleri.....	663
3.8. Yerleşim, Yurt Tutma.....	667
3.8.1. Oluş-Kılış Fiilleri.....	667
3.9. Etkileşim, İletişim.....	669
3.9.1. Oluş Fiilleri.....	669
3.9.2. Kılış Fiilleri.....	683
3.10. Avcılık.....	709
3.10.1. Oluş - Kılış Fiilleri.....	709
3.11. Evlilik.....	710
3.11.1. Oluş Fiilleri.....	710
3.11.2. Kılış Fiilleri.....	710
3.12. Cenaze.....	710
3.12.1. Oluş Fiilleri.....	710
3.12.2. Kılış Fiilleri.....	711
3.13. İş, Hizmet.....	711
3.13.1. Oluş Fiilleri.....	711
3.13.2. Kılış Fiilleri.....	712
3.14. Kalkınma.....	714
3.14.1. Oluş Fiilleri.....	714
3.14.2. Kılış Fiilleri.....	715
3.15. Ad, Unvan.....	715

3.15.1. Oluş Fiilleri.....	715
3.15.2. Kılış Fiilleri.....	716
3.16. Kıtık.....	716
3.16.1. Oluş Fiilleri.....	716
3.16.2. Kılış Fiilleri.....	717
3.17. Yasa, Ceza.....	717
3.17.1. Kılış Fiilleri.....	717
3.18. Sanat.....	718
3.18.1. Resim, Bezeme.....	718
3.18.1.1. Kılış Fiilleri.....	718
3.18.2. Doğa, Meteoroloji, Hava.....	719
3.18.2.1. Oluş Fiilleri.....	719
3.18.3. Yapı, Konut, Mimari.....	720
3.18.3.1. Kılış Fiilleri.....	720
3.18.4. Yazı, Yazıt.....	720
3.18.4.1. Kılış Fiilleri.....	720
3.19. Kozmogoni, Din, İnanç.....	721
3.19.1. Oluş Fiilleri.....	721
3.19.2. Kılış Fiilleri.....	722
3.20. Hayvanlar.....	723
3.20.1. At Binme.....	723
3.20.1.1. Oluş Fiilleri.....	723
3.20.1.2. Kılış Fiilleri.....	724
3.20.2. Telefata, Yaralanma.....	724

3.20.2.1. Oluş Fiilleri.....	724
3.20.2.2. Kılış Fiilleri.....	724
3.20.3. Hayvan Yetiştirme, Himaye Etme.....	725
3.20.3.1. Kılış Fiilleri.....	725
3.20.4. Hayvan Sesleri.....	725
3.20.4.1. Oluş Fiilleri.....	725
3.21. Yardımcı Fiiller.....	726
3.21.1. Adla Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller.....	726
3.21.2. Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller.....	726
3.21.3. Ana Yardımcı Fiiller.....	727
III. SONUÇ.....	728
KAYNAKÇA.....	729

0. GİRİŞ

0.1. ÇALIŞMANIN AMACI, ÖNEMİ, YÖNTEMİ, KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

0.1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada temel amaç, Eski Uygur Türkçesinde yer alan kelimeleri kaynakçada belirtilen dönemin temel eserlerinden hareketle ortaya koymaktır. Bu işlem gerçekleştirilirken çalışmaya dâhil edilmiş kelimeler muhtevası bakımından ilgili başlık altında tasnif edilmiştir. Böylelikle dönemin söz varlığı üzerine çalışma yapmak isteyen araştırmacılar çalışmalarına yön veren konu başlığına göre sözcükleri toplu hâlde bulabileceklerdir. Bununla birlikte ulaşabilecekleri bu sözcüklerin kaynak bilgisine de erişebileceklerdir.

0.1.2. Çalışmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma dâhilinde elde edilen kelimelere kaynakçada belirtilen eserlerin dizinleri ile içerikleri taranarak ve dönemin sözlüklerinden olan Ahmet Caferoğlu'nun hazırlamış olduğu Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü vasıtasıyla ulaşılmıştır. Bu kapsamda Eski Uygur Türkçesine ait sözcükler söz konusu eserlerden hareketle incelenmiş, anlamlarına ve türlerine göre tasnif edilmiştir. Kelimelerin hemen yanında, alındıkları kaynaklara yer verilmekle birlikte bu kaynakların içeriğine ve sağladığı imkana göre sözcüklerin yer aldığı cümleler de transkripsiyon alfabesine uyularak çalışmaya dâhil edilmiştir.

I. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. UYGURLAR

Uygurlar müstakil bir devlet kurmadan önce çeşitli kavimler ile iç içe varlıklarını sürdürmüşlerdir. Çin kaynaklarına göre MS 5. yüzyılda Orkun ile Volga nehirleri arasındaki bölgede varlığını sürdürmüş Kao-çe isimli bir kavim vardı. Bu kaynaklar diğer kuzey Türk kavimlerinin Kao-çe'lere, Tie-le adını verdiklerinden bahseder. Tie-le ismi, Ahmet Bican Ercilasun'un anlatımına göre Köktürk bengü taşlarında geçen Tölis ile eş değerdir (Ercilasun, 2004: 213). Uygurlar da Tölislerin içerisinde barınan etnik gruplardandı. Sonraki zamanlarda Köktürkler bünyesinde de yer alan, dokuz boyun birleşiminden oluştuğu için "Dokuz Oğuz" unvanıyla da anılan Uygurlar, kağanlığın güçlü ve hâkim dönemlerinde itaatkâr bir yapı sergilerken karışıklığın baş gösterdiği, Köktürklere sıkıntılı dönemlerinde isyankâr bir hâle bürünmüşlerdir. Bu isyankâr yapı dolayısıyla Köktürklere karşı bir tutum sergileyen Basmıl ve Karluklarla iş birliği içerisine giren Uygurlar, 742 yılında isyan etmiş ve bu isyan sonucunda Köktürk hükümdarı Kutlug'u öldürmüşlerdir. Bu hadise sonucunda Basmların lideri kağan olmuş; Karluklara batı, Uygurlara ise doğu yabguluğu verilerek bu topraklardaki Karluk ve Uygur hakimiyeti Çin tarafından tanınmıştır. Şine Usu yazıtından anlaşıldığı üzere ilerleyen yıllarda Karluklar ile Uygurların arası açılmış ve önce Basmlar sonra da Karluklar Uygurlar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bu yaşananları takiben Uygurlar 745 yılında "Orhun Uygur Kağanlığı" olarak da anılan müstakil bir devlet kurmayı başarmışlardır.

1.1.1. Orhun Uygur Kağanlığı

Önce Köktürklere sonra da Basmıl ve Karluklara son vererek Orhun bölgesinde kağanlıklarını kuran Uygurlar, devletin kurucusu olarak kabul edilen Kutlug Bilge Köl Kağan döneminde her yana haber salmış ve Orhun Uygur Kağanlığı'nın kurulduğunu ilan etmişlerdir. 747 yılında Kutlug Bilge Köl Kağan'ın halefi olarak hükümdarlığı devralan Bayan Çor Kağan zamanında Uygur Devleti bulunduğu bölgede oldukça etkin bir konuma gelmiştir. Uygurların bu baskın tutumu 751 yılında Talas Savaşı'nda Müslüman Araplara yenilen Çin'in iş içlerine kolaylıkla

karışabilmesinden anlayabiliyoruz. Orhun Uygur Kağanlığı'nın en güçlü dönemi üçüncü hükümdarları olan ve 747-759 yılları arasında hüküm sürmüş Böğü Kağan zamanında yaşanmıştır. Çin imparatorluğu, bünyesinde çıkan isyanları bastırmaktan aciz bir hâle gelmiş ve refaha çıkabilmek için Uygurlardan yardım istemiştir. 762 yılında Çin'de çıkan yeni bir isyan sonucunda Çin imparatorunun isteğiyle Böğü Kağan bu isyana müdahale etmiş ve Çanan ile Loyan'ı isyancılardan kurtarmıştır. Bu desteğin karşılığında Böğü ve ordusu Çin şehirlerinden bazılarını yağmalamış ve birçok ticari ayrıcalığa sahip olmuşlardır. Bu gelişmeleri takiben Böğü Kağan yanında dört Mani rahibiyle ülkesine dönmüştür. Böğü bu rahiplerle yaptığı görüşmelerin ardından Manihaizm'i resmen kabul etmiş ve devlet dini olarak tayin etmiştir.

Manihaizm'in benimsenmesi Uygurlar ve genel Türk tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Göçebe, avcı ve savaşçı bir toplum yapısından gelen Uygurlar bu gelişme sonrasında tüm bu özelliklerinden vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Bu durum Mazdeizm (Mecusilik), Hristiyanlık ve Budizm karışımı bir din olan Manihaizm'in et yemeyi, içki içmeyi ve canlıları öldürmeyi yasaklamasından kaynaklanır. Bu inanın etkisiyle geleneksel yapısında değişimler yaşanan Uygurlar şehirciliğe önem vermiş, mimari yapılar da oldukça ilerlemiş ve kalıcı eserler inşa etmişlerdir. Buna karşılık olarak savaşçılık özelliklerini yitiren Uygurların akıncılık geleneği oldukça zayıflamıştır.

Bölgedeki baskınlığı 820 yılına kadar devam eden Uygurlar, bu tarihten itibaren gerek Çin entrikaları ile boy liderlerinin arası açılarak gerekse ülke genelinde yaşanan kıtlıklar sebebiyle güçsüz düşmeye başlamıştır. Tüm bu olumsuzluklar sonrasında 840 yılında Orhun Uygur Devleti'ne Kırgızlar tarafından son verilmiştir.

1.1.2. Kansu Uygur Devleti

Kırgızların, Orhun Uygur Kağanlığı'nda yaşatmış olduğu katliamdan sağ kurtulanlar güneye ve güneybatıya göçtü. Güneye göçenler Kansu'ya yerleşmiş ve burada Kansu Uygur Devleti'ni kurmuşlardır. Günümüzde Çin'in kuzeybatı bölgesinde, Doğu Türkistan'da yaşayan Sarı Uygurlar Kansu Uygurlarındandır. 905 yılına kadar Çin'e bağlı Tun-huang ordusunda görev alan Kansu Uygurları, bu ordunun Çin'e isyan

edip bağımsız bir devlet kurması ve kendilerine baskı uygulaması sebebiyle onlara baş kaldırarak Tun-huang'ı 911 yılında ele geçirmiş ve bu devlete son vermişlerdir. Bu hadise Hoço Uygurlarının bağımsızlığına sebep olması açısından son derece önemlidir. Çin hanedanlığı ile olumlu ilişkiler kurmasına rağmen Kansu Uygurları 940 yılında Kitanların, 1028 yılında ise Tangutların idaresi altına girmiştir. 1036 yılında Kansu Uygurlarının tüm toprakları Tangutlar tarafından ele geçirilince Tun-huang (Bin Buda) mağaralarındaki bodhisattvalar (Burkan adayları) ellerindeki kitapları mağarada ördükleri bir duvar arkasına saklayıp kaçtılar. Bu kitaplar Avrupalı ve Asyalı Türkologlar tarafından 20. yüzyılda bulunacaktır. 1226 yılında Cengiz Han döneminde Moğol hakimiyetine giren Kansu Uygurları müstakil bir devlet olarak varlıklarını kaybetmiş ve Budizm inancı etkisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

1.1.3. Hoço Uygur Devleti

840 yılında Kırgızların gerçekleştirdiği katliamdan kurtulup güneybatıya göçen Uygurların bir kısmı Tibetlilere tâbi oldu. Asıl grup ise Doğu Türkistan'ın tarım havzası bölgesine yönelerek Hoço Uygur Devleti'ni kurdu. Hoço Uygur Devleti'nin varlığı Çin tarafından vakit kaybetmeden tanındı. Hoço Uygurlarının yaşadığı coğrafyada temelde bir Hint-Avrupa kavimleri olan Toharlar ve Soğdaklar tarafından yurt tutulmuştu. Bu durum söz konusu coğrafyanın kadim bir Türk toprağı olduğu gerçeğini değiştirmez ki Kaoçeler (Tölisler) eski zamanlardan beri bu topraklarda yaşıyordu. 911 yılında Kansu Uygurlarının Tun-huangı ele geçirmesi neticesinde Hoço Uygurları da tam anlamıyla bağımsız oldu ve bu durum Çin tarafından Tibetlilere denge politikası oluşturmak açısından hemen tanındı. Hoço Uygurlarında 14. yüzyıl sonlarına kadar Budizm inancı varlığını korusa da Müslümanlık yine bu yüzyılda Uygurlar arasında yayılmaya başlamış ve 15. yüzyılda Hoço Uygurlarının hâkim dinî inancı İslamiyet olmuştur. Buna karşılık Kansu Uygurlarında Budizm varlığını devam ettirmiştir. Hoço Uygur Devleti askerî anlamda güçlü bir tutum sergileyemediği için 1120'de Kara Hitayların, 1209'da Moğolların, 1260'ta ise Çağatay Hanlığı'nın idaresi altına girmiş ve 1368 yılında Çinliler tarafından yıkılmıştır.

1.2. ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ

Eski Uygur Türkçesi, Eski Türkçe Dönemi'nde metinler ile takip edilebilen ilk evre niteliğindeki Köktürkçeden sonraki evreyi temsil eder. Bununla birlikte Uygurların bırakmış olduğu tüm eserleri Eski Uygur Türkçesine dâhil etmek doğru değildir. Bunun sebebi Uygurların Orhon bölgesinde Türk Runik harfleriyle oluşturduğu metinler Eski Uygur Türkçesinin değil Köktürkçenin kapsamındadır. Bu bağlamda Köktürkçe (Orhon Türkçesi) ile Eski Uygur Türkçesi arasındaki farklılıkları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- 1. Coğrafi Kıyaslama:** Köktürkçe metinler günümüz dünyasında Moğolistan'da yer alan Orhon bölgesinde Ötüken dolaylarında varlık bulmuşken Eski Uygur Türkçesi metinleri çoğunlukla Doğu Türkistan'daki Tarım havzasında ortaya çıkmıştır.
- 2. Dinî İnanış Kıyaslaması:** Orhun Türkçesinin temeli Gök Tanrı inancına dayanır. Buna karşılık olarak Eski Uygur Türkçesini ağırlıklı olarak Budizm ile Manihaizm inancı ve az da olsa Hristiyanlığın Nesturi mezhebi şekillendirir.
- 3. Alfabetik Kıyaslama:** Köktürkçe metinlerde Türk Runik harfleri etkin durumdayken Eski Uygur Türkçesi metinlerinde Uygurların Soğd alfabesinden türeterek oluşturdukları Uygur alfabesi kullanılmıştır.
- 4. Metinlerin Yazıldıkları Materyallerin Kıyaslaması:** Köktürkçe metinler genel olarak Orhun Abideleri'nde olduğu gibi taşa kazınarak oluşturulmuştur. Buna karşılık olarak Eski Uygur Türkçesi metinlerinde kağıt kullanımı yaygındır.
- 5. Üslup Kıyaslaması:** Köktürkler genel olarak akıncı bir kimliğe sahip, savaşçı bir toplumdur. Bu durum dolayısıyla metinlerinde de fetihçi bir yaklaşım, millete hesap verme kaygısı güderek somut değerlendirmeler yapan üslup ön plandadır. Eski Uygur Türkçesi metinlerinde ise şehirleşmenin

getirdiği yerleşik hayat kültürüyle soyut kavramların ağırlıklı işlendiği süslü bir anlatım ağır basmaktadır.

6. İkileme Sıklığı Kıyaslaması: Köktürkçe metinlerde ikilemelere rastlanmakla birlikte Eski Uygur Türkçesi ikilemelerin en yoğun kullanıldığı Türk dili evresidir.

7. Metinlerdeki Telif-Tercüme Kıyaslaması: Köktürkçe metinlerin; hükümdarların, vezirlerin ve komutanların emriyle taşlara kazınarak oluşturulması sebebiyle teliflik özelliği göze çarpmaktadır. Eski Uygur Türkçesi metinleri ağırlıklı olarak kağıtlara yazılarak oluşturulduğundan zamanla üzerlerinde tercüme yapılmış ve bu yönleriyle ön plana çıkmışlardır.

1.2.1. ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİ

Eski Uygur Türkçesi metinlerini genel olarak dinî muhtevaya sahip metinler ve din dışı metinler olarak iki başlık altında inceleyebiliriz. Dinî metinler ağırlıklı olarak Budizm ve Manihaizm etrafında şekillenmiştir. Bunlara ek olarak Hristiyanlığın Nesturi mezhebi çerçevesinde oluşturulan metinler de vardır. Eski Uygur Türkçesi metinlerinde çeviriler önemli bir paya sahiptir. Çince, Tibetçe, Sanskritçe ve Soğdca'dan birçok dinî metin çevrilmiş ve bu çevirilerde mütercimler keskin hatlardan ziyade daha rahat bir tavır sergilemişlerdir. Bu durumun temelinde dinî metinlerin okuyanlar tarafından kolay anlaşılması kaygısı yatmaktadır.

1.2.1.1. Budist Çevrede Gelişen Metinler

Eski Uygur Türkçesi metinlerinin büyük bir kısmını Budizm etkisinde oluşturulan eserler oluşturur. Bu anlamda eserlere hâkim olmak adına Budizm hakkında bilgi sahibi olmamız gerekmektedir.

Budizm'in kurucusu Sakyamuni olarak anılmaktadır. Sakyamuni, "Sakya kabilesinin ulusu" anlamına gelmektedir. Sakyamuni'nin gerçek adı ise Siddhartha'dır ve bu

ismin karşılığı ise “hedefine ulaşan” şeklinde verilebilir. Sakyamuni MÖ 563 yılında günümüz dünyasında Nepal’de yer alan Kapilavastu kentinde doğmuştur. Babası mütevazı bir krallığın hükümdarıdır ve annesi oğlunun doğumundan kısa bir süre sonra ölmüştür. 16 yaşında evlenen Sakyamuni’nin bir oğlu olmuştur. 29 yaşında saray dışında yaptığı bir gezintide hastalık, yaşlılık ve ölüm gibi hayatın acı gerçekleriyle karşılaşır ve bu durum onu iç dünyasında düşünmeye sevk eder. Sarayın gürültülü yaşam tarzından kurtulmaya karar verir ve kendi iç dünyasına yönelmek için bir ormanı mesken edinir. Bu ormanda geçirdiği 6 yılın ardından hiçbir sonuca ulaşamadığını görür ve Ganj Nehri dolaylarında bir incir ağacının altında uykuya dalar. Bu uyku 49 gün sürmüştür ve uyandığında 35 yaşındayken Budalık makamına erişir. Buda “aydınlanan” anlamına gelmektedir ve Uygurca karşılığı Burhan’dır. Budalık makamına eriştikten sonra Sakyamuni eriştiği makamın öğretilerini yaymak adına Ganj Nehri dolaylarındaki kutsal kent Benares’i ve Hindistan’ın kuzeyini dolaşır. Sakyamuni 80 yaşına geldiğinde Hindistan’da ölmüştür.

Budizm inancında ıstırap kavramının önemli bir yeri vardır. İstırapın kaynağı, temelinde cehalet olan arzulardır ve bu durumun sona ermesi için kişinin Nirvana’ya erişmesi gerekmektedir. Bu gerekliliği yerine getirmek için izlenecek yol Buda’nın ilkelerinin tam olarak uygulanmasından geçer. Bu ilkeler uygulanmadığında kişiler yeniden doğum döngüsüne dâhil olurlar ve işledikleri suçların ağırlığına göre ruh göçü ile farklı yaşam biçimleri içerisinde yeniden doğarlar. Bu inanış reenkarnasyon inancına karşılık gelmektedir. Bu döngü Buda’nın ilkelerini uygulayarak, ruh göçü ile acılar okyanusundan karşı kıyıda yer alan Nirvana’ya ulaşmaya kadar devam eder.

Budizm inancında iki temel mezhep vardır. Bunlardan ilki Hinayana mezhebidir. Hinayana “küçük taşıt, küçük sal” anlamlarına gelmektedir ve burada amaç bireysel olarak kurtuluşa ulaşmaktır. Budizm’in ikinci mezhebi ise Mahayana’dır. Mahayana “büyük taşıt, büyük sal” anlamına gelmektedir ve bu mezhep toplu kurtuluşu amaç edinir. Burada bireyler kendileri ile birlikte başkalarını da Nirvana’ya ulaştırma gayesi güderler.

Budizm’in ilkelerinin en üst noktasını “üç mücevher” olarak adlandırılan Buda, öğretisi ve cemaat kavramları oluşturur. Bu kavramların hayata nasıl aktarılacağı

konusunda bilgiler veren külliyat Tripitaka yani “üç sepet” olarak adlandırılır. Üç sepetin ilk halkasını sutralar oluşturur. Sutralar Budaların verdiği vaazların toplandığı kitaplardır. İkinci halkayı abhidharmalar oluşturur ve bu metinler Budizm’in felsefi-metafizik boyutunu yansıtır. Üçüncü ve son halkayı vinaya metinleri karşılar ve bu metinler Budist rahip ve rahibelerin gündelik yaşamlarını düzenleyen bilgileri içerir.

1.2.1.1.1. Vinayalar

Vinayalar Budist rahip ve rahibelerin yaşamlarını düzenleyen kuralları içerir. Günümüzde vinaya türünün tüm özelliklerini sergileyen bir metin bulunmamasıyla birlikte sutra kategorisindeki metinlerden olan “İnsadi-Sutra” vinaya türüyle benzerlik göstermektedir.

1.2.1.1.2. Sutralar (Sudurlar)

Kelime anlamı “ip, sicim, düğüm” olan sutraların girişinde vaazın verildiği ortam betimlenir ve hemen sonrasında bir öğrenci aydınlanmak istediği konu hakkında sorusunu sorar. Buda’nın bu soruya verdiği cevap onun vaazı niteliğindedir. Sutralarda vaaz kısmı kıssadan hisse olarak verilebileceği gibi Buda’nın önceki yaşamlarında başından geçen olaylardan da oluşabilir. Vaaz metinleri genel olarak düzyazı türünde oluşturulur ancak içerisinde nazım parçaları da barındırabilir. Tür olarak sutralara dâhil edilebilecek metinleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1.2.1.1.2.1. Altun Yaruk (Suvarnaprabhasa-sutra)

Sutralar arasında Türkçeye çevirisi yapılan en ünlü metin Suvarnaprabhasa-sutra olarak da bilinen Altun Yaruk’tur. “Altın ışık” anlamını taşıyan bu sutra Şingko Şeli Tutung tarafından Çince’den tercüme edilmiştir. Giriş haricinde on bölümden oluşan eser, Buda’nın anlatılarını, Budizm’in ilkelerini ve felsefesini içeren anlatılardan ve şiirlerden meydana gelir. Altun Yaruk adlı sutranın St. Petersburg ve Berlin olmak

üzere iki nüshası vardır. St. Petersburg nüshası Altun Yaruk'un mevcut en sağlam nüshası olma özelliği taşır.

Suvarnaprabhasa-sutra üzerine birçok çalışma yapılmıştır. 1913-1917 yılları arasında eserin St. Petersburg nüshası alanın önemli Türkologlarından olan Visiliy Vasil'evič, Radlov ve Sergey Efimoviç tarafından Uygur harflerine aktarılmış ve bu metin Eski Uygur Türkçesi üzerine çalışmalarıyla ön plana çıkan Ceval Kaya tarafından Berlin nüshası ile mukayeseli olarak 1994 yılında yayımlanmıştır. Eserin giriş kısmı ile birinci bölümü Peter Zieme tarafından Berliner Turfantexte XVIII'de yayımlanmıştır. Metnin üçüncü bölümü Jens Wilkens tarafından çalışılarak Berliner Turfantexte XXI'deki yerini almıştır. Altun Yaruk Sudur'un üçüncü bölümü St. Petersburg nüshası temel alınarak Mehmet Ölmez tarafından da çalışılmıştır. Eserin beşinci bölümü Erdem Uçar, altıncı bölümü Özlem Civelek Ayazlı, yedinci bölümü Engin Çetin tarafından çalışılmıştır. Erdem Uçar'ın dokuzuncu bölüm üzerine de çalışması vardır.

1.2.1.1.2.2. Sekiz Yükmek

Türkçe karşılığı "sekiz tomar" olarak bilinen Sekiz Yükmek adlı sutrada Budizm'in öğretileri yanında gündelik hayata dair uygulamalar da yer almaktadır. Bu uygulamalar gerçekleştirilen bir işin ardından ne tür dualar okunması gerektiği ile ilgilidir. Sekiz Yükmek bu yaklaşımından dolayı Uygurlar arasında oldukça yaygın bir sutra konumundadır. Çince'den tercüme edilen eserin, Londra ve Berlin olmak üzere iki nüshası bulunmaktadır.

Sekiz Yükmek Willi Bang, Annemarie von Gabain ve Reşit Rahmeti Arat tarafından Türkische Turfantexte'nin altıncı kitabı olarak bilim dünyasındaki yerini almıştır. Metin, 2010 yılında Japon bilim insanı Juten Oda tarafından Londra ve Berlin nüshaları bir arada olacak şekilde neşredilmiştir.

1.2.1.1.2.3. Kuan-şi-im Pusar

Kuan-şi-im Pusar Leningrad'da yer alan daha geç zamandan kalma bir sutra olmakla birlikte Türkçe karşılığı "ses işiten ilâh" tır. Eserde konu olarak Kuanşi İm isimli bir

burkan adayının zor durumdaki canlılara yardım etmesi ve onlara Nirvâna'ya giden yolu göstermesi işlenir. Çince'den Türkçeye çevrilen eser üzerine ilk çalışmayı Wilhelm Radloff yapmıştır. Şinasi Tekin'in "Kuanşı im pular (ses işiten ilâh) vap hua ki atlıg nom çeçeki sudur" adlı çalışması metnin Leningrad ve Berlin nüshalarının karşılaştırmalı olarak işlenmesi bakımından önemlidir.

1.2.1.1.2.4. İnsadi Sudur

Bu sutra metninin muhtevasını, rahiplerin işledikleri günahları karşılıklı olarak birbirlerine anlatma törenleri oluşturur. Eserin Çince'den çevrildiği tahmin edilmektedir. 13-15. yüzyıllarda Turfan bölgesinde Budizm, Manihaizm, Hristiyanlık ve Müslümanlık varlığı ön plana çıkar. İnsadi Sudur adlı sutra da içeriğinde bu inanışların izlerini birlikte sergilemesi bakımından oldukça önemlidir. Semih Tezcan eserin tamamını 1974 yılında Berliner Turfantexte III'te yayımlamıştır.

1.2.1.1.2.5. Yitiken Sudur

Eser, Büyük Ayı takımyıldızından hareketle Buda'nın hayatı uzatmaya yönelik açıklamalarını konu edinir. Metin, 1936 yılında Reşit Rahmeti Arat tarafından Türkische Turfantexte VII'de yayımlanmıştır.

1.2.1.1.2.6. Hsin Tözin Ukutdaçı Nom

Bu sutra metninin temelinde zihnin özüne ulaşmayı amaç edinen yoga anlayışı yatmaktadır. Şinasi Tekin, 1980 yılında "Buddhistische Uigurica aus der Yuanzeit" isimli çalışmasıyla söz konusu sutra metnini işlemiştir.

1.2.1.1.2.7. Beyaz Lotus Cemiyeti Sutrasi

4. yüzyılda bir grup aydın, Buda heykeli önünde temiz bir yaşam sürmek üzere ant içmiş ve ibadet yerleri ile evlerini bu andın sembolü olarak beyaz lotuslarla

süslemişlerdir. Beyaz Lotus Cemiyeti Sutrasi bu gruplaşmanın benimsediği öğretileri konu edinir. Tuguşeva, metin üzerine 2008 yılında kapsamlı bir yayın oluşturmuştur.

1.2.1.1.3. Abhidharmalar

Abhidharmalar Budizm'in ilkelerini felsefi bir yaklaşımla değerlendiren metinlerdir. Bu kapsamda metafizik kavramı ön plandadır. Metin içeriklerinde üslup olarak sıkıcı bir ifadenin etkin olduğu abidarmalar, Eski Uygur Türkçesinin soyut konularına yer veren önemli eserlerdir.

1.2.1.1.3.1. Abidarim Kınılıg Koşavarti Şastr

“Abidarim Kınılıg Koşavarti Şastr” adlı abhidharma Çince'den tercüme edilmiş kapsamlı bir eserdir. Eserin birinci bölümünde yer alan “Üç İtigsizler” kısmı, Sema Barutçu Özönder tarafından çalışılmıştır. Japon bilim insanı Masahiro Shogaito 1991-1993 yılları arasında söz konusu metnin tamamını, 2008 yılında da Uygurca Abhidharma metinlerini bütün olarak yayımlamıştır.

1.2.1.1.4. Anlatılar-Masallar

Eski Uygurca karşılığı çatık, Sanskritçe karşılığı jataka olan anlatılar, geçmiş zamanlarda Buda ve Buda adaylarının başlarından geçen olayları konu edinir. Dasakarmapathavadanamala, Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, Çaştani Bey, Hekimler Beyi, Maitrisimit en bilinen ve önemli çatıklar arasındadır.

Budist çevrede gelişen Eski Uygur Türkçesi metinleri kapsamında bu anlatılanlar dışında biyografi metinleri, tövbe duaları, büyü metinleri ve şiirler de bulunmaktadır.

1.2.1.2. Manihaist Çevrede Gelişen Metinler

Manihaizm'in kurucusu olan Mani, bir rivayete göre 216 yılında Mardin'de soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Yirmi dört yaşında ışığın elçiliği makamına

erişen Mani Tanrı'nın koyduğu buyruklara aracılık etmeye başlamıştır. Manihaizm; Zerdüştlük, Hristiyanlık ve Budizm ile benzerlik gösterir. Mani öğretisi iyilik ile kötülüğün mücadelesi üzerine kuruludur. Ruh masum ve temiz olmakla birlikte günahın etki alanı beden ya da yeryüzüdür. Ruh, Işık Hükümdarı yani ilahi ruh olmadıkça kötülöklere karşı dirençsiz ve çaresizdir. Bu durum sebebiyle ruhun dinî düzenleme ve emirlerle desteklenmeye ihtiyacı vardır. Mani görüşüne göre kurtuluş ruhun bilgi aracılığıyla uyanmasına bağlıdır. Bu uyanış için yol gösterici ışık elçilerine gerek duyulur. Işık elçileri Mani'nin öncüleri olmakla beraber bu zincirin son halkası Mani'dir.

Manihaist çevrede oluşturulan metinler arasında masallar ve tövbe duaları dikkat çekmektedir. Huastuanift tövbe dualarının en bilinenlerindedir. Bu eserin her bölümünde önce dinî bilgi ve kurallar verilir ve bu kurallar ihlâl edildiğinde karşılaşılabilecek sıkıntılar aktarılır. Bunu takiben bu sıkıntılardan kurtulmak için yakarıшта bulunulur. Le Coq, Radloff, Tuguseva gibi bilim insanları Huastuanift üzerine çalışmalar yapmışlardır.

1.2.1.3. Hristiyan Çevrede Gelişen Metinler

Uygurlar az da olsa Hristiyanlığın Nesturi mezhebi etkisinde metinler oluşturmuşlardır. Le Coq, Müller, Peter Zieme gibi araştırmacılar bu alanda çalışmalar yapmıştır.

1.2.1.4. Din Dışı Çevrede Gelişen Metinler

Eski Uygur Türkçesi kapsamında beşerî konuları işleyen eserler de yer almaktadır. Bunlar arasında hukuk metinleri, mektuplar, sağlık bilgisi metinleri, astronomi metinleri, fal kitapları, şiirler ve halk edebiyatı ürünleri yer almaktadır.

Hukuk metinleri ticaret, vergi, takas, borçlanma, teminat ve azat etme gibi konuları barındırır ve metin sonlarında anlaşmaya dâhil olan tarafların damgalarına yer verir. Bu metinlerde işlek el yazısı kullanılmıştır. Bu durum hukuk metinlerinin gündelik hayatta sıklıkla kullanıldığını kanıtlar niteliktedir. Radloff'un derlemiş olduğu "Uigurische Sprachdenkmeler", Yamada Nobou tarafından hazırlanan "Sammlung

Uigurischer Kontrakte” ile Larry Clark’ın yayımlamış olduğu “Introduction to the Uyghur Civil Documents of East Turkestan” adlı çalışmalar hukuk metinlerini toplu halde sunmaları açısından önemlidir.

Uygur mektupları kalıplaşmış bir anlatım yapısına sahip olup hem akrabalar arasında iletişimi sağlamak için hem de askerî, istihbarî, ticarî ve bu tür resmi alanlarda kullanılmıştır.

Sağlık bilgisi metinleri hangi hastalıkta hangi ilaçların kullanılacağı ve bu ilaçların nasıl hazırlandığı konusunda bilgiler sunar. Dönem şartlarına göre modern tıbbın kullanımının yanısıra az da olsa metafizik kavramlar etkisinde gelişen tıbbî yöntemler de karşımıza çıkar. Uygur halk hekimliği ile Hint halk hekimliği arasında bir ilişki söz konusudur. Reşit Rahmeti Arat “Zur Heilkunde der Uiguren I” ve “Zur Heilkunde der Uiguren II” adlı çalışmalarında sağlık metinlerinin önemli bir kısmını işlemiştir. Süheyl Ünver de Reşit Rahmeti’nin bu çalışmalarından hareketle “Uygurlarda Tebabet” isimli çalışmasını oluşturmuştur. Osman Fikri Sertkaya Eski Uygur Türkçesi ile kaleme alınmış tıp metinlerini toplu halde yayımlamıştır.

Astronomi metinleri fal ve tahmin üzerine yoğunlaşmıştır. Takvim ve yıldız fallarına yer veren bu metinler vasıtasıyla kutsal günler tespit edilmiş ve kişinin doğum yılına göre karakteri hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Fal kitapları genel anlamda din ile ilgili olmayıp fal baktıran kişi hakkında kehanetlere yer verir. Bu gruptaki en önemli metinlerden biri “İrk Bitig” adlı eserdir. Bu eser ismini içerisinde bulunan ırk ya da fallardan alır. 65 fala yer verilen çalışmada falların sonunda iyi kötü yargılarına yer verilir ve üslup sanatkarıdır. Bu üslup tarzı eserin çeviri olmadığına kanıtı niteliğindedir. “İrk Bitig” Manihaist çevrede oluşturulan bir eser olmakla birlikte ülkemizde Talat Tekin ve Fikret Yıldırım tarafından çalışılmıştır.

Din dışı şiirler nazım tekniği olarak dinî şiirlerden ayrı tutulmasalar da işledikleri aşk, tabiat, kahramanlık konuları bakımından din dışı metinler içerisinde yer alır.

Halk edebiyatı ürünlerini masal, destan, atasözü, türkü, ağıt gibi çoğunlukla sözlü gelenek çevresinde şekillenen metinler oluşturur. Bu ürünler arasında en çok dikkat çekeni atasözleridir. Eski Uygur Türkçesi bünyesindeki atasözleri ile Karahanlı

Türkçesi kapsamında kaleme alınan “Dîvanü Lügati’t – Türk” adlı eserde yer verilen atasözleri aynı kaynaktan beslenmektedir.

1.2.2. ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİNİN BULUNUŞU

İngilizlerin sömürgesi konumundaki Hindistan’da görevli olan Yargıç Jones XVIII. yüzyıl başlarında Sanskritçenin Yunanca, Latince ve Farsça ile akrabalığını dile getirmiş ve bu gelişme sonrasında Avrupalı dil bilimcilerin dikkati Asya’ya yönelmiştir. İngiliz bilim insanı Aurel Stein’in Doğu Türkistan çevresinde yaptığı araştırma gezisinden eli dolu olarak dönmesi Almanları harekete geçirmiş ve Albert Grünwedel öncülüğündeki Alman heyeti 1902 Kasımı ve 1903 Martı arasında ilk seferini Turfan bölgesine yapmıştır. Almanların bu araştırma gezisi elde edilen bulgular açısından sınırlı olmasına karşın bölgede Türklerden önce Avrupalı bir kavim olan Toharların varlığını ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte Toharların o dönemdeki varlığı, bölgenin köklü bir Türk yurdu olduğu gerçeğini değiştirmez. Köktürkler ve Orhon Uygur Kağanlığı zamanında bu bölgeye çok sayıda Uygur göçmüş Turfan, Hoço, Beş Balık, Kaşgar gibi yerleşkeler bir Türk yurdu hâline gelmişti. Toharların uyandırdığı merak dolayısıyla Almanlar Le Coq önderliğinde, 1904-1905 yılları arasında bölgeye ikinci araştırma seferlerini düzenlemiş ve Hami’ye kadar birçok alanda araştırma yapmışlardır. Almanların üçüncü seferi 1905-1907 yılları arasında yapılmış ancak Birinci Dünya Savaşı sebebiyle yarıda kesilmiştir. Tüm bu geziler sırasında İngiliz ve Fransız araştırmacılar tarafından Tun-huang (Bin Buda) mağaralarında çok sayıda yazma ele geçirilmiş ve bu yazmalar Avrupa kütüphanelerine taşınmıştır. Yazmaları bulanlar arasında İngiliz, Alman, Fransız, Japon, Fin, Rus, İsveçli ve Çinli bilim insanları bulunmaktadır. Bu yazmaların bulunuş aşamasında en büyük başarıyı Almanlar elde etmiştir. Söz konusu bölgede elde edilen yazılı kaynaklar günümüzde Berlin’deki Alman Bilimler Akademisi’nde, Leningrad’daki Asya Müzesi’nde, Londra’daki British Museum’da, Paris’teki Bibliothèque National ve Musée Guimet’te, Stockholm’deki Etnografya Müzesi’nde, Pekin’deki Çin Akademisi’nde, Kyoto’daki Ryukoku Üniversitesi’nde bulunmaktadır. Türkiye’de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kütüphanesinde de birkaç yazma yer almaktadır.

Eski Uygur Türkçesi ile ilgili çalışmalar Turfan seferleri sonucunda elde edilen metinlerin incelenmesiyle başlamıştır. Bu açıdan Almanlar yazmaları yaptıkları kazılar vasıtasıyla günyüzüne çıkarmakla kalmamış elde ettikleri bu metinlerin ilk yayınlarını da yapmışlardır. Uygur yazısını çözümlleyen Alman Türkolog F. W. K. Müller, çözümlenmiş olduğu yazmaları 20. yüzyılın başlarında neşredilmeye başlanan dört ciltlik “Uigurica” dizisi içerisinde yayımlamıştır. Manihaist çevrede oluşturulan metinler Le Coq tarafından, 1911 yılında çıkarmaya başlanılan “Manichaica” dizisinde üç cilt halinde yer alır. Bu gelişmeleri takiben Willi Bang Kaup 1920’li yılların sonunda öğrencisi Annemarie von Gabain ile birlikte “Türkische Turfantexte” serisini başlatır. Toplam on kitaptan meydana gelen seride adı geçen araştırmacılar dışında Reşid Rahmeti Arat, W. Winter ve Kovalkski de görev almıştır. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Uygur çalışmaları yavaşlamış olsa da savaşın şiddetini yitirdiği yıllarda Almanya’da Uygur çalışmaları eski hızına ulaşmış ve 1970’li yılların sonunda çıkarılmaya başlanan “Berliner Turfantexte” serisi ile metin yayıncılığı devam etmiştir. Hâlâ çıkarılmaya devam eden bu seride Semih Tezcan, Şinasi Tekin, Peter Zieme, Klaus Röhrborn, George Hazai, Jens Wilkens gibi Türkologların çalışmaları yer alır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Uygurlar ile ilgili olarak değindiğimiz bilgiler Prof. Dr. Serkan ŞEN’in “Eski Uygur Türkçesi Dersleri” isimli eserinden özetlenerek alınmıştır.

II. İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde kelimelerin alındığı kaynak bilgisi verilmiş olmakla birlikte bu kaynak yazılı temel eserlerden seçilmişse kelimenin eser içerisinde var olduğu cümle transkripsiyon alfabesine uyularak çalışmaya dâhil edilmiştir.

1. ÖZEL AD BİLGİSİ VE DİL BİLGİSİ ÖGELERİ

1.1. Kişi ve Eser Adları (Unvan Niteleyicileri ve Unvanlarıyla)

1.1.1. Kağanlar

Bandañ, Bandeñ: Oğuz Kağan. (EUTS)

Bögü ħan: Uygur hükümdarlarından 759-780 tarihinde yaşamış olan kağan. (EUTS)

Boğug: Bögü Kağan. (EUTS)

Buğug: Bögü Kağan. (EUTS)

1.1.2. Katunlar, Kunçuyar

Erdeni Ķatun: Katun, kadın adı. (EUTS)

1.1.3. Tigin, Yabgu, Tarkan, Tudun, Buyruk, İlteber, Çor, Beg ve Diğer Askerî-İdari Kimlikler

Aprin Çor: Bir Türk şehzadesinin adı. (EUTS)

Arıg Tegin: Özel ad. (EUTS)

Arıg Tigin: Özel ad. (EUTS)

Erzi: Bir şehzadenin adı. (EUTS)

İdik kut: Şehzade antroponimi. (EUTS)

Mağabali: Şehzade adı. (EUTS)

Mağadivi: Şehzade adı. (EUTS)

Mağastvi: Şehzade adı. (EUTS)

Vipulaçantri: Şehzade adı. (EUTS)

1.1.4. Başka Boyların, Kavimlerin ve Orduların Liderleri, Temsilcileri

Batra: Kraliçe Bhadra'nın adı. (EUTS)

Çaştana, Çaştani, Çaştanê, Çştani: << Skr. caştana: Bir hükümdar adı, Kral Kastana'nın adı.

ç(a)ştanê ili[g ...] (DAS 3478)

(DAS 3497)

(ÇBH 23)

(ÇBH 33)

Çivakê: << Skr. jīvaka: Hükümdar Bimbisāra'nın oğlu.

bimbazarê êlig beg çivakêg okıp (DAS 2422)

(DAS 2456)

Dantipalê: << Skr. daṇḍāpala: Bir hükümdar adı.

-da dantipalê [atl(1)g êlig beg] (DAS 235)

(DAS 242)

(DAS 248)

(DAS 257)

Ġantar: < Skr. gandhāra: Gılan hükümdarı.

birük tengriler yekler lular gantarlar gintirviler asurlar talım ara uşlar (KİP 142)

antari: < Gandhāra: Gılan hkmdarı.

yme antari gantarviler teridem (Maitri 18-39)

antar: Bkz. gantar: Gılan hkmdarı.(KİP B 23)

riantri: Haricandra, kral adı. (EUTS)

Hansasvar: << Skr. hamsasvara: Bir prens adı.

b(e)lg biltei br(a)manlar hansasvar t[p] (DAS 3113)

(DAS 3114)

(DAS 3116)

(DAS 3159)

Hariandr: << Skr. hāriřcandra: Bir hkmdar adı.

[...] hariandr yagıg [...] (DAS 1914)

(DAS 1923)

(DAS 1926)

(DAS 1966)

almaşapad: << Skr. kalmāřapāda: Bir hkmdar adı.

k(a)lmaşapad ligniş togmiş ugrın- (DAS 1338)

(DAS 1388)

(DAS 1396)

(DAS 1440)

ananasar: << Skr. kāņcanasāra: Bir hkmdar adı.

olurup ayaların kavşurup kaņ(a)n(a)sar lig (DAS 4174)

(DAS 4298)

Kaņanasarı: Bir kral adıdır. (EUTS)

Kanişki: Hint imparatorlarından birinin adıdır. (EUTS)

Lohitakētu: << Skr. lohitaketu: Bir hükümdar adı.

[...]ohitakētu élig beg y(a)vlak (DAS 1925)

(DAS 1958)

(DAS 2365)

Mağaradi: Kral adı. (EUTS)

Mahapadmé: << Skr. mahāpadmā: Bir hükümdar adı.

çambud(i)vip yêr suvda m(a)[hap(a)d]mé [a]tl(ı)g [ê]l[ig] (DAS 4503)

(DAS 4509)

(DAS 4527)

(DAS 4533)

Mağay: Bir kralın adıdır. (EUTS)

Mahendarasêné: << Skr. mahendrasēna: Bir hükümdar adı.

m(e)n .. bo savıg eşidip m(a)hënd(a)rasêné (DAS 1126)

(DAS 1134)

(DAS 1134)

(DAS 2754)

Makintrasini: Bir kral adı. (EUTS)

Narata: < Skr. Nārada ? : Ejderhalar hanının adı.

kün löler qanı narata (İKP L. 6.)

Naranta: Ejderha şahının adı. (EUTS)

Öğürdey: Moğol hanının adı. (EUTS)

Piryaᅇkarè: << Skr. priyaᅇkara: Bir prens adı.

[yok birök] oğlı p(i)ryaᅇkarè tēgin (DAS 4353)

(DAS 4406)

Priaᅇkari: Bir prens adı. (EUTS)

Raᅇabumi: < Skr. rājabhūmi: Bir kral adı.

toᅇgurup yitiᅇ raᅇabumi atl(1)g (AY 279/23)

(AY 314/4)

Ramè: << Skr. rāma: Ramayana Destanı'nın kahramanı ünlü prens rāma.

m(e)n ramè toᅇada [...] (DAS 3391)

Sudasumi: Kral Sutasoma'nın adı. (EUTS)

Sulasapati: << Skr. ? : Bir kraliᅇe adı.

sulasapati hatunlı vipulaᅇandré (DAS 2007)

(DAS 2372)

Sutasomè: << Skr. sutasoma: Bir hükümdar adı.

-takı sutasomè èlig tıtagıntakı (DAS 1339)

(DAS 1349)

(DAS 1502)

(DAS 1515)

Şıla atidi: < Skr. silāditya: Kral adı. (EUTS)

Udayanè: << Skr. udayana: Kauśāmbī kralı.

-ün erti .. bo savag èşidip udayanè [èlig beg] (DAS 4622)

Vaişiravanè: << Toh. A vaişiravaᅇ, < Skr. vaişiravaᅇa: Dört mahārājadan (büyük kral) birisi.

vaişir(a)vané t(e)ņri yaşlıg közin yıglayu (DAS 2548)

(DAS 2574)

(DAS 2575)

(DAS 2585)

Vayşıravanı: < Skr. vaiřravaņa: Bir hükümdar tanrının adı.

-i vayşıravanı atl(ı)g mah(a)r(a)ņç alku (UD 372)

(UD 517)

(UD 651)

Vırudakı: < Skr. virūdhaka: Bir hükümdar tanrının adı.

m(a)har(a)ņç .. küntün yıñak vırudakı (UD 515)

(AY 398/24)

(AY 470/16)

Vırupakşı: < Skr. virūpākřa: Bir hükümdar tanrının adı.

-ı iligi vırupakşı atl(ı)g mah(a)r(a)ņç (UD 290)

(UD 516)

Vipulaçandré: << Skr. vipulacandra: Bir prens adı.

sulasapati hatunlı vipulaçandré (DAS 2007)

(DAS 2370)

(DAS 2372)

(DAS 2377)

1.1.5. Diğer Kişiler

Abamu: Özel erkek adı. (EUTS)

Abıç: Özel isim, erkek adı. (EUTS)

Abık: Erkek adı. (EUTS)

Adam Toğrı: Erkek adı. (EUTS)

Adar: Özel ad. (EUTS)

Ak Pıra: Özel ad. (EUTS)

Akaş: < Skr. Ākāśa: Özel ad.

akaş kökdeki azrua hormuzta t(e)ngrilerning .. (AY 684/15)

Alban: Özel ad. (EUTS)

Alqa: Özel ad. (EUTS)

Alqaşı: Özel ad. (EUTS)

Altmış Kara: Özel ad. (EUTS)

Amarı: Özel ad. (EUTS)

amıtaayusı atl(i)g t(e)ngri burkan (AY 173/12)

Amıta-Ayuşı: Buda adıdır. (EUTS)

Amıta-Ayuşı: < Skr. amitayus: Bir burkan adı. (EUTS)

Amo: Aramice Ammānuel'in kısa şekli; şahıs adı. (ETG)

Amu: Aramice Ammanuel'in kısa şekli; şahıs adı. (ETG)

Ançulayuma: Kalmuş'la birlikte: Buda adı. (EUTS)

Antsu: Antroponim. (EUTS)

Ara Buğa: Özel ad. (EUTS)

Ara Temür: Erkek adı. (EUTS)

Arazan: Özel ad. (EUTS)

Arçuk: Özel ad. (EUTS)

Arçuni: < Skr. arjuna. Nāgārjuna'nın adının ikinci kısmı.

leser arçuni tip yme ok bililür lü tişimlig erdüki tip ulatı (Üİ 109a 5)

Arslan: Antroponim, Çigil Arslan. (EUTS)

Artı mal: Antroponim. (EUTS)

Artuqaç: Antroponim. (EUTS)

Aruğ: Antroponim. (EUTS)

Aryaman: < Far. aryāmān "dost". Özel isimdir. (EUTS)

Asana: Antroponim. (EUTS)

Aşan Puğa: Özel ad. (EUTS)

Aşan Toğril: Özel ad. (EUTS)

Aşan Tutuğ: Özel ad. (EUTS)

Aşan: Özel ad. (EUTS)

Ay çeçek:Kadın antroponimi. (EUTS)

Ay Sılığ: Antroponim, kadın köle adı. (EUTS)

Aylıç Tarğan: Özel ad. (EUTS)

Baça: Antroponim. (EUTS)

Baçan: Erkek adı. (EUTS)

Baçara: Antroponim. (EUTS)

Badarı: < Toh. Padhari. < Skr. Badhari: Özel ad.

ëşidip badarı braman küler yüzün (Maitri 13-4)

Badur: Erkek adı. (EUTS)

Balıki: < Skr. bhallika: Bir tüccar adı.

-lig t(e)ñrisi burkan trapuşı balı-kı (UD 631)

Barça Toğmış: Erkek adı. (EUTS)
Barça Toyın: Erkek adı. (EUTS)
Barđ Turmış: Antroponim. (EUTS)
Barmağlığ: Erkek adı. (EUTS)
Bars Buğa: Erkek adı. (EUTS)
Bars: Özel ad. (EUTS)
Baruğı: Antroponim. (EUTS)
Basa Temir: Antroponim. (EUTS)
Basan: Antroponim. (EUTS)
Başı: Antroponim. (EUTS)
Batuğ: Antroponim. (EUTS)
Batur: Antroponim. (EUTS)
Bay Buğa: Erkek adı. (EUTS)
Bay Temür: Erkek adı. (EUTS)
Bayutmış: Antroponim. (EUTS)
Bedrün: Erkek adı. (EUTS)
Beg Arslan: Erkek adı, antroponim. (EUTS)
Beg Bars: Erkek adı, antroponim. (EUTS)
Beg Buğa: Erkek adı, antroponim. (EUTS)
Beg Taş: Erkek adı, antroponim. (EUTS)
Beg Temir: Erkek adı, antroponim. (EUTS)
Beg Turmuş: Erkek adı, antroponim. (EUTS)
Begi (beki ?): Kişi adı. (İKP LII. Dış kenar.)

Begü Tutuğ: Erkek adı, antroponim. (EUTS)

Bekire: Antroponim. (EUTS)

Bergin Senge: Antroponim. (EUTS)

Bıdın: Antroponim. (EUTS)

Bıtaybıki: Antroponim. (EUTS)

Bıtru: Antroponim. (EUTS)

Bikuş Buğa: Erkek adı. (EUTS)

Bokşaltu: Antroponim. (EUTS)

Bolun: Antroponim. (EUTS)

Boran: Antroponim. (EUTS)

Borluğci: Antroponim. (EUTS)

Bökçe: Antroponim. (EUTS)

Brhmadati: < Skr. brahmādāta: Antroponim. (EUTS)

Brhmavati: < Skr. Brahmvati: Maytri' nın annesinin adı.

bramanlar eligintin brhmavati (Maitri 3-31)

(Maitri 35-4)

(Maitri 35-35)

(Maitri 90-1)

Brhmayu: < Skr. Brahmayu: Maytri' nın babasının adı.

ol savıg eşidip brhmayu prohid (Maitri 35-29)

(Maitri 40-11)

(Maitri 50-22)

Buçan: Antroponim. (EUTS)

Buçağ: Antroponim, krş. **Buçan.** (EUTS)

Budaşiri: Antroponim. (EUTS)

Buğa: Antroponim. (EUTS)

Buka: Antroponim. (EUTS)

Buğam Seğün: Antroponim. (EUTS)

Bulat: Antroponim. (EUTS)

Bulmuş: Antroponim. (EUTS)

Burğuçan: Antroponim. (EUTS)

Burğay: Antroponim. (EUTS)

Burulday: Antroponim. (EUTS)

Buyan Kar: Erkek adı. (EUTS)

Buyan Kara: Antroponim. (EUTS)

Buyan Témür: Antroponim. (EUTS)

Buyançuk: Antroponim. (EUTS)

Buyat: Antroponim. (EUTS)

Buzagu: Erkek adı. (EUTS)

Büdüş: Antroponim. (EUTS)

Bükiş: Kadın antroponimi. (EUTS)

Bünül: Antroponim. (EUTS)

Bürçi: Antroponim. (EUTS)

Bürkek: Antroponim. (EUTS)

Bürlük: Antroponim. (EUTS)

Bürt: Antroponim. (EUTS)

Çaisu: Antroponim. (EUTS)

Çakırca: Antroponim. (EUTS)

Çakoğlı: Antroponim. (EUTS)

Çağudu: Antroponim. (EUTS)

Çalarbasi, Çalaprbase: < Skr. Jalaprabhnasa: Özel ad.

yaşlıg tınlıg ... -ta çalaprbase (Maitri 54-30)

(Maitri 53-4)

(Maitri 53-12)

(Maitri 54-6)

Çağır Taişi: Antroponim. (EUTS)

Çarır: Antroponim. (EUTS)

Çasañtuz: Antroponim. (EUTS)

Çayasını: Yayasena, antroponim. (EUTS)

Çeñin: Antroponim. (EUTS)

Çeñür: Antroponim. (EUTS)

Çıg Batar: Antroponim. (EUTS)

Çıntsu: Antroponim. (EUTS)

Çırkuş: Antroponim. (EUTS)

Çıtsu: Antroponim. (EUTS)

Çibinkeye: Antroponim. (EUTS)

Çigil Arslan: Erkek adı. (EUTS)

Çigüi: Antroponim. (EUTS)

Çinak: Antroponim. (EUTS)

Çinatun: Antroponim. (EUTS)

Çinek: Antroponim. (EUTS)

Çirtarti: < Skr. ? : Özel ad.

burkan ... - / çirtarti bayagut ök (Maitri 92-16)

Çisim: Antroponim. (EUTS)

Çisün: Antroponim. (EUTS)

Çitrarti: Özel ad.

çitrarti bayagut kunçuyıña (Maitri 94-9)

Çitraviri: Hint mitolojisinde İndra ilahın oğlunun özadıdır.

oğ kormuz-ta tıri-niñ çitraviri* atlg (ÇBH 241)

Çizim: Antroponim. (EUTS)

Çoba yıkmış: Antroponim. (EUTS)

Çoğ adğır: Antroponim. (EUTS)

Çoluğ: Antroponim. (EUTS)

Çonai: Antroponim. (EUTS)

Çosun: Antroponim. (EUTS)

Çökei: Antroponim. (EUTS)

Çöki: Antroponim. (EUTS)

Divadati: < Skr. Devadatta: Ö.a.

divadaṭi tip. bar aṅṅaṅ orun-ta yindem söz-lemiṣ-i ḍaṭi tip (Üİ 113b 10)

(Üİ 113b 11)

Divdat: < Skr. Devadatta: Özel ad.

-u ünüp divdat toyınag tirigde (Maitri 57-30)

Dkşanpt: < Skr. Daksinapatha: Özel ad.

(dkşan)pt élke bardı.. (Maitri 8-27)

(Maitri 19-19)

Drtiraştre: < Toh. A dhrđhiraştre, < Skr. dhŗtarāştra, < Pali. dhataratŗha: Bir Buda adı.

sudrşanê.. drtiraştre .. PRĖM' [...]D[...] (DAS 2513)

Edgü Toğrıl: Antroponim. (EUTS)

Egdeçin: Antroponim. (EUTS)

Elgür: Antroponim. (EUTS)

Engürün İlçi: Antroponim. (EUTS)

Enük: Antroponim. (EUTS)

Erdeni Katun: Kadın adı. (EUTS)

Erem Kara: Antroponim. (EUTS)

Erem: Antroponim. (EUTS)

Erk Arslan: Antroponim. (EUTS)

Esen Buğa: Antroponim. (EUTS)

Eş Kara: Antroponim. (EUTS)

Farinibran: < Skr. Parinirvāna: Antroponim. (EUTS)

Frnibran: < Skr. Parinirvāna: Antroponim. (EUTS)

Futsi: Antroponim. (EUTS)

Gantağast: < Skr. gandhahastī: Antroponim. (EUTS)

Ėaudam: < Gautama: Özel ad.

-nte tiziginte Ėaudam oğuştın (Maitri 13-46)

Ġautami, Ġaudami: < Skr. Gavampati: Özel ad.

(ġauta)mi katun ogrınta (Maitri 21-19)

(Maitri 22-11)

(Maitri 23-9)

(Maitri 25-1)

Ġavanpati: < Skr. Gavampati: Özel ad.

ġavanpati subahuda ulatı bēş (Maitri 7-35)

Ġavtam: < Skr. Gautama: Özel ad.

ta atı kötrülmüş-ke inçe tip gavtam-a yir kayu-qa tayağ-lıg-ın (Üİ 103b 14)

Ġintsuñ: < Çin. gen-ts'ung: Hüan-tsang'ın tercümesine tefsir yazan kimse. (ETG)

Ġitso: < Çin. gi-dzō: Altun Yaruk'u Sanskritçeden Çinceye çeviren kişi. (ETG)

Ġotiki: < Skr. Godhika: Özel ad.

kaltı ġotiki atlıg (Maitri 2-6)

Ġulsabadi: Antroponim. (EUTS)

Ġunamati: < Skr. Guṇamati: Özel ad.

-iñ öz baħşım guna-mati baħşı-qa yme :: (AS 12)

(AS 3376)

(Üİ 110a 15)

Ġunaprabı: < Skr. guṇaprabha: Özel ad.

gunaprabı atl(i)g t(e)ngri burkan akşobı (AY 173/15)

Ġariçantri: Haricandra, antroponim. (EUTS)

Ġimavati, hymava'ti: < Skr. Haimavati: Özel ad.

sadağari hymava-ti (Maitri 7-8)

Hitaişi: < Toh. A hītaişi, < Skr. hitaişin / hiteşin: Bir Buda adı.

ap(a)raçitè .. hitaişi .. ratnaşiki (DAS 2506)

Ħonuĝ: Özel ad. (ETG)

Ħudatmış: Antroponim. (EUTS)

Huilip: < Çin. Hui-li: Hüantsang'ın tercüme halini yazan öğrencisi. (ETG)

Inaĝ Ķulı: Antroponim. (EUTS)

Inal Bars: Antroponim. (EUTS)

Inal Buyat: Antroponim. (EUTS)

Inal Çuĝ: Antroponim. (EUTS)

Inal Ķuç: Antroponim. (EUTS)

Indu: Antroponim. (EUTS)

It: Kişi adı.

(İKP IX. int.)

(İKP LV. int.)

(İKP LXXIV. int.)

İçkermiş inal: Antroponim, erkek adı. (EUTS)

İdege (?): < Skr. ityaka (?): Özel ad.

ög kanglarım idege (?) toyın sundarı- (AY 137/17)

(AY 173/5)

İdi Ķurt: Antroponim. (EUTS)

İkiañ: < Tib. rkyan: Özel ad. (ETG)

İkiç Toyın: Antroponim. (EUTS)

İkiçi: Antroponim. (EUTS)

İktü: Antroponim. (EUTS)

İl Almış: Antroponim. (EUTS)

İl Aşmış Tigin: Antroponim. (EUTS)

İl Buğa: Antroponim. (EUTS)

İl İnanç Tirek: Antroponim. (EUTS)

İl İtmiş Tigin: Antroponim. (EUTS)

İl Katmış: Antroponim. (EUTS)

İl Kaya: Antroponim. (EUTS)

İl Kirmiş: Antroponim. (EUTS)

İl Koça: Antroponim. (EUTS)

İl Kudatmış: Antroponim. (EUTS)

İl Ötüken: Kral adı, antroponim. (EUTS)

İl Temir: Antroponim. (EUTS)

İl Temür: Antroponim. (EUTS)

İl Tirgek: Antroponim. (EUTS)

İl Ügesi Ata: Antroponim. (EUTS)

İl Yıgmış Teğrim: Antroponim. (EUTS)

İl: Özel ad. (ETG)

İnanççı: Antroponim. (EUTS)

İnançu: Şahıs adı. (EUTS)

İnç Buğa: Antroponim. (EUTS)

İnçki: Antroponim. (EUTS)

İne: Antroponim. (EUTS)

İneçi: Antroponim. (EUTS)

İneçü: Antroponim. (EUTS)

İneçük: Antroponim. (EUTS)

İnel: Antroponim. (EUTS)

İnik: Antroponim. (EUTS)

irçük: Antroponim. (EUTS)

İriz: Antroponim. (EUTS)

irkey: Antroponim. (EUTS)

İsig Tarhan: Antroponim. (EUTS)

İsike: Antroponim. (EUTS)

İş Buğa: Antroponim. (EUTS)

İşire: Antroponim. (EUTS)

İşkara: Antroponim. (EUTS)

İt Saman: Antroponim. (EUTS)

İt Tarhan: Antroponim. (EUTS)

İtaçuk: Özel ad.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

İti-ken: Antroponim. (EUTS)

Kabana: Antroponim. (EUTS)

Kabda: Antroponim. (EUTS)

Kaçan Küka: Antroponim. (EUTS)

Kaçırsu: Antroponim. (EUTS)

Ꞑada Esrük: Antroponim. (EUTS)

Ꞑadır Bilge: Antroponim. (EUTS)

Ꞑaitsu: Antroponim. (EUTS)

Ꞑakşaa Açıı: Antroponim. (EUTS)

Ꞑalım: Antroponim. (EUTS)

Ꞑalımtu: Antroponim. (EUTS)

Ꞑalıı Ꞑara: Antroponim. (EUTS)

Ꞑalyanaprabı: < Skr. kalyānaprabha: Bir Buddha adı.

kalyanaprabı atl(ı)g t(e)ngri burkan (AY 173/14)

Ꞑalyanaşırı: < Skr. kalyānaśrī: Bir Buddha adı.

kalyanaşırı atl(ı)g t(e)ngri burkan (AY 173/23)

ꞐambuꞐdu: Antroponim. (EUTS)

Ꞑan Elçi: Antroponim. (EUTS)

Ꞑan Toyın: Erkek adı. (EUTS)

Ꞑan: Antroponim. (EUTS)

ꞐanaꞐamunı: < Skr. Kanakamuni: Özel ad.

yme yene kanakamunı kaşıp şakımunı .. (AY 678/20)

ꞐanꞐanaꞐoşı: < Skr. kāñcanakośa: Bodisavatlardan birinin adıdır.

atl(ı)g bodıs(a)t(a)v kutınga .. < yükünür m(e)n kanꞐanaꞐoşı atl(ı)g bodıs(a)t(a)v kutınga> yükünür m(e)n (AY 522/11)

ꞐanꞐanaprabı: < Skr. kāñcanaprabha: Bodisatvalardan birinin adı.

yig bolguka .. kanꞐanasarpı kanꞐana-prabı (AY 352/21)

(AY 354/21)

(AY 522/10)

Kau: Antroponim. (EUTS)

Kanımudu: Antroponim. (EUTS)

Kan-oğlu: Antroponim. (EUTS)

Kanturmiş İnal: Erkek adı. (EUTS)

Kanturmiş: Erkek adı. (EUTS)

Kara Bakşı: Erkek adı. (EUTS)

Kara Buga: Erkek adıdır. (EUTS)

Kara unđaz: Antroponim. (EUTS)

Kara uş: Antroponim. (EUTS)

Kara Oğuy: Antroponim. (EUTS)

Kara Soņsuy: Antroponim. (EUTS)

Kara Tegün: Antroponim. (EUTS)

Kara Temür: Antroponim. (EUTS)

Kara Toğma: Antroponim. (EUTS)

Kara Toyın: Antroponim. (EUTS)

Kara: Erkek adı. (EUTS)

Karı: Antroponim. (EUTS)

Karımiş: Antroponim. (EUTS)

Karımtu: Antroponim. (EUTS)

Karpa: Antroponim. (EUTS)

Karuğrivi: < Skr. Karunagriva: Özel ad.

yaratdaı aruğrivi saņabtri gunaprabi (Maitri 3-47)

asml: Antroponim. (EUTS)

aşıp: < Skr. k asyapa:  zel ad.

yme yine kanakamunı kaşıp Şakımunı .. (AY 678/20)

aşı: Antroponim. (EUTS)

Lukitakitu: Bir kralın adıdır. (EUTS)

Luşanta: Antroponim. (EUTS)

Mamat-in:  zel ad. (EUTS)

Mani: Mani dinini kuran. (ETG)

Masar: Antroponim. (EUTS)

Masmadar: Antroponim. (EUTS)

Menuk: Antroponim. (EUTS)

Meu Temur: Antroponim. (EUTS)

Melig Seun: Erkek adı. (EUTS)

Merkit: Antroponim. (EUTS)

Mı Kara: Erkek adı. (EUTS)

Mı Temur: Erkek adı. (EUTS)

Mısır: Antroponim. (EUTS)

Mısır Sıla: Antroponim. (EUTS)

Minsin: Antroponim. (EUTS)

Mayana: Antroponim. (EUTS)

Moşadivi: Antroponim. (EUTS)

Mongul Bua:  zel ad. (EUTS)

Mubarek o:  zel ad. (EUTS)

Ñaga-arçuñi: < Skr. Nāgārjuna: Özel ad.

ujik-in altı söz-legüde ñaga-arçuñi tip mumı (Üİ 109a 3)

Nanti: < Skr. nanda: Özel ad.

-nıñ inisi nanti atlıg tigin erdi.. (Maitri 57-11)

Narayan: < Skr. nārāyaᅇa: Bir bodisatva adı.

yiil tilgen narayan tonganıg küçi (AY 208/17)

(AY 489/4)

Neñ: Şahıs ismi. (ETG)

Nikü: Özel ad. (EUTS)

Nirdani: Özel isim.

-eyin ol oğurda t / / r nirdani (Maitri 12-53)

Niridani: Özel isim.

savıg eşidip niridani bramn yağış- (Maitri 10-7)

(Maitri 11-14)

Noğdar: Antroponim. (EUTS)

Nom-ulı: Özel ad. (EUTS)

Odçı Buyru: Antroponim. (EUTS)

Oğul: Özel ad. (EUTS)

Oğul: Erkek adı. (EUTS)

Oğul Tigin: Erkek adı. (EUTS)

Oğuz: Özel ad. (EUTS)

Omar: Özel ad. (EUTS)

Ordu Beg: Özel ad. (EUTS)

Orduğ: Antroponim. (EUTS)

Orsulay: Özel ad. (EUTS)

Orus: Özel ad. (EUTS)

Ozmuş: Antroponim. (EUTS)

Ögeçük: Antroponim. (EUTS)

Ögedey: Erkek adı. (EUTS)

Ögrünçe: Özel ad. (EUTS)

Ökrünç: Özel ad. (EUTS)

Ökrüs Temir: Erkek adı. (EUTS)

Öküş Kara: Erkek adı. (EUTS)

Öjü: Antroponim. (EUTS)

Ötünç Temür: Erkek adı. (EUTS)

Padmavati: << Skr. padmāvati: Bir kişi adı.

bodis(a)t(a)v yolınta yoriyur erken padmavati (DAS 4092)

(DAS 4102)

Parçapati: << Skr. prajāpati: Buda'nın teyzesi ve dadısı.

nomlayur m(e)n .. ötrü anası p(a)rçapati (DAS 4356)

Patmavati: < Skr. Padmavati: Kız adı. (EUTS)

Patmawati: < Skr. Padmavati: Özel ad. (UI4. B 46)

Pipalayani: Özel ad.

anı üçün ol og(ul)ug pipalayani tēp (Maitri 57-3)

Pranaté: < Toh. A pranate, < Skr. praṇada: Önceki Buda'lardan birinin adı.

pranaté.. artad(a)rşi .. yaṣotarè .. (DAS 2507)

Pratyarakṣit: Özel ad. (Maitri)

Prtirakṣit: Özel ad. (Maitri)

Prtyarakṣiti, Prtyarakṣit: Özel ad. (Maitri)

Purani: << Skr. purāṇá: Bir kişi adı.

puranida ulatı kolti sanınça tirtilar birle (DAS 3971)

(Maitri 49-24)

(Maitri 50-16)

Purnabtri: < Skr. Purnabhadra: Özel isim.

yarlıkar erki .. purnabtri inçe (Maitri 11-27)

(Maitri 11-33)

(Maitri 13-10)

(Maitri 13-35)

Purni: < Skr. Purna: Özel ad.

ögütmiş purni arhantıg (Maitri 81-6)

(Maitri 81-14)

(Maitri 81-20)

(Maitri 82-60)

Purné: << Skr. pūrṇa: Sakyamuni Buda'nın önde gelen havarilerinden birisi.

-leyü y(a)rlıkadı .. purné atl(ı)g t(e)ṇri (DAS 2504)

Puruni, Purni: Özel ad. (Maitri)

Qaraçuq: Kişi adı. (İKP LII. Dış kenar.)

Raçaratnaprabası: < Skr. Rājaratnaprabhāsa: Bir burkan adı.

suvda raçaratnaprabası atl(ı)g (AY 185/11)

(AY 186/14)

(AY 189/14)

(AY 190/11)

Ragagayini: << Skr. rāgagāyinī: Bir kişi adı.

bolur .. ol y(i)me sene erniñ [ra]gagayini (DAS 1006)

(DAS 1044)

(DAS 1063)

(DAS 1087)

Raḡaḡavini: Kadın adı. (EUTS)

Raḡaḡayini: Kadın adı. (EUTS)

Raṣtramuké: << Skr. rāṣtramukhya: Bir kişi adı.

anta ötrü raṣtramuké atl(1)g keyik- (DAS 1800)

(DAS 1832)

(DAS 1837)

(DAS 1887)

Ratikri: Özel ad. (EUTS)

Ratikrè: << Skr. ratikara: Bir brahman adı.

[bramanl]arniñ adrukı r(a)tikr(è)ye meniñ ök (DAS 3907)

(DAS 3914)

(DAS 3940)

(DAS 3941)

Ratmadivi: Budda adıdır. (EUTS)

Ratnadıvı: < Skr. ratnadeva: Buddha adı.

ratnadıvaçı atl(ı)g burkan (AY n521/17) [**ratnadıvaçı**: (T III 56-9)'da ratnadıvı.]

Ratnaķar: < Skr. ratnākara: “Mücevherler Madeni”, Bodisatva adıdır.

keligme üdlerte ratn<a>{R}k{K}ar atl(ı)g burkan (AY 391/23)

Ratnaķkr: Bodisatva adı. (EUTS)

yukünürbiz ratnakkr atlg nizvani-sız bodistv ķutiņa : (SY 2-25)

Ratnaķr: Bodisatva adı. (EUTS)

Ratnaprabı: < Skr. Ratnprabha: Özel ad.

ol ugurta ratnaprabı atl(ı)g kız ertim .. ol üçünç (AY 186/12)

Ratnaraşı: < Skr. ratnarāşı: Özel ad.

ratnaraşı atl(ı)g açarı .. edgü edrem- (AY 573/4)

(AY 574/10)

(AY 575/19)

(AY 576/10)

Ratnaşıķı: < Skr. ratnaśikhi: Kalpa'dan evvelki 999. Buda; yedi Buda'dan ikincisi.

yükünür m(e)n ratnaşıķı atl(ı)g (AY 521/15)

(AY 571/20)

(AY 606/11)

(AY 680/4)

Ratnaşıķi: << Toh. A ratnaśśikhi, < Skr. ratnaśikhi: Kalpa'dan evvelki 999. Buda; yedi Buda'dan ikincisi.

ap(a)raçitè .. hitaişı .. ratnaşıķi (DAS 2506)

Rtnaķr, ratnaķar: “Mücevherler Madeni”, Bodisatva adıdır. (EUTS)

Rtnaşıķi: < Skr. Ratnaśikhi: Eski burkanlardan birinin adıdır.

ilkide ertmiş rtaşiki artadrş- (Maitri 33-34)

Ratnav(a)çır: Özel ad.

altı otuz yıl üze .. irinç ratnav(a)çır şabı (AY 199/16)

Ratnavaçır: < Skr. ratnavajra: Özel ad.

altı otuz yıl üze .. irinç ratnav(a)çır şabı (AY 199/16)

(AY 333/1)

(AY 343/19)

(AY 403/21)

Sabı Buğa: Antroponim. (EUTS)

Sabın Satı: Antroponim. (EUTS)

Sabutu: Antroponim. (EUTS)

Saçiu: Özel ad. (EUTS)

Saçu: Özel ad. (EUTS)

Sadagiri, sadagari: < Skr. Sadagiri: Özel ad.

-ları erti .. sadagari hymava- (Maitri 7-7)

(Maitri 7-32)

(Maitri 7-44)

Sadapirarudite: < Skr. sadāprarudita: Bir bodisavatın adı.

sadapiraruditeniñ yorıkıña ohşatı (BÖ 59)

Sadı: Antroponim. (EUTS)

Sağlık: Özel ad. (EUTS)

Sai Buğa: Erkek adı. (EUTS)

Saida: Antroponim. (EUTS)

Sakntili: < Skr. Skandhila: Özel ad.

Salaspati: Özel ad. (EUTS)

Salı Kutluğ: Erkek adı. (EUTS)

Sali: Antroponim. (EUTS)

Salu: Erkek adı. (EUTS)

Saji: << Skr. śacī: İndra'nın en önde gelen karısının adı.

orunta saji hatun teg badra kız yorıyu (DAS 1146)

Sakntili: < Skr. Skandhila: Özel ad.

(-ig) biñtdiler .. yaratdılar .. sakntili (Maitri 3-51)

Salğar: Özel ad. (EUTS)

Salaspati: Özel ad. (EUTS)

Salı Kutluğ: Erkek adı. (EUTS)

Sali: Antroponim. (EUTS)

Salu: Erkek adı. (EUTS)

Samantaprabı, Samantaprabı: < Skr. Samantabhadra: Bir burkan adı.

burkan samantaprabı atl(ı)g t(e)ngri (AY 173/21)

(AY 357/22)

Sambodu: Erkek adı. (EUTS)

Sambun: Erkek adı. (EUTS)

Samntapuşp: < Skr. Samantapuşpa: Özel ad.

töşep samntapuşp yimişlikig satgın (Maitri 52-2)

(Maitri 52-24)

(Maitri 54-13)

(Maitri 55-8)

Samir: Bir dağ. (EUTS)

Samtso: Erkek adı. (EUTS)

Samunşı: Özel ad. (EUTS)

Sançanaçavi: Erkek adı. (EUTS)

Sançayı: < Skr. sañjaya: Kubera'nın büyük oğlunun adı.

oglu sançayı atl(1)g yal(a)ñuklarig (UD 534)

Sançmış: Özel ad. (EUTS)

Sarıynç: Özel ad. (EUTS)

Sanmış: Özel ad. (EUTS)

Sañabtri: < Skr. sanghabhadra: Özel ad. (Maitri)

Sañadas: << Skr. sañhadāsa: Şahıs adı.

[sañadas] ugu küşen tilintin [tohrı] (DAS 860)

(DAS 3032)

Sañabadri: < Skr. Sanghabhadra: Özel ad.

tip söz-l(e)r : : ayağ-ka tegimlig sañgabadri bañşı söz-l(e)r tıdıg-sız-ı (Üİ 104a 14)

(Üİ 104b 2)

(Üİ 119b 3)

(Üİ 120a 4)

Sarasvati: < Skr. Sarasvati: Özel ad.

türlüg sarasvati brhasvati ulatı (Maitri 5-54)

Sarıg: Özel ad. (EUTS)

Sarıputri: Özel ad. (EUTS)

Sariti: < Skr. Sarathi: Özel ad.

... sariti bodisvt (Maitri 40-10)

Sartavaki: Özel ad. (EUTS)

Satı: Özel ad. (EUTS)

Satmış: Antroponim. (EUTS)

Satoda: Antroponim. (EUTS)

Savşiq: Özel ad. (EUTS)

Seil: Özel ad. (EUTS)

Sekins K̄ara: Özel ad. (EUTS)

Semiçe: Özel ad. (EUTS)

Semiş: Özel ad. (EUTS)

Semsiba: Antroponim. (EUTS)

Seņe: Antroponim. (EUTS)

Seņetez: Antroponim. (EUTS)

Seņgui: Antroponim. (EUTS)

Seņgui Ara: Antroponim. (EUTS)

Seņui Tutuņ: Antroponim. (EUTS)

Sevik: Antroponim. (EUTS)

Sıçkançı: Özel ad. (EUTS)

Sıķ: Özel ad. (EUTS)

Sıla: Antroponim. (EUTS)

Sılaņ: Kadın adı. (EUTS)

Sılavantı: Antroponim. (EUTS)

Sılıg: Özel ad.

mangığı teg :: sılıg körkle yorıg- (AY 348/22)

Sılka: Özel ad. (EUTS)

Sıñku: Şahıs adı. (ETG)

Sıñu: Özel ad. (EUTS)

Sısidu: Özel ad. (EUTS)

Sısır: Özel ad. (EUTS)

Silig: Özel ad. (EUTS)

Sinan: Bir erkek adı. (EUTS)

Sinayani: < Skr. Senayani: Özel ad.

sinayani braman oğlı bolup (Maitri 8-19)

(Maitri 16-30)

Sini er: Erkek adı. (EUTS)

Siristi: Özel ad. (EUTS)

Sişi: Antroponim. (EUTS)

Siş Ur: Antroponim. (EUTS)

Sokta: Antroponim. (EUTS)

Soktu elçi: Erkek adı. (EUTS)

Solda: Özel ad. (EUTS)

Solda Bay: Özel ad. (EUTS)

Soma: Özel ad. (EUTS)

Somaçı: Özel ad. (EUTS)

Sonşuy: Özel ad. (EUTS)

Soyan: Antroponim. (EUTS)

Soyar: Antroponim. (EUTS)

Subaḥu: < Skr. subahu: Özel ad.

gavanpati subaḥuda ulatı biş (Maitri 7-35)

Sudani: < Skr. Sudhana: Özel ad.

inçe k(a)ltı sudani teg erinmeksizin (BÖ 57)

(Maitri 52-15)

(Maitri 52-23)

(Maitri 52-36)

Sudrşanê: < Toh. A. sudarśane, < Skr. sudarśana: Bir Buda adı.

sudrşanê.. drtiraştrê .. PRĜM'[...]D[...] (DAS 2513)

Sumani: < Skr. Sumana: Özel ad.

sumani inal birle tuşup altun (Maitri 51-16)

Sundarı: < Skr. sundarī: Özel ad.

ög kanglarım idege (?) toyın sundarı- (AY 137/17)

(AY 173/5)

Sunêtrê: < Toh. A. sunetre, < Skr. sunetra: Önceki bir Buda ismi.

anirutê .. sunêtrêda ulatı burhan- (DAS 2508)

Suntari: < Skr. Sundari: Özel ad.

-p(inte) olurup /.../ /u kınçuy sunt- (Maitri 57-14)

Suparagê: << Skr. supāraga: Bir bodhisattva adı.

[...]Ĝ sakınup ogulı suparagê bodis(a)v(a)t (DAS 397)

(DAS 401)

(DAS 410)

(DAS 422)

Supatra: Özel ad. (EUTS)

Supriya: << Skr. supriyā: Bir kişi adı.

anta ötrü supriya kız [...] (DAS 4371)

Surı: Erkek adı. (EUTS)

Suria: Erkek adı. (EUTS)

Suriy: Antroponim. (EUTS)

Suriy Aşırı: Antroponim. (EUTS)

Surya: << Skr. sūrya: Bir kişi adı.

-[mak]ka anuk turu teginür biz .. surya (DAS 4208)

Susañ: Antroponim. (EUTS)

Sutmak: Antroponim. (EUTS)

Sutpak: Antroponim. (EUTS)

Suviçrê: << Skr. suvicāra: Bir kişi adı.

erki m(e)n bo savag eşidip suviçrê atl(1)g (DAS 4204)

Svayşagavê: << Skr. svayaşagava: Bir kişi adı.

br(a)hmadatê êlig begniñ svayşagavê (DAS 3119)

(DAS 3135)

(DAS 3137)

(DAS 3160)

Şakımunı: < Skr. śakyamuni: Buda'nın isimlerinden birisi.

tüketdükde şakımunı burkan birle (AY 25/23)

(AY 26/3)

(AY 32/18)

(AY 41/11)

Şakimun: < Skr. śākyamuni: Burkan'ın asıl adı.

erüş erdni burkanka tutdı bir ülüşin tengri şakimun (KİP 168)

(Maitri 45-3)

(Maitri 52-41)

(Maitri 62-19)

Şakimuni: << Skr. śākyamuni: Śākya boyundan olduğu için Buda'ya verilen isimlerden birisi.

-lür .. y(i)me ertmiş ödün şakimuni burhan (DAS 4091)

(Maitri 49-20)

(Maitri 69-21)

Şalcı: Özel ad. (ETG)

Şamız Tayışma: Antroponim. (EUTS)

Şanki: < Skr. Śankha: Özel ad.

şanki çkrvirt êlig kanka tuyuz- (Maitri 35-30)

(Maitri 38-39)

(Maitri 40-11)

(Maitri 47-12)

Şaravast: < Şravasti: Özel ad.

şaravast (kent) (uluş).. (Maitri 20-15)

Şariputrı: < Skr. śāriputra krş. **şariputrı:** Özel ad.

[şarıputır]ı arhant yene inçe tip (AY 462/1)

(AY 507/13)

(AY 643/4)

(AY 679/20)

Şarıputrı: < Skr. śāriputra krş. **şarıputrı:** Özel ad.

erki mu :: şarıputrı inçe tip ötünti (AY 81/14)

(AY 459/10)

(AY 460/4)

(AY 460/12)

Şarıputrı: < Skr. śāriputra: Śākyamuni'nin en önde gelen havarilerinden birisi.

... (teñri) teñrisi burkan şarıputrı (Maitri 5-22)

(Maitri 5-27)

(DAS 3439)

(DAS 3450)

Şarmiri: < Kuç. Sarmire, < Skr. Srāmanera: Rahip namzedi. (ETG)

Şastantri: < Skr. şastratantari: Şahıs ismi. (ETG)

Şastarakarikê: << Skr. śāstrakārika: Bir kiři adı.

şastar(a)karikê bahşı inçe tē[p tēdi inçe] (DAS 232)

(DAS 684)

Şastraşariki: < Skr. Erkek adı, şastra yazarı. (EUTS)

Şastrapiry: < Skr. Sāstrapirya: Erkek adı, şastra seven kişi. (EUTS)

Şastrapiryê: << Skr. śāstrapriya: Bir kiři adı.

ara ēgil körklüg şastrapiryê atl(ı)g (DAS 58)

(DAS 4087)

Şaşı: Antroponim. (EUTS)

Şinggur: Antroponim. (EUTS)

Şingkoşelitutung: < Çin shêng kuang she li tu t'ung: Erkek adı.

bişbalıklıg şingkoşelitutung (AY 343/10)

(AY 674/5)

(AY e1/12)

(AY e2/6)

Şilazin: << Skr. śīlasēna (?): Erkek adı.

[şilazin] praşnikê yañırtı türkç[e] (DAS 862)

(DAS 3034)

(DAS 3415)

Şinkur: Antroponim. (EUTS)

Şiş: Antroponim. (EUTS)

Şrigupti: < Skr. śrigupta: Özel isim.

taķı yeme şrigupti atlıg bay er erdi.. (Maitri 58-13)

(Maitri 58-20)

Şudotan: < Skr. Śuddhodana: Özel isim (Burkan'ın babasının ismi).

türklüg şudotan atlıg hormuzta (Maitri 13-49)

Şuri: < Skr. Śura: Özel isim.

..- // şuri gotıķı matraçiti aşvağo- (Maitri 3-52)

Şyavsagriv: Şahıs adı, antroponim. (EUTS)

Udmış: Antroponim. (EUTS)

Umai: Antroponim. (EUTS)

Umıçı: Antroponim. (EUTS)

Upasênê: << Skr. upasena: Bir kişi adı.

[at]l(1)g .. ikinti upasênê at[l(1)g og]- (DAS 968)

(DAS 983)

(DAS 997)

(DAS 1008)

Upasvami: < Skr. Upasvamin: Özel ad.

upasvami bu iki urılar (Maitri 12-33)

Urşı: Antroponim. (EUTS)

Usuğ: Antroponim. (EUTS)

Usıkı: Antroponim. (EUTS)

Usun: Antroponim. (EUTS)

Ülegür: Antroponim. (EUTS)

Ülem: Antroponim. (EUTS)

Ülügdü: Antroponim. (EUTS)

Üşe: Antroponim. (EUTS)

Vaptsun: < Çin. fa-tsun: Özel ad.

men yağı boşgutlug vaptsun likşir bitiyü tegintim altı yigirmiç ülüş (Maitri 46-0)

Varuğdad: Antroponim. (EUTS)

Vasubandu: < Skr. Vasubandhu: Özel ad.

munda vasubandu bağşı-ning abipiray-ın söz-lelim. birök ança tenglig bağ (Üİ 111a 13)

(Üİ 113a 5)

(Üİ 116a 9)

(Üİ 119b 4)

Vayroçana: < Skr. vairocana: Bir Buddha adı, gelecekteki Buddhalardan.

[yme] ök erür vayroçana burhannıñ öz tözi , (BÖ 9)

Vayşarvan: < Skr. Vaişravana: Özel ad.

vayşarvan maharaçnıñ üç (Maitri 7-5)

Vayşarvani: < Skr. Vaişravana: Özel ad.

virutaķi viru- -paķşi ... vayşarvani- (Maitri 89-8)

Vayşrvani: < Skr. Vaişravana: Özel ad.

biziñ begimiz vayşrvani èlig (Maitri 11-23)

Vedañgasarè: < Skr. vedāngasāra (?): Bir brahman adı.

y(i)me himavant tag yanınta [vedangasarè] (DAS 4222)

(DAS 4234)

(DAS 4239)

(DAS 4303)

Vidankasari: Antroponim. (EUTS)

Vidya: Antroponim. (EUTS)

Vimali: < Skr. Vimala: Özel ad.

kişiler oğlanı yaşı purnı vimali (Maitri 7-34)

Vipaşi: < Skr. Vipāşlin: Özel ad.

vipaşi bodis(a)v(a)t ... (Maitri 39-29)

(SY 2-20)

(SY 2-24)

(SY 2-34)

Virutak: < Skr. Vidurhaka: Özel ad.

kişilenti erti.. viru(t)ağ ili(g) beg (Maitri 5-2)

(Maitri 5-8)

(Maitri 5-12)

Virutaki: < Skr. virutaki: Özel ad.

virutaki viru- -pağşı ... vayşarvani- (Maitri 89-8)

Vişaki: < Skr. vaişākha: Özel ad.

ta vişaki bayağut ayıtdı darmadini şmnanç-ka inçe (Üİ 113a 9)

Vişnu: < Skr. Visnu: Özel ad.

hormuzta vişnu m(a)heşv(a)ri tört (Maitri 1-52)

Vişvakrmi: < Skr. Vişvakarma: Özel ad.

... (vişv)akrmi (Maitri 37-1)

(Maitri 37-6)

(Maitri 89-5)

Zawtay: < Sür. Zabdai: Zabedeus: Özel isim. (ETG)

Zharla: Antroponim. (EUTS)

Zkariya: Antroponim. (EUTS)

1.1.6. Eser Adları

Daşakarmapuda-awadanamal: < Skr. daşakamapatha-avadanamālā: Bir kitap ismi.

(ETG)

Daşakrmapuda’awtanamal: < Skr. daśakarmapatha-avadāna-mālā: Bir kitap ismi.
(UI4)

Dıřastvustık: < Skr. diśasvāstik (?): Bir sutra adıdır.

[.....] bo dışastvustık (UD 33)

(UD 667)

(UD 699)

(UD 713)

İndirayakoş: < Skr. İndriyakośa: Vasubadhu’nun Abhidharmakośa’sının 2. bölümünün adı.

tip. astiramati bahşı söz-l(e)r az turz-un indirayakoş-ta (Üİ 108a 8)

(Üİ 104b 7)

Oñlium: Evangelium, incil. (EUTS)

Pramit: < Skr. pāramitā: Bir sutra adı. (EUTS)

Rasayan: < Skr. rasāyana: Bir eser adıdır. (EUTS)

Rasıyan: < Skr. rasāyana: Bir eser adıdır.

aning adıştıtlıg küçinte bolmış .. rasıyanka (AY 678/8)

(AY 683/13)

Sadarma: < Skr. saddharma: Kitabın adı. (EUTS)

Sudur: << Skr. sutra: Dini kitap, Buda tarafından vaaz edildiğine inanılan vaazları içine alan kitap.

maitrè sudurk[a...] bo agulug yılan (DAS 3470)

(Maitri 50-40)

(AY 80/5)

(UD 668)

Şahbuhrġan: < Far. Sāhbuhragān: Mani’ye ait bir eserin adı. (EUTS)

Vyakran: < Skr. vyakarana: Burkancılıkta dokuz veya on iki kitaptan biri.

terk vyakran ulatı şastrlarıġ (Maitri 38-50)

Vinay: < Skr. vinaya: Burkancı yapıdaki bir eser.

yrılıkāmış ol meniġ bar erür (teriġde) teriġ abidarim-ım ulatı vinay (AS 1674)

(Maitri 62-21)

Vaibaş: Bir şastranın adı. (EUTS)

1.2. Yer Adları

1.2.1. Kaġanlık Merkezleri

Ötüken: Bir yaylanın ismi, Göktürklerin merkezi. (ETG)

1.2.2. Irmaklar

Bolçu: Nehir adı. (EUTS)

Ġaġ: < Skr. Gangā: Ganj Nehri.

altmış iki koti sanı gang öġüz içinteki ġum sanınġa bodisvtlar atın (KİP 84)

(DAS 3248)

(AY 85/9)

(AY 131/6)

Orġun: Kuzey Moġolistan’da ve Sibirya’da Hangai Daġlarından kuzeye akan Orhon Nehri. (ETG)

Seleġe: Selenga Irmaġı, Kuzey Moġolistan’da Türk yurdunun kuzeyinde bir nehir. (ETG)

Sintu: < Skr. sindhu: İndus Nehri. (ETG)

Sükü Öken: Bir nehir adı. (EUTS)

1.2.3. Göller

Anupadat: Bir gölün adıdır. (EUTS)

Ḳara: Bir göl adıdır. (ETG)

1.2.4. Dağlar, Tepeler

Ağasti: < Skr. agasti: Bir dağ adı.

ülüşinte agastı atl(1)g tag (UD 304)

Altun yiş: Büyük Altay Dağı anlamında kullanılır. (EUTS)

Çuğay: Hangay dağlarının güney kolları yöresi. (EUTS)

Gratırakut: Akbaba Dağı, Rajagdha yakınlarındadır.

ol gr(a)trakut tag töpüsinte adruk (AY 183/11)

Himavant: << Skr. himavat: Himalaya dağları.

-[ip ...] himavant (DAS 1223)

(DAS 1561)

(DAS 3849)

(DAS 4221)

Himavanti: Himalaya.

ayu bëreyin himavanti tagıııı (Maitri 13-41)

Ḳadırқан: Ormanlı bir dağın adı. (ETG)

Ḳalyas: < Skr. Kailāsa: Bir dağ adı.

yıñak yir ülüşinte kalyas (UD 386)

Paşañ: < Skr. pasanak: Bir dağ adı.

ëlke kelir- -ler paşañ (Maitri 8-36)

(Maitri 16-33)

(Maitri 18-20)

Soña: Ormanlı bir dağın adı. (ETG)

Sumér: < Toh. A sumer, < Skr. sumeru: Olağanüstü bir görüntüye sahip dağ, dünyanın merkezindeki dağ.

[...]’YPY’ sıñar [su]mér tagka tegmiş (DAS 2582)

Udayagiri. < Skr. udayagiri: Bir dağ adı.

uguş udayagiri tag töpüsunte y[o]karu (DAS 14)

1.2.5. Kentler

Abavapur: < Toh. < Skr. Abhâvapurâ: Şehir adı.

abavapur atlıg nirvanlıg balık (BT III 445)

Atıpur: < Skr. ? : Bir şehir adı.

uluşda kutayu paru y(e)me atıpur (UD 570)

Avқан: < Skr. avakan, vakhan, khavakan: Bir şehir adı.

uluşda .. avkan uluşda <[.]> çatadırı [(..)] (UD 571)

Banaras: Benares şehri. (EUTS)

Baranas: < Toh. B bārāṇas < Skr. vārāṇāsī: Bir şehir adı, şimdiki Benares.

-tgürü baranas kentniñ tag- (DAS 436)

(DAS 1501)

(İKP XXIII. 7.)

(İKP LXII. 2.)

Barnas: Hindistan'da bir şehir, Benares.

barnas kent ul(u)şta (Maitri 16-28)

Barns: Bkz. barnas. (MS)

Barşan: Şehir adı. (EUTS)

Bidilkim: Bir şehir adı. (EUTS)

Branas: bkz. **Barnas:** Hindistan'da bir şehir.

branas kent uluşta tevirdi (Maitri 15-13)

Bukarak: Buhara. (ETG)

Çampay: < Skr. campā: Bir şehir adı.

uluşda .. çampay uluşda raçabadrı [(..)] (UD 561)

Çaytı: < Skr. caitya: Bir şehir adı.

-lug atl(1)g [(..)] çaytı uluşda vadı yek [(..)] (UD 574)

Çigil Balık: Şehir adı. (EUTS)

Çinañ-kat: Dokuz Oğuz yahut Uygurların doğudaki şehirlerinden birinin adıdır. (EUTS)

Danavadi: Şehir adı, toponim. (EUTS)

Grdrakut: < Skr. grdhrakūta: Bir şehir adı.

-k1 [(..)] d(a)rmapalı grdrakut uluşda .. (UD 555)

(UD 572)

Hoço: Hoço şehrinin adı. (EUTS)

İdiküt: Toponimdir. (EUTS)

İnçiu: Toponim. (EUTS)

Kaņčanapaté: << Skr. kāñjanapaṭṭa: Bir şehir adı.

üntiler .. ötrü buyruklar kaņčanapaté balık- (DAS 4212)

(DAS 4219)

(Maitri 4-44)

Kanyakubçi: < Skr. kanyakubya: Bir şehir adıdır. (EUTS)

kapilavastu: < Skr. kapilavastu: Bir şehir adı.

kapilavastu balıkda ermek kılı y(a)rlıkadı .. (AY 30/21)

(AY 681/13)

Ķapilvastu: < Skr. Kapilavastu: Bir şehir adı.

kıdıgınta Ķapilvastu atlıg küsençig (Maitri 13-43)

Ķartisuvarna: Benegalya'da bir toponim. (EUTS)

Ķaş: < Skr. kāśī: Bir şehir adı.

-lerig körkitü y(a)rlıkadı .. y(e)me kaş (UD 569)

Ķaşmır: < Skr. kāśmīra: Bir şehir adı.

makakırası kaşmır uluşda vardı (UD 557)

Ķaşu: Kaşgar civarında bir şehir adıdır. (ETG)

Lank: < Skr. lañkā: Bir şehir adı.

lank balıkda çandanı yek .. tarta- (UD 549)

Lükçüñ: Toponim. (EUTS)

Nuç: Toponim. (EUTS)

Ökçüñ: Toponim. (EUTS)

Ötügen: Toponim. (EUTS)

Pançapap: < Skr. ? : Bir şehir adı.

pançapap uluşda arası yek .. (UD 556)

Parapuntarı: < Skr. ? : Bir şehir adı.

natakı [(..)] parapuntarı uluşda <[..]> pundarı- (UD 554)

Patalıputurta: < Skr. pātaliputra: Bir şehir adı.

uzun yaşañlar .. varunı patalıputur- (UD 547)

Patrı: < Skr. ? : Bir şehir adı.

sinhabalı grdrakut uluşda .. patrı (UD 572)

Pundarıkı: < Skr. puñdarīka: Bir şehir adı.

natakı [(..)] parapuntarı uluşda <[..]> pundarı-kı (UD 554)

Qaraçuq: Sir Derya ile Talas arasında, Türkistan'ın kuzey-batısında bir kentin adı.
(İKP LII. Dış kenar.)

Raçagarh: < Skr. rājagrha: Bir şehir adı.

baz kılıp raçag(a)rh kentde pıppılanguh (AY 32/4)

(AY 94/7)

(AY682/20)

Raçagrh: < Skr. rājagrha: Bir şehir adı.

raçagrhta .. vıpul uluşda yakşı (UD 578)

Sankaş: < Skr. sāmkaśya: Bir şehir adı.

-ta .. sankaş balıkda aparacıtı .. (UD 548)

Semdükü: Toponim. (EUTS)

Sıkap: Toponim. (EUTS)

Sip-başı: Toponim. (EUTS)

Stravst: Toponim. (EUTS)

Sudarşan: < Skr. sudarşana: Bir şehir adı.

-lumı yek sudarşan balıkda (UD 550)

Sudarşanı: < Skr. sudarşana: Bir şehir adı.

takşutug eşidip .. ötrü sudarşanı (AY 34h/22)

Suğçiu: < Çin. Suchou: Kuzeybatı Çin’de, Kansu vilayetinde bir şehir. (ETG)

Surparak: < Skr. Saupāraka (?) : Bir şehir adı.

surparak uluşda şırıbadarı .. kamag (UD 564)

Suyaklıg: Toponim. (EUTS)

Şandun: < Çin. Shan-tung: Huangho Nehri dirseğinin doğu tarafı. (ETG)

Şravast: << Skr. śrāvastī: Kapilavastu’nun batısında bulunan, günümüzde Rapti Irmağı’nın güneyinde bulunan ve rapetmapet olarak bilinen eski bir krallık ve şehir.

t(e)ñri t(e)ñ[risi burhan şrav(a)s]t kent- (DAS 958)

(DAS 964)

(DAS 998)

(DAS 1344)

Uçağan: < Skr. Ujjayini: Hindistani’da bir şehir. (ETG)

Uçayan: < Skr. ujjayinī: Hinduların 7 kutsal şehrinden birisi.

arşlanların yorığın yorıp uçayan balık- (DAS 3484)

(ÇBH 1)

(UD 553)

(UD 559)

Urıslum: Kudüs şehri. (EUTS)

Urişlum: Kudüs şehri. (EUTS)

Urupadatu: Toponim. (EUTS)

Uza: Toponim. (EUTS)

Vaişali: < Skr. Vaiśālī: Kuzey Hindistan'da bir şehir adı. (BT XX)

Varçı: < Skr. vṛji: Bir şehir adı.

kalmaşapadı varçı uluşda subar- (UD 551)

Vardı: < Skr. vṛddhi (?): Bir şehir adı.

makakırası kaşmir uluşda vardı (UD 557)

Varunavatı: < Skr. ?: Bir şehir adı.

atl(ı)g yekler ançulayu varunavatı (UD 576)

Vıpul: < Skr. vipula: Bir şehir adı.

raçağrhta .. vıpul uluşda yakşı (UD 578)

Wayşali: < Skr. vaiśālī: Kuzey Hindistan'da bir şehir. (ETG)

1.2.6. Ülkeler

Çımbudβıp: Hindistan'ı da içine alan efsanevi Jambudvipa ülkesi.

berdi bu çımbudβıp yer suβ- (İKP XLIV. 1.)

Enetkek: < Soğ. 'yntk'k: Hindistan.

[çam]bud(i)vip yértinçü yèr [suvda] matyadêş enetkek (DAS 2753)

(Maitri 19-50)

(AY 30/11)

(AY 33/16)

Hatai: Çin. (EUTS)

Mha cinadiş: Büyük Çin memleketi. (EUTS)

Odra: Bir ülke ismi, modern Orissa.

birikip ulug kut ornanmış odra (DAS 13)

Purum: Doğu Roma = **pur(ı)m.** (EUTS)

Raçagri: < Toh. rajagri, < Skr. rajagrha: Yer adı.

elte raçagri kent uluşda (Maitri 7-3)

Sındu: Hindistan. (EUTS)

Soğd: < Soğd. swğd: Memleket adı. (ETG)

Şağam: Suriye. (EUTS)

Vaid: << Skr. videha (?): Bir ülke adı.

-e çambudivipdaki begler kalısız vaid (?) [...] uluş [...] (DAS 1140)

1.2.7. Çöller

Kögür: Gobi Çölü'nde bir yer adı. (EUTS)

Kömür-tağ: Gobi Çölü'nde bir yer adı. (EUTS)

1.2.8. Ovalar

Ötüken: Bir yaylanın ismi, Göktürklerin merkezi. (ETG)

1.2.9. Diğer Yer Adları

Abarh: Skr. Abrha: Bir tanrılar ülkesinin adı.

töşlög t(e)ngri yirinte :: abarh atl(ı)g... (AY 143-15)

Abarq: < Skr. avrha, avrhâ: Bir tanrılar ülkesinin adı.

tüş-lüg t(e)ngri yir-inte :: abarķ atl(1)ğ... (AY 143-15)

Abasvar: <Toh. ābbāsvar < Skr. ābhāsvara: Yer adı.

t(e)ngri yirinte abasvar (AY 143-6)

Abıřsay: < Skr. abhipaśya: Bir yer adı.

yışak yir ũlüşinte abışsay (UD 199)

Adaķ tutuķ: Coğrafya adı, yer adı. (EUTS)

Ağnitış: Yer adı = agnidiş. (Maitri)

Altı çub: Çu nehri ve Isık Gölü civarında bir yer. (ETG)

Anabaraķ: < Skr. anabhraka: Bir tanrılar ũlkesinin adı.

atl(1)g tolpa arıg t(e)ngri yirinte .. anabarak (AY 143/11)

Apramanab: < Skr. apramāñābha: Bir tanrılar ũlkesinin adı.

apramanab atl(1)g ũlgüsüz y(a)rukluğ (AY 143/5)

Apramanařub: < Skr. apramāñařubha: Bir tanrılar ũlkesinin adı.

t(e)ngri yirinte :: apramanaşub atl(1)g (AY 143/9)

Astrayastırıř, Astrayastiriř: < Skr. Trayastrimśah: Yer adı.

tutmişda kin astrayast(1)rış t(e)ngri (AY 533/16)

(AY 552a 7)

(AY 560/20)

(AY 606/13)

Barķan: Yer adı. (EUTS)

Boyu Kıra: Toponim. (EUTS)

Çeņez: Yer adı. (EUTS)

Çeņür: Arız'la toponim. (EUTS)

Çigil Kent: Toponim. (EUTS)

Ƙadıñ: Memleket adı. (EUTS)

Lokadatu: < Skr. lokadhātu: Bir yer adı.

lokadatulartın kelmiş t(e)ñriler luu- (UD 655)

Narayançan: < Skr. nairañjanā: Yer adı.

altıninta narayançan [ögüz]nüng (AY 31/1)

(AY 172/8)

Sav: < Çin. so-po, < Skr. sahā: Kâinat ismi.

bu sav atlığ yir suvda yoriyur tınlığlarığ Ƙutğarur . . asığ (KİP 151)

Şalavan: < Skr. Şalavana: Yer adı.

(ya)kın şalavan berkte kalı(nçsız) (Maitri 1-34)

Şubakrs: < Skr. śubhakṛtsna: Yer adı.

ülgüsüz arıg t(e)ngri yirinte .. şubakrs (AY 143/10)

1.3. Kavim ve Boy Adları

Altun aruğu: Bir boy, kabile adı. (EUTS)

An: An ailesinin adı; Tang Dönemi'nde Çin'de, Buhara asıllı Soğudlulara verilen An xi = Arsak adının kısaltılmış biçimi *.an'dan geliyor. (İKP LXXVI. post.)

Apar: Avar (etnonim). (EUTS)

Arğu: Talas ve Balasagun arasındaki halk ve yer. (EUTS)

Aruğu: Talas ve Balasagun arasındaki halk ve yer = **arğu**. (EUTS)

Bulayığ: Etnonim. (EUTS)

Çigil: Bir Türk kabilesi. (ETG)

Çiik: Etnonim. (EUTS)

Çik: Bir halkın adıdır. (EUTS)

Çürşet: Çürçet [kavim]. (EUTS)

Ediz: Oğuz boyundan bir uruğun adı. (ETG)

Enetkek: < Soğ. ‘yntk’k: Hint.

[çam]bud(i)vip yértinçü yer [suvda] matyadêş enetkek (DAS 2753)

(Maitri 19-50)

(AY 30/11)

(AY 33/16)

Ersin: Tokuz ersin: Tibet’in komşusu bir halk ya da yer adı. (ETG)

İr: < Çin. i: On kabileden ikincisi.

iner ir tonguz kün üze .. (AY 686/16)

İzgil: Muhtemelen Oğuz kabilesinden bir boy adı. (ETG)

Karluğ: Altay Dağları ile İrtiş Nehri’nin yukarı kısmı arasında oturan Türk halkı.
(ETG)

Soğd: < Soğd. swğd: Halk adı. (ETG)

Şaki: << Skr. śākya: Buda’nın geldiği aile veya boy.

-ıg öp sakınıp inçe tüzün .. şaki- (DAS 2040)

(DAS 2406)

(Maitri 13-47)

(Maitri 58-5)

Uigur: Uygur. (EUTS)

Uygur: Uygur, Uygur milleti.

örleyü kelip on uygur élilig (DAS 15)

(AY 30/8)

(AY 343/12)

(AY 685/9)

1.4. Niteleme Adları

1.4.1. Fiziksel-Bedensel Özellikleri İçeren Niteleme Adları

abuçqa: Yaşlı insan, ihtiyar.

ötrü ol aşıçqa ey ıylayu qan-qa inçe tep ötün- (İKP XXV. 7.)

(İKP XXVII. 7.)

(İKP XXXVII. 7.)

(İKP XXXVII. 1.)

açıǵlı: Açılmış olan, açık. (EUTS)

açuk: Açık.

élig beg ot urguluk evin açuk ıdıp .. (DAS 4528)

(DAS 4347)

(AY 300/16)

(AY 419/22)

açuksuz: Açık olmayan, kapalı.

ünser ı ıgaç .. ara idi açuksuz :: (AY 369/23)

adaklıg: Ayaklı.

bir yme eke adaklı(ı)g kişike (H 118)

(AY 372/14)

(DAS 1391)

(UD 614)

adayı: Yavru. (atayı?)

tüşer bolur .. üç kögürçgen atayı laçın- (AY 620/20)

(AY 633/19)

ağarlağ: Gebe.

... ağarlağ içlig udçı kızı (Maitri 60/20)

agın: Dilsiz.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötügke ıdmiş tir. Korkma, edgüti ötüñ;
ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

ağın: Dilsiz.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötügke ıdmiş tir. (IB 19)

(AY 118/9)

(AY 118/11)

agırlıg: Gebe, hamile. (ETG)

agızlıg: Ağızlı.

üküş asıg tusu kılurlar .. agızlıg (DAS 1619)

(AY 499/20)

agrıg: Hasta. (EUTS)

agrıglıg: Hastalıklı.

agrıglıg tikıglıg angar yakın (AY 585/14)

(AY 603/5)

(Maitri 51-5)

ağrısız: Ağrısız, dertsiz, hastalısız.

ulug kiçig agrırsız .. artuk bolup (AY 366/15)

(AY 529/20)

aķıđlıđ: Akıcı.

öng-ke birikip yomdaru aķıđ-lığ aķıđ-sız tıgey tıp. kiķerkekir. (Üİ 97a 16)

(Üİ 99a 8)

(Üİ 115a 6)

(Üİ 123a 15)

aķıđsız: Akıcı olmayan.

erür öçmek tirtüg bolar ikigü bir teg erür üçün aķıđ-sız iderişdürü (Üİ 100b 8)

(Üİ 106a 15)

(AY 47/19)

(AY 84/15)

aķsak, ağsak: Aksak, topal.

adıra bilmek ersek k(a)ltı bo tınl(ı)g erte y[(i)ti köngül]- (AY 300/10)

(AY 118/10)

(BT V. 455)

aķuru turķuru: Doğru, düz. (EUTS)

ala ala: Alaca. (ETG)

alığlığ: Alınlı, alını olan. (EUTS)

altunlug: Altınlı, altın barındıran.

tayaklığlar .. yiti altunlug (AY 509/14)

(AY 519/22)

(AY 645/16)

(Maitri 28-6)

añ: Kusurlu, eksik, kırık, boşluk, boş, hiç, yarık, esneme.

ança añ (eñ) bolzun birök yazuqum yoq (İKP A. 2.)

arasız: Arasız, doğrudan, direkt.

basuıçı eksük bolmaı üz-e ol tüz arasız basuıçı anın söz-lemiş (Üİ 119a 1)

(Üİ 119b 1)

(Üİ 122b 4)

(Üİ 122b 6)

arığ: Temiz, saf.

[yıl]tızuı[a] , arıg y(a)ruk ezrua t(e)[ı]rike (H 22)

(H 42)

(H 104)

(H 108)

arlı: Çatallı.

Tokuz arlı sıgun kıyık men. Bed[ük] tiz üze ünüpen möngreyür men. Üze Tengri eşidti, asra kişi bilti. Antag küçlüg men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 60)

asraqı: Alçak, basık.

-li seviglig .. antag asraqı (AY 509/1)

(BT XX)

aşsız: Yemeksiz. (Maitri)

aşup: < Skr. aşubha: Pis, çirkin.

yerde enip aşup anapana arka (Maitri 27-19)

atkağlıg: Bağlı, kelepçeli, bentli. (EUTS)

atkaqlıg: Bağlı, kelepçeli.

mengilig kılmak erür :: nom atkaklıg (AY 264/11)

(AY 265/2)

(AY 265/4)

(AY 265/6)

atkañguluğ: Bağlı, kelepçeli.

yene üzülteçi ol atkañgulug (AY 165/14)

(AY 290/1)

atkañguluqsuz: Kelepçelenmeyen, bağlanmayan. (EUTS)

avıçqa: İhtiyar = krş. avıçğa, avınçğa. (EUTS)

avınçğa: İhtiyar.

oglan(a)ya körkin :: azu karı avınç-ga (AY 446/5)

awıçqa: İhtiyar.

edgü ögli tegin yerçi aβıç-qa (İKP XXXVI. 2.)

(İKP XXXVII. 1.)

(İKP XXXVII. 7.)

(İKP XXXVII. 7.)

baç: Güzel. (ETS)

bağlıg: Bağlı.

çañ bağlıg survuki atlıg beg (HTB 1395)

(BT XX)

(AY 4/7)

(AY 7/2)

bakırlağ: Bakırdan yapılmış.

bakırlağ naralar içinte beklenmiş (Maitri 68-20)

bekire: Sağlam, güçlü, kudretli, kuvvetli. (EUTS)

balıg: Yaralı.

san [ye]klügün süñüşüp balıg başl(ı)g (H 9)

(Maitri 33-20)

bartsız: Başsız.

..... bartsız başsız (UD 100)

başguk: Tek parçadan oluşan, yekpare.

-sıntakı idiz taglarıg başguklar-ıg (AY 113/21)

(AY 493/9)

başlıg: Başlı, başı olan.

anıñ et'öz-i kênj uluğ sekiz ygrmi baş-lıg. (AS 2490)

(Maitri 113-21)

başlıg: Yaralı.

sön [ye]klügün süñüşüp balıg başl(ı)g (H 9)

başsız: Başsız, başı olmayan.

..... bartsız başsız (UD 100)

(Maitri 13-2)

(Maitri 75-27)

(Maitri 78-58)

bazġan: Basan, ezen. (EUTS)

beċel: Sakat.

-lig kemlig bertük beċel tınlıg- (Maitri 52-51)

begiz: Aċık, seċik.

... begiz belgölüg közünür (Maitri 113-11)

beklig: Baġlı, kilitli.

adakları b(e)klig savların (AY 12/18)

bekrü, bekürü: Sıkıca, kuvvetlice, saġlam, kuvvetli.

berdi bekrü kizlep tut (İKP LVI. 1.)

(DAS 3155)

beksiz: Zayıf, güçsüz, dayanıksız.

b(e)ksiz mengüsüz titir .. özke yanturu (AY 613/14)

(AY 614/8)

bekürü: Saġlam, pek, kuvvetli. (ETG)

belgölüg: Görünen, işaretili, belirli.

-ler b(e)lgölüg bolur ... ol kenç (DAS 151)

(Üİ 97a 11)

(AY 252/19)

(BÖ 31)

belgüsiz: İşaretsiz, işareti olmayan krş. **belgüsüz.**

tip titirler .. inçip yine atsız b(e)lgü-siz (AY 374/26)

belgüsüz: İşaretsiz, işareti olmayan krş. **belgüsiz.**

köngül yine öngsüz b(e)lgüsüz işsiz (AY 202/15)

(AY 203/13)

(AY 263/2)

(AY 285/8)

berksiz: Sağlam olmayan, çürük, bozulmuş.

meñi toñanañ berksizin meñüsü- (Maitri 68-12)

bertük: Sakat (?), parçalanmış.

-lig kemlig bertük beçel tınlıg- (Maitri 52-52)

bıçğuluğ: Bıçaklı.

(ya)ğar.. bı bıçğuluğ elrede bekle- (Maitri 84-11)

bıçğusuz: Bıçaksız, bıçkısız.

bısızın bıçğusuzın bodunun (AY 90/20)

(AY 196/17)

bısız: Bıçaksız.

bısızın bıçğusuzın bodunun (AY 90/20)

(AY 196/17)

biriki: Birleşik. (ETG)

birikli: Birikmiş. (EUTS)

birkinig: Birikmiş. (Man)

bitilmiş: Yazılmış. (Man)

bodluğ: Boylu.

çikin bodluğ öñsüz meñiz(siz) ... (Maitri 101-42)

bodsuz: Biçimsiz.

-lamış öñsüz bodsuz togmaksız (AY 47/21)

(BT I. B 172)

bodyđluđ: Renkli, boyalı.

(üner) bês boduglug yaruğlar ... (Maitri 88-6)

boğağuluğ: Boğulmuş, kelepçelenmiş. (EUTS)

boğdam: Küflü. (ETG)

boğuk: Boğuk, kapalı. (EUTS)

boğuk: Boğuk, kapalı. (EUTS)

boşđak: Bozulmuş. (EUTS)

boyunsuz: Boyunsuz.

-ñler bilgilerim başsız boyunsuz kö- (Maitri 78-58)

boşđak: Bozulmuş, bozulma. (EUTS)

bölüklüğ: Bölüklü, kısımlı.

sekiz bölüklüğ niz-vani-l(a)r-ıç. adın tarığmaduğ-ı erser anılayı oğ (Üİ 107a 6)

(Üİ 111b 9)

(AY 224/18)

(HTB 1527)

buçđaksız: Köşesiz, bucaksız. (ETG)

buğağuluğ: Bağlı, bağlanmış olan.

[boy]unları buğağuluğ iligleri (AY 12/17)

buğay: Alçak, aşığı, kısa. (EUTS)

bulđanyuđ: Karışık, bulanık. (EUTS)

burđanlıđ: Burkana ait.

burkanığ taluy öğüz içinteki (AY 105/15)

(AY 108/5)

(AY 451/4)

(AY 542/7)

burkı: Buruşuk. (EUTS)

burunsuz: Burunsuz. (EUTS)

butluğ: Bacaklı, butlu.

ekinti tört butlug tınl(1)gka (H 119)

buzlug: Yıkılmış, bozulmuş.

rtlğ buzlug tamulug bolmışların .. (AY 299/22)

(AY 590/4)

bgri: Eğri.

bgri ık- ... (Maitri 101-29)

btğ: Bütün, tüm, dokunulmamış, (yara için) kapanmış iyileşmiş.(İKP A. 4.)

atık: Birbirine kenetlenmiş, yapışık. (EUTS)

avsız: Parasız. (EUTS)

eeklig: iekli.

adın otlug suvlug hual(1)g çeçeklig yrke (DAS 1236)

(AY 563/13)

(Maitri 96-15)

(AS 4337)

im: Buruşuk. (ETG)

oğluğ: Büyük, heybetli, ışıltılı, ışık saçan, aydınlık.

erürler .. oğlug yalınlığ klğ (UD 235)

(HTB 1529)

(AY 455/11)

(DAS 964)

çoğsuz: Parlak olmayan, mat.

ajunınta togdukda çoğsuz yalın- (AY 299/10)

(AY 433/7)

çolak: Eli veya kolu sakatlanmış kimse krş. **çoluk.**

-ınta engrey bedey aksak çolak köz- (AY 300/10)

çöküg: Dizleri çökük. (EUTS)

çöpdik: Karışık, bozuk.

beş çöpdik üdekiler alku yertünçütekiler (BÖ 62)

çuğ: Bulanık. (EUTS)

çuluğ: Çolak, sakat. (EUTS)

çuug: < Çin. cho: Bulanık.

titr :: inçe k(a)ltı çuug suvıg turgu- (AY 74/22)

dıdımlıg: Taçlı, tacı olan.

-(ler) kirit atlıg dıdımlıg başları (Maitri 2-54)

egdü: Eğri. (ETG)

eginsiz: Çatısız.(AY n558/23)

egri: Eğri. (ETG)

eñim: Kısımlı, bölümlü.

iyin evrilip <üstün bavagırtın altın tüp avış> tamuka tegi üç engim (AY 133/16)

eñim: Kısımlı, parçalı. (ETG)

enim: Parçalı, bölümlü.

[...]YK erser üç enim yértinçü (DAS 2570)

(Maitri 41-24)

erdenilig: Mücevherle süslü. (ETG)

erdinilig: << Skr. ratna + Türk. +lxg: Mücevherle süslenmiş.

erd(i)nilig kañlıda olurup basasınta [...] (DAS 433)

erdinliĝ: Cevherle süslü. (EUTS)

erdnilig: Cevherli.

... erdnilig söĝütnüñ vayturi (Maitri 29-13)

(Maitri 29-19)

(Maitri 30-16)

(Maitri 31-11)

erik: Güçlü, kuvvetli. (EUTS)

erinüksüz: Yorulmaz.

-in erinüksüzin bışrunurlar öĝre- (AY 210/7)

(AY 396/10)

(AY 656/21)

erkçe: Erkekçe, kuvvetlice.

kapı tutar :: yekler kuvragın erkçe (AY 29/3)

(AY 550/10)

erklilig: Fırtratlı, güçlü, duyu organı sahibi.

çe kuñrulmuş-l(a)r erser tümge erklilig-lig üçün. sizinmiş üçün (Üİ 112a 14)

(Üİ 125b 4)

esen: < Fars. āsān: Sağ, salim, sıhhatli.

[.....] t(e)rk t(a)vrak esen (UD 98)

(DAS 396)

(KİP 23)

(AY 92/2)

esenlig: Sağlıklı, sıhhatli.

aynç tarıkıp kitip :: inçkülüg esen- (AY 97/6)

eski: Eski. (BT I. D 45)

esri: Lekeli, benekli, puanlı, renkli.

Ürüng esri togan kuş men. Çıntan ıgaç üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler:
[Edgü ol]. (IB 4)

(IB 41)

(Maitri 55-26)

(DAS 1391)

esriñü: Alaca.

avişdın ünmiş esringü öñlüg (DAS 351)

esriñü: Güzel.

-niñ tünegülüki esringü körkle (UD 388)

esrük: Sarhoş. (Man)

etiglig: Süslü, bezeli. (BT XX)

etigsiz: Süssüz. (BT XX)

etlig: Etlı.

etlig terlig kanlıg et-özimin (Maitri 22-14)

etözlüg: Gövdeli, vücutlu.

oruntakı bodıs(a)t(a)vlarka sobak (?) <altun önglüg et'özlüg> altun (AY 315/4)

(AY 318/19)

(DAS 671)

(DAS 689)

etüzlüg: Vücutlu, vücuda sahip.

etüzlüg kayusı ataz et-özlüg (Maitri 73-51)

evinlig: Gebe, hamile. (EUTS)

evinı: Faal. (Huas)

evirilig: Daireli, yuvarlak.

öngi teg .. ongaru evrilmiş evirilig (AY 347/2)

evriliñsiz: Sarsılmaz, çevrilmez, yerinden oynamaz.

kılmakka tayanıp :: bişinç evriliñsiz (AY 232/20)

(AY 236/16)

(AY 237/11)

(AY 238/2)

evrinçkençig: Sürekli dönen, savrulan, sürekli hareket halinde olan.

evrinçkençig kog parmanular sanınça (AY 171/17)

evrinüksüz: Çevrilmemiş, düz.

-ka tegi evrinüksüzin .. agınçsızın katıg (AY 488/13)

ewinlig: Gebe, hamile. (ETG)

ğatıg: Katı, sert, sağlam. (EUTS)

ğız: Genç. (EUTS)

halm: Kalın. (EUTS)

hatıg: Katı, kuvvetli, sert. (Man)

hatıgraq: Sağlam, sapasağlam. (EUTS)

hın: Sabit, muhkem, sağlam. (EUTS)

hualıg: < Çin. huá + Türk. +lXg: Hua çiçeği ile süslenmiş, çiçekli.

adın otlug suvlug hual(1)g çeçeklig yerke (DAS 1236)

(DAS 3851)

(AY 544/12)

(AY 589/19)

içgerülüg: Saraya, hükümdara mahsus. (EUTS)

içlig: Gebe, hamile.

... ağarlag içlig udçı kızı (Maitri 60-20)

içtirti: İçeriye doğru, içe yönelmiş. (EUTS)

idiz: Yüksek, yüce.

üküç üçün kin söz-lemiş ol. azu-ça yme kök ıalığı idiz teg erür (Üİ 101b 1)

(AY 81/7)

(AY 113/21)

(AY 122/13)

iglig: Hasta, hastalıklı.

atl(1)g i[glig to]yınlar yatguluk evlerig (DAS 512)

(DAS 2643)

(AY 559/4)

(AY 585/13)

igsiz: Sağlam, hastaliksız, sağlıklı.

[.....] igsiz toğasız bol (UD 65)

(UD 625)

(AY 191/23)

(AY 196/19)

ilinçsiz: Bağlantısız, ilişkisiz.

[...] ilinçsiz ulug (DAS 3963)

(AY 253/14)

(AY 377/12)

(AY 451/11)

inçge: İnce.

ınallar inçge kırkınlar birle (Maitri 112-46)

inçge: İnce.

-i biş tırlığ tızılmiş inçge (AY 184/4)

(AY 203/8)

(AY 455/22)

(AY 582/23)

irig: Kaba, iri.

y(i)me uvutsuz ermez mđ olarnığ irig (DAS 791)

(Maitri 82-40)

(AY 101/11)

(AY 220/2)

irinçkençüci: Acıyan.

yerindeki tenriler için irinçkenç-üçi (Maitri 106-9)

irnüksüz: Sağlam, dinç.

-karu irnüksüz köñülin bursunlarka (DAS 518)

isen: Sağlam. (ETG)

isiglig: Isılı, sıtmal, hararetili. (EUTS)

iti: Keskin.

... kayusı örtlüg yalınlig iti (Maitri 112-41)

itig: Yitik, kayıp. (EUTS)

itiglig: Süslü, işlek, çalışan, (ile) donanımlı, birleşik, karmaşık.

atl(ı)g erdinin itiglig yirtinçüde (AY 190/1)

(AY 204/16)

(AY 206/8)

(AY 209/14)

itigsiz: Hareketsiz, işsiz.

tek itigsiz nom tözin körü mengilig (AY 264/23)

(AY 273/2)

(AY 354/7)

(AY 647/5)

itiz: Yüksek. (BT I)

kaçıglıg: Duyu organı olan.

iy(i)n yügürür .. altı kaçıglıg orunta .. (AY 365/4)

kadag: Katı = katıg. (ETG)

kadıg: 1- Katı, sağlam. (EUTS)

2- Karışık, karmaşık. (EUTS)

kadızgahlıg: Nasırlı, ağaç kabuğu gibi.

kadızgahl(ı)g eligin korkınçsız köñülin (DAS 2336)

kalın: Çok, kalabalık, yoğun, sık, gür.

badra kızığ kalın kuvrag arasınta (DAS 1164)

(UD 238)

(ÇBH 232)

(KİP 43)

kalınçsız: Kalıntısız.

(ya)kın şalavan berkte kalı(nçsız) (Maitri 1-34)

kamışlıg: Kamışlı, kamıştan.

tolp etözleri kamışl(ı)g viçin t[eg] tur- (DAS 774)

(AY 608/13)

(AY 625/6)

kamşag: Sarsılmış. (ETG)

kamşamaqsız: Hareketsiz. (BT XX)

kanamlağ: Doymuş, tok.

kanamlağ yürekliğ bek kat(ıg) (Maitri 9-34)

kanamlıg: Doymuş, tok. (EUTS)

kanlıg: Kana bulanmış, kanlı.

-çe sakınur erti .. kanl(ı)g türtüngü üze (DAS 246)

(Maitri 33-20)

kanlıg: Kanlı.

-çe sakınur erti .. kanl(ı)g türtüngü üze (DAS 246)

ķanta: Kanlı. (ETG)

ķaraķlıķ: Güz bebekli.

-inta king közin salınmış karak-lıgın (AY 9/20)

ķarı: İhtiyar, yaşlı.

[...]LYM ‘ karı netegin (DAS 399)

(DAS 481)

(AY 261/8)

(AY 276/9)

ķarıķ: Yaşlı, karı. (EUTS)

ķarımaķlaķ: İhtiyarlamaya ait.

kün küniķe sen karımaķlaķ (Maitri 12-44)

ķarınlıķ: Karna ait.

ödürdüm.. alkunuķ karınlıķ kovuķ- (Maitri 33-51)

ķarlıķ: Karlı.

kezigimde yıgılmış karlıķ gratırakut (AY 33/8)

(AY 347/4)

(AY 450/9)

(AY 590/4)

ķarmaķsız: Karışıksız, katıksız, katkısız. (EUTS)

ķart: Çıbanlı. (EUTS)

ķart: İhtiyar, ihtiyar. (EUTS)

ķařlıķ: Kaşlı, kaşı olan.

kadar kaşlıg tumlug yüzlüg br(a)manlar .. (DAS 2335)

kurtga: Yaşlı, ihtiyar.

Tengrilig kurtga yurtta kalmış. Yaglıg kamıç bulupan yagayu tirilmiş, ölümdə ozmiş tir. Ança bilingler: (IB 13)

lakşanlıg: Alametli, işaretli, belirtili.

-lıg otuz iki lakşanlıg ertingü körk- (AY 380/3)

(AY 380/18)

(AY 451/5)

(AY 661/9)

nırvanlıg: Nirvana'ya ait.

nırvanlıg inçküke :: bo altun (AY 97/16)

(AY 433/12)

(AY 654/19)

(Maitri 19-38)

nırvanlıg: Nirvanaya ait olan. (EUTS)

oduğ: Uyanık, şuuru yerinde olan.

[türlüg açığ] emgekin odug emgenür .. bir emgek- (DAS 585)

(İKP XVII. 2.)

oduğsağ: Uyanık.

ara yalınguz oduğsağ ol ermiş (Maitri 13-34)

(Maitri 19-42)

oğşançığ: Benzeyen.

şardul arslanı .. oğşançığ amrançığ küvenç- (AY 681/18)

ođŝatđululsuz: Eđŝsiz, benzersiz.

erser arıg süzük ođŝatgululsuz (AY 164/19)

ođŝatı: Benzer.

ođŝatı sızik ayıtdıı bo sız- (DAS 187)

(DAS 324)

(AY 33/9)

(AY 71/2)

ođŝatıđ: Benzer.

mintin ülgü teng yöleşürüg oğşa-tığ (AY 177/17)

(AY 583/1)

ođŝatıđsız: Benzersiz.

-lüg erksinmekin .. ođŝatıđsız bolayın (AY 354/5)

(AY 377/10)

oğullug: Çocuğa ait.

begniç bir körgeli körtle ogullug (DAS 3109)

(DAS 4365)

(Maitri 50-12)

(Maitri 90-12)

oğulsuz: Oğulsuz, evlatsız.

m(e)n .. azu ogulsuz kızsız erip (AY 543/23)

ohşatı: Benzer, aynı.

sadapıraruditeniğ yorıkııa ohşatı (BÖ 59)

oğsuz: 1- Kesintisiz, inkıtatsız, fasılasız.

bilge bilig-ning adirtı erser ol oq oqsuz yol-taıı bilge (Üİ 108b 5)

(Üİ 108b 7)

2- Gelişigüzel.

... -p oqsuz (Maitri 67-35)

oqşatı: Benzer.

atlıg ög işike oqşatı katun- (Maitri 3-32)

(Maitri 18-58)

(Maitri 37-17)

(Maitri 51-26)

oqşatıgısız: Benzeri olmayan. (EUTS)

oqşatı-lıg: Benzer.

tip öçmek oqşatı-lıg mu. oqşatı-sız mu ol tip. darmağini (Üİ 113a 10)

(Üİ 114b 7)

oqşatı-sız: Benzersiz, kıyassız.

ne üçün sudur-ta söz-ledi öçmekig oqşatı-sız tip. qaltı sudur- (Üİ 113a 8)

(Üİ 113b 7)

(Üİ 114a 10)

(Üİ 116a 7)

olurtaçı: Oturan. (EUTS)

oñaru: Doğru, dosdoğru.

[çecek] teg oñaru evrilmiş styanu- (DAS 549)

(DAS 3980)

(AY 147/9)

(AY 205/21)

oņarula: Dosdoğru.

kılıp .. ongarula üç yolu (AY 94/13)

(AY 131/16)

ootluğ: Ateşli.

siz .. ootlug karımda tüşdeçi- (AY 494/3)

oruņluę: Bayraklı. (EUTS)

otluğ: Ateşli.

-tağınta teginmek bolur .. ęaltı ot-luğ (Maitri 41-53)

otoğ: Uyanık, Şuuru yerinde olan. (ETG)

otsuz: 1- Otsuz, otu olmayan.

[kün] otsuz suvsuz bolmışka kogşa[p] (DAS 1825)

2- İlaçsız.

yarlığayur bilip uçup ęılmıř o(tsuz) (Maitri 79-10)

(Maitri 79-28)

öglük: Anneli.

buręan öglük öğsüz teņr(i) (Maitri 106-8)

öğsiz: Annesiz krş. **öğsüz.**

körü tegintim iki tiginig .. öğsiz (AY 640/8)

öğsüz: Annesiz.

buręan öglük öğsüz teņr(i) (Maitri 106-8)

öl: Yaş, nemli, ıslak.

öl yerig tarıyu quş quzıun (İKP I. 4.)

öleñ: Yaş, rutubetli.

öleñ çimgenleri erür .. tü türlüg (Maitri 55-24)

(AY 31/19)

(AY 544/15)

(AY 599/13)

ölez: Solgun. (ETG)

ölgülüg: Ölüm halinde olan, can çekişen, ölüm derecesinde hasta olan. (EUTS)

ölüg: Ölü.

[ölügi ...] .. (DAS 65)

(DAS 1884)

(DAS 2848)

(Maitri 8-52)

ölümlüg: Ölümcül, ölümlü.

[apam] birök ölümlüg matar agzın (DAS 598)

(DAS 2265)

(Maitri 88-27)

öñ: Kurak, çorak.

Özlük at öng yirde arıp ongup turu kalmış. Tengri küçinge tag üze yol sub körüpen, yiş üze yaş ot körüpen, yorıyu barıpan, sub içipen, yâş yipen ölümde ozmış tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 17)

öñlüg: Renkli, renginde, ... görünümlü.

-da altun öñlüg körgeli körkle (DAS 252)

(DAS 297)

(Maitri 29-22)

(ÇBH 37)

önlüg: Güzel.

adasız tudasız bolguluk önlüg (UD 735)

öñsiz: Renksiz krş. **öñsüz.**

iglig kemlig agrıglıg .. öng-siz (AY 557/12)

öñsüz: Renksiz, soluk krş. **öñsüz.**

-lamış öngsüz bodsuz togmaksız (AY 47/21)

(AY 53/15)

(Maitri 101-42)

(Üİ 104a 10)

önüşlüg: Yükselinecek, çıkılacak olan. (EUTS)

öritgüçi: Besleyen, besleyici, yetiştiren, uyandıran.

öritg[üçi] alp kılguluk iş [...] (DAS 3697)

(ÇBH 213)

örtlüg: Ateşli, alevli, ateşler içinde olan, alevlerle çevrili.

sekiz ulug örtlüg tamularta uzun (DAS 667)

(DAS 672)

(Maitri 68-26)

(Maitri 72-11)

örtlük: Ateşli, alevli. (EUTS)

örtüglüg: Örtülmüş, saklı.

-larında örtüglüg kızleglig bodıs(a)t(a)v- (AY 37/18)

örtüntegsiz: İlaçsız. (EUTS)

örüntegsiz, ürüntegsiz: İlaçsız.

o(tsuz emsi)z ürüntegsiz ayıg (Maitri 79-28)

ötv: Daha keskin. (ETŞ 3-8)

özeki: ... -den yapılmış.

kent tamınının saprir erdni özeke (Maitri 29-18)

(Maitri 29-20)

özeliksiz: Yüksekliği büyük olmayan. (EUTS)

özen: En içerde bulunan. (ETG)

özlüg: Canlı, canı olan, aslı.

bahşı özlüg ölürmekniñ ayıg tü- (DAS 220)

(DAS 226)

(Maitri 33-41)

(Maitri 58-5)

özütlüg: Canlı, ruhlu.

közünmez özütlüg kamagka üküş (AY 399/22)

pek: Sağlam, sabit. (U3h-C. 150)

pütün: Bütün. (EUTS)

rednilig: Mücevherli. (ETG)

erksiz: Güçsüz, kuvvetsiz. (EUTS)

erpelmek: Törpülenmiş, biçilmiş, kesilmiş. (EUTS)

saçlıg: Saçlı. (EUTS)

saçuk: Saçık, dağımık.

saçuk sav söz[lemek ...] (DAS 3327)

(AY n109/17)

sağ: Sağ, salim, saf, temiz.

süyükleri sag yag teg sızılup barır (DAS 723)

sağrı: Hasta.

şarırın .. k(a)ltı birök neçede sağrı (AY 34ğ/22)

sanvarsız: << Skr. saṃvārah + Türk. sXz: Ortada olan, gizlenmeyen.

[...] bolmakı yok .. anta ö[trü] sanv(a)rsız (DAS 492)

sapırlağ: Cevherli.

...-luğ söğütnüñ sapırlağ (Maitri 29-12)

(Maitri 31-28)

(Maitri 44-1)

(Maitri 55-34)

sarğan: Sert, katı ve çorak arazide yetişen. (EUTS)

sarp: Sarp, sert. (EUTS)

saşığ: Kokmuş, çürük.

-ıntın barça yıdıg [saşığ ... et]- (DAS 2093)

sedrek: Seyrek, ince. (EUTS)

sedreksiz: Seyrek olan, sık olmayan.

-dem yiği sedreksiz .. karlıg tag teg (AY 347/4)

(AY 652/11)

semiz: Semiz, kilolu.

Semiz at agzı katıg boltı. İdisi umaz tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 65)

setreksiz: Seyrek olan, sık olmayan. (EUTS)

sıçılığ: Çevrili, sınırlı, hudutlu. (EUTS)

sıdam: Sade, düz, süssüz. (EUTS)

sıdarşa: < Skr. sudrşa: Saf, temiz.

sıdarşa atl(1)g uz körür t(e)ngri yir- (AY 143/18)

sınuğ: Kırık.

Karı yol tengri men. Sınukıngın sapar men, üzükıngın ulayur men. İlig itmiş men.

Edgüsi bolzun tir. Ança bilingler: {Edgü ol.} (IB 48)

sırtık: Sırtık, sırtmış. (EUTS)

silig: Temiz, pak. (EUTS)

sodağa: < Skr. : Sulu. (EUTS)

sönüklüg: Kemikli, kemikten ibaret olan. (EUTS)

sönük: Sönük, kuvvetten düşmüş. (EUTS)

suv içreki: Suyun içindeki. (EUTS)

suvluğ: Sulu, soyu bol.

adın otlug suvluğ hual(1)g çeçeklig yërke (DAS 1236)

(Maitri 105-27)

suvsuz: Susuz.

[kün] otsuz suvsuz bolmışka kogşa[p] (DAS 1825)

(Maitri 112-18)

suwsalağ: Susamış. (ETG)

süngüklüg: Kemikten ibaret olan.

bodıs(a)t(a)vning kalmış süngüklüg (AY 627/16)

süt: Dik, dimdik. (EUTS)

süvri: Sivri.

[...] isig [öz ölgüçi] yitti süv-[ri biçek ...] (DAS 200)

(DAS 758)

(DAS 776)

(AY 347/16)

süwri: Sivri. (ETG)

süzüg: Süzölmüş, filtre edilmiş. (EUTS)

şenük: = **şünük**, **şnük:** Platane, düz, yassı. (EUTS)

şasıg: Şası.

ogulum şasıg ogulta ulatılarning (AY 686/11)

şbara: < Skr. şabara: Alaca renkli. (EUTS)

şış: Şış, kabarık. (EUTS)

şıvngı: < Skr. şivangin: Şıva gibi vücuda sahip.

... - /.. taķı yeme ş(ıvng)ı (Maitri 58-47)

(Maitri 59-22)

şnük: = **şenük**, **şünük:** Platane, düz, yassı. (EUTS)

şortapan: < Skr. şrotapanna: Akıntıya girmiş olan.

(ı)ķi urı şortapan kutın bulup ul(ug) (Maitri 19-15)

(Maitri 48-3)

(Maitri 63-34)

şrir: < Akıntıya kapılmış olan.

bur(kan) şririn ... alku (Maitri 109-22)

şünük: = **şenük**, **şnük:** Platane, düz, yassı. (EUTS)

uluğ: Uçlu, taraflı, sonlu.

yalınlag svri ulug tarjul uımta (DAS 841)

(AY 25/7)

(AY 124/14)

(Üİ 118a 9)

udığma: Uyuyan.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir.
Udığmag odguru, yatığlığ turguru yorıyur men. Antag külüğ men. Ança bilingler:
Edęü ol. (IB 20)

ufşak: Ufak. (EUTS)

ulınığ: Dönen. (ETG)

usuz: Uykusuz. (ETG)

usun: Uzun. (EUTS)

uvşak: Ufak.

-sin adağ sözlü(g) yinğe uvşak (Maitri 58-2)

uwşak: Ufak. (ETG)

uzun: Uzun.

-[mış te]mirliğ uzun yip üz- (DAS 674)

(IB 22)

(IB 42)

(UD 214)

ükil: Üç köşeli. (EUTS)

üle: Sönük. (EUTS)

üveteçi: Şişiren, tahriş eden. (EUTS)

üzlünçülüg: Sona ermiş.

-i üzlünçülüg burkanlar edgüsinge (AY 336/5)

vaydurılıg: Süslü, bezeli.

[vaydurılıg on] orunlarka (AY 105/10)

(AY 519/22)

vayturilağ: Kıymetli taş ile süslü.

vayturilag sapirlag bolur ol yeme (Maitri 31-28)

vçirpan: < Skr. vajrapāṇi: Şimşekten kamayı elinde tutan.

körtgürü nomlayu qutğarur .. birük vçirpanlar körkin (KİP 145)

(KİP 147)

vijirliq: Elmastan yapılmış.

kızartmış temirliq vijirliq (Maitri 62-10)

vzırlıq: Şimşekli. (EUTS)

1.4.2. Değer Yargılarını ve İlgili Soyut Unsurları İçeren Niteleme Adları

abınıq: Sakin, mutlu, uslu, ağır başlı. (EUTS)

abipiraylıq: < Skr. abhiprāya + Tü. +lıq.: Mânalı.

ol baqşı-qa söz-l(e)r siz-l(e)r qayu abipiray-lıq yorüg-ke tayaq- (Üİ 114a 8)

açani: < Skr. Ajaneya: Cins, asil, soylu, imtiyazlı.

açani at- -ların yarat- (Maitri 35-6)

adalıq: Tehlikeli, korkulu.

[altı tö]rlüg adalıq tıdıqlıq (AY 121/9)

(AY 334/15)

(Maitri 1-4)

adasız: Tehlikesiz.

edgü ermez mü karaja ton kentü özi adasız ol .. (DAS 1248)

(AY 192/1)

(AY 341/15)

(UD 735)

adayu: Sevimli, aziz, değerli. (EUTS)

addın: Başka, diğer = krş. adın. (EUTS)

adınçığ: Güzel, çeşitli, seçkin = adınçığ. (EUTS)

adgançız: Başına buyruk, özgür, hür. (ETG)

adın: Başka, diğer, öteki, farklı, çeşitli.

bilmez ertim .. yene mıntıda [adın] (AY 9/1)

(DAS 244)

(Üİ 101b 2)

(İKP VII. 3.)

adınç: Fevkalade, seçilmiş. (U3h-D. 31)

adınçığ: Olağanüstü, emsalsiz, seçilmiş, özel, hayrete değer.

körü kanınçsız körkle adınçığ edgü (AY 36/20)

(AY 93/8)

(DAS 2738)

(İKP XXXIV. 2.)

adınçsız: Eşsiz, benzersiz, emsalsiz. (BT XX)

adınğuça: Başka başka, ayrı ayrı kimseler. (EUTS)

adınısıg: Başka, türlü, farklı.

nom ermez için adınısıg bolmak b(e)lgü (AY 62/7)

(AY 107/12)

(DAS 1188)

(HTB 1252)

adınısıgsız: Değişmez.

-sız yorımaksız adınısıgsız teprençsiz (AY 280/16)

(AY 286/15)

(AY 286/20)

(AY 287/10)

adıra: Detaylıca, etraflıca.

(yıl) yaşadım tünüg adıra sanasar (Maitri 9-6)

(SY 2-10)

(SY 2-27)

adırtlıg: 1- Farklı, belirgin.

tözlerig <b(e)kiz b(e)lgülüg > adırtlıg ukturtaçı nomlug (AY 252/19)

(AY 258/9)

(AY 262/8)

(AY 263/6)

adırtsız: Farksız.

adırtsız bir teg tözi tüpi (AY 166/16)

(AY 253/13)

(DAS 1039)

(DAS 1418)

adıştıtlıg: Kaderli.

anınđ adıştıtlıg küçinte bolmış .. rasıyanka (AY 678/8)

adrok: Uygun, iyi, hoş.

arıg sogançıg edgü adroklar bolzun (BÖ 47)

adroksuz: Eşsiz, benzersiz, emsalsiz. (BT XX)

adrudaçı: = krş. adrutaçı: Ayırıcı. (EUTS)

adruk adruk: Ayrı ayrı, türlü türlü. (EUTS)

adruk: Başka başka, ayrı, çeşitli, farklı.

[bramanl]arnıñ adrukı r(a)tıkr(è)ye meniñ ök (DAS 3907)

(AY 40/10)

(Üİ 100b 12)

(İKP LXVI. 5.)

adrukrağ: Seçkin, ayrıcalıklı.

.. alku sıgunlarta keyiklerte adrukrağ (DAS 255)

adruksuz: Farksız.

burkanlarta adruksuz ol tip (AY 462/20)

(KİP 93)

adrutaçı: Ayırıcı, ayıran. (EUTS)

adsız: Korkusuz, tehlikesiz. (EUTS)

adunçsuz: Değişmeyen, sabit = adınsız. (EUTS)

ağar: Ağır, şerefli, oturaklı.

agar ayagın (DAS 3584)

ağarlağ: Saygıdeğer, hürmete şayan, değerli. (EUTS)

ağduğ: Fena, garip. (ETG)

ağınçsız: Sarsılmaz, yerinden oynamaz, sabit.

[a][đ]ınçsız evrilinçsiz köñülüg [bultı]lar :: (AY 340/9)

(AY 393/12)

(AY 428/23)

(AY 488/13)

ağır ağır: Pek ciddi, ağırbaşlı, temkinli, şerefli. (EUTS)

ağır: Ağır, sert, zor, sıkıntılı, ciddi.

ağır ayamakın t(e)ngri t(e)ngri burkan (AY 36/18)

(AY 93/14)

(AY 94/15)

(AY 100/20)

ağmaşsız: Değermez, sarsılmaz, kalıcı. (AY 190/18) ???

ajunlug: Dünyevi.

yıldızın tarıtıp togum ajunlug (AY 83/15)

(AY 314/19)

(AY 366/11)

(AY 683/12)

ağı: Cömert.

açsız suksız buşıka akı buyan (AY 412/11)

ağınçsız: Sabit, yerinden oynamaz, sağlam. (EUTS)

ağkuru: Yavaş.

üntürüp akuru akuru barksa yakın bartı (AY 616/22)

alçak: Alçak gönüllü.

ap alçak itiglig .. kök lnhua öngi (AY 347/8)

aldruqluğ: Fevkalade, parlak, üstün. (EUTS)

alıñ: Aciz kimse, güçsüz kişi. (EUTS)

alkatmıñ: Bereketli, mübarek, mübeccel. (Man.)

alkğuçı: Hırsız. (EUTS)

alkınçsız: Sonsuz, bitmez, tükenmez.

-ning alkinçsiz ulug nom mengisin (AY 43/23)

(AY 170/19)

(AY 172/13)

(Maitri 5-56)

alkınmaksız: Sonsuz, bitmez, tükenmez.

nom bulunçinga tegürüp alkinmaksız (AY 154/8)

allıg: Hileli. (EUTS)

alp: Yiğit, cesur, kahraman. (EUTS)

alp: Yiğit, cesur, kahraman.

alp sakinguluk alp sözlegülük tip (AY 67/22)

(Üİ 101b 6)

(Üİ 101b 7)

(İKP XXXVIII. 8.)

alsız: Hilesiz.

üdün alsız altagsız altı p(a)ramıtlar (AY 394/12)

altaglıg: Hileli.

al altaglıg y(a)rıkıkañçuı köngülin şakı uğuş- (AY 679/4)

altağsız: Hilesiz.

üdün alsız altagsız altı p(a)ramıtlar (AY 394/12)

amal, amıl, amul: Sakin, sessiz, gürültüsüz.

-lıg y(a)rplıg ornaglıg ürög amıl (AY 56/7)

(AY 166/7)

(AY 484/17)

(Maitri 6-14)

amırtğurdaçı: Yatıştırıcı, teskin edici = krş. amırtğurtaçı. (EUTS)

amraqlağu: Sevilecek.

amraqlağu (Maitri 101-2)

emraqlıg: = **amraklıg:** Sevilmeli, sevilecek olan. (EUTS)

amranmaqlıg: İstekli, isteyen.

alku terş amranmaqlıg köñülteki kılınçlarım (BÖ 50)

amul: Uslu, yavaş, sakin = krş. amıl, amal. (ETG)

añıg: Kötü, fena.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.

Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.

Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.

[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 11)

(IB 18)

(IB 55)

anıg: Kötü.

t(e)ıırig bilmetin an(i)g y(a)vlak (H 88)

(H 181)

(H 274)

(H 336)

anuk: Hazır, amade.

kirgeli anuk boltılar anta ötrü supara- (DAS 443)

(DAS 591)

(DAS 717)

(AY 34ç/15)

anyıg: Kötü, fena.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 11)

anıg edgü: Çok iyi. (EUTS)

anıg: Kötü, fena. (EUTS)

aılağ: Akıllı, anlayışlı, zeki. (ETG)

erdinliğ: Değerli, kıymetli. (EUTS)

armaqsız: Yalansız, aldatmasız.

élig ezügsüz armak[sız] S[...] (DAS 1717)

(DAS 4676)

(AY 443/10)

(AY 505/21)

arsu: Değersiz, kıymetsiz. (EUTS)

artağ: Mahvolma, bozuk, yıkık. (ETG)

artamaksız: Sağlam, dayanıklı.

y(a)rılıkap artamaksız mengülüg nomug (AY 173/1)

artuқта artuқ: Pek iyi, fevkalade. (EUTS)

aruqsuz: Enerjik, zinde.

işişe aruqsuz* köñülin arıtı armadı. (ÇBH 273)

(DAS 527)

(DAS 962)

(DAS 3758)

asağlağ: Yararlı, faydalı.

asaglag işke odug saқ erinler (Maitri 19-42)

asağlıғ: Yararlı, faydalı.

anın maña asaglıғ /// - ... (Maitri 22-10)

(Maitri 23-36)

asan: < Far. āsān: Kolay. (EUTS)

asan: Sağlam, esen = krş. ësén.

-lig asan örgün[ler]- (AY 96/7)

(AY 423/22)

(AY 528/12)

asığlıғ: Faydalı, kazançlı.

kşantı kılsarlar ol ayıg kılınçları (AY 132b/14)

(AY 162/16)

(UD 190)

(DAS 50)

asırsız: Kazanrsız, faydasız.

ming ajunlartın berü yoksuz asırsız (AY 611/23)

(AY 613/15)

asra: Alçak gönüllü, mütevazı. (EUTS)

etgü: İyi, güzel = edgü. (EUTS)

atkraksız: Bağırsız, özgür.

atkaksız edgü ögli köngül erser :: (AY 264/20)

(AY 266/11)

(AY 267/5)

(AY 293/20)

atkranrsız: Bağırsız, serbest. (ETG)

atkranmaksız: Serbest, bağlanmış olmadan. (EUTS)

atlağ: Meşhur, unvanlı.

tapan atlağ tamuda tolu tıklıp turur (DAS 808)

(DAS 827)

(DAS 829)

(Maitri 108-4)

avazasay: < Skr. ? : Gönlü bozuk.

(a)vazasay aşaylıg tınlıglar erser.. (Maitri 59-27)

avınrsız: Korkusuz = krş. ayınrsız. (EUTS)

evinng: Yabancı. (EUTS)

evrik: Kaba, sarsak, aptal. (EUTS)

avyakirt: < Skr. avyāktra: İzah edilemeyen, açıklanamayan. (EUTS)

ayağ-ka tegimlig: Saygı değer, hürmete layık.

ayagka [teyimli]g tükel bilge (DAS 957)

(AY 132/5)

(Üİ 104a 14)

(UD 201)

ayağlıg: Saygılı, hürmetli.

ayaglıg .. adın yat iliglerke kan- (AY 403/13)

(AY 446/18)

(AY 550/19)

(AY 555/5)

ayağluğ: Saygılı, hürmetli. (EUTS)

ayağsız: Saygısız, hürmetsiz, şerefsiz.

yavızlar .. ayagsız bolmışka (AY 556/23)

(Maitri 51-9)

ayağuluğ: İtibarlı. (BT XX)

ayançañ: Saygılı, hürmetli, hürmete layık.

-1 olarka ayançang köngülin tapıngu (AY 80/18)

(AY 147/14)

(AY 148/3)

ayançsız: Korkusuz. (ETG)

ayığ: Kötü, fena, günah, yanlış.

-ki közünür bo üç ödün ayıgdın (DAS 571)

(AY 6/15)

(Üİ 125a 13)

(UD 62)

ayınçlığ: Korkulu, korkunç.

ayınçlıg basınçlıg bolmışıña (HTB 1613)

(Maitri 101-16)

ayınçsız: Korkusuz.

ayınçsız köñülin neçe teñlig ç[oglug] (DAS 2597)

(DAS 3500)

(UD 207)

(Maitri 101-16)

aymançsız: Korkusuz.

-ümin aymançsız köñülin saña [söz]- (DAS 1024)

(DAS 4627)

(AY 207/23)

(AY 417/3)

azağ: Sapık, yanlış yola sapmış.

singar t(e)rs azağ nomluğ-l(a)r-қа yomқы-ka bilgülük üçün anın kergek ermez (Üİ 101b 5)

(Maitri 41-14)

azmış: Azmış, yoldan çıkmış.

altı kaçığı öze azmış (TT 2602-56)

azsız: Hırssız.

erser azsız övkesiz biligsiz bo üç (AY 241/21)

(AY 241/22)

(AY 243/4)

azunluğ: Dünyevi = krş. ajunluğ. (EUTS)

ayduq: Kusurlu, çürümüş, harap, bozuk. (İKP XXXIV. ant.)

b(1)datı: Boş, faydasız.

yoksuz b(1)datı bolur kılmış-ıngız-l(a)r katkılanmağ emgenmekig neğegin (Üİ 121a 10)

bekiz belgölük: Açık, belli. (EUTS)

balhağ: = **bulğaq:** Yoksun, sıkıntılı. (EUTS)

basıqsız: Minnetsiz. (EUTS)

basınçsız: Baskısız.

-sız kavrıqsız yağısız börisiz basınç-sız (Maitri 3-18)

başağut: Sevilen, hoş görülen.

... başağut tıtsı (Maitri 49-22)

başqa: Başka. (ETG)

batut: Gizli, sırlı.

kim yeme yaşut batut kılınçlıg (Maitri 74/10)

batutlug: Gizli, sırlı olan.

-leglig batutlug yörüglerig ukgalı (AY 321/11)

baz: Yalancı.

anta basa ulug bedük baz (Maitri 82-48)

bekiz: Açık, net, düzgün.

bekiz belgölüg bililü tüketdi erti aqıg-sız ertüki: : axxmtı aqıg- (Üİ 97a 11)

(Üİ 97b 11)

(AY 93/5)

(AY 125/14)

bekrek: Kudretli. (ETŞ 3-3)

beliñlegü: Korkunç. (ETG)

beliñteg: Korkunç.

yarımında beliñteg sın [suburgan] (DAS 2082)

(DAS 2163)

(AY 188/12)

(AY 558/2)

berk: Sıkı, sağlam.

turdı .. berk [...] (DAS 3481)

(AY 370/1)

(AY 608/14)

bışıg: Olgun, pişmiş.

-mış bışıg altun teg .. titrü körüp kanınçsız .. (AY 348/18)

(AY 484/4)

bilge: Bilge, bilgili, âlim.

üküş bilge kişi-ler inçe (İKP LXXIV. 4.)

(DAS 379)

(AY 647/19)

(HTB 1606)

bilgüçi: Bilgin, bilen, üstat.

-ın bilgüçiler anat ötrü purnabtri (Maitri 13-10)

bilgülük: Bilinmesi gerekli, önemli.

yigedip kayu neçe tuyguluk bilgülük (AY 172/20)

biliglig: Bilgili, hikmetli.

öñi öñi sıg biliglig kudıkı (HTB 1549)

(DAS 278)

(AY 353/17)

(BÖ 49)

biligsiz: Bilgisiz, cahil.

biligsiz ögsüz boltukumuz üçün (H 20)

(DAS 4646)

(AY 103/14)

(HTB 1439)

birkeye: Bir tanecik.

iligining tering yörügi birk(e)ye (AY 87/21)

(AY 114/14)

(AY 227/8)

(AY 333/9)

birkiye: Bir tanecik.

-lıg y(a)rılığınız erti erser .. ‘eñ mıntın bir-k(i)ye (DAS 2659)

(AY 345)

bişig: Olgun, pişmiş. (ETG)

boğtaçi: Kurtarılmış, hidayete ermiş = krş. **boğtağ.** (ETG)

bosuş: Mahzun, mükedder, kederli.

bosuşluğ * saıncılığ köñül-in kelip // lıg-ta (ÇBH 302)

bosuşluğ: Kaygılı, kederli. (EUTS)

boş: Boş, serbest.

vipulaçandrè oğluñın boş kılıp ‘Y[...] (DAS 2395)

(IB 29)

(AY 552/15)

(AY 561/13)

boşgutluğ: < Skr. şaiksa: Öğrenmiş, öğrenen, öğrenci.

koluda kinki boşgutlug (AY 343/9)

(AY 674/4)

(AY e1/11)

(AY e2/5)

boşgutsuz: < Skr. aşaiksa: Eğitimsiz, cahil, artık öğrenmeyen.

tolu boşgutlug boşgutsuz şortapan s(a)k(a)rda- (DAS 4468)

(Üİ 98b 12)

(Üİ 112b 11)

bögü: Bilgili, âkil. (Huas)

bökü: Bilgili. (EUTS)

börtün: Meçhul, bilinmeyen. (EUTS)

börtün: Meçhul, bilinmeyen. (EUTS)

beşek: Haremlik. (EUTS)

bulğak: Krş. **bulğag:** Yoksun, sıkıntılı.

erüş üküş tnl(1)glarnıñ ııgay [bulga]k em[ge]k- (DAS 4514)

(AY 555/4)

bulğak: = **bulğag:** Yoksun, sıkıntılı. (EUTS)

bulunçsuz: Bulunmaz.

bodistv-lar yorıgınça yorıtacı bolup bulunç-suz (SY 2-9)

(SY 2-19)

(SY 2-40)

(ETŞ 3-12)

bulunçusuz: Bulunmaz.

bulunçusuz* çin ?]temeni erdini (İKP XIV. 7)

buranç: Sıkıntılı. (EUTS)

Burhan ıutınığ: Budda saadetine erişmiş. (EUTS)

Burhan ıutlığ: Budda kutunda olan. (EUTS)

burhanlığ: Kutsal, ilahi, mukaddes.

yirtincü yirsuvda burhan lığ küntıri (ÇBH 280)

(DAS 1979)

(DAS 2054)

(DAS 2209)

busuğluğ: Kederli, dertli.(KİP A44)

busuşluğ: Kaygılı, kederli, dertli.

[bu]suşlug [e]mgekin [ö]gsireyürler antağı (DAS 600)

(DAS 1121)

(IB 52)

(AY 632/23)

busuşsuz: Dertsiz, kaygısız.

-s(a)v(a)t yaña inçe tęp tedi .. busuşsuz sakınçs(1)z (DAS 1241)

(DAS 2575)

(AY 402/16)

(AY 407/13)

buusı: Dağımık, dalgın. (EUTS)

buyançı: İyiliksever, liyakatli.

buyançı bolmazlar.. (Maitri 75-18)

buyanlığ: Sevaplı, iyi amelli, iyi davranışlı.

-siz tenglençsiz ulug buyanlığ tir- (AY 175/21)

(AY 308/19)

(AY 353/18)

(Maitri 52/51)

buyansız: Sevabı olmayan, sevapsız.

biligsiz-niň öñi bışmak tüş-i buyan-sız kılınç erür. (AS 4364)

(Maitri 96-3)

bügülüg: Hikmetli, inançlı, dindar.

bügülüg edremke tükellig ulug (AY 436/11)

(AY 436/17)

(AY 439/3)

bütgüsüz: Bitirilmemiş, tamamlanmamış.

bütgüsüz kavışgusuz kılıp :: (AY 71/15)

çhşapathğ: Ahlaklı, ahlak törelerine uyan, saygı gösteren. (EUTS)

çahşapudlığ: Ahlaklı.

amrıkmiş [(ar)]ıg çahşap(u)dılığlarınñ (UD 202)

(AY 169/4)

(AY 484/15)

çawıkmış: Meşhur. (ETG)

çerik: Cengaver. (Man)

çın: < Çin. zhēn: Gerçek, doğru, düzgün.

ay ulug èlig çın kèrtü köni (DAS 1567)

(DAS 2864)

(AY 192/21)

(Üİ 104a 10)

çınbarmak: Doğru, gerçek. (EUTS)

çınkar: Dosdoğru. (EUTS)

çınsız: Gerçek olmayan.

nung töz-i çınsız töz-lüg erür. yme ok yoğ erür iş-i ködügi netegin (Üİ 121b 11)

(AY 364/18)

(AY 383/6)

(AY 388/4)

çıı: Doğru, gerçek, tam. (EUTS)

çilteglig: Saygılı, hürmetli.

ayaglıg çilteglig bolsunlar ti{Y}p tidi (AY 380/13)

çin (?): Hakiki, halis.

sönüşgeli kelyük-mn. ay yekler-e (.) çin** (ÇBH 82)

çolmaqsız: Istrapsız, sıkıntısız.

atl(i)g çolmaqsız t(e)ngri yirinte .. (AY 143/17)

(AY 616/4)

çevişlig: Hileli. (EUTS)

daranlıg: Dualı.

d(a)r(a)nılıg monçuk tegzinü turur sakınıp (AY 27/22)

(AY 497/2)

ddintar: Seçkin, seçilmiş, üstün. (EUTS)

dendar: Seçilmiş, seçkin.

dendar tep kertkünmed(i)m(i)z (H 109)

(H 172)

(H 301)

(H 363)

dıntar: Seçkin, seçilmiş, üstün.

toyınlar dıntarlar .. atl(i)g [yalanguk]- (AY 90/9)

(AY 176/8)

(AY 196/2)

(AY 217/3)

di[n]tar: Mani didine inanan, dindar.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

dindar: Seçkin, seçilmiş. (ETG)

drmuruç: < Skr. Dharmaruci: Fazilet sahibi.

drmuruç seli upasi kılkıya küşüŕinge bitidim egsük (KİP 223)

edgü: İyi, güzel, doğru, hoş, hayırlı.

rakşas bar (.) ol rakşas barıp edgü yumşak (ÇBH 126)

(DAS 316)

(UD 11)

(KİP 77)

edremlig: Erdemli, faziletli.

yig adruk biliglig edremlig tuz- (AY 124/20)

(AY 126/20)

(AY 249/6)

(AY 259/24)

emgeklig: İstıraplı, sıkıntılı, eziyetli.

idi emgeklig tolgaklıg bolmasun- (AY 118/19)

(AY 232/17)

(DAS 245)

(DAS 346)

emgeksiz: Acısız, ıstırapsız.

[... tiki]siz çoğısız emgeksizlerke [...] (DAS 4632)

emgetmeksiz: İstırapsız, sıkıntısız.

tınlıglarıg emgetmeksız saqınç saq- (Maitri 59-15)

enç: Rahat, huzurlu.

küntüz enç esen tünle enç esen (BÖ 76)

(BÖ 77)

(BÖ 78)

enig: Fena, yaman, hasta. (Man)

eñ(e)nçig: Olağanüstü, fevkalade. (BT XX)

erdemlig: Erdemli, faziletli.

Esnegen bars men. Kamuş āra başım. Antag alp men, erdemlig men. Ança bilingler:

(IB 10)

(Maitri 9-33)

(Maitri 81-5)

erdinilig: << Skr. ratna + Türk. +lxg: Değerli, kıymetli.

yértinçüde tolu tört erdinilig v(i)rhar (DAS 4492)

eren: Eren, kahraman.

niz-vani-l(a)rning tariqmak-ı bolsar ol üküş az töz-ün er-eñ-l(e)r-ning (Üİ 112b 6)

(Üİ 124b 3)

eriglig: Öğütlü, nasihatli.

-lug yaraglig eriglig barıglıg bolur- (AY 124/21)

(AY n647/19)

erji: < Skr. rsi: Dünyayı terk etmiş, münzevi, yalnızlıktan hoşlanan. (BT I. D 51)

erklig: Güçlü, kuvvetli, yiğit.

[ulug buyruklar yirtin]çüde erklig (UD 112)

(DAS 2074)

(IB 66)

(AY 215/19)

erksingü: Güçlü, kuvvetli.

erksingü .. ulatı kamag t(e)ngriler .. (AY 551/5)

erksinmeklig: Yetkili. (BT XX)

erksiz: Aciz, isteksiz.

-ne korkup erksizin yoklayurlar ..(DAS 773)

(DAS 1085)

(DAS 3644)

erksiz: İsteksiz, kindar. (ETG)

erksiz: Uygun olmayan, yakışsız.

erksiz boşguttumuz (Maitri 69-10)

ermegü: Tembel, boş, ihmalci. (ETG)

ertimlig: Ölümlü, geçici, fâni. (ETG)

esengülüg: Huzurlu.

[inçkü]lüg esengülüg bolsun sizler- (UD 119)

(UD 271)

(AY 410/14)

(AY 647/9)

esirgençsiz: Cömert, eli açık.

esirgençsiz köñülin ed tavar (Maitri 10-14)

(Maitri 10-35)

esirkençsiz: Esirgemeyen, cömert.

bramanlarka esirkençsiz köñülin buşı (DAS 2306)

(DAS 2814)

(AY 369/11)

(AY 571/17)

esringü: Güzel.

-niñ tünegülüki esringü körkle (UD 388)

ezügçi: Yalancı, hilekar.

ugrayu tıtağı ezügçi yong- (AY 563/4)

ezüglegüçi: Doğru konuşmayan, yalancı.

bolur .. ne üçün tęp tésér .. ezüglegüçi (DAS 1773)

ezügsüz: Hatasız, kusursuz, yalansız.

[...] ‘ezügsüz [...] (DAS 1384)

(DAS 1717)

(AY 347/9)

(AY 443/10)

ezüksez: Yalansız, hatasız, kusursuz, yanlışsız. (EUTS)

fişailğ: < Skr. visaya: Anlayışlı, duygulu, akıllı, uslu. (EUTS)

futsi: Bilge, bilgin, üstat, âlim. (EUTS)

ğorğınçsız: Korkunç olmayan. (EUTS)

hıvlğ: Kutlu. (EUTS)

horgınç: Korkunç. (EUTS)

hundaçı: Hırsız. (EUTS)

hutulug: Mutlu, mesut, talihli. (Man)

icgungucu: Kaybeden. (EUTS)

inagsiz: Dayanaksiz, siginaksiz, dayanacak yeri, kimsesi olmayan.

[... yakin] anuk tururlar .. umugsuz inag- (DAS 591)

(DAS 1507)

(AY 116/23)

(AY 180/8)

irisi: < Skr. rsi: Bilge, aziz.

ötrü ol yer suß irisi (IKP LIX. 1.)

(AY 32/2)

(AY 453/5)

idiz: Yüksek, yüce.

üküç üçün kin söz-lemiş ol. azu-ça yme kök kalık idiz teg erür (Üİ 101b 1)

(AY 81/7)

(AY 113/21)

(AY 122/13)

igid: 1- Yiğit, delikanlı. (EUTS)

2- Yalancı, hilekâr, yanlış.

igid yangluk sakinçlig bulıtıg kiterip .. (AY 212/19)

(AY 218/16)

(AY 287/6)

(AY 293/15)

igidsiz: Yalansız, yanlışsız.

ezügsüz igidsiz y(a)rılıkadaçı (AY 499/3)

(AY 508/4)

(AY 524/3)

(AY 657/7)

igil: Genel, dünyaya ait, dünyevi.

uluğ emrençler körkin körtgürü nomlayur ıutgarur birük igil (KİP 126)

(KİP 128)

(Maitri 58-12)

(Maitri 63-46)

ikid: 1- Yiğit, delikanlı. (EUTS)

2- Yalancı, hilekâr, yanlış.

igid yangluk sakınçlıg bulıtıg kiterip .. (AY 212/19)

(AY 218/16)

(AY 287/6)

(AY 293/15)

ikintisiz: Emsalsiz.

üze ıkintisiz erklig türklüg kamag (Maitri 48-20)

iliksiz: Alakasız.

ağı barım iliksiz tutuıksuz kö- (Maitri 10-16)

(Maitri 12-24)

ilinçsiz: Bağlantısız, ilişkisiz.

[...] ilinçsiz ulug (DAS 3963)

(AY 253/14)

(AY 377/12)

(AY 451/11)

ilinçülegülüg: Eğlenceli.

ilinçülegülüg t / - ... -ka (Maitri 35-27)

inç: Huzurlu.

turkaru inçin [esenin eriñler .. agı] (UD 139)

(UD 158)

(UD 226)

(UD 246)

inçgölüg: Huzurlu, sakin, rahat, durgun.

tünki tünleki teg inçölüg (Maitri 9-10)

inçkülüg: Huzurlu, sükûnetli, sakin.

tutuzmak inçkülüg esengölüg (UD 271)

(UD 292)

(AY 87/14)

(AY 97/6)

inçsiz: Huzursuz.

inçsiz bolu yarlıqar ert(i) (Maitri 106-11)

intin: Öbür. (BT I. D 37)

irinç yarlıg: Sefil hayatlı. (EUTS)

irinç: Mutsuz, sefil, zavallı, acınacak halde.

tegir . . ayıg irinç yarlıg umuğsuz inağsız emgeklig (KİP 185)

(AY 169/9)

(Maitri 12-54)

(UD 21)

irinçülüg: Günahkâr, günahlı.

neçe sözleşmesig irinçülüg (H 333)

(Maitri 84-1)

irinçülüg: Kusurlu, hatalı. (EUTS)

iriz: Cesur, yiğit. (EUTS)

irülüg: Uygun, münasip. (Man)

is: Fena, yaman. (Man)

isig: Sıcak, cana yakın, sevimli.

-[larıg öl]ürüp i[si]g isig (DAS 708)

(BÖ 30)

(IB 67)

(AY 8/12)

isiz: Kötü, kaba, fena.

-tig kıltı kunçuyılarını isiz yavaz sakınçın (DAS 1171)

(Maitri 110-5)

ğadaglıg: Günahkâr. (BT XX)

kadagsız: Suçsuz, günahsız.

-leri tolu tükel münsüz kadagsız .. (AY 124/19)

(AY 659/23)

ğadağ: Sağlam, sabit. (Man 22-26) ???

ğadağsız: Hatasız, kusursuz.

ta bulunmaz bilip öçmek. ağığ-sız nom-l(a)r mün-süz kadağ-sız erür. (Üİ 123b 4)

kağguluğ: Kaygılı, dertli, kederli, sıkıntılı.

örleyü kelip kadgulug [...] (DAS 2225)

(AY 112/13)

(AY 624/10)

(AY 639/21)

kağgusuz: Kaygısız, dertsiz, kedersiz, sıkıntısız.

tutup busuşsuz kadgusuz kılıp :: bo nom (AY 402/16)

(AY 407/13)

(AY 680/17)

kağır: Sert, kızgın, kaba.

-[ge] sarsa kağır [...] tumlug yüz- (DAS 719)

(DAS 2022)

(DAS 2028)

(DAS 3056)

kağız: Cesur, kahraman. (EUTS)

kał: Deli, çılgın, kudurmuş.

tıltagınta öğsüz köngülsüz kał (AY 300/15)

(AY 632/3)

(AY 634/17)

(İKP A. 13.)

kaşşağıuçı: Sarsıcı.

[...] teg tepregüçi kaşşa-[guçı ...] (DAS 2211)

kanığ: Gözde.

Kanığı ölmüş, köngeki tongmiş. Kanığı nelük ölgey ol? Beglig ol. Köneki nelük tonggay? Küneşke olurur ol. Ança bilingler: Bu ırk başınta āz emgeki bar; kin yana edgü bolur. (IB 57)

kanımlıg: Han olmaya layık olan.

-lar bir er üze kanımlıg bolup et'öz- (AY 260/3)

(AY 411/8)

kanıñsız: 1- Doyulmaz, doyulamayan.

alkuka sevgülük körü kanıñsız (DAS 1602)

(DAS 3556)

(AY 36/20)

(AY 43/14)

2- Kanmaz, kanmak bilmez.

tançkalayu ölürip todunçsuz kanıñsız-z (ÇBH 72)

karıp: Garip. (EUTS)

kiçig: Küçük

kobı: Kof, boş, zayıf

körüklüg: Manzaralı, güzel

küçlüg: Güçlü, kuvvetli

lab: Emin, sağlam, muhakkak. (EUTS)

laukik: << Skr. laukika: Dinsel olmayan.

-da olurup laukik tétme yértinçüdeki k[öñül] (DAS 2716)

lokik: < Skr. lokika: Dünyevi.

erür yol kirtü tigüçi ujikig neğegin tip tiser lokik (Üİ 98a 10)

(Üİ 107b 12)

(Üİ 108a 2)

(Üİ 109a 15)

luğlan: Saçma, saçma sapan.

saçok luğlan savlartın öñi üdrülüp (BÖ 33)

(BÖ 68)

meñilig: Sevinçli, mutlu

muñlug: Kederli

neñeyü: Ayrı. (ETG)

nızvanılığ: İhtiraslı, tutkulu, aşırı istekli.

‘eng’ilki nızvanılığ [arıtmaqları] (AY 74/14)

(AY 75/4)

(AY 76/15)

(AY 102/20)

nızvanısız: Tutkusuz, isteksiz.

ikileyü kadgu nızvanısız erti- (AY 34a/15)

niw: Kahraman. (ETG)

nizvanilağ: < Soğd. nyzβny + Türk. +lXg: İhtiraslı.

[t]ınl(ı)glarığ örü tartıp nizvanilag yagıdın (DAS 4192)

nizvanılığ: < Soğd. nyzβny + Türk. +lXg: İhtiraslı.

sansartakı nızvanılığ kapkarañu- (DAS 1322)

(DAS 3428)

(Üİ 107b 1)

(Üİ 107b 3)

nizvani-sız: Bulaşmasız, ihtirassız.

lağı üçün erür : : söz-leyü tüketser niz-vani-sız bolur tarķarmaķ (Üİ 112a 2)

(Üİ 112a 9)

nomsuz: Kanunsuz, töresiz.

bilser körser kılmışın .. nomsuz (AY 561/9)

(AY 562/20)

(AY 564/6) **odun:** Günahlı, kabahatli, suçlu. (EUTS)

oğlağı: Zarif, tatlı, hoş, nazik, yumuşak, asil.

s(e)n .. m(e)n y(i)me oğlagun öğrenmiş (DAS 1020)

(DAS 2181)

(Maitri 7-52)

(ÇBH 142)

oğlangu: Çocuk gibi davranılan, nazik. (EUTS)

oğrın: Haydutça. (EUTS)

oğşatıģsız: Benzeri olmayan. (EUTS)

oğunçsuzın: Davetsiz. (EUTS)

oğa: Dayanıklı, metfn. (EUTS)

oğay: Kolay. (EUTS)

oğayu: Kolay. (EUTS)

ootun: Küstah. (EUTS)

ornaglıģ: Sağlam, muhkem.

-lıg y(a)rplıg ornaglıg örüg amıl (AY 56/7)

(AY 553/14)

(AY 572/9)

(AY 594/4)

ornagsız: Dayanksız.

[...] RQW yènik ornagsız ol .. amarı (DAS 3386)

(AY 56/6)

(AY 300a/23)

orunsuz: Yersiz, gereksiz, saçma.

[burhan] kuşın bulur teser [o]runsz sav erür , (BÖ 5)

osal: Tembèl.

(AY 75/5)

(AY 415/15)

oşurdağı: Kurtarıcı. (EUTS)

oşuzdağı: Kurtarıcı, hilekâr. (EUTS)

ořadıķı: Gerekli, lüzumlu. (EUTS)

otğuraķ: Emin, sağlam. (EUTS)

otğuraķsız: Kesin olmayan, belirsiz. (BT XX)

otun: Küstah, sefil.

anama yarasınığ otun ķarımaķ (Maitri 12-39)

otuņ: Odun.

üçün tèp tèsèr .. tilim tamgakım o[tu]ņ (DAS 2685)

(DAS 4289)

(Maitri 41-29)

(Maitri 70-10)

ovusuz: Terbiyesiz, utanmaz. (EUTS)

ovutluğ: Utlu, utangaç, hayâlî, ahlaklı. (EUTS)

öçeşçi: Öççü, intikamcı. (EUTS)

öçlüğ: İntikam dolu olan, hıncı olan, öfkeli.

telim üküş ol .. öçlüğ keklig övke- (DAS 458)

öçmeksiz: Sönmesiz.

öçmeksiz bolur tanuğ-lamağ tip. ikileyü iş-i negül turgurup adın (Üİ 112a 3)

ödrülmüş: Seçilmiş. (Man)

ödsüz: Münasebetsiz, vakitsiz, zamansız.

yitiñ ödsüz kulusuz sığurmağ (Maitri 32-1)

(Maitri 59-13)

(Maitri 69-9)

(Maitri 82-5)

ögdilig: Övgüye lâıyık olan, övüp alkışlamaya değer.

[...]’Y’K ülgüsüz sansız ögdil[ig] (DAS 2900)

(AY 583/16)

(AY 648/15)

(AY 653/1)

ögdisiz: Takdire lâıyık olmayan. (EUTS)

öge: Meşhur.

nomlayur kütgarur .. birük adın adın öge bilge atlığ yüzlüg (KİP 136)

(KİP 138)

ögek: Cana yakın, sevecen, düşündürücü. (EUTS)

ögirmeklig: Sevinçli.

bo mening iyin ögirmeklig (AY 123/16)

(AY 156/9)

(AY 157/4)

(AY 157/10)

öglüg: Düşünceli, anlayışlı, akıllı.

-nı ölürgeli ugrayur .. kim öglüg (DAS 90)

(DAS 3082)

(DAS 3253)

öğrenmiş: Alışmış.

ökünü tijit kşantı kılı öğren-(-miş erser) (Maitri 71-28)

ögrinçlig: Sevinçli. (EUTS)

ögrünçlign: Sevinç içinde, sevinçli. (ETŞ 2-10)

ögrünçlüg: Sevinçli, mutlu.

kop türlüg ugrın saña ögrünç-lüg (DAS 1965)

(DAS 1971)

(DAS 4254)

ögrünçülüg: Sevinçli, mutlu.

-mekde ögrünçülüg bolsar öñreki kên- (DAS 570)

(UD 48)

(Maitri 18-25)

(KİP 65)

ögrünçülük: Sevinçli. (Man)

ögsük: Manası anlaşılmıyor, “sönük” olabilir. (EUTS)

ögsüz: Akılsız, şuarsuz.

ögsüz bolup yerke yapşını sığıntılar (DAS 263)

(DAS 330)

(DAS 364)

(U3h-C. 69)

ögülüg: Düşünüşte olan, düşünülen. (EUTS)

öğütmüş: Övülmüş, övülecek. (Man)

ökük: Cana yakın. (EUTS)

ökünçsiz: Kaygısız, kedersiz, pişmanlık duymayan.

-kençsiz ökünçsiz köngülin kamag biş (AY 169/14)

öküngü: Pişmanlık. (EUTS)

ökünmek: Pişman olma, pişmanlık.

yene ağır ayıg kılınçlarıg ökünmek (AY 93/14)

(AY 142/8)

(AY 144/1)

(AY 145/21)

öksüz: Kendinden geçmiş, akılsız. (Man)

ölgüçi: Ölücü, öldürücü, can alıcı.

[...] isig [öz ölgüçi] yitti süv- (DAS 200)

ölüçi: Katil. (ETG)

ölürgüçi: Öldüren, katil.

ölüt ölürgüçi erser ol ayıg kılınç (DAS 313)

(DAS 697)

(AY 10/22)

(AY 14/21)

öñi: Başka, diğەر, değışik, farklı, ayrı.

anta öñi öñi erd(i)niler üze kêm[i] (DAS 440)

(DAS 498)

(Maitri 51-44)

(Maitri 112-29)

öñin: Başka, farklı. (ETG)

öñlög: Güzel.

adasız tudasız bolguluk öñlög (UD 735)

öni: Başka, farklı. (ETG)

ööçsüz: Kinsiz.

bir ikintike ööçsüz keksiz övke- (AY 417/2)

öpkeçi: Öfkeci. (EUTS)

örki: Yüce, yüksek, yukarıdaki.

[üni]n tokuz örki beglerig (DAS 1705)

(DAS 1719)

(DAS 3012)

(Maitri 104-20)

örüg: Sakin, durgun.

ırak öngi üdrülmiş :: örüg amıl (AY 166/7)

(AY 484/17)

(AY 631/14)

(AY 654/15)

örüki: Yüce, yüksekteki.

özde örükilerning basınçm ayınçm (AY 226/11)

(AY 227/17)

(AY 228/23)

övkeçi: Sınırlı, öfkeli.

yürüngerser .. üküş tarıtp övkeçi (AY 594/9)

övkeliğ: Öfkeli.

telim üküş ol .. öçlüğ keklig övke- (DAS 458)

(Maitri 81-55)

övkesiz: Öfkesiz.

övkesiz bolsar ol [e]d t(a)var [...] (DAS 3049)

(Maitri 59-31)

öz kie: Can, sevgili. (ETŞ 4-3)

özkiye: Sevgili, can, cancağız.

[...]Y'K vipulaçandrè özk(i)yeme togurmış (DAS 2377)

paramıtlıg: Erdemli.

buşı p(a)ramıtlıg tıtag titir :: bodı tıgm- (AY 206/17)

(AY 207/13)

(AY 208/8)

(AY 209/6)

praynga: < Skr. : Bilgin, alim, düşünür. (EUTS)

puşuşluğ: Kederli, kaygılı, gamlı. (EUTS)

saçok: Boş, saçma, yersiz.

saçok luglan savlartın öñi üdrülüp (BÖ 33)

sādhu, saçu: < Skr. sādhu: İyi.

bahşı ögdisi tükedi sādhu saçu (BÖ 84)

sadu: << Skr. sādhu: İyi.

[kutın] bulayın sadu bolzun ka[mag] (DAS 1756)

(Maitri 18-24)

(AY 24/24)

(AY 34/15)

sağ: Özenli, dikkatli, itinalı.

kitergeli odug sak bolgay biz .. birök (AY 408/13)

sakınçlıg: Düşünceli, sıkıntılı, kederli.

ëlig busuşlug sakınçlıg bolmazun .. birök (DAS 1121)

(DAS 1419)

(Maitri 99-19)

(AY 295/13)

sakınçsız: Dertsiz, kaygısız, endişesiz.

-s(a)v(a)t yaña inçe tęp tedi .. busuşsuz sakınçs(ı)z (DAS 1241)

(DAS 2575)

(Maitri 72-28)

(AY 52/5)

saķıntaçı: Niyetli, istekli.

-iĝ edĝü kılĝalı saķıntaçı bolunlar . ķamaĝ (U3h-D. 32)

salĝ: Kaba, pis. (EUTS)

salĝ: Kaba, pis.

sarsıĝ salıķ tevlig kürlüĝ urunķaķ (Maitri 70-18)

(Maitri 71-11)

saran: Eli sıkı, hasis, cimri. (EUTS)

sarsaĝ: Kötü, kaba. (EUTS)

sarsıĝ: Kaba, kötü, iĝrenç.

ötrü ol iriĝ sarsıĝ köñüllüĝ d(a)nt[i]- (DAS 318)

(DAS 718)

(Maitri 57-3)

(AY 220/2)

savcı: Geveze, zevzek, boş konuşan. (EUTS)

serimlig: Sabırlı, yumuşak başlı.

söñülüĝ tözün [...] akruş serimlig (DAS 4505)

(AY 489/18)

(AY 682/8)

sever: Sevimli, sevgili.

kenç kiçig özde togmiş sever ogu[luņ] (DAS 1430)

(DAS 2832)

(AY 571/15)

(ÇBH 145)

sevgülüg: Sevgili, sevimli. (EUTS)

sevgüsüz: Sevgisiz.

-lig sevgüsüz taplagusuz yarsınçığ et'özke (AY 613/2)

sevig: Seven, sevgili, aziz.

-un sevig taplag köngülümüz üze (AY 663/7)

(İKP LXXVIII. 5.)

seviglig: Sevimli, hoş, iyi.

seviglig körki meñiz[i ...] (DAS 915)

(DAS 1155)

(Maitri 55-20)

(Maitri 81-4)

sevigsiz: Sevimsiz, kötü.

sevigsiz taplagsız bolmışların .. t(e)ngri (AY 299/18)

sevigligrek: Daha sevimli, çok sevimli, güzel.

-geninte sevigligrek [kö]zi kapakı tüptüz (DAS 4094)

sevinçeñ: Neşeli, sevinçli.

(ögrünçe)ñ sevinçeñ köñüllüg (Maitri 83-17)

sevinçlig: Sevinçli, neşeli, mutlu.

yüzin sevinçlig köñülin y[él] (DAS 1697)

(DAS 1966)

(Maitri 12-12)

(Maitri 27-23)

sevinçlüg: Sevinçli, neşeli, mutlu.

arkası .. sevinçlüg bolgay uzatı .. (AY 566/21)

sevinçsiz: Mutsuz.

kayu tınl(ı)glarnıñ utlısı sevinçsiz (DAS 378)

(AY 613/12)

sevüglüg: Sevimli, sevgili. (EUTS)

sewer: Sevimli. (ETG)

sewig: Sevgi, aşk, sevgi dolu. (ETG)

sewiglig: Sevimli. (ETG)

seziklig: Şüpheli.

tüşmedin ikin ara sezikliglernıñ balıkınta (BÖ 64)

sıķışlıg: Kederli, sıkılmış olan. (EUTS)

sımtağ: İhmalkâr.

... (ötde) erigde sımtağ (Maitri 88-30)

(Maitri 101-16)

sımtağsız: Gayretli, çalışkan, enerjik.

ançada ok sımtağsız kınıg katıg (AY 406/4)

(AY 563/6)

(AY 566/17)

(AY 679/19)

smtağ: Derbeder, tembel, avare. (EUTS)

siziklig: Şüpheli.

ikireçgü siziklig bolur :: ulug bilge (AY 290/17)

siziksiz: Şüphesiz, kuşkusuz.

tnl(1)glar bo ötünmiş d(a)r(a)nılarig siz-iksiz (AY 473/4)

(AY 485/13)

(AY 494/14)

(AY 507/6)

soğançığ: Tatlı, iyi, hoş.

arıg soğançığ edgü adroklar bolzun (BÖ 47)

(AY 92/10)

(AY 95/4)

(AY 96/16)

soķ: Hasetçi, kıskanç. (EUTS)

soķançığ: Sevimli, hoş. (ETG)

styanuparvirt: << Skr. satyānuparivarta: Doğru konuşan.

[çecek] teg oņaru evrilmiş styanu-[parvirt tilin] (DAS 549)

(DAS 877)

(DAS 2492)

(DAS 2500)

suķluk: Açgözlü, ihtiraslı.

yene iki közi suķluk T'[...] (DAS 4227)

suķsız: Hırssız, ihtirassız.

açsız suksız buşıka akı buyan (AY 412/11)

suyluğ: Suçlu, kabahatli.

qutuņuzta bu suyluğ et'öz- (İKP LI. 8.)

süçig: Tatlı. (EUTS)

süçük: Tatlı. (EUTS)

süçülüg: Gerileyen, geride kalan. (EUTS)

sük: Sakin. (EUTS)

süzük: Temiz, berrak, saf.

süzük köñülin tıñl(a)gıl tag teg (DAS 670)

(DAS 906)

(Maitri 18-10)

(Maitri 33-28)

süzük: Temiz, imanlı.

[...] bir süzük kærtgünç köñüllüg (DAS 4485)

sviglig: Sevimli, sevgili. (EUTS)

şatu: < Skr. setu: Önder, rehber, idareci.

kavşurup şatu itgeli bultukup .. ol (AY 34g/17)

(AY 34g/18)

(AY 34g/22)

şımtağ: Miskin, tembel, ihmalcı. (EUTS)

şmnuluğ: Şeytani. (EUTS)

şük: < Skr. šwk: Sakin.

[... k]im şük éteyin [...] (DAS 4142)

(AY 624/12)

uçuz: 1- Kolay, değersiz, ucuz.

kök kalıkka uçup bargay ol uçuz (DAS 1595)

(DAS 3027)

(AY 195/7)

(Maitri 82-9)

2- Dert verici, acıklı, hazin.

(ÇBH 31)

udaçı; Yapıcı, muktedir, kadir, gücü yeten. (EUTS)

udağsık; Hürmete layık, saygı değer. (EUTS)

udun; Günahkar. (ETG)

udun; Utandırıcı, küstah. (ETG)

uğuluğ; Muktedir.

edgü kılğalı uğuluğ erti . anı için biçin (U3h-B. 11)

uğuşsuz; Anlayışsız.

[...] kayu biligsiz uğuş[suz ...] (DAS 3396)

uluğ; Büyük, ulu, yüce.

birikip ulug kut ornanmış odra (DAS 13)

(Maitri 12-21)

(AY 3/20)

(UD 170)

umaz; Çaresiz. (ETG)

umuğ; Umut verici, ümit uyandırıcı.

-up umuğ inağ bolğıl. ilig beğ inçe (ÇBH 60)

umuğluğ; Umutlu.

erti .. isig [öz ...] umuğlug (DAS 3147)

(DAS 3201)

(DAS 3205)

(DAS 4524)

umuğsız: Umutsuz, dayanaksız krş. **umuğsuz.**

sıkılıp umugsuzın inagsızın (AY 19/17)

umuğsuz: Umutsuz, dayanaksız.

[... yakın] anuk tururlar .. umugsuz inag- (DAS 591)

(DAS 1507)

(Maitri 85-26)

(AY 173/4)

unçsuz: Minnetsiz. (EUTS)

usai: Gamsız, kedersiz. (EUTS)

utun: Kötü, hayırsız, utanmaz, arsız.

utun sansar tepe titmiş teg [...] (DAS 2347)

(DAS 2827)

(ÇBH 172)

(AY 368/15)

utuzmaksız: Yenilmeyen, yenilmez. (EUTS)

uut: Ayıp. (ETG)

uvusuz: Terbiyesiz, utanmaz. (EUTS)

uvutlu: Edepli, terbiyeli. (EUTS)

uvutluğ: Edepli, terbiyeli.

[...]’M[...]Y’ uvutlug [...] (DAS 4648)

(Maitri 59-8)

(Maitri 112-6)

uvutsuz: Utanmaz, edepsiz.

[... uv]utsuz m(e)n (DAS 336)

(DAS 791)

(Maitri 109-15)

(KİP 61)

uwut: Ayıp. (ETG)

uyathğ: Edepli.

uvutluğ uyathğ bolurlar .. ayığ (Maitri 59-8)

uyur: 1- Güçlü, kudretli, muktedir.

Kan olurupan ordu yapmış. İli turmuş. Tört bulungtaki edgüsi uyurı tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 28)

2- Adil, dürüst. (EUTS)

uz: 1- İyi, güzel, uygun.

uz tutgıl .. ança sözlep eçi- (DAS 994)

(DAS 1022)

(DAS 1880)

2- Becerikli, yetenekli, kudretli.

-çı yuluğçı uz uzağut erdimiz .. (Maitri 61-17)

(Maitri 89-6)

(AY 96/1)

(AY 111/17)

uzağut: Mahir.

-çı yuluğçı uz uzağut erdimiz .. (Maitri 61-17)

(Maitri 89-6)

üğşürü: Tefekkür eden. (EUTS)

ülgüsüz: Nasipsiz, kısmetsiz.

-suz ülgüsüz osuğluğ boltı ... biz (Maitri 91-29)

üzlünçüg: Üstün, olağanüstü. (EUTS)

virâga: Yalnız, metruk, münzevi. (EUTS)

vişailü: = **fişailü:** < Skr. visaya: Anlayışlı, duygulu, akıllı, uslu. (EUTS)

yabız: Kötü, fena.

Er abka barmış. Tagda kamılmış. Tengride Erklig tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 12)

(IB 24)

(IB 44)

(IB 45)

yablak: Kötü, fena.

Adıglı tonguzlı ārt üze sokuşmış ermiş. adıgıng karnı yarılmış, tonguzung azığı sınmış tir. (IB 6)

(IB 16)

(IB 22)

(IB 33)

yalğ: Güler yüzlü, neşeli, şen.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmuş. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

yitiglig: Yetkin, idmanlı.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

(IB 30)

(IB 35)

(IB 48)

1.4.3. Yüz Ölçümü-Zaman Nitelik ve İlgilerini İçeren Niteleme Adları

‘engilki, eñ’ilki: İlk, birinci.

tiser :: inçe k(a)ltı ‘eng[ilki] (AY 38/12)

(AY 39/10)

(AY 40/13)

(BT XX)

abamuluğ: Daimi olan, ebedi, ölmez.

üzeliksiz üstünki yig apamulug mengü (AY 614-15)

aķru: Yavaş.

(Maitri 15-9)

(Maitri 90-23)

emrü: Daimi, devamlı. (EUTS)

añ başlayu: En başta, ilkin, ilk. (EUTS)

añ başlayuki: Baştaki, ilk, en başta olan. (EUTS)

añ ilki: İlk. (EUTS)

aşnuraķ: Evvelki, önceki. (ETG)

ayķı: Aylık, bir aylık. (EUTS)

baş: Baş, başkan, ilk.

nomlayur utgarur .. bu birük tengri yirinteki sü başı tay sangun (KİP 117)

(DAS 2819)

(BÖ 24)

(AY 21/12)

baş: Baş, başlangıç

başdınkı: Birinci, ilk, baştaki.

törlüg yig başdınkı ögretig- (AY 149/17)

(AY 173/9)

(AY 175/7)

(AY 178/8)

başdınkı: = krş. **başdınkı:** Birinci, ilk, baştaki.

-larta yig başdınkı boltum aning (AY 187/21)

başlağlıg: Başlangıcı olan.

-dek başlağlıg nomlarıg adırtlıg (AY 262/13)

(AY 263/14)

(AY 3253)

(AY 330/16)

baştınkı: Birinci, ilk, baştaki.

baştınkı ülüş tükedi .. (Maitri 14-10)

bayağı: Evvelki, önceki.

kız bayağı muqtıke upasañka (Maitri 23-33)

(AY 392/19)

(AY 597/15)

(AY 619/9)

beḡü: Bengi, ebedi, sonsuz. (ETG)

bökünki: Bugünkü.

kılınçlarımın amtı bökünki bo (AY 137/6)

(AY 420/19)

(DAS 333)

(DAS 1453)

bukünki: Bugünkü. (EUTS)

burungi: Önceki, evvelki. (EUTS)

bükünki: Bugünkü. (EUTS)

eçü: Eslaf, geçmiş, eskimiş. (EUTS)

eski: Eski. (BT I. D 45)

ıraḡ: Uzak.

-[yü]r m(e)n amtı irak uḡ kızıgd[akı uluş]- (DAS 475)

(AY 5/10)

(UD 47)

(ÇBH 156)

ilk: İlk.

ilki ilki et'özlerte ortunkı (AY 134/1)

(AY 282/1)

(AY n367/2)

(AY 547/34)

ilki: İlk, ilk olan, birinci.

y(è)g(i)rminç yılın ta ilkide kılımış (DAS 31)

(DAS 42)

(DAS 3468)

(Maitri 17-14)

ilkisiz: Öncesiz, başlangıçsız, ezeli.

inçe tēp tēdi ilkisiz sansarta berü tınl(1)g- (DAS 3221)

(Maitri 46-12)

(AY 367/2)

(AY 107/18)

irteki: Yarınki.

-miş küsüşler kanmağı.. amtı men irte-ki (Maitri 47-19)

neñ: Hiç, asla.

içgekler neñ teg irig yavgan kılur (DAS 1375)

(UD 673)

(AY 8/22)

(ÇBH 57)

öñdüñki: Önceki, önce olan.

[...]KY öñdüñki kédinki akmak [...] (DAS 4605)

öñre: Önceki.

öñre ajuntakı kılıñç tüşü (UD 711)

öñü: Evvelki. (EUTS)

örüg: Ebedi, bengü. (EUTS)

özen: İlk, öz. (EUTS)

uçsuz: Sonsuz, uçsuz, bucaksız.

[kök kalı]k neteg uçsuz kırıksız (AY 113/12)

(AY 124/7)

(AY 312/11)

(AY 334/7)

ulam: Daimi, kesiksiz. (EUTS)

ulıncıg: Devamlı. (EUTS)

uuçsuz: Uçsuz, hudutsuz.

parmanu-ta 'engeyü bar kök kalık parmanu uuçsuz kıdıg-sız için anın (Üİ 102a 17)

uulsuz: Dipsiz.

erser :: burkanların uulsuz tüpsüz (AY n136/21) (**uulsuz:** U 1518, ön, 5'te, uulsuz)

uzak: Uzayan, süren. (EUTS)

uzakı: Sürekli, devamlı, uzun süren. (EUTS)

üdkı: Zamandaki, vakitteki.

[ögre] közünür kelmedük üdkı alku burhanlar , (BÖ 6)

üdlüg: Zamanlı, zamana ait.

tuuş erür. tuuş erser erür ertmiş közünür üdlüg. bo tuuş-ta (Üİ 122a 11)

(Üİ 122b 8)

üdsüz: Zamansız, zamana bağı olmayan.

yol-ta ikileyü örıtsün yoründekin. üdsüz kıtrulmuş-l(a)r-nıng (Üİ 112a 16)

ürlüg: Daimi. (ETG)

ürlüglüg: Daimi. (ETG)

ürlügsüz: Geçici. (EUTS)

ürlük: Daimi, sonsuz, değışmez.

boldacı {munda ürlük boldacı} anın bilmiş kergek. öçmekig okşatı-sız (Üİ 116a 7)

(Üİ 121a 5)

(AY 33/3)

(AY 334/19)

ürlüksüz: Geçici, fani.

-lıg ürlüksüz yagı .. bo montag [yértinçüdeki] (DAS 2102)

(DAS 2835)

(Üİ 100a 10)

(Üİ 117b 8)

ürük: Ebedî.

osugluğ ürük amal tünün (Maitri 26-8)

(Maitri 59-12)

üzeliksiz: Sürekli, daimi.

bütürüp üyeliksiz yig üstünki köni (AY 24/10)

(AY 81/22)

(AY 83/6)

(AY 84/3)

üzlünçsüz: Fasılasız, süreli. (EUTS)

üzlünçsüz: Fasılasız.

iki yigirmi yıl tünü küni üz(lünçsüz) (Maitri 10-33)

1.4.4. Miktar, Hacim, Ölçü Bildiren Niteleme Adları

‘eñ: En, pek, pek çok.

‘eng’ ilki töz ikinti belgü. ağığ-lığ töz erser yol-uğ öngi kıterip (Üİ 99a 7)

(Üİ 114a 3)

(Üİ 125b 13)

(Üİ 126a 1)

adra, adıra, adara: Ayrılmış. (EUTS)

adutça: Avuç avuç, avuç dolusu.

<inçe> k(a)ltı ayaça aş birmiş adutça (AY 168/23)

ağar: Pek büyük, pek derin.

agaru agar .. çandaru kızıl çından .. (AY 476/4)

(ÇBH 100)

ağlak: Yüksek.

teringrek titir ağlak tözkerinçsiz erdemi ol erür kıanta (KİP 210)

alkığ: Geniş, enli.

-üz üküş king alkıg edgülüg erdem- (AY 31/3)

(AY 34h/6)

(AY 531/4)

(AY 639/7)

emeri: Pek çok, sayısız, fazla sayıda.

emeri* tınlı-larıy quşçı* keyikçi (İKP I. 7.)

(İKP II. 2.)

(İKP II. 8.)

anca munça: Bir şey, bir miktar. (EUTS)

ançakaya: Azıcık.

öz et'özlerin isig özlerin ançak(a)ya (AY 227/12)

(AY 242/2)

(AY 242/7)

(AY 365/3)

ançakın: Zerre kadar, ufacık, minnacık. (EUTS)

ançakıya: Azıcık, birazcık, çok az, şu kadarcık.

-di .. meniş isig özümke ançakıy- (DAS 288)

(DAS 1579)

(DAS 1598)

(Maitri 8-10)

ançama: Bu kadar, bunca. (Maitri 10-12)

anşız: Son derece, pek çok, hep, bütün.

yorigın anşız ulug çoğlug yalın- (AY 43/13)

(AY 188/14)

(AY 232/1)

(AY 378/8)

arduk: Artık, çok fazla, arta kalan = krş. artuk. (EUTS)

artok: Fazla, çok.

artok ağır yeglerimiz kalısız bolzun (BÖ 67)

(H 12)

(BT XX)

arttoḳ: Artık, fazla = artuk. (ETG)

artuḡraḡ: = artukraḡ. (EUTS)

artuḳ: Artık, fazla, çok.

artuk titredi .. tüzü titredi kam- (UD 643)

(UD 644)

(DAS 1596)

(İKP XXXIV. 6.)

artuḳsuz: Artıksız, fazlasız.

söz-lemiş ol üç tip ikileyü artuḳ-suz eksüksüz itıḡsız tiptimiş-i (Üİ 100a 2)

(AY 659/3)

asankı, asankê: < Toh. A asaḡkı < Kuç. asaḡkhyai < Skr. asaḡkhyeya: Sayısız, çok, sayılamayacak kadar çok.

asankê içinte uzun turkaru biz (DAS 2433)

(DAS 2498)

(AY 45/9)

(AY 235/1)

asankılıḡ: Sayısız.

anta k(e)ntününg asankılıḡ (AY 34s/19)

(AY 34ş/23)

(AY 163/15)

(AY 395/5)

asaḡı: < Kuç. asaḡkhyai < Skr. asaḡkhyeya: Sayısız.

... tıda uḡa uḡaylar .. asaḡı (Maitri 26-22)

asañıluđ: Sayısız.

inçe tip ötüğ ötüñür ... asañılađ (Maitri 90-27)

askya: Azıcık. (ETG)

aşa: Aşırı, aşarak, fazlasıyla. (EUTS)

atud: Avuç dolusu. (EUTS)

ayı, ay-ı: Çok, pek.

anuğ turunmn. munta inaru ay-ı* irak (ÇBH 156)

āz, az: Az.

Kanığı ölmış, köñgeki tongmış. Kanđı nelük ölgey ol? Beglig ol. Köñeki nelük tonggay? Küñeřke olurur ol. Ança bilingler: Bu ırk başınta āz emgeki bar; kin yana edgü bolur. (IB 57)

(Üİ 101a 3)

(Üİ 101a 16)

(KİP 180)

azğma: Azıcık, azca, çok az. (EUTS)

azkıa: Azıcık, biraz. (EUTS)

azkıya: Biraz, birazcık, çok az.

temin ök p(i)r manıp azk(ı)ya üdün (HTB 1475)

(HTB 1520)

(DAS 4247)

(Maitri 85-55)

azrağça: Pek az. (ETG)

bedük: Büyük, ulu.

bedük taglarıñın (DAS 358)

(Maitri 7-33)

(AY 188/13)

(AY 293/7)

boş: = boş. (EUTS)

betük: Büyük = krş. **bedük.** (EUTS)

büdün: Bütün. (ETG)

bütün: Tüm, hep, bütün, parçalanmamış.

-inte yüreki suçınur .. bütün etöz- (DAS 109)

(DAS 317)

(Üİ 102a 6)

(Üİ 120a 9)

çıgsız: Ölçüsüz. (EUTS)

edüz: Ediz, yüce, yüksek. (EUTS)

ediz: Yüksek, geniş.

yüskek ediz orunluqtın qodı (İKP LXI. 5.)

egsüg: Eksik. (ETG)

egsük: Eksik.

neçe altı kaçığ bölükinge eggsük (AY 116/17)

(AY 276/18)

(DAS 310)

(KİP 223)

egsüksüz: Eksikliği olmayan, eksiksiz, tam.

söz-lemiş ol üç tęp ikileyü arduq-suz eggsüksüz edigsiz tęptemiş-i (AS 3034)

(Maitri 31-3)

(AY 249/17)

(DAS 2239)

egzig: Eksik. (ETG)

eksük: Eksik.

atkañgu-l(a)rıñ basuıçı-sı eksük üçün bululur bilmetin öçmek (Üİ 118a 13)

(Üİ 119a 11)

(Üİ 122a 1)

(Üİ 124a 14)

eksüksüz: Eksiksiz.

söz-lemiş ol üç tip ikileyü artuı-şuz eksüksüz itıgsiz tiptimiş-i (Üİ 100a 2)

ertingü: Pek, çok fazla, fevkalade.

sunıtrı bo ulug yeklerniñ ertin-gü (UD 586)

(DAS 544)

(DAS 584)

(DAS 657)

ertiñü: Son derece, fevkalade, çok.

uğaysızlar. ertiñü katıñlanmaı-lıg bilge (ÇBH 77)

(KİP 48)

(SY 2-43)

(Maitri 12-11)

ertuıkraı: Fazlaca. (EUTS)

erüş: Çok, pek çok, sayısız, çok fazla.

erüş öküş tınığlarığ ölürür. anın amtı (ÇBH 127)

(DAS 3610)

(KİP 88)

(AY 107/21)

gañavaluk: << Skr. gañgāvālukā: Ganj Nehri'ndeki kum gibi; sayısız.

bolur .. kamag gañavaluk burhanlar (DAS 1627)

haç: Birçok. (EUTS)

kaç kata: Çoğu. (EUTS)

kağır: Fazla.

-ıg bulmagaylar kağır y(a)vlak ada (UD 690)

kaalı: Artık, arta kalan. (ETG)

kaalınu: Fazla, bırakılmış, artık, kalan.

burkanning .. kaalınu nomin tut- (AY 578/9)

kamağ: Bütün, hep; hepsi, tamamı.

-s(a)v(a)t yürüñ tonın kedip kamag sart- (DAS 411)

(DAS 430)

(KİP 23)

(Üİ 107a 8)

kamağlık: Genel olarak.

kisisi bolup kamağlık bolğalı tapladaçı (AY 260/6)

(AY 274/5)

(AY 274/6)

(AY 274/16)

ķamaġu: Bütün, hep, toptan, hep birlikte.

a[yıtı]p kamagu barça han ka[rşısında] (DAS 1495)

(DAS 1544)

(AY 266/21)

(AY 269/10)

ķamaġun. Bütün, hep.

biz kamagun yılmalarınġ öngre (AY 6/14)

(AY 98/19)

(UD 659)

(KİP 53)

ķamaķ: Bütün, hep. (EUTS)

ķamġaġ: Bütün, hep. (EUTS)

ķamıġ: Bütün, hep. (ETG)

ķamıġu: Hep. (ETG)

ķamıġun: Hep. (ETG)

ķasınçıġ: Pek çok.

ķuanşı im puzar ķutadmaķ erdemi antaġ ķasınçıġ uluġ (KİP 60)

ķiçig: Küçük

ne negü: Herhangi. (EUTS)

neçe neçe: Her. (EUTS)

neçeke tegi: Her ne kadar. (EUTS)

nayut: < Skr. nayuta: Sayısız, çok, sayılamayacak kadar çok.

asıġ tusu kılıp biş asankı nayut (AY 3-8)

(AY 46/15)

(AY 185/19)

(AY 186/4)

öküs: Pek, çok. (EUTS)

öküş: Çok, pek.

öküş artmadı .. kim s/ / ... (Maitri 48-10)

(Maitri 50-2)

(KİP 77)

(KİP 89)

öküşti: Çokça, bolca, sık. (EUTS)

sakışlıg: Sayılı, ölçülü, hesaplı.

-lıg sakışlıg ülgülüg kolulug titir .. (AY 156/15)

sakışsız: Hesapsız, sayısız, çok.

sakışsız özlü[glerig ölürmüş]- (AY 9/3)

(AY 12/16)

(AY 92/22)

(Üİ 120b 15)

sanaguluğsuz: Sayısız, sayılamayacak kadar çok. (EUTS)

sanlıg: Sayılı, hesaplı.

ölüg sanlıg bolgay ertim .. köni (DAS 1884)

(AY 135/19)

sansız: Sayısız, hesapsız, çok.

-de avka atlanıp bartı .. ülgüsüz sansız (DAS 250)

(DAS 339)

(Maitri 112-32)

(AY 9/2)

sık: Dar, sık. (ETG)

sınar: Bir nesnenin yarısı, yarım. (EUTS)

şizta: << Skr. şışta: Kalan, arta kalan.

-nın şiztası bolmuş aşagu- (DAS 35)

ufşak: Ufak. (EUTS)

usun: Uzun. (EUTS)

uşak: Ufak, küçük. (EUTS)

uvşak: Ufak.

-sin kadağ sözlü(g) yinçge uvşak (Maitri 58-2)

uwşak: Ufak. (ETG)

uzun: Uzun.

-[miş te]mirlig uzun yip üz- (DAS 674)

(IB 22)

(IB 42)

(UD 214)

ügüş: Çok. (EUTS)

üküş: Çok, pek, pek çok.

barım azu üküş anı [...] (DAS 73)

(DAS 88)

(AY 107/22)

(Üİ 114/20)

ülgülençsiz: Ölçülemeyen, hesaplanamayan.

-lir üçün :: yene ülgülençsiz (AY 43/3)

(AY 68/13)

(AY 157/1)

(AY 163/13)

ülgülüg: Ölçülü, ölçülmüş.

nom-l(a)rıg inçip ülgülüg tenglig erür. neng bo birdemlig ermez. ‘engeyü (Üİ 117b
13)

(AY 156/15)

ülgüsüz: Sayısız, ölçüsüz.

-mış keyiklerniñ ülgüsüz üküş korkınc- (DAS 208)

(DAS 250)

(DAS 798)

(DAS 810)

ülküsz: Sayısız, hesapsız. (EUTS)

ülüşlüg: Parçalı, bölümlü.

vasanabakı atl(ı)g ermek üleşlüg (AY 312/8)

(AY 312/15)

ürgi: Yüksek. (EUTS)

üstünrek: Daha üstün, daha büyük.

-e miñ artuk küvrü[g]ler üninte üs-tünrek (DAS 3723)

üzelenü: Yüksek. (ETG)

1.4.5. Hayvanlara Ait Niteleme Adları

arlı: Çatallı.

Tokuz arlı sığın kiyik men. Bed[ük] tiz üze ünüpen möngreyür men. Üze Tengri eşidti, asra kişi bilti. Antag küçlög men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 60)

boşılığ: Kurbanlık. (EUTS)

buğralık: Buğralık, buğra olmalık, erkek deve olmaklık.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug buğralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig beg ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

semiz: Semiz.

Semiz at agzı katıg boltı. İdisi umaz tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 65)

talım: Yırtıcı, savaşkan.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlög men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

(IB 43)

(IB 51)

(IB 62)

toruk: Zayıf.

Toruk at semritti. Yirin öpen yügürü barmış. Utru yirde ogri sookuşup tutupan minmiş. Yilinge, kudursugınga tegi yagrıpan kamşayu umatın turur tir. Ança biling: Yablak ol. (IB 16)

1.4.6. Devlet, Toplum ve Askerlikle İlgili Niteleme Adları

adı kötrülmüş: İktidar sahibi. (EUTS)

amanç: <Skr. amātya: Zengin = emrenç.

udakatatı atl(1)g amanç yme ot (AY 585/9)

(AY 586/15)

(AY 587/15)

(KİP 126)

bay: Zengin, varlıklı.

ç(a)mbudiv(i)p yêrtinçüde bay barım- (DAS 3104)

(AY 196/18)

(İKP XIV. 1.)

(IB 27)

bayâğut: Zengin kimse, zengin tüccar.

ta vişaki bayâğut ayıtdı darmadini şmnanç-ğa inçe (Üİ 113a 9)

(AY 259/22)

(DAS 966)

(DAS 4585)

bayâğut: Zengin, varlıklı. (EUTS)

birimçi: Borçlu. (EUTS)

birimlig: Borçlu. (EUTS)

birtsiz: Vergisiz.

-sız unçsuz irtsiz birtsiz muşsuz (Maitri 3-19)

börisiz: Düşmansız.

-sız kavırsız yağısız börisiz basınç- (Maitri 3-18)

çamlağucu: Dava eden, dava açan, davalı, iddia eden. (EUTS)

çamsız: Davasız, itirazsız. (EUTS)

çşapathıg: Ahlaklı, ahlak törelerine uyan, saygı gösteren. (EUTS)

çşaptlıg: Bkz. çşaputlug: Ahlak kurallarına uyan.

men anı arıg çşaptlıg (Maitri 21-5)

(Maitri 47-7)

(Maitri 107-3)

(AS 895)

çıgany: Yoksul.

Çıgany er oğlu kazançka barmış. Yolu yaramış. Ögire sebinü kelir tir. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 30)

çıgay: Yoksun, sıkıntılı.

edgü törülerke çıgay .. y[av]g[a]n köñül- (DAS 241)

(Maitri 12-54)

(İKP LXVII. 4.)

(AY 216/11)

çigai: Fakir, yoksul.(UI4. C 47)

çodaki: < Skr. codaka: Sorucu, itirazcı.

çodaki sizik ayıtu vasubandu bahşı-ğa söz-l(e)r. öçmek-ning (Üİ 116a 9)

çulvusuz: Küfürsüz, sövgüsüz.

-lamaksız çulvusuz erser :: üçünç yangı (AY 147/12)

(AY 148/2)

edlig: Varlıklı, zengin, malı mülkü çok olan, değerli.

ajun ajunta üküş edlig tavar- (AY 141/15)

(AY 360/22)

(AY 577/18)

edliksiz: Yoksul, değeri olmayan.

neçe neçe yirüdi artadı neng yme edlik-siz (AY 612/1)

emrenç: < Skr. şreşthi: Zengin.

körkin körtgürü nomlayur kutgarur .. birük uluğ emrençler (KİP 124)

(KİP 126)

erli: Erli, erkekli. (EUTS)

evlig: Evli barklı, evi olan, varlıklı.

[...]P anı üçün evlig barkl(ı)g örtlüg (DAS 2193)

hansız: Babasız. (EUTS)

ınka: Yersiz yurtsuz.

sénite taķı yoķ çığay ınka erü(r-) (Maitri 10-37)

ırşısız: Peygambersiz.

ırşısız karşısız tüz baz .. ilinge (AY 90/6)

(AY 410/19)

(AY 411/16)

(AY 437/8)

ikil: Yavuklu, nişanlı, adaklı. (EUTS)

ilenmeksiz: İlişiksiz. (ETG)

iligli: Hükümdarlı.

iliglig .. iki ıduk kollaringız (AY 349/3)

(AY 359/14)

iligsiz: Hükümdarsız.

-ke tegip iligsiz tutugsuz bolmakları (AY 318/13)

illig: Devletli, hükümdarlı.

-nip ol yagılagalı ugradaçı il-lig (AY 409/5)

(AY 453/8)

(AY 555/1)

irtsiz: Vergisiz.

-sız unçsuz irtsiz birtsiz muşsuz (Maitri 3-19)

işlig: İşli.

[bolsun]L'MYS işlig (UD 97)

(AY 58/7)

(AY 59/10)

(AY 217/17)

işsiz: İşsiz, faaliyetsiz.

yol üz-e niz-vani tarķargalı tavrınmaķ. inçip iş-siz bolģu kergek tip (Üİ 108a 5)

(Üİ 111a 12)

(AY 202/15)

(AY 203/14)

ķadaşlıģ: Kardeşli.

kün t(e)ngri ķadaşlıģ :: ... (AY 681/24)

ķanlıķ: Hanlık.

Kanlık süsi abka ünmiş. Sagır içre elik kiyik kirmiş. Eligin tutmuş. Kara kamag süsi ögürer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 63)

karşısız: Kavgasız.

ırşısız karşısız tüz baz .. ilinge (AY 90/6)

(AY 410/19)

(AY 411/16)

(AY 437/8)

nirgrantha: Bir yere yerleştirilen, iskan eden ve olunan. (EUTS)

nomçısız: Vaizsiz.

nomlarıg bahşısızın nomçısızın (AY 218/7)

nomlíg: Öğretili.

esilip :: burkan nomlíg kün t(e)ngri (AY 678/12)

nomlaguçı: Öğreten, öğüt veren.

nom erdinig nomlaguçı erser .. m(e)n (AY 474/1)

(AY n189/13)

nomluğ: < E. Yun. namos + Türk. +IXg: Dine ait, dinle ilgili, dinî, öğretiyle ilgili, öğreti, öğreti cevheri.

montag nomlug sav ünér .. alk[u ...] (DAS 1686)

(DAS 3961)

(UD 649)

(AY 3/11)

nomsuz: Kanunsuz, töresiz.

bilser körser kılmışın .. nomsuz (AY 561/9)

(AY 562/20)

(AY 564/6)

oĝuŝluĝ: Kabileye, soya mensup, neslinden.

yek iĉkek bolsar-lar bodistv oĝuŝluĝ (ĈBH 257)

oĝusluĝ: Kabileye mensup. (EUTS)

ortuĝ: Ortak. (EUTS)

orunĉak: Emanet. (EUTS)

orunĉi: Hareme ait. (ETG)

oruĝluĝ: Bayraklı. (EUTS)

ozĝuĉi: Kurtulmuş, kurtulmuş olan.

kutin bulup sansartın ozĝuĉıları er[ti] (DAS 3749)

(ĈBH 264)

ozĝuluĝ: Kurtulacak olan. (EUTS)

ötüĝĉi: Rica eden, yalvaran.

nom nomlayu y(a)rlıkaguka ötüĝĉi (AY 149/10)

(AY 158/2)

(AY 159/17)

(AY 160/12)

ötüĝeĉi: Rica eden.

ötüĝ {‘}ĉi bolmakdın turmuş buyan (AY 163/12)

paĥuaĉi: Bozguncu, tahrip edici, yıkıcı. (EUTS)

pıŝrunmaĝluĝ: Heyecanlanan, hisseden. (EUTS)

poşı-ĉi: Baĝıŝ isteyen, dilenci.

yoq ĉıray poşı-ĉi men (İKP LXVII. 4.)

puşıçı: Bağış isteyen, dilenci. (EUTS)

raçadarmêlig: << Skr. rājadharma + Türk. +lXg: Kralı ilgilendiren, kralın görevleri arasında bulunan.

arığ raçad(a)rmêlig tolunın tolunadmış (DAS 5)

Raymast: Zengin, başarılı.

erser, t(e)ñrim amtı m(e)n raym(a)st (H 36)

sarir: Kılıç artığı. (EUTS)

soyun savınçı: Rehin. (EUTS)

söñüşgeli: Savaşa katılmış. (EUTS)

sözlemegüçi: Söylemeyen, konuşmayan.

bahşısı inçe tēp tēdi .. köni kērtü söz-lemegüçi (DAS 1771)

sülüg: Ordulu, ordusu olan. (EUTS)

süülüg: Ordulu.

[yalınlıg] bo y<e>kler .. kalın süülüg (UD 169)

(UD 238)

(AY 87/10)

(AY 89/20)

uğuşluğ: Neslinden olan, soyundan gelen.

bodis(a)v(a)t uğuşluğ yañanıñ yürekre urtı .. (DAS 1264)

(DAS 1267)

(DAS 1305)

(DAS 2145)

uğunçsuz: Tedbirsiz.

-tisi m(a)hadıvı tigin ukunçsuzın (AY 610/20)

ulsuz: Temelsiz, esassız.

[yü]künüp ögüp burkanlarning .. ulsuz (AY 351/15)

(AY 430/7)

(AY 438/17)

(AY 450/11)

uluşluğ: Memlekete ait, memleketle ilgili.

çmbudvip uluş- -luğ ... (o)rtu- (Maitri 28-18)

(Maitri 36-13)

(Maitri 50-27)

urunçaq: Emanet, rehin.

tınl(ı)glarıg urunç[a]k alyuk s(e)n olar- (DAS 4262)

(Maitri 3-41)

(Maitri 20-14)

(Maitri 70-18)

utlılıg: Mükâfatlı.

yavlaq utlılıg erser .. bu biş tü(rlüg) (Maitri 79-13)

utlısız: Karşılıksız, mükâfatsız.

sevinçsiz utlısız kıltı mening küçümin (AY 613/12)

1.4.7. Duyularla Anlaşılan Özellikleri Karşılıyan Adlar / Niteleme Adları

açıg: Ekşi, ekşimtırak. (EUTS)

artaq: Bozuk, çürük.

adın bir toyun ig kem emgekin artak (DAS 2637)

(AY 435/10)

(AY 553/2)

(AY 566/22)

eşitmeklig: İşitmeli. (EUTS)

bek: Sıkı, sert, sağlam.

körüp saçganakların b(e)k kavıra tutup (DAS 3196)

(DAS 1009)

(AY 190/20)

(AY 207/11)

belgülüg: Görünen, işaretli, belirli.

-ler b(e)lgülüg bolur ol kenç (DAS 151)

(Üİ 97a 11)

(AY 252/19)

(BÖ 31)

bk: Sert krş. **berk.** (ETG)

bulğaşu: Gürültülü, patırtılı. (EUTS)

burķıraķ: Ekşi, buruk.

bêrü uğay-men burķıraķ yüzün (Maitri 10-40)

çıvşagun: Ekşi. (EUTS)

ekşig: Ekşi.

ekşigin .. kingürü nomlayu olur- (AY 583/21)

eşringü: İyi kokulu. (Man)

etinlig: Çınlayan.

ulug azrua etinlig .. tikilig yangku- (AY 346/21)

(Maitri 81-3)

ğatiğ: Katı, sert, sağlam. (EUTS)

ħatiğ: Katı, sert = **ğatiğ.** (Man)

katıg: Katı, sert.

Kidizig subka sukmiş. Takı ur, katıgdı bā tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 33)

(IB 65)

salqım: Soğuk. (EUTS)

sasağ: Pis koku.

sasağ suvl / / ... (Maitri 101-23)

(Maitri 111-7)

ödüş: Islak.

tirig tınlığ ödüş özlüg tınlıg- (Maitri 33-41)

(Maitri 39-23)

öl: Yaş, nemli, ıslak.

öl yerig tarıyu quş quzγun (İKP I. 4.)

öleğ: Yaş, rutubetli.

öleğ çimgenleri erür .. tü türlüg (Maitri 55-24)

(AY 31/19)

(AY 544/15)

(AY 599/13)

soğıg: Soğuk. (EUTS)

soğık: Soğuk.

sogık suv içser buz [...] (DAS 166)

(AY 111/13)

(AY 119/9)

(AY 209/17)

sovuk: Soğuk. (EUTS)

süçig: Tatlı, lezzetli.

(-sı) erdiler .. amarı süçig üledeçi (Maitri 71-56)

(Maitri 72-16)

süçiglig: Tatlı, lezzetli.

t(e)ñri yerinteki teg tatagl(ı)g süçig-lig (DAS 3057)

şor: Tuzlu. (EUTS)

şurati: < Skr. şrota: İşitilmiş, duyulmuş.

şurati üdke teginçe kedki yirtinçü- (AY 164/16)

(AY 440a/8)

şuruti: < Skr. şrota: İşitilmiş, duyulmuş. kim şuruti üdke tegi / / / - (Maitri 5-46)

1.4.8. Psikolojik Durumlarla İlgili Niteleme Adları

kal: Deli, çılgın, kudurmuş.

tiltagınta ögsüz köngülsüz kal (AY 300/15)

(AY 632/3)

(AY 634/17)

(İKP A. 13.)

1.4.9. Renk Adları

āk: Ak, kır.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig beg ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 19)

al: Kırmızı. (EUTS)

āla: Ala, alaca, karışık renkli.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmış. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

arjavrt: Lacivert.

kaşı kirpiki kök arj-avrt* öñlög (.) kiñ (U3h-B. 49)

boz: Gri, boz.

Boz bulıt yorıdı, bodun üze yagdı. Kara bulıt yorıdı, kamag üze yagdı. Tarıg bişdi; yāş ot ündi; yilkıka kişike edgü boltı tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 53)

çöpçöksig (?): Kıpkırmızı.

taşdın çöpçöksig (?) [...] (DAS 3802)

(DAS 3896)

esringü: Alaca.

avişdın ünmiş esringü öñlög (DAS 351)

kapkara: Kapkara, simsiyah.

y(a)rukı kapk(a)ra közünür (DAS 111)

(DAS 611)

(ÇBH 10)

(ÇBH 165)

ķara: Kara, siyah.

k(a)ra saçı tũgũklũg turur erti .. (DAS 71)

(DAS 1200)

(DAS 1277)

(KIP 142)

ķaraġu: Kara, siyah. (ETG)

ķaraķu: Kara, siyah. (ETG)

kızıl: Kızıl.

Talım kara kuş men. Yaşıl kaya yaylagım, kızıl kaya kışlagım ol. Tagda turupan mengileyür men. Ança bilingler: {Edgũ ol}. (IB 51)

kũk: Mavi.

Kũk boymul toġan kuş men. Kũrũklũg kayaka konupan kũzleyür men, yagaklıg toġrak ũze tũşũpen yaylayur men tir. Ança bilingler: Anyıg edgũ ol. (IB 64)

rajavart: << Skr. rājavarta: Lacivert.

kũk rajav(a)rt ōġlũg kũzin (DAS 1617)

(DAS 2169)

(DAS 2246)

(DAS 2543)

rajıravart: < Skr. rājavarta: Lacivert.

-[in] yaltrıklıg .. rajıravart ōġlũg (AY 651/12)

rajıvart: < Skr. rājavarta: Lacivert.

kök aşırvat önglög titir .. tüz- (AY n347/3) [**aşırvat**: (Mz. 4, arka, 8)'de rajıv(a)rt.]

(AY n651/12)

razurt: Lacivert. (EUTS)

rzvrt: Lacivert. (EUTS)

sarıg: Sarı.

Sarıg atlıg sabçı, yazıg atlıg yalabaç edgü söz sab elti kelir tir. Ança biliñ: Edgü ol.

(IB 11)

ürüg: Ak. (ETG)

ürünğ: Beyaz.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. İdukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

yaşıl: Yeşil.

Talım kara kuş men. Yaşıl kaya yaylagım, kızıl kaya kışlagım ol. Tagda turupan mengileyür men. Ança bilingler: {Edgü ol}. (IB 51)

1.4.10. Gösterme - Belirtme Niteleyicileri

bolar: Bunlar.

erür öçmek kirtüg bolar ikigü bir teg erür üçün aqıg-sız ideriş dürü (Üİ 100b 8)

(Üİ 101a 1)

(Üİ 103a 8)

boo: Bu.

-in süzülüp .. tutmış k(e)rgek boo (AY 486/17)

bu: Bu.

Kanıǵı ölmüş, köngeki tongmiş. Kanıǵı nelük ölgey ol? Beglig ol. Köneki nelük tonggay? Küneşke olurur ol. Ança bilingler: Bu ırk başınta āz emgeki bar; kin yana edgü bolur. (IB 57)

(IB 66)

(İKP III. 6.)

(İKP XLVII. 3.)

bular: Bunlar.

yok (.) bularnı ölürmügüke ödleyü ötünür- (U3h-C. 118)

hayusınga: Her birine. (EUTS)

ikindi: Öteki. (EUTS)

ilkii: İlki. (EUTS)

ivinki: Sıradaki. (EUTS)

oq: Tam bu, işte bu.

uluğ ilig bu oq seninğ balıqıñ-ta (ÇBH 64)

ol: İşaret sıfatı.

[...] ol sın arakı (DAS 62)

oşu: O. (EUTS)

oşul: O. (EUTS)

1.4.11. Belirsizlik Sıfatları

adan: Diğەر, başka.

adan adan ol üdteki tınlıǵlar- (Maitri 58-42)

(Maitri 70-5)

(Maitri 89-2)

amarı: < o.f. ahmara. < sak. ahumara : Sayısız, birkaç, bazı.

... yollar(ı) ... -r amarı ... (Maitri 55-37)

birerleri: Birkaç, bazı.(BT XX)

hayu: Her kimse, hangi, herhangi. (Man)

kaç: Birkaç, kaç.

bartılar.. bo monı teg kaç kün [...] (DAS 438)

(DAS 1010)

(AY 389/12)

(İKP XXIII. 8.)

ne negü: Herhangi. (EUTS)

neçe neçe: Her, ne kadar. (EUTS)

negüme: Herhangi. (EUTS)

neme: Hangi. (EUTS)

paré: << Skr. para: Diğer, öbür.

paré akru akru yoriyu kelmişin kö[rüp ...] (DAS 1227)

1.5. Tarz - Durum Bildiren Adlar

adara: Ayrıntılı, inceden inceye, teferruatlı.

(sağ)ımp adara uçar (Maitri 41-33)

adırtlıg: Açık, ayrıntılı, kesin.

üçün anın munda söz-lemiş ol yol kirtü tip küsemiş üçün adırtlıg (Üİ 98a 12)

(Üİ 99b 12)

(DAS 1452)

(DAS 1523)

algu: Hep, bütün, hepsi. (EUTS)

alku: Bütün, hep, hepsi, tamamı.

erser altı alku yol kirtü ulatı üç itıgsiz erür tip (Üİ 97a 3)

(IB 66)

(AY 26/8)

(İKP XXVIII. 4.)

alkuğun: Topluca, bütün, hep.

yoksuz bolmaz .. anı üçün amağ yalanguklar alkuğun (KİP 81)

(KİP 220)

(AY 353/12)

(AY 353/14)

alkunı: Hepsi. (EUTS)

amru: Sürekli, daima, hep.

alp emgek titir :: amru üzüksüz (AY 109/7)

(AY 136/19)

(AY 464/17)

(DAS 2075)

anqa: Öyle, öylece, onca, öylesine.

Sarıg atlıg sabçı, yazıg atlıg yalabaç edgü söz sab elti kelir tir. Anqa biliñ: Edgü ol.(IB 11)

(IB 16)

(AY 12/9)

(DAS 542)

ançolayu: Öyle, öylece, böylece, bu surette = krş. ançulayu. (EUTS)

ançula: Öyle (?). (ETG)

ançulasıg, ançulasık: Layıkiyle. (EUTS)

ançulayu: Böylece, bu şekilde, bunun gibi, öylesine, öyle.

burhannıñ .. ançulayu y(i)me kaundiné (DAS 2505)

(DAS 4288)

(AY 50/23)

(AY 51/21)

ançulayuma: Keza, aynı şekilde. (EUTS)

andağ: Böyle, böylece = Antağ. (ETG)

andıran: Büsbütün, tamamıyla.

yüküp ançada kin timin andıran öngi (AY 620/11)

(AY 639/9)

anılayu: O şekilde, öyle.

sekiz bölüklüg niz-vani-l(a)r-ıg. adın tarıkmaduk-ı erser anılayu oq (Üİ 107a 6)

(Üİ 97b 14)

anjulayu: Bunun gibi.

ançulayu yime mini osuğluğ kız (Maitri 38-20)

antağ oşuqluğ: Buna benzer, böyle. (EUTS)

antağ: onun gibi, böylesi, öyle.

i-ning ülgüsü iyin bululur bilip öçmek yime antağ oq. bağ tip (Üİ 111a 4)

(Üİ 113a 11)

(DAS 84)

(AY 14/11)

antaq: Böyle, öyle. (Man)

arti: = Tüm, tamamıyla krş. **artı.** (EUTS)

artı: Tüm, tamamıyla krş. **artı.** (EUTS)

atruq: Son derece, fazlasıyla krş. **artuq.** (EUTS)

artuq: Son derece, fazlasıyla.

[artuk ...] köñülin bursañ (DAS 541)

artuqraq: Daha çok, fazlaca.

artukrak yalınayurlar yalrıyurlar (AY 316/25)

(AY 317/22)

(DAS 243)

(DAS 275)

esiegençsiz: Esirgemedен, cömert, eli açık. (EUTS)

ayıqlamaqsız: Kötülemesiz.

-rüm tering yörglüg nom tözinte ayıg-lamaksız (AY 147/11)

(AY 148/2)

balıqça: Balık gibi. (EUTS)

barça: Bütün, hep, hepsi, bütünüyle, büsbütün, tamamıyla.

-ları etözleri barça kogşayur .. kögüz- (DAS 108)

(AY 349/16)

(İKP XXVII. 1.)

(UD 45)

basa basa: Durmadan, kesilmeden, fazlasıyla. (EUTS)

basa: Sürekli, daima, duraksamadan.

[ba]sa basa amranmak ni[z]vaninin (DAS 894)

başı taşı birle: Tamamıyla, tümü ile. (EUTS)

bazğan: Basarak, tazyik ederek. (ETG)

berklig: Muhafaza ederek. (ETG)

bilçe: Bele kadar, belce. (EUTS)

biltizmetin: Aniden. (UI4. A 132)

bir bir: Bir bir. (EUTS)

bir hata: Bir kez, bir defa. (EUTS)

bir ödün: Yalnız bir defa, yalnız bir kez. (EUTS)

bir teg: Aynı, benzer.

üze alkugun bir teg bilü (AY 137/13)

bir tek: Bir kez, bir defa. (EUTS)

birdem: Beraber, büsbütün, tamamıyla. (ETG)

birdemleti: Tam olarak, tam.

birdemleti tıdmaq-tın kin toğdaçı nom-l(a)rıg bululur bilmetin öçmek (Üİ 117a 16)

(Üİ 117b 1)

(Üİ 118a 5)

(Üİ 122b 8)

birdemlig: Tam, tam olarak.

kañnayı taplasar timin ok ağanış ol birdemlig tarqarmaq tip. ol (Üİ 110a 4)

(Üİ 110a 5)

(Üİ 117a 14)

(Üİ 117b 13)

birdin: Birdenbire, ansızın. (BT XX)

birgerü: Beraber, birlikte, tümüyle.

kutılıg <ay> t(e)ñri tilgeni birle birgerü (DAS 12)

(Üİ 112b 4)

(İKP LXXX. 2.)

(HTB 1672)

birin birin: Teker teker. (EUTS)

birkerü: Hepsi bir arada.

törlüg yırtınçülerig birkerü et'öz- (AY 44/16)

(AY 452/13)

(AY 496/10)

(AY 565/11)

birle: Beraber, birlikte.

tep saqıntı amtı birle (İKP XXIX. 5.)

(İKP XXX. 3.)

birtem: Birlikte, tamamen, büsbütün.

timek üze biligsiz nızvanıg birtem (AY 242/10)

(AY 353/14)

(DAS 1933)

(DAS 2359)

birtemleti: Bütün, büsbütün, tamamen.

birtemleti arıgu üçün anın çın kirtü (AY 79/1)

(AY 97/14)

(AY 173/2)

bulıtçulayu: Buluta benzer, bulut gibi. (ETG)

bütüinin: Tamamen, salimen. (Man.)

ça: Gibi. (Man.)

çak: Tam, doğru olarak, tamamıyla. (ETG)

çıı: Kesin olarak. (EUTS)

çıngaru: Tam, şüphesiz. (EUTS)

çınkar: Dosdoğru. (EUTS)

çınkaru: Tam, kesin, kesin olarak, net bir şekilde, dikkatlice.

üngü[ke] tıdıg savların çınk[aru] (DAS 486)

(DAS 2197)

(AY 385/8)

(AY 597/1)

çınl(a)yu: Gerçek olarak.

ıg bolmaz üçün çınl(a)yu körkitgeli bo tıltağ-ın kavır-a sözleşmiş ol (Üİ 101a 5)

edgüti: İyi, iyice.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan ağınka ötügke ıdmiş tir. Korkma, edgüti ötüñ;
ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

(IB 42)

(AY 4/4)

(AS 2574)

egir: Art arda. (Man)

ekkiġü: İki, ikisi bir arada.

ekkiġü qaltı-lar ol ödün (İKP XXXVI. 2.)

ekkileyü: Bir kez daha, ikinci kez, yeniden.

qodtı ekkileyü siler-ni* körüş- (İKP LXXVI. 3.)

eñ: En, ilk, ilk önce, en önce.

-tık atl(ı)g sudur erdini üze eñ (UD 700)

(DAS 574)

(DAS 605)

(DAS 609)

engeyü: Özel olarak, hususi olarak.

-ları tokuz ulug kumbandılarıġ ‘engeyü (AY 28/11)

(AY 45/11)

(Üİ 102b 6)

(Üİ 108a 11)

engmıntın: En azından, hiç olmazsa.

kılınçların ‘eng mıntın bir kşan (AY 140/19)

entak: Böyle, böylece. (Man)

erkimçe: İsteġimce, arzumca. (EUTS)

erkligin erksizin: İster istemez. (EUTS)

ertüdin: Tamamıyla. (ETG)

ertükteg: Olduġu gibi.

ertükteg tözüġ nomlagalır üçün (AY 42/22)

(AY 63/3)

(AY 77/12)

(AY 78/17)

esenim: Sağlıkla, salimen. (Man)

eyem: Takip ederek, dolayı. (ETG)

eyin: Böylece, buna göre. (EUTS)

hüküm: Yığın halinde = **ükün.** (ETG)

ıdı (idi ?): Tamamen, tam bir biçimde, hiç, hiçbir biçimde.(İKP A. 21.)

maru barı: İleri geri = **inerü.** (EUTS)

maru berü: İleri geri, öteye beriye.

-mıñ kidinin te turup maru berü yorıdı (.) öt- (ÇBH 2)

(ÇBH 303)

mça: Şöyle. (BT XX)

mçak: Sabırsızca, kaygılı, kederli. (Man)

mçıp: Böylece. (EUTS)

ısığ: Maddeten. (EUTS)

ıta, itta: Ne yazık, boşuna.

aş aşlayar(=1)ı unamadı ita tep tedi (İKP LVII. 3.)

(İKP XIX. 6.)

(İKP XXXVIII. 4.)

idi: Büsbütün, bundan dolayı, tam.

negök erser yme neng idi tüz atkanmadın (AY 267/8)

(AY 333/19)

(AY 250/22)

(AY 369/23)

ikile: İki defa, yeniden, tekrar.

anasın kutğaru yarlıkap ikile (Maitri 4-46)

(Maitri 11-5)

(Maitri 63-18)

(Maitri 76-9)

ikileyü: İki kere, ikinci kez, yeniden, tekrar.

yine ikileyü tirilürler .. ötrü têtsi- (DAS 655)

(DAS 1052)

(AY 7/4)

(AY 9/10)

ikin: Tekrar.

amarıları ıkin ikin örtenür.. (Maitri 68-21)

ikisiz: Tek, bir, iki olmayan, şüphesiz, kesin.

ikisiz ugušta yintem bir taııglıg {lıg} kıldaçı ; (BÖ 22)

(AY 78/3)

(AY 78/8)

(AY 78/10)

imerigme: Hep, hepsi.

imerigm[e] alku kamag tınl(ı)glar (AY 173/6)

(AY 411/13)

(AY 437/6)

(AY 452/20)

imermek: Çevrilmiş olma.

-ka imermek- -in orun- (Maitri 90-7)

imirigme: Hep, hepsi.

imirigme kamag tınl(ı)g oğlanı için (AY 154/1)

imrerigme: Bütün, hep.

m(e)n imrerigme tınl(ı)glarka [...] (DAS 1952)

inçek: Böylece. (EUTS)

inçe: Böyle, böylece, şöyle.

bahşısı inçe tęp tedi .. antag (DAS 84)

(UD 124)

(AY 5/13)

(Üİ 104a 3)

inçetip: Böylece, şöyle diyerek. (Man)

inçip: Böylelikle.

[...] aş yégeli ukmagay inçip toy (DAS 393)

(AS 40)

(AY 4/17)

(UD 673)

irinçüke: Kusurdan, sefaletten dolayı. (Huas)

ivin: Yavaş yavaş, sırasıyla. (EUTS)

iyin: 1- Göre.

[küsüş]lerni köñül iyin büt (UD 84)

(UD 737)

2- Kendi isteğiyle, gönüllü olarak. (EUTS)

kaç kata: Çok kez, çok defa. (EUTS)

kalınsız: Büsbütün, tamamen.

-lerin kalın<ç>sız tarkarur erti .. y(i)me PWY[...] (DAS 4515)

(DAS 4631)

kalısız: Tamamen, büsbütün, bütün, hep.

eti yini sinjiri tamırı barça kalısız (DAS 803)

(DAS 1140)

(AY 4/2)

(BÖ 39)

qamayın, qamuğun: Hep birlikte, herkes.

içgerü ötüğ berdi-ler qamayın (İKP XXIII. 2.)

(İKP XXIV. 7.)

qamğun: Hep krş. **qamağun.** (EUTS)

qamuğ: Tamamıyla. (ETG)

qamuğun: Hep. (ETG)

qanımaqsız: Kanmaksızın.

kanımaqsız telgenmeksiz tö(zlüg) ... (Maitri 2-30)

katıgdı: Sıkı, sıkıca, iyice.

(IB 33)

kop: Hep, hepsi, tümüyle, bütünüyle.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(l)ı uça āztı, kiyik oğlu yügürü āztı, kişi oğlu yorıyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılta kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(IB 29)

ma: Bilhassa, keza. (EUTS)

negüde: Ondan dolayı. (EUTS)

nekim: Bunun gibi. (EUTS)

neng inçip: Ne olursa olsun, mümkün olmayan. (EUTS)

nerse: Her ne olsa. (EUTS)

nence: Bir şeye göre. (ETG)

nikiş: < Skr. nikaşa: Benzer.

çintan nikişi birle (Maitri 18-34)

nomça: Nizamca, törece.

-lar .. köni nomça törüçe (AY 90/10)

(AY 194/12)

(AY 400/14)

(AY 437/3)

odğuraq: Kesin, kesinlikle, açık, net.

odgurak ay[1g] kılınç alkınur [alku] (DAS 466)

(DAS 531)

(AY 10/6)

(AY 23/21)

odğuratı: Kesin, tam.

irig yavlak ayıg kılınçıg .. od-guratı (AY 684/10)

(AY 560/14)

oğrayu: Hele, bilhassa, özellikle.

(ort)un entkek ilinte oğrayu (Maitri 8-26)

oňalı: < Skr. samyak: Açıkça.

(ö)tgürü belgürler oňalı köngülte (Maitri 41-32)

(Maitri 41-42)

(Maitri 43-2)

(Maitri 46-18)

oțgurağ: Kesin, şüphesiz, muhakkak.

söz-l(e)r antağ ermez inçip alku nom-l(a)r oțgurağ bolur iki törlüg (Üİ 97b 7)

oțguratı: Tam anlayarak, kesin. (ETG)

othorrağ: Açık, net. (ETG)

ödürtlüg: Tamamıyla. (ETG)

ögrünçüligin: Sevinçle, memnuniyetle. (EUTS)

ögrünçülügin: Sevinçle.

yaruk yüzün anşız ögrünçü-lügin (Maitri 13-27)

örük uzatı: Devamlı, sürekli, durmadan. (EUTS)

ötgürü: Dolayısıyla, sebebiyle, -dan dolayı, sonra, sebebinden.

-tı .. èyi kezigin yorıyu ö- (DAS 435)

(DAS 2051)

(Maitri 41-5)

(Maitri 42-1)

ötkürü: Ötürü, dolayı.

ötkürü artukrak bulğanıp anta oğ yekler (ÇBH 35)

(ÇBH 195)

ötlüm: 1- Sürekli olarak.

bulu tüketmiş-in yana bulur tiptiser. muni munçulayı ötlüm ÖTLÜM (Üİ 115b 15)

2- ...ne kadar.

ötlüm neçe buyan edgü kılınçları- (AY 160/14)

(AY 171/4)

ötrü: Sonra, bunun üzerine.

[a]nta ötrü [a]dın [bir] sını suburgan (DAS 57)

(UD 2)

(Maitri 7-62)

(AY 4/5)

ötrü: Bundan dolayı = **ötrü.** (EUTS)

ötrü: Bundan dolayı krş. **ötrü.** (EUTS)

parça: = **barça:** Bütün, hep, hepsi, bütünüyle, büsbütün, tamamıyla. (EUTS)

sengig: Ek olarak, ilave olarak. (EUTS)

soğa: Mutlak, kesin, tamamıyla.

[bap soka tagdın yingak] töpün (AY 8/1)

(AY 10/9)

(AY 189/19)

(AY 612/22)

su: < Çin. su: Sağ ve salim, hiçbir zarar görmeden.

tigittler su esen teginür .. ‘eng (AY 623/5)

uçuq: Uçarak. (ETG)

udğuratu: Tamamiyle, hep. (EUTS)

udru: Aksine, tersine, bilakis. (EUTS)

uduru: Tersine, aksine, bilakis. (EUTS)

uduşru: Takip ederek. (ETG)

uğrayu: Özellikle, tamamen, tümüyle.

köz bilig birle uğrayu atqanu tüketmek üz-e öngüg (Üİ 120b 3)

(Üİ 122b 3)

(AY 23/9)

(AY 131/19)

ulnçığ: Çevrilerek, kuşatılarak. (EUTS)

unsuz: Tasvipsiz, razı olmadan. (EUTS)

uşbu: İşbu, bu, özellikle bu. (EUTS)

utğuraq: Kesin, katî, muhakkak, tamamıyla, son derece.

ğan (.) bu tınlıq utğuraq tüz-ün yavaş (U3h-D. 2)

(UD 721)

(Maitri 41-22)

(Maitri 42-3)

utğuratu: Muhakkak, tamamıyla.

-lı büğüş urup utğuratu uqar tegin- (Maitri 41-43)

(Maitri 59-25)

(Maitri 95-12)

(Maitri 100-21)

utkarak: Hep, tamamıyla, kesin, kati. (EUTS)

utru: 1- Aksine, karşı gelerek, karşı.

anını utru turtaçı yok .. tonalar begi teg (DAS 3768)

(DAS 3863)

(Maitri 83-9)

(İKP XLVI. 1.)

2- Doğru, dolayısıyla.

[.....] barça yüz utru (UD 45)

utruşuk: Karşı karşıya. (ETG)

uzak: Uzayan, süren. (EUTS)

uzakı: Sürekli, devamlı, uzun süren. (EUTS)

uzatı: Daima, sürekli olarak.

evrilip ökünmeser uzatı ölüртеçi bolsar (DAS 572)

(DAS 878)

(Maitri 82-2)

(AY 22/6)

uzatı: Sürekli, devamlı. (EUTS)

uzun: Daima, mütemadiyen.

sekiz ulug örtlüg tamularta uzun (DAS 667)

(Maitri 85-47)

(KİP 14)

(KİP 67)

uzun turkaru: Mütemadiyen.

turur (.) uz-un turkaru yrlikañsız köñülin (ÇBH 70)

üçegü: Üçü bir arada, her üçü.

kirsiz bolar üçegü-te yomdaru üç üdki atkandaçı niz- (Üİ 123b 12)

(AY 242/17)

(AY 404/2)

(AY 620/7)

üçügü: Üçü bir arada krş. **üçegü.**

birkerü .. birlik(e)ye ünüp üçügü (AY 620/2)

üçün: Nedeniyle, dolayısıyla, -den dolayı, için.

ayagıl .. ne üçün tésér .. avçı keyikçi (DAS 196)

(AY 10/22)

(BÖ 58)

(Maitri 19-2)

ügin: Toplu halde. (EUTS)

ügün: Toplu halde. (EUTS)

ükin: Yığın halinde. (ETG)

ürlüg: Daimi, değışmez. (ETG)

ürlüglüg: Daimi. (ETG)

ürlügsüz: Geçici. (EUTS)

ürlük: Daimi, sonsuz, değışmez.

boldaçı {munda ürlük boldaçı} anın bilmiş kergek. öçmekig okşatı-sız (Üİ 116a 7)

(Üİ 121a 5)

(AY 33/3)

(AY 334/19)

ürlüksüz: Geçici, fani.

-lıg ürlüksüz yagı .. bo montag [yértinçüdeki] (DAS 2102)

(DAS 2835)

(Üİ 100a 10)

(Üİ 117b 8)

ürüg: Sürekli, daima.

arhant ürüg uzatı karnı agrım[ış...] (DAS 4603)

(AY 22/6)

(AY 32/24)

(AY 61/5)

üsüksüz: Durmadan, daima, kopmadan. (EUTS)

üzeliksiz: Sürekli, daimi.

bütürüp üzeliksiz yig üstünki köni (AY 24/10)

(AY 81/22)

(AY 83/6)

(AY 84/3)

üzügsüz: Durmadan, daima, kopmadan. (EUTS)

üzüksüz: Sürekli, kesintisiz, daima, durmadan.

üzüksüz tolp kayınar .. ötrü tamudakı (DAS 835)

(AY 19/9)

(BÖ 54)

(Maitri 95-4)

yana: Yine, tekrar, sonra.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(l)ı uça āztı, kiyik og(l)ı yügürü āztı, kişi og(l)ı yorıyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılt kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(IB 42)

(IB 44)

(IB 58)

1.6. Yer - Zaman Sözlere

adıra ödüre: Öteye beriye, orada burada. (ETG)

emdi: Şimdi. (EUTS)

amtı oq: Hemen, derhal. (EUTS)

amtı, amdı: Şimdi.

yaz(1)nt(1)m(1)z erser, amtı t(e)ñrim (H 99)

(AY 10/14)

(Üİ 97a 11)

(İKP XXVII. 5.)

amtıqan: Şimdi, tam şimdi. (EUTS)

amtıqına: Şimdi. (EUTS)

amtıqıya: Şimdi.

tidi .. amtıqıya yaquru yirde (Maitri 7-16)

amtısön: Bu anda, hali hazırda. (ETG)

ançagınça: Tam o esnada.

ançagınça bodıs(a)t(a)v tiginning ulugı içi- (AY 618/14)

(AY 620/15)

(AY 624/4)

ançakınça: Tam o anda = krş. ançaginça. (EUTS)

ançginça: Bu esnada, sonra.

ayitzun siz yime ançginça (Maitri 20-21)

anda: Onda, orada, oraya, ondan sonra. (ETG)

andın: Ondan, oradan. (ETG)

andıran: Oradan.

L'R .. birök and(1)ran ozg[ursar ...] (DAS 750)

(DAS 3059)

(DAS 3233)

(DAS 3239)

anıj arasinta: O sıralarda, o arada.

anıj arasinta çştani ilig-ke (ÇBH 234)

(DAS 323)

(DAS 327)

(DAS 347)

anta oğ: Hemen orada.

oğradı. anta oğ ol yekler çştani ilig- (ÇBH 50)

(ÇBH 165)

(ÇBH 187)

(ÇBH 241)

anta: Ondan, oraya, oradan, o sırada, ondan sonra.

anta basa yèti [...] (DAS 144)

(İKP XXXIII. 8.)

(AY 14/11)

(İB 56)

antaça: Tam orada, tam o esnada. (ETG)

antran: Oradan = krş. andıran.

antran kırtulup bu muntağ ki(çig) (Maitri 62-40)

ara: Esna.

anıñ arasınıta yèr yarılıtı .. aviş tamudın (DAS 347)

erde: Erte. (EUTS)

aşnu: Eskiden, önce, önünde.

etözi ölüp keltükde .. eñ aşnu (DAS 605)

(AY 185/10)

(İKP XXXII. 5.)

(Üİ 101a 9)

ayıña: Her ay, aylarca. (EUTS)

bad: Hemen, derhal = krş. **bat.** (EUTS)

barma yıl: Geçen yıl. (ETG)

baştankıta: **Baştınkı** ile 'her şeyden önce'. (EUTS)

baya: Evvelce, önce.

-e burkan ermez .. kim ol bayadın berü (AY 189/12)

(AY 378/16)

(AY 473/7)

(AY 592/3)

bır: Burada, sağ taraf. (ETG)

bokün: Bugün. (ETG)

bökün: Bugün. (ETG)

btraklb: < Skr. Bhadrakalpa: “Bhadra adlı kraliçenin zamanında” anlamı taşır.

-niş öñreki savların bu btraklpdaki biş (ÇBH 262)

(Maitri 8-12)

burun: Önce, önceleri, evvelce. (EUTS)

bükün: Bugün. (EUTS)

bükün: Bugün.

bükün / - ... (Maitri 12-22)

(Maitri 12-50)

(Maitri 18-07)

(Maitri 35-33)

bükunte: Bu günden, bugün.

(U3h-dizin)

emti: Şimdi. (ETG)

erte: Erte.

kün tangda erte ört (AY 5/4)

(AY 92/16)

(AY 300/4)

(AY 347/5)

erü erü: Yavaş yavaş, gitgide. (BT I. B 111)

hayuta: Herhangi bir yerde. (EUTS)

ıntın: çok öte, çok ileri.

amtı kop türlüğ ugrın ıntınım- (DAS 2003)

(DAS 3434)

(AY 71/8)

(AY 433/12)

ıyın: Yavaş yavaş, gittikçe. (EUTS)

ikin ara: İkisi arası, ikisi arasında. (EUTS)

ir: Orada. (ETG)

irte: Erte. (EUTS)

irteken: Sabah, yarın, erte. (ETG)

kaçanıñ: Hiçbir zaman.

emgekimiz kaçanıñ neñ sönmez (Maitri 110-21)

oğurta: Bir zaman, vaktiyle. (EUTS)

oñdun: Sağdan. (EUTS)

oñtun: Sağda. (ETG)

ortun: Ortanca.

miñ ortun yértinçü tęp atanur .. kayu (DAS 4460)

(DAS 4461)

(AY 608/3)

(AY 611/7)

ortunķı: Ortadaki.

ilki ilki et'özlerte ortunkı (AY 134/1)

(AY 255/5)

(AY 336/3)

(AY 582/21)

otra: Orta krş. **otıra, ortu.**

tegmışde y(e)me .. öñ kürtük otra- (UD 720)

(AY 8/4)

(Maitri 2-31)

(Maitri 31-8)

otrı: Orta krş. **otıra.**

şmnanç başlığlar ... otruğı bir uluğ (Maitri 113-21)

otırağı: Ortadaki.

erdüki tip ulatı. bar kıtermiş-i otırağı ujik-in ıaltı inçip (Üİ 109a 9)

ozakı: Geçmiş. (EUTS)

ögdünki: Önceki. (EUTS)

ök: Hemen.

bütgey. ötrü ilig beg trkin ök ol (ÇBH 136)

(ÇBH 170)

öñ: Önce, evvel, ilk.

bolur .. kimni körser öñdün (DAS 1639)

(DAS 2043)

(Maitri 42-14)

(Maitri 90-19)

öñre: Önce, daha önce, eskiden, evvelce, vaktiyle.

subur[gan ...]WR .. öñre (DAS 69)

(DAS 233)

(Maitri 62-19)

(Maitri 63-2)

öñreki: Önceki, daha önceki, evvelki.

azıglarım öñreki teg (DAS 1328)

(DAS 2921)

(Maitri 7-40)

(Maitri 71-29)

öñreken: Önceden, evvelden, daha önce.

ölgeysük üdümüzni öñreken bilelim (BÖ 65)

öñrerek: Daha önce.

-svt teñri teñrиси burķanta öñre-rek (Maitri 103-5)

ösen: İç, bir şeyin iç kısmı. (EUTS)

sañaru: Sana doğru.

kösüşin sañaru yaķın kelyük-biz . köz-lüg (U3h-D. 22)

sıñardıñkı: ... taraftaki.

bolur .. anta yime tört sıñardın- (Maitri 85-2)

sıñarķı: Taraftaki, yöndeki.

sıngarkı burkanlar erdini söğüt- (AY 92/23)

(AY 105/20)

(AY 108/17)

(Maitri 28-17)

soltun: Soldan. (EUTS)

soᅇ: Sonra.

songınta .. katılmakdın bar titir :: (AY 367/8)

(AY 611/10)

söki: Eskiden.

tiser söki ıtıluğlar öğreki (Maitri 9-31)

şunda: Buraya. (ETG)

una: Şimdi, hemen. (EUTS)

unakaya: Derhal.

-löp unakaya ölgeli yatur erti .. ne (AY 609/22)

(AY 611/1)

(AY 634/3)

(AY 638/5)

urtu: Orta. (EUTS)

utra: Orta. (EUTS)

üdkı: Zamandaki, vakitteki.

[öğre] közünür kelmedük üdkı alku burhanlar , (BÖ 6)

üğüz: Karşı, ön.

Togan üğüz kuşu kuşlayu barmış. Utru talım kara kuş kopupan barmış tir. Ança bilingler: yablak ol. (IB 43)

ür keç: Er geç.

-madın yırtınçüde ür keç uzun (AY 160/5)

ürke: Eskiden, vaktiyle. (EUTS)

üstün: Üst, üstte, yukarıda.

[kötrülmüş] ayagka tegimlig t(e)ngrim .. siz üstün (AY 606b 11)

üstün: Yukarıda, üst.

[b]o [yèrt]inçüde sênide üstün (DAS 1036)

(DAS 1342)

(UD 461)

(ÇBH 21)

üstünki: Üstte olan, yukarıdaki.

[... üstün]ki t(e)ngirilerke y(i)me S[...] (DAS 2154)

(DAS 2300)

(ÇBH 140)

(ÇBH 212)

üstürti: Yukardan.

ağır yük öktürmiş osuğluğ üs-türti (Maitri 75-34)

üze: Üzerine, üzerinde.

-leri üze yagar .. temir tumşuklug vi[jir] (DAS 636)

(IB 54)

üzesinde: Katında önünde, huzurunda. (EUTS)

üztün: Üstte, yukarıda. (EUTS)

1.7. Soru - Belirsizlik Sözlere

haç: Kaç, ne kadar. (EUTS)

haçan: Ne zaman, ne vakit = kaçan. (EUTS)

kaçan: Ne zaman, ne vakit.

-gıncara örtenir kaçan birök kodı (DAS 775)

(AY 6/3)

(ÇBH 119)

(Üİ 105b 12)

kaçan: Kaç defa, kaç kez. (ETG)

kai: Ne = kay. (EUTS)

kaltı: Nasıl.

Kiyik oğlu men. Otsuz subsuz kaltı uyn? Neçük yorıym? tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 45)

kaç: Ne kadar. (EUTS)

kaç: Nereye, nerede.

[yok]adturgalı umadın kaç bargalı tegim- (DAS 2666)

(DAS 3627)

(IB 42)

(İKP 78-1)

kanda: Nerede. (EUTS)

kandın: Nereden. (ETG)

kani: Hani, nerede. (ETG)

kanta: Nerede, nereden, nereye.

sav sözleşmeler .. kanta takı sutaso- (DAS 1783)

(AY 351/4)

(KİP 210)

(İKP LVIII. 4.)

ķanyu: Hangi, kim. (EUTS)

ķaķa: Nereye.

ķarımak  lit  bardıķ ķaķa (Maitri 12-49)

ne  c n: Niķin. (EUTS)

ne  c n: Niķin.

oķlum ne  c n buķuķ-luķ (İKP IV. 5.)

(İKP XVI. 7.)

neķe neķe: Ne kadar. (EUTS)

neķekleti: Niķin, nasıl. (EUTS)

neķ kin: Nasıl, ne surette. (EUTS)

negl k: Peki niķin, ama neden, hangi nedenle.

ne emgek-lig yer ermiķ negl k (İKP IV. 8.)

(İKP XXX. 1.)

(İKP LXVI. 6.)

(İKP LXVIII. 7.)

neke: Niye, ne sebeple, niķin.

tep ayıttı neke rılayu* buķuķluķ (İKP V. 2.)

nemen: Nasıl, ne suretle. (EUTS)

ne: Ne, hangi, nasıl.

inķe t p t y rler .. bizni  l rmegil ne (DAS 215)

(IB 18)

(AY 9/9)

(İKP XXII. 3.)

neçe: Ne kadar, kaç, ne zaman.

[...]’Y’K neçe teŋlig (DAS 133)

(UD 56)

(AY 9/2)

(İKP LXXI. 8.)

neçede: Ne zaman, nasıl.

-lık nomlarıŋ tanuklagalı boltum neçe-de (AY 164/12)

(AY 197/17)

(AY 253/12)

(AY 405/19)

neçök: Nasıl.

-[ye ..ne]çök erser bo adadıń ozgurup (DAS 284)

(DAS 661)

(AY 138/16)

(AY 139/6)

neçökledi: Nasıl, niçin.

kayudıń ölüń yavaz belgüleri neçökledi belgü- (DAS 606)

(DAS 1788)

(DAS 3094)

(DAS 3546)

neçük: Nasıl, ne suretle.

-miş kim bolsar. anı neçük utŋalı yigedgeli (ÇBH 76)

(KİP 98)

(İB 45)

(Üİ 121b 3)

neçükledi: Niçin.

neçükledi meniñ balıķımtaķı uluşumtaķı (ÇBH 62)

nedde ötrü: Neden ötürü, neden dolayı. (Huas)

nede ötürü: Neden ötürü, neden dolayı. (Huas)

negü: ne, nere, nasıl, niçin, neyi.

anası negü yêser [i]çser ol tatıg (DAS 157)

(ÇBH 42)

(AY 309/16)

(Üİ 98b 3)

negüke: Ne maksatla, niçin.

[orunı y(i)me negüke k(e)rgeklig ol têp ..] ötrü (DAS 2077)

(DAS 2855)

(DAS 2903)

negül: Neden, niçin, ne.

öçmeksiz bolur tanuķ-lamaķ tip. ikileyü iş-i negül turğurup adın (Üİ 112a 3)

(Üİ 112b 1)

(Üİ 115a 12)

(Üİ 116b 9)

negülüg: Niçin.

avlap inçe tip tidiler. ay kim sn negülüg (ÇBH 20)

(ÇBH 27)

negülük: Niçin, nasıl.

ol .. momı negülük ölürür m(e)n tęp (DAS 96)

(AY 5/15)

(Üİ 97b 8)

(AS 954)

nelük: Niçin, nasıl.

Kanıgı ölmiş, köngeki tongmiş. Kangı nelük ölgey ol? Beglig ol. Köneki nelük tonggay? Küneşke olurur ol. Ança bilingler: Bu ırk başınta āz emgeki bar; kin yana edgü bolur. (IB 57)

neteg: Nasıl, ne gibi, ne şekilde.

neteg osuglug bolup yene köni bugün- (DAS 81)

(AY 10/18)

(ÇBH 155)

(KİP 100)

netegin: Niçin, nasıl.

-lerig teginür .. netegin tęp tèser .. (DAS 140)

(DAS 194)

(AY 37/19)

(Üİ 99b 5)

netegleti: Nasıl olur da.

-lüg erür .. adınlar netegleti (AY 65/22)

(AY 588/16)

ni: Ne. (EUTS)

1.8. Zamirler

1.8.1. Kişi Zamirleri

anı: Onu.

anı uluğı m(a)habale tegin k6r6p inçe (ABH 119)

(AY 4/22)

(DAS 191)

(H 343)

anın: Onun, onunla, onun i7in, bundan dolayı, bu y6zden.

kir6r ozđurur .. anın tınlığlar atamış tapınmış kergek (KİP 212)

(İKP III. 5.)

(DAS 459)

(DAS 990)

anığ: Onun.

kelip anığ ara aguluğ yılan tiliğ[e] (DAS 323)

(DAS 327)

(AY 187/21)

(AY 188/11)

ağın: Onun. (EUTS)

ben: Ben. (ETG)

-biz: 7okluk birinci şahıs zamiri.

[...] ‘YT’RL’ [...] t6y6r biz .. bo montag (DAS 1202)

biz: Biz, bizler.

munı sızık kılu anga sızınür siz-l(e)r bir-in üküş-in biz amtı inçip (Üİ 110b 9)

(AY 20/12)

(DAS 987)

(KİP 155)

biziñ: Bizim.

yükünür biz .. biziñ alkışımızka (Maitri 18-46)

biziñe: Bize.

-[da tarta sènt]ede adın biziñe umug (DAS 280)

(DAS 285)

(AY 29/12)

(AY 341/3)

bizniñ: Biz zamirinin ilgi eki almış hâli.

bizniñ kertgünçlüg yıldıızımızniñ küçinte (BÖ 80)

men: Ben.

Esnegen bars men. Kamuş āra başım. Antag alp men, erdemlig men. Ança bilingler:

(IB 10)

(IB 20)

(IB 45)

(IB 60)

o: O (zampir). (EUTS)

ol: Kişi zamiri.

ol atanur .. kim maytrı bodisvt- (Maitri 8-53)

saña: Sana, 2. tekil şahıs sen'in datif hali.

-ümin aymançsız köñülin saña [söz]- (DAS 1024)

(DAS 1030)

(ÇBH 129)

(Maitri 10-4)

sen: Sen, 2. tekil kişi zamiri.

yal(a)ñuklarınñ teg ök ol tęp s(e)n (DAS 195)

(DAS 213)

(Maitri 12-44)

(Maitri 22-4)

seni: Seni.

seni inçe seßer men ayadaqı (İKP VI. 7.)

seniñ: Senin.

biz-ni ölürser-sn yme. neñ seniñ (ÇBH 57)

(ÇBH 64)

(ÇBH 158)

(ÇBH 172)

sin: Sen. (EUTS)

sini: Seni.

yalğan savın sini sökti .. anı (Maitri 13-3)

(Matiri 77-11)

sintin: Senden. (EUTS)

sintede: Senden.

..... sintede* adın biz-iñe umuğ (U3h-C. 87)

sis: Siz. (EUTS)

siz: Siz, 2. çoğul zamiri.

siz yal(a)ñuklarn[iñ begi siz sıgun]- (DAS 303)

(DAS 871)

(Maitri 20-21)

(AY 202/16)

sizinte: Sizden, 2. çoğul kişi zamirinin ablatif hali.

-geklerig sizinte eşidürler yine (DAS 789)

siziñ: Sizin.

iñçe tip tidiler .. siziñ toym (Maitri 18-44)

(Maitri 26-21)

(İKP XVI. 5.)

siziñe: Size, 2. çoğul kişi zamirinin datif hali.

-[li]g tınl(ı)glarıg artı kötürmez anın siz-[i]ñe (DAS 459)

(Maitri 11-1)

(AY 34/13)

(İKP LI. 4.)

siznide: Size, 2. çoğul kişi zamirinin ablatif hali.

siznide üstün sevgülük tapla[guluk] (DAS 4384)

sizler: Sizler.

negülüp ölürür-siz-ler. siz-lerke bu balık- (ÇBH 27)

(İKP XXXII. 3.)

sizlerni: Sizleri.

yorñlar men sizlerni küç- (İKP XXXII. 5.)

sizni: Sizi.

sizni bodunça tegürgey (İKP LX. 3.)

sn: Sen. (EUTS)

ular: Onlar. (EUTS)

una: Ona. (EUTS)

1.8.2. Dönüşlülük Zamirleri

kentü: Kendi.

Amtı amrak oğlanım, ança bilingler: Bu ırk bitig edgü ol. Ançıp alku kentü ülügi erklig ol. (IB 66)

ös: Kendi, öz. (EUTS)

öz: Öz, kendi.

-miş k(e)rgek .. isig öz korkınçı (DAS 92)

(ÇBH 115)

(Maitri 3-22)

(UD 623)

1.8.3. Belirsizlik Zamirleri

ada: Başkası, diğeri, öteki. (EUTS)

adınağü: Başkası, diğeri.

iderip .. özke özke adınağuda .. (AY 364/16)

(AY 26/3)

(DAS 866)

(DAS 3299)

adınağunı: Başkasını. (EUTS)

adnağ: Başkası.

sözlemezler .. ır ırlasar adnağ (Maitri 32-3)

alğunı: Hepsini. (EUTS)

alku: Hepsi, herkes.

Amtı amrak oğlanım, ança bilingler: Bu ırk bitig edgü ol. Ançıp alku kentü ülügi erklig ol. (IB 66)

(İKP XV. 2.)

(İKP XVII. 6.)

(AY 26/8)

bir ikinti: Birbiri, yekdiğeri. (EUTS)

bireğüsi: Onlardan biri. (EUTS)

bireğü: Biri.

tört yekler yakın kelti .. bireğü- (AY 5/22)

hayusıña: Her birine. (EUTS)

ikigü: Her ikisi.

biz ikig[ü bo yertinçüde] kaltım(1)z .. (DAS 987)

(DAS 1021)

(Üİ 100b 8)

(Üİ 103a 8)

ikikü: İki. (EUTS)

ķamađ: Hepsi, tamamı.

-s(a)v(a)t yürüj tonın kedip kamağ sart- (DAS 411)

(DAS 430)

(KİP 23)

(Üİ 107a 8)

ķamađlarını: Hepsini. (EUTS)

ķamuđ: Hepsi. (ETG)

sayu: Herkes, her bir, herbiri.

-[l]ar sayu kazanmış edđü kılınçları- (DAS 34)

(DAS 478)

(Maitri 32-17)

(Maitri 33-4)

1.8.4. İşaret Zamirleri

antada: Ondan, bundan.

ol .. antada miñ tümen artuk alp (DAS 1596)

(DAS 1679)

(AY 51/4)

(AY 356/21)

bo: Bu.

ermez. bo erür adırtlığ ođđurak :: yana söz-l(e)r üç itıgsız-l(e)r bolur (Üİ 98b 15)

(Üİ 107b 3)

(Üİ 109b 11)

(Üİ 110b 8)

ol: İşaret zamiri.

ol ok yalgukk(ı)ya [...] (DAS 145)

olar: İşaret zamiri, bunlar, onlar.

(munılay)u keşşep olar yime teñri (Maitri 7-59)

(U3h-D. 7)

(AY 138/11)

(UD 286)

1.9. Dil Bilgisi Görevleri (Edatlar-Bağlaçlar)

1.9.1. Soru Edatı

mu / mü: Soru edatı.

öngi mü ol tip. kiginç abipiray-ın söz-lelim ol koşdaçı vastı (Üİ 110a 12)

(İKP XVI. 5.)

1.9.2. Pekiştirme - Vurgulama Edatları

ķap: Kuvvetlendirme.

kurunlug ķap kara tütün tokımış (Maitri 101-37)

(Maitri 105-29)

ok: Pekiştirme edatı krş. **ök.**

bo ok ıdok t(e)ñr[ikenimiz ...] (DAS 51)

(DAS 95)

(UD 405)

(AY 496/8)

ona: İşte. (EUTS)

ök: Pekiştirme edatı.

barır .. yene ök yėti kün̄te (DAS 146)

(BÖ 9)

(AY 4/18)

(Üİ 105a 8)

1.9.3. Olasılık Edatı

arıtı: Asla, katiyen, hiç bir suretle, pek, muhakkak, şüphesiz.

bölser adırtılasar arıtı umaz tarqargalı alku niz-vani-l(a)rıg qayu tıtağ- (Üİ 100b 5)

(DAS 459)

(AY 44/19)

(UD 693)

birdemleti: Asla, şüphesiz.

birdemleti toğmaz tiptimiş-i erser ol kşan-ta ol atqanguğ atqangalı (Üİ 119a 4)

(Üİ 119a5)

(Üİ 119a 6)

(Üİ 125b 5)

erinç: Kuşkusuz, muhakkak ki, muhtemelen.

barzun kentü bilingey erinç (İKP X. 1.)

(İKİP XI. 3.)

(İKİP XLV. 5.)

erki: Belki, herhalde, mutlaka, tahmin bildirir.

biziñe ada tuda kelti erki .. monta turmalım (DAS 1235)

(KİP 100)

(AY 202/23)

(AY 212/14)

1.9.4. Son Çekim Edatları

antıķategi: Şimdiye kadar. (EUTS)

ançada: Bunun üzerine, ondan sonra krş. **ançata.**

batsar .. ötrü ançada tuyenmak (AY 197/19)

ançata: Bunun üzerine, ondan sonra krş. **ançada.** (EUTS)

andın kim: Ondan sonra, bunun üzerine. (EUTS)

anta ötrü: Bunun üzerine, ondan sonra.

[a]nta ötrü [a]dın [bir] sım suburgan (DAS 57)

(ÇBH 161)

(ÇBH 187)

(ÇBH 245)

antada basa: Bunun üzerine, bundan sonra. (EUTS)

antada kise: Ondan sonra, sonda. (EUTS)

antadata: O zamandan beri.

y(a)ruk t(e)ñrilerde adrıltı, antadata (H 16)

ara: Ara, arasında, içinde, orta.

qoşray ara oşyurtı tegin (İKP LXX. 6.)

(DAS 58)

(AY 334/17)

(AY 364/4)

āra: Ara, arasında, içinde.

Esnegen bars men. Kamuş āra başım. Antag alp men, erdemlig men. Ança bilingler:

(IB 10)

(IB 38)

(IB 52)

araxı: Birinin, bir şeyin arasında bulunan.

[...] ol sın araxı (DAS 62)

(DAS 2083)

(AY 46/16)

(AY 96/23)

baru: Beri, dolayı. (EUTS)

başın: Başta olmak üzere.

başın kamag bursoŋ kuvragka (Maitri 52-26)

birle: İle, birlikte, beraber.

kutılıg <ay> t(e)ŋri tilgeni birle birgerü (DAS 12)

(Üİ 98a 15)

(İKP XXXIV. 5.)

(İKP LVII. 1.)

içre: İç, içinde, içte.

Kanlık süsi abka ünmiş. Sağır içre elik kiyik kirmiş. Eligin tutmuş. Kara kamag süsi ögirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 63)

(H 41)

(H 53)

(H 121)

1.9.5. Ünlem Edatları / Sesleniş

a: Ünlem karşılığı olarak ve seslenme amaçlı kullanılır, ey!

... tip tiser :: a kavşıkıya inçe (AY 155/14)

(Üİ 103b 14)

(ABH 96)

(ÇBH 55)

auu!: Vay!

-lerinte auu têsere arıçı muş têsere (Maitri 75-17)

ay!: Ey!, hey!.

inçe tip tidi. ay yekler trkin maşa söz- (ÇBH 25)

(ÇBH 61)

(ÇBH 82)

(Maitri 11-9)

aya!: Ey.

tidi .. aya yavaşım kim meniş (Maitri 10-27)

esiz: Nida. (ETG)

lġso: < Tib. legs so: İyi!, tamam!.

lġso :: .. :: (AY 34/16)

(AY 343/1)

(AY 458/22)

(AY 673/12)

namobudday anamodarmayanamosaᅇgaya: < Skr. namo buddhāya namo dharmāya namaᅇ sanghāya: Buda'ya hürmetler olsun, akideye hürmetler olsun.

namobuddaya .. namodarmaya .. namo- (AY 30/10)

(AY 36/1)

(AY 201/1)

(AY 345/1)

namobudnamodarmnamosaᅇ: < Skr. nao buddhāya namo dharmāya namaᅇ sanghāya krᅇ. **namobuddayanamodarmayanamosaᅇgaya:** Buda'ya hürmetler olsun, akideye hürmetler olsun.

[na]mobud .. namod(a)r[m .. namosang ..] (AY 130a/1)

(AY n343/15)

(AY 459/1)

ey: Ey! (Ünlem).

yarlıyqadı ötrü ol aᅇıçqa ey (İKP XXV. 7.)

una: Bak! (ETG)

1.9.6. Bağlaçlar

abam: Eğer, Şayet krᅇ. **abaᅇ, apam.**

abam birük bu törülerte... (AY 22-11)

(AY 614-1)

abañ: Eğer, şayet krş. **abam.** (EUTS)

ançıp: Fakat, ama.

Amtı amrak oğlanım, ança bilingler: Bu ırk bitig edđü ol. Ançıp alku kentü ülüği erklig ol. (IB 66)

añmıntın: Hatta.

ilig beg-niñ añ-mıntın et'üz inteki (ÇBH 258)

ap ... ap: İster ... ister, gerek ... gerek. (BT XX)

ap: hem ... hem de, gerek ... gerek.

y(e)me kişiler .. ap yeme kişi ermez- (UD 676)

(DAS 3267)

(AY 44/22)

(AY 76/4)

apam: Eğer, şayet krş. **abam.**

[apam] birök ölümlüg matar agzın (DAS 598)

(AY 445/22)

(AY 507/1)

(AY 614/1)

asu: Yahut, veya krş. **azu.** (ETG)

aşnuank: Önceleri. (EUTS)

aşnuça: Önce, önceleri.

öğretingeli usarlar .. aşnuça (AY 22/12)

(AY 363/7)

(AY 475/17)

(AY 521/8)

aşnuķı: Önce, evvela.

köni oņaru boşgutug aşnuķı [bilge-] (HTS 1651)

(HTS 1733)

(AY 80/1)

(AY 82/3)

azu: ya, veya, veyahut; acaba, yoksa.

bir teg bululurmu bir bilip öçmek azu kentü kentü adırt (Üİ 110a 11)

(AY 101/5)

(DAS 73)

(UD 671)

azuça: Veyahut.

azuça yme kkırlıg tapçalıg yavız (AY 135/13)

(AY 273/2)

başlayı: Önce, ilk, ilk olarak.

okşasmaķ-lıg yorüüg ‘engbaşlayı iki padak-l(a)r üz-e sıızık kılu (Üİ 114a 7)

(Üİ 125b 13)

(AY 5/21)

(AY 348/6)

başlayıça: İlk olarak.

‘eng başlayıça köngül [bir] (AY 25/6)

(AY 33/21)

baştın: İlki, ilk olarak.

-da baştın açsız kızsız kısığ- (Maitri 3-17)

bile: İle, beraber, birlikte. (EUTS)

bilen: İle. Krş. **birle:** (ETG)

birök: Eğer, ise, şayet.

-vılar m(a)horagılar birök ol kişi- (UD 684)

(DAS 136)

(AY 191/17)

(ÇBH 147)

birük: Eğer, ... -sa, fakat.

kurtulur .. taķı yime birük bu üç ming uluğ ming (KİP 29)

(KİP 48)

(KİP 66)

(KİP 77)

birükin: Eğer.

tép saķınç saķıntılar.. birükin (Maitri 7-48)

birükiye: Eğer, şayet.

birükiye bërmez ök erser siz (Maitri 11-4)

eḡmıntın: En azından, hiç olmazsa.

kılınçların 'eng mıntın bir kşan (AY 140/19)

eḡ mıntın: Bile, hatta. (BT XX)

ħaltı: Kaldı ki, ne zaman ki. (EUTS)

inerü: -den başka. (EUTS)

inçip: Fakat, lakin, ama, şöyle ki.

[...] aş yégeli ukmagay inçip toy (DAS 393)

(AS 40)

(AY 4/17)

(UD 673)

ğaltı: Ki.

üze küzetilip inçe [k(a)ltı] (UD 124)

(UD 193)

(UD 259)

(UD 299)

ğaltı: Şöyle ki, ne zaman ki, dahası, daha doğrusu, nasıl ki, nasıl.

Kiyik oğlu men. Otsuz subsuz kaltı uyn? Neçük yorıyn? tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 45)

(DAS 912)

(İKP XXXI. 3.)

(İKP XXXVIII. 5.)

ma: Ve, dahi. (EUTS)

öze: İle.

öze ikintisiz erklig türklüg ğamağ (Maitri 48-20)

(Maitri 58-49)

(Maitri 75-36)

pirök: Eğer, şayet = **birök.** (EUTS)

udu: Ve.

Tang tanglardı, udu yir yarudı, udu kün tugdı. Kamag üze yaruk boltı tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 26)

uladı: Ve, ile, başka, ayrıca.

.. montada uladı yılıkı ajuniña bar- (DAS 207)

(AY 12/22)

(KİP 164)

(ÇBH 237)

ulayu: Dahi, ve. (ETG)

üze: İle, ve.

[...]Q körki üze (DAS 25)

(Üİ 97a 10)

(Üİ 97b 13)

(UD 127)

1.9.7. Benzetme Edatları

oqşağı: Misal, örneğin.

könülü turur .. qaltı bir oqşağı (Maitri 33-15)

osuğluğ: Gibi, benzer, mahiyetinde.

(DAS 81)

(Maitri 18-38)

(Maitri 24-24)

oşuqluğ: Benzer, misilli. (EUTS)

sinite: Senin gibi.

sinite tağı yok ıĝay ınka erü(r) (Maitri 10-37)

2. KONULARINA GÖRE ADLAR

2.1. Zaman

2.1.1. Zaman, Çaĝ, Devir

aĝ: Devir, zaman, aĝ. (EUTS)

ak: Devir, aĝ, zaman. (EUTS)

alp: < Toh. kalp, < Skr. kalpa: Devir, dönem, aĝ.

umug ınag t(e)ñrim .. yüz k(a)lp üç (DAS 2432)

(DAS 2497)

(AY 98/2)

(AY 104/9)

aņsı: < Çin. k'ang hsi: Çin hükümdarı Şeng-tsu'nun mührü ve zamanının ona göre tarihlendirilmesi.

tayçing kuu kangsı y(i)g(i)rmi altınç otçukdaki oot (AY 34/17)

(AY 343/21)

(AY 458/16)

(AY 685/11)

nayut: Çaĝ, devir = **asanki.** (EUTS)

oĝr: Zaman, vakit. (EUTS)

oĝur: Zaman, vakit. (EUTS)

öd: Zaman, vakit, devir, dönem.

-guluk ödi keltükde kılınçlıg yël (DAS 173)

(UD 118)

(Maitri 103-29)

(KİP 94)

öd kolı: Zaman, devir. (EUTS)

ödün: Zaman, vakit.

şast[irta] eş[dilür y(i)m]e öñre [ertmiş ödün] (DAS 233)

(DAS 571)

(Maitri 25-11)

(UD 96)

ödünki-e: Zamancık, lahzecik, bir an.

-sayu* bir ödün-ki-e turdı. ol yır üni (ÇBH 166)

ödünkiye: Kısa zaman dilimi.

ödünk(i)ye arukın tinturgalı yatdı (DAS 3431)

(DAS 3650)

(DAS 3951)

(DAS 4554)

şipқан: < Çin. shı-kan: On kök, takvimde kullanılan on kısımlı bir devre. (ETG)

uğur: Vakıt, zaman.

turkaru etözin türtünür erti .. bir ugr- (DAS 247)

(DAS 519)

(AY 59/6)

(Üİ 115a 3)

üd: Zaman, vakit.

-ın tüşürölür üçün ertmiş üd-ke atı bolur ertmek tip (Üİ 118b 13)

(Üİ 125a 10)

(AY 6/18)

(AY 370/22)

üdü: Zaman, vakit.

kayu üdü tüköl bilge [t(e)ngri] (AY 3/4)

(AY 15/13)

(AY 37/21)

(AY 38/23)

ür: Uzun süre, zaman.

bartı .. ür kēç boltı monçaka tegi (DAS 1018)

(İKP LXIX. 3.)

(Maitri 12-20)

(AY 83/3)

2.1.2. Yıl, Mevsim, Ay, Gün

2.1.2.1. Yıl

biçin: On iki hayvanlı Türk takviminde bir yıl adıdır. (EUTS)

hoyn: On ikili hayvan takviminde bir yılın adıdır. (EUTS)

it yılı: On iki hayvanlı Türk takviminde on birinci yılın adıdır. (EUTS)

sıçgan: 12 hayvanlı Türk takviminde bir yıl adı. (EUTS)

sıçkan: 12 hayvanlı Türk takviminde bir yıl adı. (EUTS)

ud: On ikili hayvan takviminde bir yılın adı. (EUTS)

yıl: Yıl.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(l)ı uça āztı, kiyik og(l)ı yügürü āztı, kişi og(l)ı yorıyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılt kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(IB 21)

(IB 59)

(IB 67)

2.1.2.2. Mevsim

2.1.2.3. Ay

aram ay: Uygurlarda yılın ilk ayının adıdır. Altın Ordu yarlıklarında “muharrem ayı” karşılığında kullanılmıştır. Göktürkler de kullanmışlardır. (EUTS)

aram: < Hint. : Birinci ayın adı. (ETG)

ay: Ay (30 gün).

tusulmaz.. üküş yılın ayın (DAS 2842)

(İKP LXVIII. 1.)

(H 312)

(H 372)

çahşaput: Bir ay adı. (BT XX)

çakşaput: Bir ayın adıdır. Ulug Bey takviminde 12. aydır. (EUTS)

navsrdiç: Soğdların ilk aylarının adı. (EUTS)

ram: < Soğ. r'm: Birinci ayın adı.

sakışu .. ram aylı ikinti ay .. hua- (AY 589/19)

rem: Birinci ayın adı. (EUTS)

2.1.2.4. Gün

adına: < Far. Adina: Cuma günü. (EUTS)

ay ayaz: Aydınlık, mehtaplı gece. (EUTS)

çadik: < Skr. sātaḱa, Toh. yātaḱ, Moğ. tsadik: Sakyamuni'nin ilk doğumu ve doğum tarihi. (EUTS)

kiçe: Akşam.

Tensi men. Yarın kiçe altun örgin üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 1)

(IB 2)

(IB 22)

kün: Gün.

Teglük kulun irkek yunt(t)a emig tileyür. Kün ortu yütürüp, tün ortu kanta, negüde bulgay ol, tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 24)

nağıd j-mnu: Cuma günü. (EUTS)

nağram: Soğd ayının 30. günü. (EUTS)

roç: < Soğd. rōç: Gün. (EUTS)

taḡ: Tan, şafak.

Tang tanglardı, udu yir yarudı, udu kün tugdı. Kamag üze yaruk boltı tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 26)

tün: Gece.

Teglük kulun irkek yunt(t)a emig tileyür. Kün ortu yütürüp, tün ortu kanta, negüde bulgay ol, tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 24)

vrnzt: Bir gün adı. (EUTS)

yarın: Sabah.

Tensi men. Yarın kiçe altun örgin üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 1)

(IB 2)

(IB 22)

zmuğtuğ: < Soğd. zmvhtvg: Soğd ayının 28. günü. (EUTS)

2.1.3. Takvim

bars: Takvimde bir yıl adıdır. (EUTS)

biçin: On iki hayvanlı Türk takviminde bir yıl adıdır. (EUTS)

hoyn: On ikili hayvan takviminde bir yılın adıdır. (EUTS)

it yılı: On iki hayvanlı Türk takviminde on birinci yılın adı. (EUTS)

likçir: < Çin. li-ji: Takvim. (EUTS)

şipқан: < Çin.shı-kan: Takvimde kullanılan on kısımlı bir devre. (ETG)

2.2. Gökyüzü, Hava Olayları

2.2.1. Gökyüzü, Gök Cisimleri

abiçi: < Skr. abhiyit: Bir yıldız adı. (EUTS)

adır: < Skr. ardrā: Ardrā Yıldızı. (AC)

aditya: Skr. āditya. Bir yıldız anlamında olup güneşi ifade eder. (EUTS)

ai: Ay. (EUTS)

ajun: < Sogd. zwn: Dünya, hayat, canlıların içinde buldukları varlık şekli.

kamağ tört togum biş ajun altı (AY 24/12)

(AY 104/3)

(AY141/15)

(Maitri 26-14)

anurad: < Skr. anurādhā: Bir takımyıldızı adı.

yultuzlar bolar erürler anurad (UD 279)

anurat: < Skr. Anurādhā: Bir yıldız adı. (EUTS)

anurd: = krş. anurat. (EUTS)

aṅaraḳ: < Skr. Angaraḳa: Mars yıldızının adı. (EUTS)

aṅarak: < Skr. angāraka: Merih gezegeni. (ETG)

ardır: < Skr. āndrā: Bir yıldız adı. (EUTS)

ardir: < Skr. ardra: Ayın menzillerinden biri, bir yıldız adı. (ETG)

erivadi: < Skr. revatī: Bir yıldız adıdır. (EUTS)

asun: Dünya = **ajun**. (EUTS)

aşbini: Bir yıldız adı = **aşvini**. (EUTS)

aşlış, aşıliş: < Skr. aślesā: Bir takımyıldızı adı.

aşlış y(e)me ançulayu [.....] (UD 108)

aşun: Dünya = krş. **ajun**. (EUTS)

aşvini: < Skr. asini: Bir yıldızdır. (EUTS)

ay: Ay, gökteki ay.

Yılka tegmişig yıdıtmayın, ayka tegmişig artatmayın; edgüsi bolzun tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 59)

(IB 67)

(DAS 172)

azun: < Sogd. : Dünya.

şin . ikinti az-unta aqmu teginür . (U3h-C. 28)

barani: < Skr. Baharani: Yıldız adıdır. (ETG)

barhasuvadi: < Skr. Brhaspati: Jüpiter yıldızı. (EUTS)

brahasavati: < Skr. Brhaspati: Jüpiter yıldızı. (EUTS)

brahaswadi: Jüpiter yıldızı. (ETG)

bud: < Skr. Budha: Merkür yıldızı. (EUTS)

bulıt: Bulut.

yirtinçü ,ir suvda uluğ yarlıqançuçı bulıt öritir siz tengrim (KİP 201)

(AY 292/13)

(IB 53)

(Maitri 70-7)

bulut: Bulut. (ETG)

çaidir: = çaitir. (EUTS)

çaitir: < Skr. citrā: Bir yıldızın adıdır. (EUTS)

çaytir: < Skr. citra: Bir yıldız adı. (ETG)

çışt: < Skr. jyeṣṭhaghñī (veya jyeṣṭhā): Bir takımyıldızı adı.

ç[ıṣ]t ıva[tı] purvaşad ançulayu (UD 280)

çışt: < Skr. İyestha: Bir yıldız adıdır. (EUTS)

çmbudvip: < Skr. jambudvipa: Dünya.

... (inçe) tēp ötüntü çmbudvip (Maitri 28-10)

(Maitri 28-18)

(Maitri 38-40)

(Maitri 81-30)

çudik: << Skr. cūḍika: Lokadhātu sisteminin bir bölümü olan ve içinde 1000 tane daha dünya barındıran sistem.

-min ök çudik atl(1)g başdınk1 kiçig (DAS 4456)

(DAS 4457)

daniş: < Skr. dhanistha: Bir yıldız adı. (ETG)

divasahasêrêp: << Skr. dvisāhasra: Lokadhātu'nun orta büyüklükteki bölümü olarak bilinen ve iki bin dünyadan oluşan dünya sisteminin adı.

bolsarlar tēmin ök divasahasêrêp iki (DAS 4459)

eriwadi: < Skr. revatī: Bir yıldız adı. (ETG)

garh: < Skr. graha: Kutup yıldızı.

kün ay garhlar yultuzlar yorığı (AY 412/5)

(AY 475/2)

(AY 509/17)

(AY 684/16)

ğrah: < Skr. graha: Seyyare, garh. (ETG)

halıg: Hava, atmosfer. (EUTS)

hast: < Skr. hasta: Yıldız adı. (EUTS)

ıvatı: < Skr. revatī (?): Bir takımyıldızı adı.

ç[ış]t ıva[tı] purvaşad ançulayu (UD 280)

iravadi: Bir yıldız adı. (EUTS)

irivadi: Bir yıldız adı. (EUTS)

İrpiş kudruğu: Bir yıldız adı. (EUTS)

kalak: Sema, gök.

kalaklar ısırkalar ... (Maitri 31-23)

(Maitri 101-39)

kalık: Gök, gök kubbe.

-ınta tuta .. kök kalık (DAS 938)

(DAS 1142)

(AY 36/13)

(Üİ 98b 17)

kanıya: < Skr. kanyā: Bir yıldız adıdır. (EUTS)

kün: Güneş.

Tang tanglardı, udu yir yarudı, udu kün tugdı. Kamag üze yaruk boltı tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 26)

(IB52)

küneş: Güneş.

Kanıgı ölmiş, köngeki tongmiş. Kanıgı nelük ölgey ol? Beglig ol. Köneki nelük tonggay? Küneşke olurur ol. Ança bilingler: Bu ırk başınta āz emgeki bar; kin yana edgü bolur. (IB 57)

limçin: < Çin. tien-tsen: Bir yıldız adıdır. (EUTS)

liusun: < Çin. lu-ts'un: Bir yıldız adıdır. (EUTS)

Luşususi: Çince bir yıldız adıdır. (EUTS)

Nağıd: Zühre, yıldızı, akşam yıldızı, çoban yıldızı, sabah yıldızı. (EUTS)

nakşatrı: < Skr. nakşatra: Takımyıldızı.

otuz nakşatrı [.....] (UD 90)

Pağunsi: < Çin. p'o-chün-sin: Bir yıldızın adıdır. (EUTS)

Purva pulguni: Bir yıldız adı. (EUTS)

Purvaşad: < Skr. pūrva-aśādhā: Bir takımyıldızı adı.

ç[ı]t ıva[tı] purvaşad ançulayu (UD 280)

Purwapalguni: < Skr. pūrvaphalguni: Bir yıldız adı. (ETG)

Puş: < Skr. pusya: Bir yıldız adı.

sekiz yaşıka puş yultuzka (Maitri 13-55)

Rağü: Güneş ve ay tutulmasının sorumlusu, seyyare. (EUTS)

rahu: < Skr. rāhu: Seyyare, bir gezegen adı.

t(e)ngri rahuka sikirtmiş teg y(a)ruksuz (AY 617/6)

rivadi: < Skr. revatī: Yıldız kümesi. (EUTS)

Sadabiş: Bir yıldız adı. (EUTS)

sağızğan: Saksagan adlı bir yıldız. (EUTS)

Saniçar: Zühal yıldızı. (EUTS)

Satabiş: Bir yıldız adı. (EUTS)

sinçau: < Çin. hsin-ch'aa: Şematik ay sisteminin bir parçası. (EUTS)

siñar: Gök ciheti ve yönleri. (EUTS)

soma: < Skr. soma: Ay. (ETG)

Stabiş: Bir yıldız adı. (EUTS)

Suv: Merih, su yıldızı. (EUTS)

Şaniçar: << Skr. śanaīscara: Zülal gezegeni. (ETG)

şatabiç: < Skr. şatabhiṣa: Ayın bir menzili. (EUTS)

şatabiş: < Skr. şatabhiṣa: Ayın bir menzili. (ETG)

şıravan: < Skr. śravaṇā: Bir takımyıldızı adı.

y(e)ne utarşad kıtı şıravan (UD 282)

Şukur: < Skr. śukra: Zühre gezegeni. (ETG)

Şükür: < Skr. śukra: Zühre gezegeni. (ETG)

teṅri: Gök.

Er busuşlug, tengri bulıtlıg boltı. [Bulıt] āra kün tugmiş, busañ āra mengi kelmiş tir.

Ança bilingler: Edgü ol. (IB 52)

Udarabatiravat: < Skr. uttarabhadrapada: Bir yıldız adı. (EUTS)

Urugini: < Skr. rohini: Bir yıldız adı. (EUTS)

Uruḡuni: < Skr. rohinī: Bir yıldız adı. (ETG)

Utarabatiravat: < Skr. uttarabhadrapada: Bir yıldızın adıdır. (EUTS)

Utarşad: < Skr. uttarāśādhā: Bir takımyıldızı adı.

y(e)ne utarşad kıtı şıravan (UD 282)

Utrapalguni: < Skr. uttaraphalguni: Yıldız adı. (EUTS)

Utraşadi: < Skr. uttarasadha: Yıldız adı. (EUTS)

uyağ-: Yıldızların batması.

-miz .. yine yime kün teṅri uyağ- (Maitri 12-30)

(Maitri 103-34)

Ülker: Ülker yıldızı. (EUTS)

Viçay: < Skr. vijaya: Bir yıldız adıdır.

viçay atlıg muhurtka (Maitri 13-56)

Vihar: < Skr. vrsçika: Bir yıldız adı. (EUTS)

Vişak: < Skr. visakha: Bir yıldız adı. (EUTS)

Vrhar: < Skr. vrsçika: Bir yıldız adı. (EUTS)

Vriş: < Skr. vrsabhsa: Bir yıldız adı. (EUTS)

Vukuu: Bir yıldız adı. (EUTS)

2.2.2. Hava, Meteoroloji Olayları

ayaz: Ayaz, serinlik. (EUTS)

esin: Rüzgar, yel.

yèlig esinig basutçı iş bulup (Maitri 41-36)

kar: Kar.

[kez]igsiz tolı tüşer kar yagar (AY 557/4)

(AY 652/11)

(Maitri 82-36)

öñ: Kar yığını.

tegmışde y(e)me .. öñ kürtük otra- (UD 720)

öñ: Kurak, çorak.

Özlük at öng yirde arıp ongup turu kalmış. Tengri küçinge tag üze yol sub körüpen, yiş üze yaş ot körüpen, yoriyu barıpan, sub içipen, yâş yipen ölümde ozmış tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 17)

tuman: Duman, sis.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(l)ı uça āztı, kiyik og(l)ı yügürü āztı, kişi og(l)ı yoriyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yilta kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

vçir: Şimşek. (EUTS)

vjır: Şimşek. (EUTS)

vjir: < vajra: Şimşek.

yürekin vj-ir teg kıılıp alku biz-ni barça (ÇBH 266)

vzir: Şimşek. (EUTS)

2.2.3. Karanlık, Aydınlık, Işık, Gölge

aytın: Ay ışığı, mehtap. (BT I. B 241)

çoğ yalın: Parlaklık. (EUTS)

çoğ: Parlaklık, nur, ışık, ziya.

-lüg utmakın yègedmeki[n] çoğın yalının (DAS 17)

(ÇBH 99)

(AY 438/4)

(HTB 1747)

ıçın: Meşale. (ETG)

ıjir: Tan, şafak, fecir, alaca karanlık. (EUTS)

kaitsi: Parlaklık. (EUTS)

kaırañgu: Karanlık.

uluğ tamularda kemişür kaırañgudın (Maitri 74-19)

kaırañku: Karanlık.

y(a)ruk yme ermez karanku yme ermez (AY 67/1)

(AY 101/16)

(AY 110/2)

(AY 349/16)

kararığ: Karanlık, kara.

-KY kararığınız [.....] (UD 88)

(KİP 66)

(KİP 68)

(KİP 199)

kararık: Karanlık. (EUTS)

roşn: Işık. (EUTS)

suvunluğ: Parlaklık. (EUTS)

viçin: < ? : Meşale, ışıldak.

tolp etözleri kamişl(ı)g viçin t[eg] tur- (DAS 774)

(DAS 1775)

yaruğ: Işık, aydınlık.

Tang tanglardı, udu yir yarudı, udu kün tugdı. Kamag üze yaruğ boltı tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 26)

2.3. Bitkiler

abiruş: < ? : Ağaç.

tamalaptr abiruş (?) krbirde ulatı (erdni-) (Maitri 55-29)

amrtapada: < Skr. amrtapattra: Bir ağaç adı. (ETG)

artuç: Ardıç ağacı. (ETG)

artunç: Ardıç “luniperus communis”. (EUTS)

aşok: < Skr. aşoka: Bir nevi ağaç. (Maitri)

azğan, azğançeçek: Çiçek türü, yabancı çiçek.

süvri tikenlig azgan kamçın tokıyu ite (DAS 4023)

(AY 137/18)

(AY 173/5)

badiyan: Anason. (ETG)

badyan: İlaç için kullanılan bir bitkidir. (EUTS)

bodı: < Skr. bodhi: Bir tür incir ağacı.

-lig t(e)ñri t(e)ñr[isi burkan bodı] (UD 3)

(AY 27/13)

(AY 30/4)

(AY 85/18)

budhink: Budak. (ETG)

budık: Budak, dal. (EUTS)

butak: Budak, dal.

yimişi butakı çıpıkı ba[(rç)]a yaşar- (UD 704)

butıg: Budak. (EUTS)

butık: Budak (?).

begi osuglug butık çubık yap (Maitri 37-18)

bür: Tomurcuk, dal.

y(i)me büri butıkı yaparga[kı ...] (DAS 642)

(DAS 646)

(Maitri 113-20)

çağay: Bir bitki adı. (EUTS)

çakı: Isırgan otu. (EUTS)

çeçek: Çiçek.

[çeçek] teg onaru evrilmiş styanu- (DAS 549)

(AS 519)

(AY 323/14)

(HTB 1686)

çınarçeçek: Bir tür çiçek.

inim edgütaluy şabı .. çınarçeçek kız .. (AY 686/10)

çından: < Skr. candana: Sandal ağacı. (EUTS)

çıntan: < Skr. candana: Sandal ağacı.

Ürüng esri toğan kuş men. Çıntan ıgaç üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler:
[Edgü ol]. (IB 4)

çıntan: Sandal ağacı.

Ürüng esri toğan kuş men. Çıntan ıgaç üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler:
[Edgü ol]. (IB 4)

çıpık: Budak, dal.

yimişi butakı çıpıkı ba[(rç)]a yaşar- (UD 704)

çıvğa: Ökse çubuğu. (EUTS)

çıwga: Ökse çubuğu. (ETG)

çigidem: Bir bitki. (EUTS)

çimgen: Çimen.

iki kıdıgınta ot çimgen ünmiş (DAS 761)

çinagantik: < Skr. jinagandhika: Güzel kokulu ot.

tagda barıp çinagantik atlıg (Maitri 5-16)

çintan: Sandal ağacı.

küzetmiş ç(a)hşap(a)tlıg çintan kraj- (HTB 1233)

(Maitri 18-34)

(Maitri 55-28)

çubağan: Bir bitki çeşiti.

tınlıg süzük köñülin çubağan (Maitri 104-26)

çüsüm söğüt: Bir ağaç türü, dut ağacı. (EUTS)

çüsüm: Dut. (EUTS)

dana: < Skr. dāna: Nar.

başdınkı orunta dana p(a)ramıt (AY 322/2)

divdar: Çama benzer bir ağaç. (EUTS)

ekir: Bitki kökü. (EUTS)

erük: Erik.

ara .. k(e)rgeksiz erük ıgaç teg .. (AY 366/18)

ewin: Yemiş. (ETG)

hua: < Çin. huá: Çiçek.

butı teñridem hua çeçek teg (DAS 2090)

(AY 83/11)

(UD 703)

(Maitri 37-19)

ı ıgaç: Ağaç.

-te ı ıgaç söğütlertın üzük- (AY 120/18)

(AY 239/2)

(AY 246/9)

(AY 247/19)

ı tarıg: Nebat, ekin, bitki. (EUTS)

ıgaç: Ağaç.

amarıları otuğ ıgaç / / / (Maitri 70-10)

(AY 239/2)

(DAS 4022)

(HTB 1691)

ıkşu: < Skr. ikşu: Şeker kamışı.

-ların luların künçit ikşu kam(ış) (Maitri 82-18)

imirt sögüt: Bir ağaç türü. (EUTS)

issiz: İlaç olarak kullanılan bir bitki türü. (EUTS)

it burnı: İt üzümü. (ETG)

İt burnu: Yabani gül meyvesi ve çiçeği. (EUTS)

it üzümü: Yabani üzüm. (EUTS)

iwin: Yemiş. (ETG)

jejek: Çiçek. (ETG)

ķabak: Kabak. (EUTS)

ķadıı: Tarçın. (EUTS)

ķadıı: Tarçın.

tutça yuka kadız .. mukuytu (?) topulgak .. (AY 476/3)

ķađun: Kavun. (EUTS)

ķaka tau: İlaç olarak kullanılan bir yemiştir. (EUTS)

ķamġak: Bir çeşit bitki, sarımsak. (EUTS)

ķamıř: Kamış.

-larıġ.. ūze kemiřip kamıř teg yanarlar .. (DAS 691)

(DAS 1297)

(AY 476/7)

(IB 38)

ķamuř: Kamış, saz, sazlık.

Esneġen bars men. Kamuş āra başım. Antag alp men, erdemlig men. Ança bilingler:

(IB 10)

ķarba: İlaçlı bir bitki. (EUTS)

ķařak: Kamış, saz. (EUTS)

lĕnhua: Lotus, nilūfer ieġi.

[t(e)ŋri t(e)ŋ]risi burhan yipūn lĕnhua (DAS 548)

(DAS 1155)

(DAS 2332)

(DAS 2490)

lenxua: < Çin. : Lotus ieġi.

lenxua p(?) kŕrgey siz ol (İKP XXXVIII. 2.)

(İKP XXXVIII. 3.)

(İKP XXXVIII. 6.)

(İKP XXXIX. 1.)

lnħa: Lotus ieġi. (EUTS)

lnhua: < Çin. lien hua: Lotus ieġi.

altunlug lnhua çeçeklerin (AY 36/21)

(AY 45/12)

(AY 119/10)

(AY 308/22)

linġua: Lotus çiçeği. (EUTS)

livanġ: < Skr. lavanga: Caryophyllus oromaticus bitkisi. (EUTS)

lodur: < Skr. ladhra: Symplocos racemosa bitkisi. (EUTS)

lotr: Symplocos racemosa bitkisi. (EUTS)

lüvanġ: Karanfil ağacı = **livang.** (EUTS)

nagapuşup: << Skr. nagāpuşpa: Ejderha çiçeğinin ağacı.

t(e)rkin tavrak nagapuş(u)p atl(i)[g ...] (DAS 1228)

naġapuşp: Bir çiçek türü. (EUTS)

nara: Nar yemişi. (EUTS)

narun: Naruan adlı bir ağaç çeşidi. (EUTS)

niluptal: Nymphaea stellata bitkisi. (EUTS)

nuġut: Nohut. (EUTS)

od: Ot. (EUTS)

ot: Ot, bitki.

otka ıgaçka neçe (H 98)

(H 356)

ot: Bitki, ot.

-kde tikisiz [çoğısız o]t yeyü (DAS 306)

ot yıġaç: Ot ve ağaç. (EUTS)

ög: Bir çiçek türü. (EUTS)

padum: << Skr. paduma/padma: Nilüfer çiçeği.

kelti .. p(a)dum lénhua teg T[...] töz seviglig (DAS 1155)

pariçatr: < Skr. paricitra: Gökte güzel kokulu bir ağacın adı.

ol altunlug pariçatr sögüt- (Maitri 37-16)

pariçtr: < Skr. paricitra: Gökte güzel kokulu bir ağacın adı.

-ların süzüp amırtgurup pariçtr (Maitri 89-18)

patal: < Skr. patali: Güzel kokulu çiçekleri olan bir ağaç.

yér orunta patal atlıg (Maitri 39-26)

patpadhi: Biber. (EUTS)

pidpidi: Biber. (EUTS)

piriaņu: Bir bitki adı. (EUTS)

pitpidi: < Skr. pippala: Biber. (ETG)

priaņu: Bir bitki adı = **piriaņu.** (EUTS)

ptpdi: < Skr. : Biber.

evinte ptpdi sögüt belgülüg boltı .. (Maitri 56-2)

putıg: Budak, dal. (EUTS)

pür: Tomurcuk. (EUTS)

sadun: Sarımsak. (EUTS)

salsöyüt: Sögüdün bir türü. (EUTS)

saman: Saman. (EUTS)

samaz: < Skr. samāsa: Terme, bir tür yaban turpu.

inğe tayak-lıgın tiptimiş-i erser. bo savıg lıg samaz üz-e yormış (Üİ 114b 12)

(Üİ 114b 15)

Sat ığaç: Sat ağacı. (EUTS)

satun: Sarımsak. (EUTS)

sınçkan: Musa ağacı. (EUTS)

sırınçan: Musa ağacı. (EUTS)

sinsim: Susam. (EUTS)

soğan: Soğan. (EUTS)

sögüt: Sögüt, ağaç.

temirliğ sögüt ol altı y(è)g(i)rmi ernek (DAS 767)

(DAS 771)

(Maitri 39-31)

(Maitri 41-1)

Stavari: < Skr. satavari: Bir bitki adı. (EUTS)

suğar: Bir bitki türü. (EUTS)

sulanı: Bir bitki. (EUTS)

sunu: Siyah kimyon. (EUTS)

supsup: Bir çiçek türü. (EUTS)

supuşup: << Skr. supuşpa: Güzel bir çiçeğin adı, karanfil çiçeği.

yakın yoriyu barıp supuşup [atlıg] (DAS 1161)

sügsüz: Ilgın, bir ağaç türü. (ETG)

süksük: Saksaul ağacı olarak bilinen bir ağaç türü.

anıñ arasınıt köñüllenmedin süksük (DAS 3122)

(DAS 3127)

(DAS 4289)

şala: < Skr. śāla: Bir cins ağaç.

erigi kooş şala söğütning ikin (AY 32/15)

(AY 349/5)

(AY 685/5)

şataparvè: << Skr. śataparva: Bir çeşit bitki, bir çeşit kök.

şatap(a)rvè atl(ı)g v(i)çarè [...] (DAS 3818)

şiriş: < Skr. śirisa: Bir akasya türü.

yèrde şiriş attıg söğüt erdi.. (Maitri 39-34)

tabılku: Hünnap (jujube) ağacı.

Bir tabılku yüz boltı. Yüz tabılku ming boltı. Ming tabılku tümen boltı tir. Ança bilingler: Asıgı bar; edgü ol. (IB 32)

toğraq: Kavak, ağaç.

Kök boymul togan kuş men. Körüklüg kayaka konupan küzleyür men, yagaklıg toğraq üze tüşüpen yaylayur men tir. Ança bilingler: Anyıg edgü ol. (IB 64)

udumbar, udumbr: < Skr. udumbara: Bir incir ağacı çeşidi ve meyvesi.

udumbar çeçek yüleşi alpta alp (Maitri 19-30)

(Maitri 39-38)

(AY 654/4)

(AY 682/2)

uruğ: Tohum.

kıçmuk ot yem sanınça nara uruğı teg (DAS 4467)

(Maitri 19-43)

usbad: İlaç yerine kullanılan bir bitki. (EUTS)

usçada: İlaç yerine kullanılan bir bitki. (EUTS)

usğun: Sarımsak. (EUTS)

uşır: < Skr. uşıra: Bir bitki adı krş. **uşıra.**

uşıra uşır .. şarukı (?) sagbiç .. şırışa (AY 476/10)

(AY 482/2)

uşıra: < Skr. uşıra: Bir bitki adı krş. **uşır.**

uşıra uşır .. şarukı (?) sagbiç .. şırışa (AY 476/10)

yağak: Ceviz.

Ügringe kutlug adgır men. Yagak ıgaç yaylagım, kuşlug ıgaç kışlagım. Anta turupan mengileyür men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 56)

(IB 64)

zira: Anis, bir bitki. (EUTS)

zmuran: Mürrüsafi, bir bitki. (EUTS)

2.4. Hayvanlar

2.4.1. Evcil Hayvanlar

adağırılık: Yılkı, hara. (EUTS)

adğar: Aygır = krş. adgır.

adğar atların yarataglağ körtle (Maitri 12-1)

adğır: Aygır.

Ügringe kutlug adgır men. Yagak ıgaç yaylagım, kuşlug ıgaç kışlagım. Anta turupan mengileyür men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 56)

(AY 555/8)

(ETG)

adgırlık: Aygırlık, aygır olmaklık.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

aķ bi: Kır at, beyaz at. (EUTS)

eşek: Eşek. (EUTS)

eşkek: Eşek. (EUTS)

at: At, beygir.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötügke ıdmiş tir. Korkma, edgüti ötüñ; ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

(DAS 1363)

(DAS 3011)

azman: İğdiş at. (ETG)

bi: Kırak, dişi at.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

botu: Deve yavrusu. (ETG)

bozagu: Buzağı. (EUTS)

bugra: Erkek deve.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir. Udıgmağ odguru, yatıgılg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 20)

buqa: Boğa. (EUTS)

buqa: Boğa.

buqası aşnu önüp tegin- (İKP LXV. 3.)

buzagu: Buzağı.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. İdukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

(İKP LXXVII. 3.)

eçkü: Keçi. (ETG)

erkeç: Genç teke.

buzagular irk erkeç teke (Maitri 12-4)

eşgek: Eşek.

eşgek karnınta togum ajun (DAS 1983)

(AY 34ğ/11)

(AY 300/1)

(AY n341/22)

hoym: Koyun. (EUTS)

ıt: Köpek.

azaglag ıtlar böri[ler keli]- (DAS 637)

(İKP IX. int.)

(İKP LV. int.)

(İKP LXXIV. int.)

ingek: İnek.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. İdukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

(AY 596/1)

(Maitri 36-21)

ingen: Dişi deve.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

inkek: İnek. (EUTS)

irk: Koyun.

buzagular irk erkeç teke (Maitri 12-4)

it: İt, köpek. (EUTS)

kağatır: Katır. (EUTS)

ķara: Ehlî hayvan. (ETG)

kony: Koyun.

Bay er konyı ürküpen barmış. Börıke sookuşmış. Börı agzı emsimış. Esen tüükel bolmış tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 27)

(IB 29)

kulun: Tay.Teglük kulun irkek yunt(t)a emig tileyür. Kün ortu yütürüp, tün ortu kanta, negüde bulgay ol, tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 24)

la: Yüķ hayvanı. (EUTS)

mingü: Binek hayvanı. (EUTS)

miskiç: Kedi. (EUTS)

oğlaķ: Oğlak.

oğlaķ tült orun eşük (Maitri 12-5)

ödirek: Ördek.

kaz ödirek takıguda ulatı (AY 4/12)

(AY 19/10)

(AY 19/22)

öküz: Öküz.

boğalar kuduz öküzler tadun turpı (Maitri 12-3)

(IB 25)

sağlıg: Sayılan hayvan. (EUTS)

tebe: Deve.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.

Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.

Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.

[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 46)

tıg: Doru at.

Tıgıg tertrü kişemiş. Kamşayu umatın turur tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 39)(IB

50)

titir: Dişi deve.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir.

Udımag odguru, yatıglıg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler:

Edgü ol. (IB 20)

ud: Sığır, öküz.

kañlılar uluğ bedük ud inek (Maitri 12-2)

(Maitri 38-17)

(Üİ 108a 14)

(AY 4/11)

ulaḫ: Ulak, yük hayvanı. (EUTS)

yazıḡ: Kula, kula at.

Sarıḡ atlıḡ sabçı, yazıḡ atlıḡ yalabaç edḡü söz sab elti kelir tir. Ança biliñ: Edḡü ol.
(IB 11)

(IB 50)

yunt: At.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyugluḡ adḡırlık yaragay.
Tebesingerü barmış: Ürüḡ ingeni botulamiş. Altun budl(a)luḡ bugralık yaragay.
Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.
[Ança bilingler:] Anyıḡ edḡü ol. (IB 5)

(IB 24)

2.4.2. Yabani Hayvanlar, Av Hayvanları

açagram: < Toh. Acakarm: Yılan kelimesi ile beraber ‘boa constrictor’ yılanının adıdır. (EUTS)

adḡırak: Daḡ keçisi, geyik.

ımḡa teke adḡırak suḡaḡ başlıḡ (Maitri 75-13)

adıḡ: Ayı.

Adıḡlı tonguzlı ārt üze sokuşmış ermiş. adıḡıḡ karnı yarılmış, tonguzung azıḡı sınmış tir. (IB 6)

aduḡ: Ayı. (EUTS)

amga: Yaban keçisi.

Bars kiyik engleyü mengleyü barmış. Ortu yirde amgaka sokuşmış. Esri amga yalım kayaka ünüp barmış, ölümte ozmış. Ölümte ozupan ögire sebinü yoriyur tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 49)

aḡ: Av hayvanı. (ETG)

arşlan: Aslan.

arşlanıya .. keçmedin ara bo (DAS 1978)

(DAS 3699)

(AY 660/7)

(AY 681/18)

baars: Pars = krş. bars. (EUTS)

baḡa: Kara kurbaḡa. (EUTS)

baḡa: Kaplumbaḡa. (BT I. B 71)

balax: Balık. (ETG)

bars: Pars, kaplan, leopar.

Bars kiyik engleyü mengleyü barmış. Ortu yirde amgaka sokuşmış. Esri amga yalım kayaka ünüp barmış, ölümte ozmış. Ölümte ozupan ögire sebinü yoriyur tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 49)

(AY 325/19)

(DAS 1359)

(DAS 1365)

barz: Pars. (EUTS)

bêçin: Maymun.

bêçin etözün adın tınl(ı)glar[ka] (DAS 4055)

(DAS 4056)

(DAS 4062)

(DAS 4070)

bıçın: Maymun. (ETG)

bıçın: Maymun.

bıçın et'öz-tin adın tınl(1)ğ-larğa (U3h-B. 10)

biç: Bit. (EUTS)

bit: Bit. (EUTS)

boymul: Bir tür doğan kuşu.

Ürüng esri toğan kuş men. Çıntan ıgaç üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler:
[Edgü ol]. (IB 4)

böri: Kurt.

azaglag ıtlar böri[ler keli]- (DAS 637)

(DAS 934)

(IB 27)

(AY 610/14)

buğu: Geyik. (EUTS)

buymul: Bir çeşit kuş. (ETG)

büri: Kurt. (EUTS)

bürü: Kurt. (EUTS)

çekik: Toygar kuşu.

Ogılan kekük tezekin bultı. Çekik, eting kutlug bolzun tir. Ança bilingler: Edgü ol.
(IB 23)

çimeli: Karınca.

ba antag tınlıg kiçigkiye çimeli (Maitri 59-24)

çömeli: Karınca. (EUTS)

çümeli: Karınca. (ETG)

elik: Erkek ceylan.

Kanlık süsi abka ünmiş. Sagır içre elik kiyik kirmiş. Eligin tutmuş. Kara kamag süsi ögirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 63)

eñ: Av hayvanı. (ETG)

erslan: Arslan. (EUTS)

got (kot): < Skr. godhā: Kertenkele.

irbiç kelip ölmüş got* keyik-niñ* (U3h-D. 121)

hara huş: Kartal. (EUTS)

hargā: Karga. (EUTS)

honguz: Böcek. (EUTS)

huş: Kuş. (EUTS)

ımğa: Dağ keçisi.

ımğa teke adğırak sukağ başlıg (Maitri 75-13)

irbiç: Vaşak.

bir biçin ikinti kıntuz. üçünç irbiç*. (U3h-D. 6)

irbiz: Vaşak = irbiç.

-lar sözleserler :: ötrü bars irbiz (AY 326/15)

(AY 331/22)

(AY 599/16)

(AY 610/13)

irpiç: Vaşak.

-lar irpiç manu sığun muyğak (Maitri 102-7)

irpis: Kedi cinsinden şak denilen hayvan. (EUTS)

kadkè: << Skr. khaḍga: Dört ayaklı, koşan bir hayvan adı.

tèmin bir k(a)dkè atl(1)g (DAS 1663)

çalvink: < Skr. kalavinka: Güzel sesli bir kuş.

kekük kıdıgulg çalvink yuy kuş- (Maitri 32-14)

kapiñçal: << Skr. kapiñjala: Keklik, keklığe benzeyen bir kuş.

k(a)piñçal atl(1)g kuş yèp artatmış [...] (DAS 3350)(DAS 3355)

kaplan: Kaplan. (EUTS)

ğara kulağ: Tarla faresi. (EUTS)

ğarağuş: Bir çeşit kuş, karakuş.

[karakuşlar]L'R .. yekler .. (UD 30)

(UD 656)

(Maitri 78-21)

ğarga: Karga.

[kar]a kargalar tegşilip yumğı (AY 34f/2)

(AY 34ğ/17)

(Maitri 74-51)

ğarlığaç: Kırlangıç. (EUTS)

kekük: Bir tür doğan kuşu ya da kartal.

Oğlan kekük tezekin bultı. Çekik, eting kutlug bolzun tir. Ança bilingler: Edgü ol.
(IB 23)

kiyik: Yaban hayvanı, av hayvanı.

Bars kiyik engke mengke barmış. Engin mengin bulmış. Bulupan uyasıngaru ögire sebinü kelir tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 31)

(IB 49)

(IB 60)

(IB 63)

kuġu: Kuġu.

Er süke barmış. Yolta atı armış. Er kugu kuşka sokuşmış. Kugu kuş kanatınga urup anın kalıyu barıpan öginge kangınga tegürmiş. Ögi kangı ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 35)

kumursġa: Karınca.

Bir karı öküzüg bilin biçe kumursga yimiş. Kamşayu umatın turur tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 37)

kuş: Kuş.

Altun kanatlıġ talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüġ men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

(IB 43)

(IB 51)

(IB 64)

kuzġun: Kuzgun, bir tür karga, kara karga.

Kuzgunug ıgaçka bāmiş. “Katıġtı bā, edgüti bā!” tir. Ança bilingler: (IB 14)

(IB 54)

laçın: Şahin kuşu, laçın, doğan.

tüşer bolur .. üç köġürçgen atayı laçın-ka (AY 620/20)

(AY 627/8)

(AY 633/22)

lağız: Domuz. (Man)

layzın: Domuz.

layzın ulatı* tınlıy-larıy (İKP III. 2.)

luu: Skr. nāga: Yılan.

erkligi ol ugur[(ta lu)]ular kuvrag- (UD 289)

(UD 296)

(UD 655)

(UD 677)

lü: < Çin. lu: Ejder, yılan.

söz-leyür lü tişimlig tip kavırıp kiterip naga üjikin tek söz- (Üİ 109a 4)

(Üİ 109a 5)

muğaq: Dişi geyik. (EUTS)

munğaq: Dişi geyik. (EUTS)

nekdi: Bir çeşit yılan. (EUTS)

orohitk: < Skr. Rohita: Bir nevi balık.

.....barıp suvğa kirdi . yiti orohitk* (U3h-D. 119)

ödirek: Ördek.

kaz ödirek takıguda ulatı (AY 4/12)

(AY 19/10)

(AY 19/22)

öpüp: Bir cins kuş. (EUTS)

pcem: Maymun. (ETG)

prabamuké: << Skr. prabhāmukha: Bir hayvan adı.

[...] ‘ÇY bolgıl ötrü ol pr(a)bam[u]ké keyik (DAS 4712)

sağızğan: Saksığan. (EUTS)

sıçğan: Sıçan, fare.

sekiz yangısı çi tigme tutmak kün sim sıçğan (AY 343/22)

(AY 404/3)

sıçkan: Sıçan, fare. (EUTS)

sıgun: Erkek geyik.

Tokuz arlı sıgun kiyik men. Bed[ük] tiz üze ünüpen möngreyür men. Üze Tengri eşidti, asra kişi bilti. Antag küçlüg men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 60)

(DAS 253)

(Maitri 75-12)

(Maitri 78-40)

siñek: Sinek. (EUTS)

suğun: Geyik. (EUTS)

suqaq: Beyaz geyik.

ımgı teke adğıraq suqaq başlıg (Maitri 75-13)

şunqar: Atmaca, çakır kuşu. (EUTS)

süglün: Sülün. (EUTS)

tabışğan: Tavşan.

Togan kuş tengriden kodı tabışğan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana tıtınmış. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol. (IB 44)

tilkü: Tilki.

Tebe titigke tüşmiş. Basınu yimiş. Özin tilkü yimiş tir. Ança bilingler: Yab[1]ak ol. (IB 46)

toğan: Doğan kuşu, şahin.

Ürüng esri toğan kuş men. Çıntan ıgaç üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler: [Edgü ol]. (IB 4)

(IB 44)

(IB 64)

toğuz: Domuz.

Adıglı tonguzlı ārt üze sokuşmiş ermiş. adıging karnı yarılmış, tonguzung azığı sınmış tir. (IB 6)

turnya: Turna.

Turnya kuş tüşnekinge konmuş. Tuymatın tuzakka ilinmiş. Uça umatın olurur tir. Ança bilingler: Yab[1]ak ol. (IB 61)

ular: Keklik. (EUTS)

übüp: Hüthüt kuşu. (ETG)

üpgük İbibik, hüthüt kuşu.

Karı üpgük yıl yarumazkan etdi. Ödmeng, körmeng, ürküt[m]eng tir. Ança biling: [edgü ol] (IB 21)

yargun: Bir geyik türü.

Yargun kiyik men. Yaylag tagıma agıpan yaylayur turur men. Mengilig men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 62)

yılan: Yılan.

Altun başlıg yılan men. Altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin, başımın yul ebintin tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 8)

2.4.3. Hayvan Toplulukları

aduğun: At sürüsü. (ETG)

god: << Skr. godhā: Büyük baş hayvan sürüsü.

[go]d keyikniñ [...] (DAS 4715)

(DAS 4728)

(DAS 4734)

sürüg: Sürü.

kölitdi* turdı sürüg ud (İKP LXV. 6.)

ügür: Sürü.

Ügringe kutlug adgır men. Yagak ıgaç yaylagım, kuşlug ıgaç kışlagım. Anta turupan mengileyür men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 56)

yılkı: At, at sürüsü.

Er ümeleyü barmış. Tengrike sookuşmış. Kut kolmiş. Kut birmiş. Ağıngta yılking bolzun! Özüng uzun bolzun! timiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 47)

(IB 53)

2.4.4. Hayvan Organları, Uzuvarı ve Dokuları

hısğaç: Kısğaç. (Man)

қанат: Kanat.

etözinteki yügin kanatın (DAS 1725)

(IB 3)

(AY 307/3)

mingiz: Boynuz. (EUTS)

sıpar: Misk. (EUTS)

2.4.5. Hayvanlarla İlgili Eşyalar

baķanaķ: Nal. (EUTS)

berge: Kamçı.

-lig bergen tokıyu ol sөгüt üze (DAS 771)

(Maitri 82-24)

bergü: Kamçı. (EUTS)

berke: Kamçı.

-si bedük berke tutmış .. ikintisi (AY 5/23)

(AY 7/21)

(AY 117/12)

(AY 117/22)

birge: Kamçı, kamış, çubuk. (ETG)

birke: Kamçı. (EUTS)

buruntuķ: Gem.

buruntuķın küçeyü soydurur erdimiz (Maitri 110-6)

çomaķ: Çomak, kamçı.

baltu çomaķ èliglerinte belgölüg (Maitri 81-58)

(Maitri 82-24)

ider: At eyeri. (EUTS)

ķaęal: Kırbaç. (EUTS)

-[ı inag]ı bolayın :: kayu berke kağal (AY 117/12)

(AY 117/22)

(Maitri 7-46)

kağıl: Kırbaç, kamçı = **kağal**.

ölürgeli azu kınağalı sağınsar kılıcı biçgesi kağılı (KİP 27)

(Maitri 110-3)

kamçı: Kamçı.

süvri tikenlig azgan kamçın tokıyu ite (DAS 4023)

üçürgü: Eyer keçesi.

Tıg at kudrukın tügüp tigret, yazıg kodı yadrat. Tokuz kat üçürgüng topulgınça teritzün tir. Ança bilingler: Yab[I]ak ol. (IB 50)

üzengü: Üzengi. (EUTS)

2.4.6. Hayvan Yuvaları ve Hayvanlarla İlgili Tesisler

ağıl: Ağıl.

Er ümeleyü barmış. Tengrike sookuşmış. Kut kolmiş. Kut birmiş. Ağıngta yılking bolzun! Özüng uzun bolzun! timiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 47)

etlik: Mezbaha, et kesilen yer. (EUTS)

in: Hayvan yuvası.

Altun başlıg yılan men. Altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin, başımın yul ebintin tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 8)

ögür: Hara, atların yetitirildiği ve bakımlarının yapıldığı tesis. (EUTS)

ölütlük: Mezbaha. (EUTS)

uya: Yuva.

kalıkı bolup yarsıgu orını uyası (DAS 4274)

(IB 31)

ünkür: Mağara. (EUTS)

ünür: Mağara.

tag ünürine yakın tegip (DAS 1701)

(DAS 1703)

(DAS 1714)

(AY 490/5)

2.5. İnsan Bedeni

2.5.1. Beden, Organlar, Dokular

adağ: Ayak.

alku yağı yavlaklar barça adak asra (AY 313/1)

(DAS 820)

(İKP LXIII. 5.)

adurt: Avurt (yanağın ağız boşluğu hizasına gelen bölümü), yanak. (ETG)

aduğ: Avuç.

<inçe> k(a)ltı ayaça aş birmiş adutça (AY 168/23)

ağaz: Ağız. (EUTS)

ağıs: Ağız = ağız. (EUTS)

ağız, agız: Ağız.

yanıkuluğ ört yalın ağız-ıntın (ÇBH 189)

(IB 27)

(IB 65)

(AY 483/21)

alın: Alın.

yitiz alını kovuşamış* teg (.) körtle burunı (.) (U3h-B. 50)

altı kaçığ orunlar: < Skr. śadāyatana: Altı duyu organı. (ETG)

angrek: Tırnak. (EUTS)

ağın: Omuz. (EUTS)

atsız ernek: Yüzük parmağı. (EUTS)

aya: Aya, el ayası, avucun içi.

itiglig yaratıglıg aya teg yap yazı (AY 312/20)

(DAS 1480)

(İKP VI. 8.)

(ÇBH 101)

ayaça: Avuç, elin içi.

<inçe> k(a)ltı ayaça aş birmiş adutça (AY 168/23)

azıg: Azı dişi, büyük diş.yalın öntürüp tişlerin az-ıgların çıkra- (ÇBH 298)

(IB 6)

(DAS 1214)

(DAS 1324)

azıglıg: Azı dişi. (EUTS)

bağar: Bağır, göğüs.

adağın-ta bağarın suna yatıp inçe tip (ÇBH 153)

(DAS 3637)

bağarsuğ: Bağırsak.

kanın içip bağırsuğ-larin et'üz-leriñe (ÇBH 6)

(DAS 3489)

bağır: Ciğer, karaciğer.

-in öbkesin bağırın tumşıklar- (DAS 937)

bağırsak: Bağırsak. (EUTS)

bağırsuğ: Bağırsak. (EUTS)

baltır: Baldır, bacak.

-p baltırların yotalar[ın ...] (DAS 638)

bas: Baş, kafa. (EUTS)

baş: Baş, kafa.

tutup kılıçın örü kötürüp başın bıçğalı (ÇBH 49)

(DAS 326)

bel: Bel, kuşak, böbrekler, gövde.

kün belçe boyuzça (İKP XXXVI. 4.)

belgürtme et'öz: Görünen vücut. (ETG)

bıķın: Kalça. (ETG)

bil: Bel, vücudun orta yeri.

Bir karı öküzüg bilin biçe kumursga yimiş. Kamşayu umatın turur tir. Ança bilingler:
Yablak ol. (IB 37)

bêl: Bel, sırt.

-larnıñ teg bolup .. bêlleri hormuz- (DAS 1625)

(DAS 2112)

(DAS 3726)

(DAS 3819)

bilek: Bilek.

-niñ oñ kolı bilekintin kesilip kılıçı (DAS 328)

(DAS 3833)

(U3h-C. 130)

bit: Bet, beniz, yüz. (ETG)

bod: Vücut, boy, gövde. (ETG)

boğaz: Boğaz.

. . . . (boğa)z-ıntın ör- (ÇBH 188)

boğuz: Boğaz, gırtlak.

-larta anıñ boguzın bıçıp isig isig (DAS 3063)

(SY 2-4)

(İKP XXXVI. 4.)

(Maitri 58-48)

boyın: Boyun.

sıgun begi-niñ boyının bıçıp . başın (U3h-C. 133)

boyun: Boyun.

[boy]unları bukagulug iligleri (AY 12/17)

(AY 658/10)

(DAS 326)

(DAS 1428)

bögre: Böbrek.

amtı bu kentü bögrelerin ağır (Maitri 75-56)

böksik: Karın.

..... /işin böksikin* ömgekledi-ler* . (U3h-C. 70)

budin: Beden. (EUTS)

buk: Gırtlak, boğaz. (EUTS)

burin: Burun.(ETŞ 5-23)

burun: Burun.

burunlarıntın barça kórğü teg ört (ÇBH 297)

(DAS 3867)

(DAS 4096)

(Maitri 37-10)

but: But, ayak, bacak, kol.

butumuznı başımıznı yüzümüzni (Maitri 61-5)

(DAS 149)

(DAS 2090)

bügür: Kalça, böğür. (ETG)

çıçamuğ: Küçük parmak. (ETG)

çökde: Kulak arkasındaki çıkık kemik. (EUTS)

çökte: Kulak arkasındaki çıkık kemik. (EUTS)

çügte: Kulak arkasındaki çıkık kemik. (EUTS)

çükte: Kulağın arkasındaki kemik. (ETG)

dosa: Vücudun temel unsuru, iksiri. (EUTS)

egin: Sırt, çatı, omuz.

önlüg karaja toonın egniñ[e ...] (DAS 2710)

(IB 18)

elig, elg: El.

arıy qızlar turur elgi erdini- (İKP XLI. 2.)

(İKP XLVI. 1.)

(İKP LXIII. 6.)

(İKP LXX. 1.)

elig: El.

Kanlık süsi abka ünmiş. Sagır içre elik kiyik kirmiş. Eligin tutmuş. Kara kamag süsi ögirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 63)

emig: Meme, göğüs.

[ka]tıg tıgrak bürtgeli yumşak iki emigleri (DAS 3892)

(DAS 4101)

(IB 24)

(AY 620/18)

eņek: Çene kemiği, çene. (EUTS)

eņin: Omuz.

saçların eņinlerinte tüşürüp agulug yılan- (DAS 3495)

eņiņü: Kalça. (ETG)

eņnin: Omuz.

üdde birtin singar ong ‘engnin- (AY 150/19)

(AY 182/8)

(AY 201/15)

(AY 396/23)

eṅrek: Parmak.

ilingiz adakıngız ‘engrekleri .. (AY 450/19)

ereṅek: Parmak. (BT XX)

erin: Dudak. (EUTS)

erklig: Duyu organı.

ıaltı köz erklig öng atıkanıu-ta tıdılsar yapşınsar. (Üİ 118b 4)

(Üİ 119b 8)

(Üİ 120a 15)

(Üİ 122a 15)

erṅek: Parmak.

-nüṅ tüpinte altırar y(è)g(i)rmi erṅ[ek] (DAS 752)

(DAS 767)

(DAS 1702)

(Maitri 16-15)

et: Et.

ol yme yekler yalıuı-ıar-nıṅ etin yyü (ÇBH 5)

(DAS 1400)

(AY 591/1)

(IB 23)

etöz: Vücut, beden.

kışı etözün bulmak .. bo montag (DAS 182)

(UD 270)

(İKP LI. 8.)

(Maitri 51-12)

et'üz: Kılık, vücut.

(kuañşi i)m pular alğudın sıngar etüz körkin (KİP 2)

(KİP 144)

(ÇBH 11)

(ÇBH 13)

eyegü: Kaburga.

etleri yinleri togrulu[p yıdıp sasıp 'eyegü]- (DAS 2099)

(DAS 3131)

fişay: < Skr. vişaya: His ve düşünme organı. (ETG)

ħarın: Karın. (ETG)

ħıl: Kıl. (EUTS)

ħol: Kol. (EUTS)

ħulğaq: Kulak. (EUTS)

iç: İç, karın, bağırsaklar.

Kerekü içi ne teg ol? Tügünüki ne teg ol? Közünüki ne teg? Körüglüg ol. Egni ne teg? Edgü ol. Bağışı ne teg? Bar ol tir. Ança bilingler: Anyıg edgü ol. (IB 18)

(IB 29)

imig: Meme = **emig**.

b(e)lgülüg .. körtüm erti bo b(e)lgüg .. iki imigim (AY 627/2)

inek: Testis.

amarıları ulug bedük inekler(in) (Maitri 74-1)

(Maitri 75-32)

(Maitri 75-45)

ıngü: Mafsal, eklem. (ETG)

irin: Dudak = **erin**.

birök eşgek irinin neçede bımba (AY 34ğ/11)

(AY 595/17)

iriñ: 1- Dudak. (ETG)

2- İrin, cerahat. (EUTS)

ķabaķ: Göz kapağı. (EUTS)

ķaçıg: < Skr. ayatanaindriya: Duyu organı.

-ları kaçıgları başıntın ölüp barır .. kün (DAS 610)

(DAS 4415)

(Maitri 89-17)

ķağuk: Mesane. (ETG)

ķan: Kan.

-iñe karakiña kan kodulup kıñ (DAS 321)

(DAS 1899)

(İKP III. 4.)

(AY 591/1)

ķantég: << Skr. kañthá: Boğaz, boyun, gırtlak.

ķantégıntın sına kirip [...] (DAS 158)

ķapağ: Göz kapağı = **ķapaķ**.

geninte sevigligrek (.) köz-i ķapaķı tüp tüz (U3h-B. 48)

ķapaķ: Göz kapağı.

kaşı kapakı közünü turur .. yağl(ı)g yumşak köz- (DAS 3884)

(DAS 4094)

kar: Omuz, kolun üst kısmı. (ETG)

karag: Göz bebeği. (EUTS)

karak: Gözün bebeği.

karakı agtarılır yürüñ karakı örü [yokla]- (DAS 612)

(DAS 3553)

(ÇBH 69)

(ÇBH 228)

karın: Karın, iç.

karında ornamışda anasının (DAS 152)

(DAS 1368)

(DAS 2852)

(DAS 4603)

karın: Karın.

Adıglı tonguzlı ārt üze sokuşmış ermiş. adıgıng karnı yarılmış, tonguzung azığı sınmış tir. (IB 6)

kas: Kabuk. (EUTS)

kasıg: 1- Çene.

burhanların kasıgları arslan- (DAS 1624)

2- Kasık. (BT XX)

kasık: Kabuk. (ETG)

kaş: Kaş, göz kapağı.

kaşı kapakı közünü turur .. yağl(ı)g yumşak köz- (DAS 3884)

(DAS 4095)

(Maitri 13-5)

ķuruķsaķ: Kursak, mide.

Altun başlıg yılan men. Altun kuruksaķımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin, başımın yul ebintin tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 8)

noş: < Soğd. nwş: İksir, hayat iksiri, panzehir.

K' kormış kişi noş rasa[yan ...] (DAS 4418)

(AY 89/7)

(KİP 202)

(Maitri 31-36)

oğurķa: İçe kemiği, omurga. (EUTS)

oğuz: Ağız. (EUTS)

oş: İç, karın, bağırsaklar.

Oyma er oğlanın kisisin tutug urupan oş iç oygalı barmış. Oğlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmiş. Oğlı yutuzı kop oğirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 29)

ömgen: Boğaz, boyun atardamarı.

anı üze ömgen tamırın sançıp kan (AY 616/21)

(AY 618/10)

(AY 639/13)

(AY 639/14)

öñlük: Yüz, çehre. (EUTS)

öñüç: Boğaz, gırtlak. (EUTS)

öpke: Ciğer. (EUTS)

ös: Öz, vücut. (EUTS)

özen: İlik. (ETG)

saç: Saç, saç teli.

k(a)ra saçı tügüklüg turur erti .. (DAS 71)

(DAS 3551)

(Maitri 74-7)

(Maitri 77-6)

saçal: Sakal.

sakalı ertingü köp erti .. içdin sıñar[ça] (DAS 4229)

san: Vücut, kaba baldır. (EUTS)

sıçganak: Adele, kas.

yapınıp sıçganakların tutunup oot öñlüg (DAS 3521)

(DAS 3784)

(ÇBH 37)

sin: Vücut.

kantêgıntın sına kirip [...] (DAS 158)

(DAS 2089)

(DAS 2698)

sınlıg: Vücuda ait olan bölge. (EUTS)

siñir: Sınır.

eti yini siñiri tamırı barça kalısız (DAS 803)

(DAS 922)

(DAS 2638)

(AY 614/11)

siñirke: Ufak sinirler. (EUTS)

siñük: Kemik. (EUTS)

suñ erñek: İşaret parmağı. (EUTS)

süñük: Kemik.

süñükleri sag yag teg sızılup barır (DAS 723)

(DAS 2089)

(AY 642/5)

(Maitri 75-59)

süsgün: Sırt.

-ıña çandal süsgünke urup tokıyu (DAS 3157)

süskün: Arka, sırt. (EUTS)

tan: Ten, vücut.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

teri: Deri.

Togan kuş tengriden kodı tabışgan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana tıtınmış. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol. (IB 44)

tırñak: Tırnak.

Togan kuş tengriden kodı tabışgan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana tıtınmış. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol. (IB 44)

tiz: Diz.

Tokuz arlı sığun kiyik men. Bed[ük] tiz üze ünüpen möngreyür men. Üze Tengri eşidti, asra kişi bilti. Antag küçlög men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 60)

tü: Tüy.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan taqladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlög men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

uça-: Sırt.

-ni ıarnımıznı uçamıznı eniñümüzni (Maitri 61-4)

udluğ: Kalça kemiği, uyluk. (EUTS)

udluğ: Uyluk, kalça kemiği.

[...] udlukın (DAS 4157)

uluğ ernek: Baş parmak. (EUTS)

umai: Rahim, döl yatağı. (EUTS)

uvut: Avret yeri.

-ğarkalır üçün uvut avyat (Maitri 60-16)

(Maitri 75-50)

uyat: Avret, yeri.

siz .. uvut uyat üze çavıkmış .. (AY 489/12)

visay: < Skr. visaya: Düşünme organı. (EUTS)

wışay, visai: < Skr. visaya: His ve düşünme organı. (ETG)

yarm: Omuz.

Talım urı yarm aç a yasıçin yalım kayag yara urupan yalngusun yoriyur tir. Antag alp ermiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 40)

2.5.2. Vücut Salgıları

boğ: Bok. (EUTS)

kaşanığ: Sidik. (EUTS)

kaşanığ: İdrar, sidik. (EUTS)

leşp: Vücudun üç öz suyundan biri. (ETG)

lisip: Balgam, salya. (EUTS)

oğuz: İlk süt. (EUTS)

ömen: Balgam. (ETG)

örmen: Balgam krş. **ömen.** (EUTS)

öt: Öd, safra.

ötin* öneyü küdeyü* yırlayu ayaların (ÇBH 36)

ötürük: İshal. (EUTS)

sağız: Kulak kiri.

tüpi .. şırıpıvısıka yimek sakızı .. (AY 476/2)

sarg: Safra. (EUTS)

sik: Sidik. (EUTS)

söl: Et özü, öz su, usare.

kaparü kelmiş etinteki [söl suvın] (DAS 2796)

(DAS 2957)

(Maitri 61-10)

südh: Süt. (ETG)

südük: Sidik. (EUTS)

sül: İrin, cerahat. (EUTS)

süt: Süt.

... -/ sütün emizip igidti beltürtdi (Maitri 21-25)

(Maitri 33-5)

(Maitri 33-6)

(Maitri 33-52)

uğuz: Süt. (EUTS)

2.5.3. Beden Sağlığı

açlık: Açlık. (EUTS)

açmağ: Acıkma.

yörgeyip açmağ suvsamağ emge(k) ... (Maitri 85-16)

açsık: Aç, açlık.

amarıları açsık kılı- (Maitri 75-37)

açsız: Tokluk, aç olmama.

açsız suksız buşıka akı buyan (AY 412/11)

(Maitri 3-17)

ağrığ: Ağrı.

ig agrıg ada tudaları bar erser (AY 410/13)

(AY 475/4)

(AY 587/7)

(AY 590/17)

ağrık: Hasta, hastalık. (EUTS)

ağruş: Ağrı, ıstırap, hastalanma.

ağruş* köñüllüg bilge biliglig (U3h-C. 85)

amra: “Magnifera İndica” isimli bir ilaç. (EUTS)

apsmar: < Skr. apasmāra: Sara hastalığı. (EUTS)

arçun: < Skr. arjuna: “terminalia Arjuna” adlı bir ilaç adıdır.

arırı: Bir ilaçtır. “terminalie chebuba”. (EUTS)

esri: Bir hastalıktır. (EUTS)

bağır: Bir ilaçtır. (EUTS)

banıt: Şurup. (ETG)

banmık: Bir hastalık türüdür. (EUTS)

bara: Bir tür ilaçtır. (EUTS)

baş: Yara, yara başı. (EUTS)

bez: Beze, kabarcık.kadaglarıg kartıg bezig biringig (AY 614/3)

boğuk: Boğaz uru, şiş. (EUTS)

besgek: Soğuk sıtma, sıtma. (EUTS)

bezgek: Soğuk sıtma, sıtma. (EUTS)

çıkı: İlaç olarak kullanılan bir taş. (EUTS)

çigma: Bir hastalık. (EUTS)

çrman: Deri hastalığının bir türü. (EUTS)

em: İlaç.

... –İtin tōşekin otinga eminge tegi alıu tüketi tegürser (KİP 87)

(DAS 1723)

(AY 236/6)

(AY 256/12)

ig ağrığ: Hastalık. (EUTS)

ig kigen: Bir hastalık. (EUTS)

ig: Hastalık.

LWĜ ag(1)r igin emgenip yatdaçı iglige (DAS 2951)

(DAS 2961)

(ÇBH 63)

(ÇBH 158)

ig dile: İlaç karşılığı olarak kullanılan bir şey. (EUTS)

iglemek: Hastalanma.

..... [iglemek] (AY 112/12)

im: İlaç, em. (ETG)

imiti: İlaç yerine kullanılan "Crataegus pinnatifida" yemişi. (EUTS)

isig ig: Sıtma hastalığı.

tuda kılı umagaylar .. isig ig (UD 691)

isig isiglig: Sıtma. (EUTS)

isman: < Tib. sman: İlaç türü. (ETG)

issiz: İlaç olarak kullanılan bir bitki türü. (EUTS)

kağa tau: İlaç olarak kullanılan bir yemiştir. (EUTS)

kağani: Bir deri hastalığı. (EUTS)

kağ: Kan alma. (EUTS)

kağıçuğan: Bir çeşit ilaç. (EUTS)

kağanadus: Kusma hastalığı. (EUTS)

kart: Yara.

[...] y(i)me başların kartların [...] (DAS 2776)

lan: Bir çeşit göz hastalığı. (EUTS)

ot: İlaç, deva.

[köñül éyin] tapag udug kılur erti ot (DAS 514)

ot yem: İlaç. (EUTS)

ödkürgü: Bir çeşit ilaç. (EUTS)

ödtül: Öksürük. (EUTS)

ömen: Kanser. (EUTS)

önmen: Geçmez bir deri hastalığı. (EUTS)

örmen: Geçmez bir deri hastalığı. (EUTS)

örtünteg: Bir çeşit ilaç. (EUTS)

örünteg, ürünteg: İlaç.

... ayıg kılınçıña em ürünteg (Maitri 79-37)

öyürken: Bir ilaç adı. (EUTS)

puğa: Areca Catechu bitkisi; ilaç olarak kullanılır. (EUTS)

rasayan: << Skr. rasāyana: Yaşlılığı engelleyen, hayatı uzatan bir ilaç, yaşam iksiri.

[...] kişike rasayan (DAS 4188)

(DAS 4418)

saba: Bir ilaç adı. (EUTS)

sağabir: “Anonium zingiber” ilacı. (EUTS)

sam: İlaç. (EUTS)

sançığ: Sancı, ağrı.

-imde sançığ kirip sinjirim [tamırım] (DAS 2700)

saᅇ: Bir ilaç. (EUTS)

sıslağ: Ağrı. (EUTS)

sızlağ: Ağrı. (EUTS)

siri: Bir ilaç adı. (EUTS)

suᅇsumur: Bir tür ilaç. (EUTS)

suvaᅇır: Bir ilaç adı. (EUTS)

suvsalıᅇ: Susama.

maᅇka biz suvsalıᅇ boltumuz ... (Maitri 91-32)

suwsalaᅇ: Susama. (ETG)

süğü: Sivilce, kabarık, ur. (EUTS)

süğükiye: Siğıl, kabarık.

kol but b(e)lgüleri süğük(i)ye- (DAS 149)

şıᅇ: Şiş, kabarık, ur. (EUTS)

Şıvaᅇır: = **suvaᅇır:** Bir ilaç adı. (EUTS)

uduz: Uyuz hastalığı.

élig beg sansız üküᅇ tınl(ı)glar uduz örmen (DAS 4518)

(DAS 4564)

(BÖ 71)

(İKP LXX. 4.)

ürmen: Bir çeşit hastalık. (EUTS)

ürüntesiz: İlaᅇ.

emsiz ürüntesiz kılmıᅇ erser a(yıᅇ) (Maitri 79-11)

üzük: Kesik, kırık.

Karı yol tengri men. Sınukıngın sapor men, üzükıngın ulayur men. İlig itmiş men.
Edgüsi bolzun tir. Ança bilingler: {Edgü ol.} (IB 48)

vada: “Ficus İndica”, bir tür ilaçtır. (EUTS)

Virana: Andropogon muricatus isimli bir ilaç. (EUTS)

2.6. Coğrafya

2.6.1. Kara Kütleleri

aral: Ada. (ETG)

arığ semek: Çay, çay kıyısı, ark. (EUTS)

arığ simek: Orman, koruluk. (EUTS)

arığ: Orman, kuru, çalılık.

tutdı .. br(a)hmadatè èlig arıg s(e)mek- (DAS 1369)

(DAS 2530)

(HTB 1644)

(HTB 1797)

arığ: Ark, çay, çay kenarı = krş. arıg. (EUTS)

aya: Genişçe düz alan, düzlük, bölge. (BT I. A 8)

başguk: Dağ, dağ silsilesi, kaya.

başgukları yémrilti .. yagız yèr titredi .. (DAS 360)

(DAS 362)

(DAS 694)

(DAS 2618)

başkuç: Kaya parçası. (EUTS)

berk: Orman.

berkte duşkrçar emgek emgenmişin (Maitri 1-25)

bölük: Yer.

[bölükinte sekiz t(e)n]gri kızları erür (UD 147)

(UD 216)

(UD 318)

(UD 401)

buz: Buz.

sogık suv içser buz [...] (DAS 166)

çambudıvıp: Yeryüzü.

korkınçılar çambudıvıpda orn(a)nmış- (UD 603)

(AY 123/8)

(AY 346/1)

(AY 401/7)

çambudıvıp: < Toh. A jambudvip, < Skr. jambudvīpa: Eski Hintliler tarafından dünya olarak tanımlanan, Meru Dağı' nın kuzeyinde bulunan dört kıtadan birinin adı, yeryüzü, bu dünyanın adı.

[...] özin çambudıvıp (DAS 2147)

(DAS 2753)

(DAS 3104)

(DAS 4503)

çambudıvıp: Bu dünyanın adı. (ETG)

çambudvip: < Skr. jambudvīpa: Bu dünyanın adı.

bu kıanşı im pusar neçükün ne alın çevişin bu çambudvip yir suvda (KİP 98)

çimgen: Çayır.iki kıdıgında ot çimgen ünmiş (DAS 761)

kas: Tepe. (EUTS)

kaş: Tepe. (EUTS)

oduruğ: Ada = oturuğ. (EUTS)

ortuğ: Ada. (EUTS)

otruğ: Ada.

ergüsi otuğlarınca ölüm yirke tegürser . . aning (KİP 21)

(AY 681/12)

(Maitri 51-47)

oturuğ: Ada.

neteg erdinilig oturuğca tegürür (AY 211/19)

(AY 211/22)

(AY 236/3)

öleğlik: Çayır, otlak. (EUTS)

öğ: Çöl, ıssız yer.

[...] sansar(1)g uzun öğ kürtüküg yok (DAS 4196)

(DAS 4737)

(Maitri 85-17)

(IB 17)

öz: Dere, vadi. (EUTS)

pi: < Çin. p'ing: Düzlük, yazı. (EUTS)

semek: Orman, koru.

[seme]kke barıp [...]L'Ĝ'LY tıtagınta (DAS 1348)

(DAS 2530)

(AY 517/8)

(AY 608/20)

señir: Dağ eteği.

körgülüg tağ seņirin yimirgeli (Maitri 60-4)

(Maitri 82-38)

(AY 490/4)

(AY 492/11)

señirliĝ: Dağlık yer.

tag seņirliĝ yir orun küz- (UD 389)

(AY 682/22)

sımtağ: Orman.

türkin ıodup arıĝ sım(tag) ... (Maitri 89-27)

sımtağ: Orman. (EUTS)

sıñ: Dağ silsilesi, sıradağ. (EUTS)

simek: Orman, koru.

-leri alpagutları birle arıĝ simek- (DAS 249)

(DAS 305)

(DAS 1224)

(AY 602/7)

sinmek: Orman.

... arıg simek .. kıanta ol (Maitri 40-2)

tağ: Dağ.

Er abka barmış. Tagda kamılmış. Tengride Erklig tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 12)

(IB 17)

(IB 51)

(IB 67)

yaylag: Yayla, yazlık.

Talım kara kuş men. Yaşıl kaya yaylagım, kıızıl kaya kışlagım ol. Tagda turupan mengileyür men. Ança bilingler: {Edgü ol}. (IB 51)

(IB 62)

yir: Yer, yeryüzü.

Toruk at semrittı. Yirin öpen yögürü barmış. Utru yirde ogrı sookuşup tutupan minmiş. Yilinge, kudursuginga tegi yagrıpan kamşayu umatın turur tir. Ança biling: Yablak ol. (IB 16)

(IB 17)

(IB 49)

(IB 55)

yış: Çayır, mera.

Özlük at öng yirde arıp ongup turu kalmış. Tengri küçinge tag üze yol sub körüpen, yış üze yaş ot körüpen, yorıyu barıpan, sub içipen, yāř yipen ölümde ozmiş tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 17)

2.6.2. Su Kütteleeri

akın: Büyük ırmak, nehir.

kamağ emgeklig [akın] (AY 98/7)

(AY 347/20)

arķu: Dere, nehir. (ETG)

batıg: Bataklık, derin. (ETG)

bulak: Kaynak, pınar, çeşme, kanal. (ETG)

çaladr: Deniz.

mıñ ... -ları birle çala- -(dr) ... türlüg hua (Maitri 53-9)

çaldr: < Skr. jaladhara: Deniz. (EUTS)

çldar: Deniz.

çldar atlıg yul bolur erdnilig 1 // ... (Maitri 31-11)

egrig: Su anaforu, burgaç, girdap. (ETG)

köl: Göl.

Uzun tonlug közüngüsin kölke ıçgınmış. Yarın yangrayur, kiçe kengrenür, tir. Ança bilinger: Munlug ol; anyıg yablak ol. (IB 22)

opu: Burgaç, dölembeç, girdap. (EUTS)

ögen: Nehir, çay.

teg ögrünçülegülüg ögenler (Maitri 31-24)

ögüz: Irmak, nehir, deniz, okyanus.

ol çat(ı)rlıg [ögüz] suvı bükgün bolup (DAS 755)

(DAS 764)

(Maitri 16-3)

(Maitri 108-10)

öken: Çay, nehir. (EUTS)

ös: Dere. (EUTS)

özek: Küçük dere. (EUTS)

sıg: Sığ yer.

uluğ suvқа kirser ölimegey sıgta tegip öngey . . taqı yime ming (KİP 17)

taluy: Deniz.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi taqı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

ügüz: Irmak.Togan ügüz kuşı kuşlayu barmış. Utru talım kara kuş kopupan barmış tir. Ança bilingler: yablak ol. (IB 43)

2.6.3. Coğrafi Yönler

berdinki: Güneydeki. (EUTS)

batsıq: Batı.batsıqtın başlanıp nırvan- (Maitri 6-3)

bır: Güney. (ETG)

bırqaru: Güney, cenup. (EUTS)

bir: Cenup, güney. (ETG)

biri: Güney, sağ.

osuglug birisi bi / - ... (Maitri 97-8)

birtin: Güney, güneyden.

birtin singar olurtılar :: :: (AY 131/17)

il: Şark, doğu. (ETG)

ir: Güney. (EUTS)

öñ: Doğu.

[un yaşañlar ön]dün yıñakdın (UD 165)

(UD 184)

(UD 514)

öñdün: Doğu, doğuda.

-a (?) öñdün örlep agıp yoklayu körü- (DAS 10)

(Üİ 97b 11)

(AY 304/5)

öñdürü: Dođuda, şarkta. (EUTS)

sol: Şark, doğu.

ong iliginte [v(a)çı]r .. sol iliginte (AY 27/17)

(AY 444/17)

(AY 536/23)

(AY 595/12)

2.6.4. Yer - Yön Adları

al: Alt, bir şeyin alt tarafı. (ETG)

aldın: Aşağı, alt.

tayak-lıgın erser tarķarğalı aldın orun-taķı niz-vani-l(a)rıg (Üİ 109b 14)

(Üİ 110a 1)

alın: Ön taraf.

yitiz alını ķovuşamış* teg (.) körtle burunı (.) (U3h-B. 50)

alt: Alt, aşağı.

-ler iligi altın[ta olur]- (AY 122/11)

altın: Aşağı, aşağıya, aşağıda.

yığılmış üstün t(e)ngri altın yalanguk (AY 188/10)

(AY 357/18)

(AY 365/23)

(Maitri 18-27)

anda munta: Her tarafta, ötede, beride. (EUTS)

aṇayu: Uzak, ötede. (EUTS)

arḡa: Arka, bir şeyin arka tarafı, geri taraf.

[...] yagız yèr arka (DAS 132)

(DAS 2457)

(DAS 3552)

(DAS 3833)

arḡuru turḡaru: Enine boyuna, çapraz. (BT I. D 159)

arḡuru: Çapraz.

-e tüşerler .. bütün etözlerinte ar- (DAS 759)

(AY 133/21)

(AY 619/13)

(AY 631/17)

art: Sırt, arka.

kıpkızıl saçların artlarında ıd{D}ıp .. (DAS 3522)

(AY 409/11)

(AY 440a/21)

(AY 504/11)

aruḡuru: Haçvari, çapraz. (EUTS)

asra: Alt, aşağı, alçak.

alku yağı yavlaklar barça adak asra (AY 313/1)

(AY 411/20)

(AY 423/5)

aşa aşı: Ötede. (ETG)

basa: Arka, art, sonra, müteakiben, akabinde.

berüki: = **berü:** Bu yana doğru, buradan, beri.

kayu mening ilkisizdin berüki öt- (AY 168/19)

(AY 178/13)

(AY 243/20)

(DAS 2845)

birtinki: Sağdaki.

örü turup birtinki ong ‘engninteki (AY 132/1)

boluḡ: Köşe, yön, taraf, cihet. (EUTS)

berü: Bu yana doğru, buradan, beri.

berü bay yeme bar yoq çıyay yeme (İKP VI. 1.)

(AY 281/18)

(DAS 42)

(HTB 1358)

buçgak: Bucak, köşe. (EUTS)

buluñ: Taraf, yön, istikamet.

-ke ol buluñda [yıñakda ançak(a)-] (UD 120)

(UD 240)

(ÇBH 251)

(Üİ 105a 4)

bulung: Kenar, bucaq, köşe.

Tengrilig kurtga yurtta kalmış. Yaglıg kamıç bulupan yagayu tirilmiş, ölümde ozmiş tir. Ança bilingler: (IB 13)

(IB 23)

(Üİ 105a 4)

(AY 460/8)

bük: Köşe.

Ulug eb örtenmiş. Katınga tegi kalmaduk, bükinge tegi kodm[ad]uk tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 9)

(AY 12/12)

çong: Sol. (EUTS)

eyegü: Yan, taraf. (EUTS)

maru: Öte, sonra, ileri, bu yana.

-te maru kişi etin ök bışurup aş bėrgil maŋ[a] (DAS 1458)

(ÇBH 109)

(AY 182/19)

(İKP XXXVII. 5.)

mŋaru: öte, sonra, ileri, bu yana = **maru.** (ETG)

iç: İç, içeri.

yalrıyu yaşuyu y(a)rılık[a]p [i]çdin sıŋar (DAS 18)

(DAS 4229)

(AY 301/7)

(AY 301/8)

içegü: İç, içeri. (EUTS)

içdin: İç, içeri.

kök alı uuz bilgülık erür. içdin sıngar-ı buran nom-ındaı-l(a)r-a tadın (Üİ 101b 4)

içgerü: İçeri, aralarına.

içgerü kirdi () a uluı kalaotari atlg (BH 88)

(İKP XXIII. 2.)

(XXV. 2.)

(XXXIX. 8.)

içkerü: İçeri.

kedip ol arıgda korkınsız köülin içke-[r]ü (DAS 1210)

(DAS 1924)

(AY 609/15)

(UD 73)

içtin: İçten, iç.

-lüp içtin sıngar kurt(Maitri 74-8)

(Maitri 87-13)

ik: Kenar, kıyı. (EUTS)

il: Ön taraf. (ETG)

ilgerü: İleri, ileriye doru, ileride. (ETG)

iltü: Oraya. (ETG)

inerü: İleri. (EUTS)

ineri: Aşağı. (Man)

irin: Kenar, kıyı. (EUTS)

kabuçak: Kovuk. (EUTS)

körkin blgürtüp ilig beg basasinta (ÇBH 141)

(DAS 433)

(Üİ 119a 7)

(Üİ 126a 1)

nairiti: < Skr. nairrī: Güney batıdaki saha aralığının adıdır. (EUTS)

naru: Öteye, oraya. (EUTS)

oŋ: Sağ.

-niŋ oŋ kolı bilekintin kesilip kılıçı (DAS 328)

(AY 27/17)

(DAS 36/15)

(DAS 82/19)

oŋaru: 1- Doğru, dosdoğru.

[çecek] teg oŋaru evrilmiş styanu- (DAS 549)

(DAS 3980)

(AY 147/9)

(AY 205/21)

2- Sağa doğru. (EUTS)

orta: Orta. (EUTS)

ortu: Orta, ortasında, merkez.

(kün) ortudın başlanıp (nırvan-) (Maitri 6-1)

(Maitri 28-18)

(İKP 70-5)

(IB 24)

(IB 49)

ödürtlög: Doğru (istikamet). (ETG)

öri: Yukarı.

köye bışar .. süvri sançığın öri (DAS 804)

örü: Yukarı, üst.

[yör]gemişde öri kök t(e)nr[ike] (DAS 353)

(DAS 612)

(AY 36/15)

(AY 82/16)

sarı: Taraf, yön, cihet. (EUTS)

sıçık: arka, kış. (EUTS)

sıñar: İstikamet, yön, taraf, cihet.

yalrıyu yaşuyu y(a)rılık[a]p [i]çdin sıñar (DAS 18)

(KİP 218)

(Maitri 47-1)

(Üİ 101b 5)

sol: Sol. (EUTS)

soltun: Soldan. (EUTS)

uçruğ: Doruk, uç, zirve. (EUTS)

uçuşluğ: Zirve, doruk.

yuy kuş yüngi uçuşlug .. korkınçıg (AY 490/11)

ul: Dip, zemin. (EUTS)

utru: Karşı.

Āla atlıg yol tengri men. Yarıñ kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmiş; kişi korkmiş. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edęü ol. (IB 2)

(IB 16)

(IB 43)

üsdün: Üst, yukarıda, üstte.

üsdünki şaştı(i)r-taķı girant-ta yomdaru uķıtmaq üz-e aķıęsız-nıng atın (Üİ 101b 14)

(Üİ 106a 1)

(Üİ 124a 10)

(Üİ 125b 6)

üsdünki: Üst, üstteki, yukarıdaki.

[yeg ü]sdünki bahşıg ayamakta öņi (BÖ 4)

üsdürti: Üstten, yukarıdan. (EUTS)

üsk: Ön, yan, huzur.

[... ü]skinte okıp inç[e] (DAS 1442)

(DAS 2307)

(Maitri 93-6)

(AY 85/15)

üskinte: Huzurunda, katında, nezdinde. (EUTS)

üst: Üst. (EUTS)

yağışlıg orun: Kurban mahali. (EUTS)

2.7. Gündelik Yaşam Ögeleri

2.7.1. Ateş - Su

çoğ: Kor, köz, ateş, alev. (EUTS)

ısıg: Isı, hararet, sıcaklık.

ıslıgların (ört)enmiş temirlig (Maitri 68-22)

od: Ateş. (EUTS)

oot: Ateş.

kértü sakınçl(ı)g ataş s[uv]dın oot ünmiş teg (DAS 1419)

(U3h-D. 129)

(AY 102/20)

(UD 463)

ot: Ateş.

-çlag otın turkaru kayınar .. tamu erkli- (DAS 800)

(H 75)

(AY 141/9)

(KİP 16)

ört: Alev, alaz, ateş.

etöziñe ört yagm[ı]ş te[g] (DAS 162)

(DAS 165)

(Maitri 68-15)

(ÇBH 189)

örten: Alev, ateş. (EUTS)

su: Su. (EUTS)

sub: Su.

tipinü et'özi köngüli üze ol sub- (AY 76/1)

(AY 600/20)

(IB 33)

suğ: Su. (EUTS)

suv: Su.

sogık suv içser buz [...] (DAS 166)

(Maitri 105-6)

(AY 75/1)

(UD 641)

suw: su. (ETG)

2.7.2. Beslenme

abra: Arpa. (EUTS)

amşu: Kurbanlık yemek. (?) (EUTS)

ardun: Kimyon = artun. (EUTS)

artun: Kimyon.

-javu (?) .. kaz üyüri .. yıbunı artun .. (AY 476/12)

as: Aş, yiyecek, yemek, kurban yemeği = aş. (EUTS)

aş: Yemek, aş, yiyecek.

arıg silig aş içgüñüzler ası- (UD 212)

(DAS 154)

(AY 80/19)

(İKP XLVIII. 4.)

aşlık: Yiyecek.

-[sı] begiñe aşlık et (DAS 1400)

azık: Erzak. (EUTS)

azuk: Yemek, yiyecek, yol yiyeceği.

[...] YL'R yoltakı aş azuk ed tavar anut- (DAS 406)

(DAS 412)

(DAS 4197)

bekili: Bira. (EUTS)

begni: < ? : Şarap, bira.

bor begni satğuçı erd(imiz) (Maitri 110-27)

bekini: < Bira, şarap. (ETG)

bhekni: Şarap = **bekini.** (ETG)

bıdbul: Biber. (EUTS)

bıtbul: < Skr. pippala: Bitmul biberi. (ETG)

bitmul: Biber. (EUTS)

bor: Şarap.

... -r yërke borka // - ... (Maitri 44/10)

buda: Üzüm. (EUTS)

buğan: Bezelye türünden bir sebze. (EUTS)

burçak: Bezelye, burçak. (ETG)

büken: Bir kavun türü. (EUTS)

çaişi: < Çin. : Rahip yemeği.(BT XX)

çambu: < Skr. jambu: Elma.

k(a)ltı yme çambu atl(1)g sögüt 1g[aç] (AY 34f/3)

(Maitri 37-7)

(Maitri 37-20)

çigzin: Bir tür yemek. (ETG)

çubuyan: Hoş ve leziz nesne. (EUTS)

çüsüm: Dut. (EUTS)

eñ: Av, yiyecek.

m(e)n igledükde 'eng başlayu manga (AY 5/21)

(AY 25/6)

(AY 33/21)

(IB 31)

erük: Erik.

ara .. k(e)rgeksiz erük 1gaç teg .. (AY 366/18)

ewin: Yemiş. (ETG)

ı: Hububat.ım tarıgım asılsun .. edim tavarım (AY 519/1)

(UD 51)

(HTB 1698)

(Maitri 12-7)

içgü: İçki, içecek.

aşınız içgünüz ediniz tavarı[ınız e]gsüki (DAS 310)

(KİP 86)

(AY 4/14)

(UD 143)

içgölük: İçilmelik şey, içecek.

yigölük içgölük aşın suvsuşın töşegölük (AY 156/2)

içiglik: İçki, içilecek şey. (ETG)

içim: Sıvı halindeki yemek, içki.

üze öz et'özüg tınl(1)glarka yim içim ot (AY 236/5)

(AY 514/10)

içkü: İçki.

tataylıy aş içkü kelürüp (İKP LXXI. 6.)

(SY 2-4)

(SY 2-7)

(H 94)

imiti: İlaç yerine kullanılan "Crataegus pinnatifida" yemişi. (EUTS)

it burnı: İt üzümü. (ETG)

İt burnu: Yabani gül meyvesi ve çiçeği. (EUTS)

it üzümü: Yabani üzüm. (EUTS)

ķabak: Kabak. (EUTS)

ķadı: Tarçın. (EUTS)

ķadı: Tarçın. tutça yuka kadız .. mukuytu (?) topulgak .. (AY 476/3)

ķağun: Kavun. (EUTS)

ķamġak: Bir çeşit bitki, sarımsak. (EUTS)

kamıç: Kepçe.Tengrilig kurtġa yurtta kalmış. Yaġlıġ kamı bulupan yaġayu tirilmiş,
ölümde ozmiş tir. Ana bilingler: (IB 13)

laķř: şehriye. (EUTS)

laķřa: şehriye. (EUTS)

liv: Kurban yemeġi. (EUTS)

meġ: Av, yiyecek.

Bars kiyik engke mengke barmış. Engin mengin bulmiş. Bulupan uyasıngaru öġire
sebinü kelir tir. Ana biling: Edġü ol. (IB 31)

nara: Nar yemişi. (EUTS)

nuķut: Nohut. (EUTS)

oġuz: İlk süt. (EUTS)

örük: Erik krş. **erük.**

v(1)rgarsun şırışa kuřġa .. örük eek- (AY 475/23)

öyür: Darı. (EUTS)

panıt: < Skr. phānıta: Bal.

-ı azu panıt suvı kodsun (AY 544/10)

(AY 596/2)

patpadhi: Biber. (EUTS)

pidpidi: Biber. (EUTS)

pitpidi: < Skr. pippala: Biber. (ETG)

ptpdi: < Skr. : Biber.

evinte ptpdi söġüt belġülüg boltı .. (Maitri 56-2)

sadun: Sarımsak. (EUTS)

sağ yağ: Tereyağı. (EUTS)

sangig: Manastıra ait bir yemek. (EUTS)

satun: Sarımsak. (EUTS)

serke: Sirke. (EUTS)

sinsim: Susam. (EUTS)

sirke: Sirke. (EUTS)

soğan: Soğan. (EUTS)

söglünçü: Kızartma, kebab.

begke yêgülük et alıp söglünçü kılı (DAS 3121)

(DAS 3124)

(DAS 3126)

sögsüg şiş: Kebap şişi. (EUTS)

sunu: Siyah kimyon. (EUTS)

surma: Şarap. (EUTS)

suv: Su.

sogık suv içser buz [...] (DAS 166)

(Maitri 105-6)

(AY 75/1)

(UD 641)

suvsuş: İçki, içilecek şey, içecek.

sözleşip yemiş içmiş aşları suv-suşları (DAS 2026)

(Maitri 69-43)

(Maitri 72-16)

suwsuṣ: İçki. (ETG)

südh: Süt. (ETG)

sürme: Şarap. (EUTS)

süt: Süt.

... -/ sütün emizip igidti beltürtdi (Maitri 21-25)

(Maitri 33-5)

(Maitri 33-6)

(Maitri 33-52)

şeker: < Skr. şarkara: Şeker. (EUTS)

şker: Şeker. (EUTS)

udumbar, udumbr: < Skr. udumbara: Bir incir ağacı çeşidi ve meyvesi.

udumbar çeçek yüleşı alpta alp (Maitri 19-30)

(Maitri 39-38)

(AY 654/4)

(AY 682/2)

uğut: Hamur, maya.

kiçigk(i)ye ugutk1 aşı '[...]' (DAS 3347)

uğuz: Süt. (EUTS)

usğun: Sarımsak. (EUTS)

ügra: Bulamaç, lapa. (EUTS)

üsüm: Üzüm. (EUTS)

üyür: Lapa, bulgur, darı.

-javu (?) .. kaz üyüri .. yıbunı artun .. (AY 476/12)

(AY 544/15)

üzüm: Üzüm.

-taķı üzüm osuğluğ teperler yançar- (Maitri 82-15)

yagak: Ceviz.

Ügringe kutlug adgır men. Yagak ıgaç yaylagım, kuşlug ıgaç kışlagım. Anta turupan mengileyür men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 56)(IB 64)

2.7.3. Yol, Geçit

ārt: Dağ geçidi.

Adığlı tonguzlı ārt üze sokuşmış ermiş. adığing karnı yarılmış, tonguzung azığı sınmış tir. (IB 6)

beltir: Dört yol ağzı, kavşak.

-rup kay beltir sayu ėltip alkuka buşı (DAS 2761)

(DAS 2763)

(İKP LXX. 5.)

(ÇBH 13)

ķaçıđ: 1- Geçit, ara. (EUTS)

2- Geçit istasyonu. (ETG)

satu: < Skr. setu: Köprü.

-ler erdnilig satular erdnilig ... (Maitri 31-12)

(Maitri 31-39)

uz: Yol, geçit. (EUTS)

üt: Geçit. (EUTS)

yol: Yol.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmış. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(IB 17)

(IB 35)

(IB 48)

2.7.4. Madenler, Mineraller

altun: Altın.

tümen tınlıglar altun kümüş erdni monçuq (KİP 18)

(İKP XXXVII. 6.)

(IB 1)

(AY 28/14)

baqar: Bakır.

bolup ol [...] yumgakag kızıl bakarıg (DAS 1892)

baqrı: Bakır. (EUTS)

çadır: Amonyak. (EUTS)

çıqu: İlaç olarak kullanılan bir taş. (EUTS)

çınqamani: < Skr. cintāmaṇi: Mücevher, inci.

(AY 446/7)

(AY 465/7)

(AY 467/19)

(BÖ 20)

çınqamani: < Skr. cintāmaṇi: Mücevher, inci.

başınıñ öz tözi çințamani teg erür (BÖ 20)

dıdım: Taş. (EUTS)

didm: Taş. (EUTS)

erdeni: Mücevher. (ETG)

erdini: << Skr. ratna: Değerli taş, mücevher, inci.

sudur erdini üze öz etözin küü- (UD 707)

(DAS 440)

(BÖ 24)

(AY 119/15)

erdni: < Skr. ratna: Değerli taş, mücevher.

tümen tınlıglar altun kümüş erdni monçuk (KİP 18)

(KİP 19)

(KİP 157)

(KİP 167)

ertini: Değerli taş, mücevher.

yirtinçüde tolu yiti erdini urup (AY 161/10)

ir: Taş.

-lug ir kurug kavağı erniñ çakmışı (Maitri 41-54)

kaş: Değerli taş.kaşın étiglig ‘WYÇ[...]’ (DAS 2177)

kaaya: Kaya.

Talım urı yarın aç a yasıçin yalım kayag yara urupan yalngusun yoriyur tir. Antag alp ermiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 40)

(IB 49)

(IB 51)

(IB 64)

nuşadır: Nişadır. (EUTS)

paķır: Bakır. (EUTS)

radna: Mücevher = **erdini.** (EUTS)

ratna: Mücevher = **erdini.** (EUTS)

retni: Mücevher. (ETG)

rtni: =**erdini:** Değerli taş, mücevher, inci. (EUTS)

s(a)prir: < Toh. B sphaşir, < Skr. sphaşika: Kıymetli bir taş.

vayturin spirin bu türlüğ ... -d- ... (Maitri 28-20)

(Maitri 29-4)

(Maitri 29-18)

(Maitri 30-16)

suryakant: < Skr. suryakanta: Güneş ışınları ile ısınan bir taş.

suryaka(nt) erdnil(ig-) (Maitri 35-8)

(Maitri 36-1)

ünçü: İnci. (EUTS)

vaçır: < Skr. vajra krş. **vajır:** Elmas.

ong iliginte [v(a)çır]r .. sol iliginte (AY 27/17)

(AY 208/18)

(AY 496/9)

vaçır: << Skr. vajra: Sağlamlığı, yıkılmazlığı, sertliği çağrıştıran elmas.

-ta t(e)ņriniņ v(a)çırırı teg yinçge (DAS 1626)

(DAS 4100)

vaidurılıg: << Skr. vaidūrya + Türk. +lXg: Yeşil, dayanıklı bir mücevher.

sakınmış sakınçın odgurak bilip vaidur(i)lıg (DAS 2720)

vajır: < Skr. vajra krş. **vaçır:** Sağlamlığı, yıkılmazlığı, sertliği çağrıştıran elmas.

orunlug bolgu köngülüg :: v(a)jır teg (AY 68/10)

(AY 325/5)

(AY 331/6)

(AY 338/16)

vajır: << Skr. vajra: Sağlamlığı, yıkılmazlığı, sertliği çağrıştıran elmas.

yürekin v(a)jır teg kılıp alku bizni barça (DAS 3751)

vajra: Elmas. (EUTS)

vayturi: < Skr. vaidurya: Kıymetli taş.

kamagda taştın vayturi önlüg (Maitri 28-4)

(Maitri 29-13)

(Maitri 29-17)

(Maitri 29-20)

vijir: << Skr. vajra: Sağlamlığı, yıkılmazlığı, sertliği çağrıştıran elmas.

-leri üze yagar .. temir tumşuklug vi[jir] (DAS 636)

(DAS 648)

(Maitri 67-6)

(Maitri 78-20)

wayduri: < Skr. vaidurya: Kaya billuru. (ETG)

2.7.5. Giyim

ağı: İpekli kumaş.taqı ayı barım azqına qaltı .. (İKP VII. 6.)

ağ: Ağ, iki bacak arasındaki genişlik. (EUTS)

arqağ: 1- Atkı. (ETG)

2- Mekik ipliği. (ETG)

barçın: Bir kumaş türü, kadife. (ETG)

bıça: Yırtık, yırtma. (EUTS)

bilbağı: Belbağı, kuşak, kemer. (EUTS)

böz: < E. Yun. pussos: Bez, pamuklu kumaş.

-lig aş içgü bèrip K[...]’ bözde (DAS 3058)

(İKP 2-4)

(Maitri 24-12)

çaruğ: Çarık. (EUTS)

çıyarı (çıyrı): Çıkrık, dokuma çıkrığı.

lar çıyarı eñirer yuñ eñirer (İKP II. 3.)

çikin: İbrişim.

suvap sekiz çikin turkı mandal kılsun (AY 477/2)

(Maitri 50-9)

(Maitri 101-42)

çekrek: Alttan giyilen, kısa giyim. (EUTS)

çobra: Yün. (EUTS)

çuba: Elbise.

-(1)ñaç sınaıyı yarlıқаp tonsuz çuba (Maitri 60-17)

dıdım: < Gr. Diadēma, < Sogd. didim: Taç.

-te yine hualıg dıdım kedmişleri (AY 313/15)

(Maitri 62-42)

etük: Ayakkabı, pabuç.

(kedi)m ton etük yivig tiz- (Maitri 9-13)

(Maitri 12-6)

(Maitri 50-7)

(İKP LXXVI. 1.)

ıçlağ: Elbise astarı. (EUTS)

işgiti: Diba denilen ipek kumaş. (EUTS)

işkirti: İpek kumaş. (EUTS)

kalın böz: Kaba ve kalın kumaş. (EUTS)

karaja: << Skr. kāṣāya: Rahiplerin renkli giysisi; ruhban sınıfından olmayanların giydiklerinin tersine beyaz renkli olmayan kaftan, cüppe.

edgüleriñ tözi yı[ltızı karaja] (DAS 467)

(DAS 493)

(DAS 519)

(AY 575/20)

karaza-ton: Rahip elbisesi, papaz giyeceği, cübbesi. (EUTS)

karış: Mekik ipliği, atkı. (ETG)

kar: Yünden ya da kıldan dokunmuş kumaş.

kentir eñirer yuñ eñirer (İKP II. 4.)

kidiz: Keçe.

Kidizig subka sukmiş. Takı ur, katıgdı bā tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 33)

nıpur: << Skr. nūpura: Halhal.

-yur .. nıpur étigin étiglig adakın mañ- (DAS 3886)

öm: İç don. (EUTS)

örmek: Bir çeşit elbise. (EUTS)

ötük: Ayakkabı.

-[ın]ta togdumuz erti .. ötüğ (AY 6/17)

(AY 20/12)

pasak: < Toh. psak: Taç.

kayusı başımızta didim p(as)ağ (Maitri 62-42)

ton: Giysi.

Uzun tonlug közüngüsün kölke içginmiş. Yarın yangrayur, kiçe kengrenür, tir. Ança bilingler: Munglug ol; anyıg yablak ol. (IB 22)

(IB 42)

uçuk: Çorap. (EUTS)

urbağ: Elbise, giyecek. (EUTS)

üm: Şalvar, don, alt giysisi.

özin titgeli ıdalagalı anuk bolup ümin (DAS 4570)

züñim: Diba denilen ipek kumaş. (ETG)

2.7.6. Ölçü, Ağırlık

abın: Tane, adet. (ETG)

ağ: Ağ, iki bacak arasındaki genişlik. (EUTS)

ağar: Ağır.

yapışıp ertingü agar bolup öz arıgsızımda (DAS 2690)

ağruq: Yük, ağırlık, masraflı olan şey, ağır.

yeme aγruq bultı kenrenü (İKP LXVIII. 3.)

badman: Ölçek = krş. **batman.** (EUTS)

badur: Mayı (sıvı) ölçüsü = krş. **badır, batır.** (EUTS)

bağı: Bir tartı ölçüsüdür. (EUTS)

bara: Bir tartı ölçüsüdür. (EUTS)

batır: Sıvı ölçüsü. (EUTS)

batman: < O.f. patman: Bir ağırlık ölçüsü. (ETG)

bère: < Toh. B prere < Toh. A pārre. Uzunluk ölçüsü, mil (mesafe ölçüsü).

.. ol ok ögüz kıdıgınta bir bère édiz (DAS 766)

(DAS 832)

(DAS 834)

(DAS 847)

bir: < Toh. ? : Mil. (ETG)

çığ: < Çin. ch'ih: Bir uzunluk ölçüsü, bir Çin adımı.

y(i)g(i)rmi çıg biş tsun et'öz b(e)lgürtüp (AY 41/12)

(AY 41/14)

(AY 135/8)

(AY 544/5)

çık: < Skr. ch'i: Kadem (uzunluk ölçüsü). (ETG)

çik: Bir tür ölçü.

-üllüg erdiler arıın ık- (Maitri 75-39)

evin: Tane, tutam, adet.

bir evin tüşine y(i)me ada tuda tegür- (DAS 3743)

(DAS 3882)

(BH 259)

ewin: Tane, sayı. (ETG)

id: Sayı, hesap, adet. (EUTS)

iwin: Tane, sayı. (ETG)

ab: Torba (ölü olarak), desilitre vb. (EUTS)

amı: Pamuklu kumaş ölçüsü. (EUTS)

arı: Ölek. (EUTS)

saı: Sayı, sayma, rakam. (EUTS)

saı: Sayı.

[...]M'Q sanı saıı erser .. (DAS 134)

(DAS 3739)

(Maitri 38-29)

(BH 255)

san: Sayı.

-sie altı y()g(i)rmi san YYTM[...] (DAS 1114)

(DAS 3738)

(KİP 84)

(KİP 179)

sanı: Sayım. (EUTS)

sañış: Sayma, ölçü. (ETG)

satır: Tartı ölçüsü. (EUTS)

satır, satir: Ağırlık ölçüsü. (ETG)

sıq: Arazi ölçüsü. (EUTS)

sin: Bir ölçü çeşidi. (EUTS)

şing: < Çin. shêng: Hacim ölçüsü, litre.-ın şingin kavın kürin kürilikin (AY 135/9)

ükül: Artış, artma. (EUTS)

ülgü: Ölçü, miktar, adet.

qaltı bağ boldaçı ed-i-ning ülgü-si iyin bağ-tın öngi üdrülmek- (Üİ 110a 8)

(Ü İ110a 13)

(Üİ 111a 4)

2.7.7. Müzik Aleti

barqu: Trompet. (EUTS)

burqu: Trompet. (EUTS)

burqu: Trompet. (EUTS)

çang: Çan.

üdün çañ bağlığ suyli atl(1)g ıduk (HTB 1283)

(HTB 1395)

(AY 27/18)

(AY 490/17)

çañ: Küçük çan. (EUTS)(ETG)

çingartqu: Zil, çingırak. (EUTS)

çınratyu: Çingirak, çan.

e birer çınratyu asañ (İKP LXXIX. 7.)

ħobuz: Kobuz sazı = **ķobuz.** (EUTS)

itig: Müzik aleti. (EUTS)

labay: < Çin. luo bei: Boynudan yapılmış boru, borazan; üflemeli müzik aracı.

küvrüg tokıp labay ürtiler taluyka (DAS 442)

(AY 658/9)

(AY 154/4)

(AY 368/12)

2.7.8. Zanaat, Yapı İşleri

ekü: Boğum. (EUTS)

bağ: Bağ, köstek, bent, düğüm.

-maklı[g bag] tügüni[n to]lp öz kon[uk] (DAS 1034)

(Üİ 106b 1)

(Üİ 111a 3)

(Maitri 83-11)

bağış: Bağ, ip.

Kerekü içi ne teg ol? Tügünüki ne teg ol? Kózünüki ne teg? Kórüglüg ol. Egni ne teg? Edgü ol. Bağışı ne teg? Bar ol tir. Ança bilingler: Anyıg edgü ol. (IB 18)

baķ: Bağ krş. **bağ.** (EUTS)

çuğ: Bağ.

bağ erser bağ çuğ tip yorüg ol. bağ-tın bolmış üçün ozğalı atı bolmış (Üİ 106a 17)

(Üİ 106b 1)

(Üİ 106b 2)

ısığ: Halat, urgan, ip. (EUTS)

ıश्य: İp, halat.

açtı temir ıश्य yorıdı . . (İKP XXXIII. 4.)

(İKP LXXX. 1.)

(İKP LXXX. 4.)

ışuk: Kement, ip, halat.

ışukın urup y(i)ti [...] (DAS 3482)

ķasuķ: Çivi. (EUTS)

paķ: Bağ, köstek. (EUTS)

2.7.9. Ticaret, Endüstri

2.7.9.1. Mal Mülk, Servet, Takas, Para

ağı barım: var - yok, servet, varlık.

esenin eriņler .. ağı barım ed t(a)var (UD 329)

(UD 350)

(UD 414)

(İKP VII. 6.)

ağı: İpekli kumaş.

taçı ağı barım azqına qaltı .. (İKP VII. 6.)

ağı: Servet, hazine, mal, mülk.

erişler .. ağı [barım ed t(a)var erk] (UD 177)

(UD 208)

(UD 329)

(KİP 46)

ağılık: Hazine, devlet hazinesi, değerli eşyaların saklandığı yer.

uluşlardın yomkı eltdi üç ağılı[k] (HTB 1660)

(HTB 1754)

(İKP VII. 8.)

(Maitri 36-24)

ağılıq: Hazine = krş. ağılık. (EUTS)

alım: Borç. (ETG)

alımçı: Alacak, borç veren.

isig öz alımçıları birle (AY 18/12)

(AY 10/16)

(AY 12/6)

(AY 9/17)

alınç: Kazanç, kâr.

at küü bulunç alınç özin ök (AY 195/20)

alış: Ticaret, bir vergi çeşidi.

edig tavarıg alış bəriş ogrınta (Maitri 61-25)

(AS 2567)

altun yartmak: Altın sikke. (EUTS)

altun: Altın.Tensi men. Yarın kiçe altun örgin üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 1)

(IB 3)

(IB 5)

(IB 8)

arqağ: Mekik ipliği. (ETG)

azan: < Skr. asana: Sedir.

tuğup toyın başlıg şuşutsi azan (Maitri 73-31)

bağça: Bahça, bağ, çıkın, paket. (EUTS)

bağar: Para birimi.

-men beş bağar neñinçe tavarı(m) (Maitri 10-38)

bağı: Sikke, para, mangır. (EUTS)

bağır: Bakır para, mangır.(BT XX)

bağır: Bakır para = krş. **bağır.** (EUTS)

banting: Oturmaya özgü sıra. (EUTS)

baram: Mal, mülk.aş içgü ağı baram birtürür: (SY 2-19)

barçin: Bir kumaş türü, kadife. (ETG)

barım: Zenginlik, mal, mülk, servet.

bar(ı)mka bolup, azu muñumuz (H 238)

(DAS 73)

(AY 525/21)

(İKP VII. 9)

barq: Mal, mülk, ev, konut.

-lıg bay barımlıg evde barkda toga- (AY 141/16)

(Maitri 23-16)

(DAS 469)

(DAS 2653)

barm: < Skr. param: Servet, mal, mülk. (Huas)

batır: Kase, dilenci kâsesi.

tözün ananta .. batırımın sunçuk- (DAS 2465)

bayumaqlıg: Zengin olma, zenginlik.

-lar :: bayumaklıg mengiler (AY 170/18)

bilerzük: Bilezik.

kin ol altun üze bilerzükde ul[atı] (AY 71/18)

bilezük: Bilezik.

[...] barıp bilezükün karılıtarak- (DAS 2772)

birgin: Ödeme. (ETG)

birim alım: Vergi, borç. (EUTS)

birim: Borç.

birim öteklegülük yıl ay üd (AY 6/18)

(AY 20/13)

(AY 26/15)

(AY 100/1)

birt: Vergi.

birtke ıdtımız yumşadımız tartdımız.. (Maitri 62-33)

bişik: Beşik, parça. (EUTS)

böz: < E. Yun. pussos: Bez, pamuklu kumaş.

-lig aş içgü bèrip K[...]’ bözde (DAS 3058)

(İKP 2-4)

(Maitri 24-12)

bulunç: Kazanç, yarar, fayda, ganimet.

nom bulunçinga tegürüp alkinmaksız (AY 154/8)

(AY 195/20)

(AY 596/8)

(Maitri 57-23)

çao: Bir sikke türüdür. (EUTS)

çav: Para. (EUTS)

çuv: Hisse, pay. (EUTS)

ed: Mal, mülk, eşya, madde.

[yığılmış ed tava]r alkinmak (DAS 551)

(AY 118/15)

(Üİ 111a 6)

(UD 140)

estup: Aziz ölünün yadigar olarak bıraktığı eşyayı saklayan sandık. (ETG)

hazganç: Kazanç, servet, hazine = **kazganç**. (EUTS)

inçü: Devlete ait topraklar. (EUTS)

işgirti: Diba denilen ipek kumaş = **işgiti**. (EUTS)

işgiti: Diba denilen ipek kumaş. (EUTS)

işkirti: İpek kumaş. (EUTS)

iyi: Mal - mülk, servet, emlak. (EUTS)

ķabın: Bir vergi adıdır. Kurat'la birlikte kullanılmıştır. (EUTS)

ķaķalan: Bir vergi adı. (EUTS)

ķalın böz: Kaba ve kalın kumaş. (EUTS)

ķanlıķ: Hanlara ait bir vergidir. (EUTS)

ķarıltaraķ: Bilezik.

[...] barıp bilezükın karıltarak- (DAS 2772)

ķars: Yünden ya da kıldan dokunmuş kumaş.

kentir eņirer yuņ eņirer (İKP II. 4.)

ķidiz: Keçe.

Kidizig subka sukmiş. Takı ur, katıgdı bā tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 33)

neņ: Mal, mülk, şey.

[yovı yilügülük neņ<k>e] oğşatı ol èligler- (DAS 2072)

öteg: Borç. (EUTS)

öteğçi: Borçlu. (EUTS)

ötek: Borç, suç.

togguluk ötekke emgek[ke teğer biz] (AY 7/5)

(AY 12/19)

(AY 26/15)

(AY 99/22)

ötekçi: Borçlu. (EUTS)

psek: < Soğd. ps'k: Taç, gelin tacı.

çeçekin ètiglig psekin [br(a)hmadatè èli]- (DAS 1162)

sadıg: Satış, ticaret. (EUTS)

salıg: Vergi türü. (EUTS)

sansartakı: Maddi dünyada bulunan. (EUTS)

sañ: Servet. (EUTS)

satag: Satış, fiyat.

-lar kut buyanlağ satağın bulmış (Maitri 31-4)

(Maitri 61-20)

(Maitri 99-4)

satağsız: Ücretsiz, paha biçilemeyen, bedava.

yapşursar ig ağrığlığ kişig sat-açsız (Maitri 51-5)

(KİP C13)

satıg: Satış, ticaret, alış veriş.

amtı m(e)n adın uluşka satıg- (DAS 991)

(DAS 995)

(DAS 1017)

(İKP XIII. 7.)

satığlığ: Değerli, kıymetli, satılacak olan her şey.

[... a]đır satığlığ ol .. an[ı]ñ s[atıg]- (DAS 4117)

(DAS 4355)

satığsız: Paha biçilemeyen, ücretsiz.

satığsız erdniler tilegeli .. taluy ögüzke kirser (KİP 19)

(KİP 157)

satır: Bir sikke, para çeşidi. (EUTS)

sidir: Bir tür sikke. (EUTS)

stup: < Skr. stūpa: Bir azizin vefatından sonra yadigar kalan eşyasının saklandığı sandık.

..... [k]örklüg körü kanınçsız körkle bir stup ünüp (AY 606a/2)

Stır: Sikke. (EUTS)

sunçuk: Dilenci kâsesi.

tözün ananta .. batırımın sunçuk- (DAS 2465)

(Maitri 73-24)

(Maitri 73-33)

şarır: < Skr. śarira: Bir azizin ölümünden sonra geriye kalan eşyası.

ök amtı bo şarır ol bodıs(a)t(a)vning (AY 628/1)

(AY 628/2)

(AY 642/9)

şarir: < Skr. śarīra: Bir azizin ölümünden sonra yadigar kalan eşyası. (ETG)

udura: Hisse, pay, parça. (EUTS)

urdun: Örs. (EUTS)

ülgü: Hisse, kısım, parça, pay.

[...]’K ülgümin (DAS 334)

ülüş: Bölüm, parça.

[... ü]lüş bir (DAS 68)

(AY 526/5)

(Maitri 1-39)

(Üİ 102b 7)

züñim: Diba denilen ipek kumaş. (ETG)

2.7.9.2. Günlük Hayatta Kullanılan Araçlar ve Nesnelere

eşiç: Kazan, çömlek. (EUTS)

ayaç: Fincan, kadeh.

Uzun tonlug idişin ayakn kodupan barmış. Yana edgüti sakınmış. İdişimte ayakımta öngi kaçna barır men? tir. Yana kelmiş. İdişin ayakn esen tükül bulmiş. Ögärer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 42)

bağış: Bağ, ip.

Kerekü içi ne teg ol? Tügünüki ne teg ol? Közünüki ne teg? Körüglüg ol. Egni ne teg? Edgü ol. Bağışı ne teg? Bar ol tir. Ança bilingler: Anyıg edgü ol. (IB 18)

balto: Balta. (EUTS)

baltu: Balta.

baltu çomaç eliglerinte belgüüg (Maitri 81-58)

(AY 496/9)

(AY 544/6)

bazğan: Çekiç. (Man)

bı bıçgu, bıçgu: Bıçkı, bıçak.

-leri [ri bıçek ...] bı bıçgu iligle- (DAS 201)

(DAS 631)

(UD 692)

(AY 616/19)

bı bıçqu: Bıçak. (EUTS)

bı: Bıçak, keski.

biliglig bo üç türüg bı bıçgu- (UD 384)

(UD 692)

(DAS 201)

(AY 555/12)

bıçaq: Bıçak krş. **biçege.**(KİP A27)

biçek: Bıçak.

-[ri biçek ...] bı bıçgu iligle- (DAS 201)

(DAS 1427)

(DAS 4714)

(Maitri 74-3)

biçege: Bıçak.

ölürgeli azu kınağalı saqınsar kılıcı biçgesi qağılı (KİP 27)

biir: < Çin. pi < piet: Yazı fırçası. (ETG)

bilegü: Bileği, kesici aletleri keskinleştirmek için kullanılan alet. (EUTS)

bukaç: Çömlek. (ETŞ 5-21)

bukaç: Tencere.

keyiz sunçuk eşiş bukaç burnaç (Maitri 73-33)

burgu: Boru. (ETG)

burnaç: Güğüm, ibrik, testi.

burnaç eñinlerinte kötürüp (Maitri 72-18)

(Maitri 73-33)

buzluğ: Buzluk. (EUTS)

çakar: < Skr. çakra: Tekerlek.(BT XX)

çakır: < Skr. cakra: Tekerlek, çark.

-si burkanka yakın barıp çak<ı>r tamga- (AY 392/13)

(AY 450/16)

(AY 496/9)

çakır: << Skr. cakra: Tekerlek, çark, disk.

-[e...]W L'R [...]Y' ça- -[kırın ...] (DAS 675)

(DAS 2711)

(DAS 3721)

çakır: bkz. **çkr:** Tekerlek. (Maitri)

çam: Çanak, çömlek. (EUTS)

çan: Bardak. (ETG)

çan: Çanak. (EUTS)

çanağ: Çanak, kap, ölçü kabı.

çanağların kızartmış kızıl ba(kır) (suv-) (Maitri 71/1)

çarihuş: < Fa. şarhuşt: Üzüm şırası mengersi.

sınar kelip üküş yıl ay çarihuş-tağı (Maitri 82-14)

çeçeklik: Çiçeklik. (EUTS)

çıbık: Çubuk. erte tal çıbıkın taçulap tiş- (AY 524/14)

(AY 637/20)

çkar: Tekerlek krş. **çkr.** (Maitri)

çkir: < Skr. çakra: Tekerlek.

badruğ çkir bintipal-ta ulatı bı bıçğu- (ÇBH 237)

çkr: < Skr. çakra: Tekerlek.

-nın çkr lakşanın itilmiş adağında (Maitri 81-16)

(Maitri 89-37)

(Maitri 105-24)

çomurmuş: Sulu şeyleri almaya yarayan kepçe. (ETG)

çubık: Çubuk.begi osuglug butık çubık yap (Maitri 37-18)

çupık: Çubuk, ince dal.D'QY çupık [...] (DAS 3144)

depter: Defter. (EUTS)

ediş: Kapkacak, çanak, çömlek. (EUTS)

egdü: Bıçak. (ETG)

esiç: Tencere, kazan. (ETG)

eşük: Örtü.

oglağ tült orun eşük (Maitri 12-5)

egdiş: Kapkacak, çanak, çömlek. (EUTS)

ırğak: Çengel, kanca, kopça.

ırgakın [...] (DAS 3633)

(ÇBH 150)

ısiğ: Halat, urgan, ip. (EUTS)

ışıy: İp, halat.

açtı temir ışıy yorıdı . . (İKP XXXIII. 4.)

(İKP LXXX. 1.)

(İKP LXXX. 4.)

ışuk: Kement, ip, halat.

ışukın urup y(i)ti [...] (DAS 3482)

içiç: Kazan. (EUTS)

idiş ayak: Mutfak kapkacağı. (EUTS)

idiş: Kap, çanak.

[öñi] idişlerde urur erti .. tañçulagul[uk] (DAS 499)

(AS 38)

(AY 28/16)

(IB 42)

idiş: Kap, tabak, çanak.Uzun tonlug idişin ayakın kodupan barmış. Yana edgüti sakınmış. İdişimte ayakımta öñgi kaçça barır men? tir. Yana kelmiş. İdişin ayakın esen tükel bulmiş. Ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 42)

ilgek: Kanca.

-(yür)ler.. tarjul şaķtilerin ilgek- (Maitri 84-12)

irklik: Kap, tencere.

amtı kızartmış isiçler irklikler (Maitri 72-9)

irpek: Kesici alet.

[irpeklerin ö]ñi öñi irpeyürler .. kèñ yè- (DAS 679)

(Maitri 68-35)

isiç: Kazan.

-larıg kayınar isiç içinte kemişürler (DAS 721)

(DAS 799)

(DAS 832)

(DAS 833)

işiç: Kazan, çömlek. (ETG)

ķab: Kap, tas.[...] kabın buşı {Y} (DAS 2292)

ķaban: Tabak, tepsi. (EUTS)

ķaēda: Kaēıt yapaēı = **ķegde.**

tegdükde koyunıntın bir kagda (AY 6/8)

ķalam: Kalem. (ETG)

ķamıç: Kepçe.

Tengrilig kurtga yurtta kalmış. Yaēlıē kamıç bulupan yagayu tirilmış, ölümde ozmiş tir. Ança bilingler: (IB 13)

(Maitri 72-11)

ķap: Torba, paket.

ineklerin ķapların yüde yorıyur- (Maitri 75-45)

ķapçuk: Keten torba.

erdini altun kapçuk birle (AY 446/8)

ķasuk: Çivi. (EUTS)

ķařuk: Kaçık. (EUTS)

oçak: Ocak. (EUTS)

oçuķ: Ocak, ateş ocaēı. (EUTS)

olur: Sap, gövde. (EUTS)

orēak: Orak.

... ř/delig orēaklar içinte sokar- (Maitri 82-47)

(Maitri 83-41)

osēuç: Ustura, kesici alet krş. **yüligü.**

-ser yüligü osēuç ulatı bı bıç[gu üz]- (DAS 743)

ögdüş: Aēaç yarmaya özel aēaçtan çivi, tahta kama. (EUTS)

örtgü: Örtü. (EUTS)

örtkü: Örtü. (EUTS)

örtük: Kapak, örtü.

bolur .. alķu üstün örtüki (Maitri 31-25)

(Maitri 83-42)

(Maitri 85-14)

patar: << Skr. pattram: Yaprak, kitap sayfası.

on pat(a)r (DAS 227)

(DAS 293)

(DAS 427)

(DAS 595)

patır: < Skr. pātra: Kâse. (BT XX)

patir: < Skr. pātra: Kâse. (EUTS)

piçek: Bıçak. (EUTS)

pit: Fırça > biti-: Yazmak, bitig: Kitap. (EUTS)

pra: < ? : Gölgelek, yelken.

yaratdılar yürüñ pra kuşataré yadı[lar] (DAS 441)

ptr: < Skr. pattra: Kitap sahifesi.

(Maitri 5-...)

(Maitri 23-...)

(Maitri 57-...)

(Maitri 92-...)

saç: Sac, tava.

[...]K saç üze turgur (DAS 1917)

sağır, sağuda: Kap, süt kabı.

..... sağuda yoğrut birle kelürüp (U3h-D. 122)

sanç: Deriden çanta. (EUTS)

sançığ: Kanca. (EUTS)

sasılık: Çöp kovası (?).

... -iğ sasılıkta işi (Maitri 57-35)

sırçqa: Ayna, cam. (EUTS)

sıruğ: Sırık. (EUTS)

sış: Şiş, çivi.

turup ekki qamış sış ılıp (İKP LVII. 8.)

sış: Şiş. (ETG)

so: Zincir. (EUTS)

sua: < Çin. Sou: Zincir.

temeser yettinç kün temir sua (İKP XXXIII. 3.)

suk: Fırça.

sukin öz ilgin öz etüzümüz- (Maitri 61-3)

suvluğ: Suluk, su kabı.

suvlukda t(e)ğridem suv kelürüp ‘eñite (DAS 2721)

suwluğ: Su kabı. (ETG)

süzkü: Süzgeç. (EUTS)

şire: < Moğ. şirege: Masa. (EUTS)

şiş: Şiş.

TY atl(i)g vijir (?) T[...]LWQ şışler[in ...] (DAS 648)

(DAS 776)

(DAS 818)

(DAS 819)

şuşutşi: Tarak.

tuğup toyın başlıg şuşutsi azan (Maitri 73-31)

ulun: Sap.

kamatsun .. potara ulunı azragunçuvud .. (AY 476/9)

(AY 529/8)

(Maitri 55-32)

uruk: İp, kendir.

könüllerin [...]LĞ uruk enip küsel (DAS 3969)

(AY 6/1)

(AY 7/19)

ütüg: Ütü.

örtlüg yalınlıg ütüg tolp (Maitri 84-53)

viçin: <?: Meşale, ışıldak.

tolp etözleri kamışl(i)g viçin t[eg] tur- (DAS 774)

2.7.9.3. Ticari Taşımacılık

arkış: Kervan.

-da çünj silktürüp arkışlarka sav (DAS 4213)

2.7.9.4. Ulaşım, Seyahat, Hareket

barıg: Yolculuk, gidiş. (EUTS)

barıg: Yürüyüş. (ETG)

barıg: Gidiş, varış. (ETG)

barmak: Varma, gitme.

erder tēptēmiş-i erser barmak tēp yörüg'ol alkınmak (AS 3639)

(BT I. D 276)

eriş: Dönme, dolaşma, çevrilme. (ETG)

evrilmek: Çevrilme, dönme.

inçip köni törüçe evrilmek .. (AY 552/18)

ewriş: Hareket. (ETG)

hılınç: İş, hareket, fiil, amel = **klınç.** (EUTS)

kamşamak: Sallanma, titreme, oynama.

tepremeki kamşamakı bolar barça (AY 184/9)

kañlı: Araba, kağrı.

erd(i)nilig kañlıda olurup basasınta [...] (DAS 433)

(DAS 1152)

(AY 613/4)

(AY 625/5)

öñülüg: Gitme, çıkma.

-legü yimişlikke öngül(üg) (Maitri 35-3)

önüş; Yükseliş, çıkış. (EUTS)

örmek: Yükselme, çıkma. (EUTS)

örüş: Yükseliş.

m(e)n bol/ örüş (U3h-D. 75)

viman: << Skr. vimāna: Kendi kendine hareket eden hava taşıtı.

-lıg vimanıntın kəj yətiz kirsiz (DAS 1620)

2.7.10. Kent, Konut, İstihkâm

2.7.10.1. Kent

balıq: Şehir, kent.

içgerü balıqqa kirgey siy lö (İKP XXXIX. 8.)

(UD 548)

(ÇBH 27)

(HTB 1736)

balıqkaya: Küçük şehir.

alkıngalı ugramış irinç y(a)rlıg balık-kayalarka (AY 600/16)

2.7.10.2. Konut, İstihkâm

alaçuk: Kulübe.

...-//ler kemiş alaçuk (Maitri 88-28)

evir: Daire, çevre, muhit. (EUTS)

bra: < Skr. pr. : Gölgelek, çardak.

bra askug köligelik ed tavar- (Maitri 18-33)

(Maitri 44-3)

eb: Ev.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.
Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.
Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.
[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 9)

(İKP LXVII. 6.)

(İKP LXVII. 7)

ergü: İkametgâh, mevki, ev, barınak.

[...]Y orunıntan turup k(e)ntü ergüsin- (DAS 3030)

(AY 143/3)

(KİP 21)

(Maitri 70-36)

ergülük: Ev, ikametgâh, konut.

azrua buryukları ergülük t(e)ngri yir- (AY 143/1)

(Maitri 12-31)

ev: Ev, ikametgah, barınak, yer.

alku orunta {ta} öz eviñizlerte (UD 623)

(DAS 1601)

(AY 361/15)

(AS 4250)

evbark: Ev, bark. (BT XX)

ew: Ev, çadır. (ETG)

ğanağ: Konak. (EUTS)

ısırka: Köşk, saray.

kalıklar ısırkalar turkar(u) ... (Maitri 29-25)

(Maitri 31-23)

(AY 34g/5)

içreki orun: Harem, iç daire. (ETG)

il ébi: Hükümet konağı. (EUTS)

İl örgün: Saray. (EUTS)

kala: Kale. (EUTS)

kalağ: Kule.

kalağlar ısırkalar ... (Maitri 31-23)

(Maitri 101-39)

kalık: Barınak, yer, mekan.

kalıkı bolup yarsıgu ornı uyası (DAS 4274)

karşı: Köşk, saray.

a[yıtı]p kamağ barça han ka[rşısın] (DAS 1495)

(DAS 2115)

(DAS 2226)

(DAS 2233)

karşu: Saray = karşı. (EUTS)

kerekü: Çadır.

Kerekü içi ne teg ol? Tügünüki ne teg ol? Közünüki ne teg? Körüglüg ol. Egni ne teg? Edgü ol. Bağışı ne teg? Bar ol tir. Ança bilingler: Anyıg edgü ol. (IB 18)

kışlağ: Kışlık konut.

Talı́m kara kuş men. Yaşıl kaya yaylagım, kızıl kaya kışlagım ol. Tagda turupan mengileyür men. Ança bilingler: {Edgü ol}. (IB 51)

(IB 56)

olurmak: Oturma, ikamet etme.

olurmakda ulatı .. amtı m(e)n ol (AY 152/23)

or: Taht, kale. (EUTS)

ordo: Saray. (BT XX)

ordu: 1- Saray, köşk, ev.

baran(a)s balıkka tegip öz ordu- (DAS 1501)

(DAS 2115)

(Maitri 23-16)

(UD 717)

2- Kale, şehir.

Kan olurupan ordu yapmış. İli turmuş. Tört bulungtaki edgüsi uyurı tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 28)

(IB 34)

orın: Yer, mahal. (EUTS)

ornağ: Taht, ikametgah, yer.

atl(1)g yir orun ü[(stün)]ki ornağı (UD 200)

(DAS 46)

(DAS 2108)

(DAS 4375)

ornağ: Yer, mahal. (EUTS)

ornaqu: İkametgâh, yerleşilen yer. (Man)

oron: Yer, alan, saha. (BT XX)

orun: Yer, mekân, mesken.

türlüg teğinçsiz oqsuz yir orun- (Maitri 23-2)

(Maitri 33-33)

(Maitri 72-3)

(Üİ 119b 7)

orunluq: Taht.

iglig erig orunluk üze [...] (DAS 2953)

(Maitri 112-37)

(İKP LXI. 5.)

otaçlık: Çadır yeri, yerleşecek yer, mesken. (Man)

ör: Taht.

örüg ornanmış ög tu // ... (Maitri 16-38)

örgin: Taht, kağan otağı.

Tensi men. Yarın kiçe altun örgin üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 1)

örgün: Taht.

kat kat- ... ?-lar viçrazan ör-günke (Maitri 39-21)

(Maitri 47-22)

(Maitri 50-39)

(AY 172/10)

öy: Ev. (EUTS)

park: Ev, bark = **bark.** (EUTS)

pada: << Skr. pada: Konum, yer, mevki, saray.

atası kilimbè [yek] öz pada ordusuña (DAS 3837)

sa: Şato. (EUTS)

sarvağ: < Soğd. srw'y: Kule.

sarvağlar (bo)lur .. taķı yime tegirmile (Maitri 31-22)

(AY 518/22)

soçu: < Çin. so-ç'u: Ev.

inçe tip tiyürler .. biz yime öñre (Maitri 73-23)

şal: < Skr. şala: Kulübe, ev.

şal çoj- ... étser.. yapsar suvasar (Maitri 51-1)

v(a)jırlıg: < Skr. vajrasana: Taht.

-bodı söğüt tüpinte v(a)jırlıg (AY 172/9)

vaçrazan: < Skr. vajrasana: Taht. (EUTS)

viçrazan: < Skr. vajrasana: Elmas taht.

viçrazan örgün üze olurup tört (Maitri 1-26)

viman: << Skr. vimāna: Saray.

-lıg vimanıntın kèñ yétiz kirsiz (DAS 1620)

2.7.10.3. Konut Bölümleri, Parçaları

açkaç: Anahtar. (ETG)

aşlık: Mutfak.

ķışlık aşlık ķaznaķları alķu (Maitri 101-36)

bataklık: Tuvalet. (ETG)

batıǵlıq: Tuvalet. (ETG)

bulang: < Çin. pulang: Veranda. (EUTS)

bezeklik: Süslenme yeri. (EUTS)

egin: Çatı.

Kerekü içi ne teg ol? Tügünüki ne teg ol? Közünüki ne teg? Körüglüg ol. Egni ne teg? Edgü ol. Baǵışı ne teg? Bar ol tir. Ança bilingler: Anyıǵ edgü ol. (IB 18)

işik: Eşik. (ETG)

ķapaǵ: Kapı.

saǵıǵ aş yemeyin kapag [say]u pinvat. (DAS 478)

(DAS 3763)

(İKP 41-1)

(Maitri 51-53)

ķapıǵ: Kapı.

[...]M kapıǵıña töpün kim (DAS 174)

(DAS 4346)

(AY 12/10)

(AY 461/21)

ķat: Kat.

Ulug eb örtenmiş. Katinga tegi kalmaduk, bükinge tegi kodm[ad]uk tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 9)

(IB 50)

közünüki: Pencere.

Kerekü içi ne teg ol? Tügünüki ne teg ol? Közünüki ne teg? Körüglüg ol. Egni ne teg? Edgü ol. Baǵışı ne teg? Bar ol tir. Ança bilingler: Anyıǵ edgü ol. (IB 18)

lanġan: < Çin. lan-kan: Çit.

... - /// erdnilig lanġanlar (Maitri 31-32)

lèm: < Çin. liáng: Kiriş, dam kirişi.

-gayurlar .. uzun yogun temirlik lim- (DAS 690)

lin: < Toh. lem, < Pali. lena: Halvethâne, çilehâne, zaviye, hücre. (EUTS)

oltırık: Sütun. (EUTS)

siñ: Kiler. (EUTS)

siñ: Kiler. (EUTS)

şatu: Merdiven. (ETG)

tügünük: Çadırın tepesindeki duman deliği, baca.Kerekü içi ne teg ol? Tügünüki ne teg ol? Közünüki ne teg? Körüglüg ol. Egni ne teg? Edgü ol. Bağışı ne teg? Bar ol tir. Ança bilingler: Anyıg edgü ol. (IB 18)

ultuñ: Sütun. (EUTS)

2.7.11. Sanat (Bezeme, Resim, Heykel, Yazıt, Damga)

anķabuş: Çivit, toz boya = enkebüş. (EUTS)

enkebüş: Çivit, toz boya. (EUTS)

ban: < Çin: Yazıt tableti.

-[tiz kızart]mış banlarta kısıp temirlik (DAS 680)

bedük: Büyük. (EUTS)

bediz: Resim, tasvir, süs, bezek.

körkle körkiniñ bedizleri (HTB 1571)

(AY 22/18)

(AY 50/20)

(AY 480/3)

belgü: İşaret, damga, belirti, alamet, delil.

osuglug çm kirtü b(e)lgüler barça (AY 126/14)

(ÇBH 313)

(Üİ 100b 12)

(DAS 606)

bezek: Süs.ulatı hualıg bezekler ursun- (AY 544/12)

bhelkü: İşaret = **belgü.** (ETG)

bi: < Çin. pei < pi: Yazılı taş. (ETG)

biğig: Bitik, abide, yazıt, kitap. (EUTS)

bitig taş: Abide, yazıt, yazılı taş. (EUTS)

bitig: Abide, yazıt, kitap.

Amtı amrak oğlanım, ança bilingler: Bu ırk bitig edgü ol. Ançıp alku kentü ülügi erklig ol. (IB 66)

(AY 473/12)

(DAS 864)

(HTB 1787)

bititkü: Yazdırma. (EUTS)

bodyğ: Boya, renk.

yüz bir türlüğ bodyğın bodumış (Maitri 28-15)

boy: Boya, renk.

-lag boylar kel- (Maitri 107-15)

çüvit: Çivit, toz boya. (EUTS)

etig: Sanatsal yapı, süs, bezek.

suv yadıp pra kuşatrı asıp tayçu etigin (AY 361/16)

ırk: İşaret, rumuz. (EUTS)

idig: Süs, bezek, ziynet. (EUTS)

itig: Süs, bezek.

(bo)lur.. vayturi erdni üzeki itig (Maitri 30-17)

(Maitri 31-1)

lakşan: << Skr. lakşana: Ayırıcı, belirgin işaret, alamet, karakteristik özellik.

alıp miñ ayaguluk ç(a)kir lakşan[...] (DAS 2711)

(AY 450/17)

(AY 485/19)

(AY 651/9)

nısan: Nişan, damga. (EUTS)

nışan: Nişan, damga, mühür. (EUTS)

uziş: Sanat. (EUTS)

vaiduri: < Skr. vaidūrya: Tezniyat taşı, süs. (EUTS)

vaituri: = **vaiduri:** Tezniyat taşı, süs. (EUTS)

vayduri: < Skr. vaiđūrya: Süs.

k(a)ltı altun kümüş yinçü vayduri (AY 81/5)

(AY 93/1)

(AY 96/6)

(AY 110/23)

vityasatan, vityastan: < Skr. vidyasthana: Klasik kitapların toplamı.

uluşta sekiz yigirmi vityastan (Maitri 3-28)

(Maitri 46-10)

2.7.12. Müzik – Ses – Melodi

etmek: Ötme, ses çıkarma.

k(e)ntün etmeki bo üç ming ulug (AY 184/7)

etin: Kükreme, ses, seda.

-lar etinin etineyü :: aç a adıra okıtayın .. (AY 363/23)

eşidüt: İşitme. (ETG)

egzig: Müzik, melodi, ses, ezgi.

ündürmiş savım ünüm ün egzig bützün (BÖ 35)

eşidmek: İşitme, duyma.

-[lar] sakınur .. anı eşidmek üze yangın- (AY 72/18)

(AY 385/2)

(AY 413/8)

(AY 547/11)

iştig: İşitilmiş Şey. (ETŞ 6-10)

oyuğ: Çalgı çalma, raks, müzik. (EUTS)

ulığ: Sızlanma, uluma. (EUTS)

ulmağ: Uluma, yüksek sesle ağlama.

ulmağ mönremek ünleri iştilür (Maitri 68-17)

(Maitri 82-2)

ün: Ses.

-[glk ...] yavlak nin kık(ı)rışup ala- (DAS 198)

(İ 118a 9)

(AY 93/13)

(Maitri 11-8)

2.7.13. Müzik veya Şiire Dayalı Türler – rnler ve İlgili Unsurlar

başkk: Milli marş. (EUTS)

başk: Trk, şarkı. (EUTS)

girant: < Skr. grantha: Nazım, şiir, mısra, fasıl.

sdnki şaşt(i)r-takı girant-ta yomdaru uķıtmaķ z-e akığsız-nıng aķın (İ 101b 14)

ır: Şarkı.

-da tolu turup t(e)ņridem ır oyun (DAS 2975)

(AY 632/16)

(Maitri 53-14)

oyın: Oyun krş. **oyun.**

oyın .. tr katun emigi tengizip (AY 632/17)

oyun: Oyun, şarkı, trk krş. **oyın.**

-da tolu turup t(e)ņridem ır oyun (DAS 2975)

(DAS 3519)

(AY 101/20)

(Maitri 17-11)

padak: << Skr. pādaka: Şiir, dörtlük, manzume.

ajunun sakınıp sekiz ujkılg bir p(a)da (DAS 4489)

(DAS 4493)

(Üİ 114b 6)

(AY 167/6)

padakkıya: << Skr. pādaka + Türk. +kıya: Manzumecik.

nomın tört p(a)dakk(ı)ya erser (DAS 4434)

(DAS 4443)

(DAS 4479)

pdak: < Skr. padaka: Şiir. (EUTS)

şlok: < Toh. A şlok, < Skr. śloka: Beyit, mısra, şiir, nazım.

-[lemekkekü]çüm yétmez .. amtı şlokın (DAS 905)

(DAS 3217)

(KİP 171)

(KİP 175)

şlök: < Skr. śloka: Beyit, mısra, şiir, nazım.

bir şlök enetkekçe azu türkçe (AY 33/24)

(AY 93/15)

(AY 93/17)

(AY 94/1)

şlöklüg: Beyitli, mısralı.

şlöklüg kamag sanı tört yüz (AY 3/23)

(AY 271/2)

2.8. Birey, Toplum, Halk, Devlet, Siyaset, Savaş

2.8.1. Yaşam Evreleri

isig öz: Yaşam, hayat.

-miş k(e)rgek .. isig öz korkınçı (DAS 92)

(DAS 94)

(AY 135/17)

(UD 137)

qarımaq: İhtiyarlama.

aqılıp evrilip kim tuğmaq qarımaq ölmekig basa basa bir ikinti-ke (AS 2067)

(Maitri 12-49)

(Maitri 41-2)

(Maitri 43-3)

ölmek: Ölme, ölüm.

... -// ta oqalı köñül kentü utğuraq (Maitri 43-3)

(Maitri 43-8)

(Maitri 43-16)

(Maitri 91-6)

ölmek emgek: Ölüm. (EUTS)

ölöm: Ölüm. (ETG)

ölüm: Ölüm.

ölüm adadın turkar[u ...] (DAS 99)

(DAS 573)

(ÇBH 306)

(İKP XXXII. 3.)

öz: Ömür, hayat, yaşam.

-miş k(e)rgek .. isig öz korkıncı (DAS 92)

(ÇBH 115)

(Maitri 3-22)

(UD 623)

2.8.2. İnsan, Kadın, Erkek

adam: Âdem, insanoğlu, adam. (EUTS)

alğan: Alınmış, kocaya varmış kadın. (ETG)

eşi: Kadın. (EUTS)

ebçi: Eş, karı, kadın. (EUTS)

er: Erkek, adam, bey, er.

-miçi er suparagè bodis(a)v(a)tnıj bo mon- (DAS 449)

(AY 213/12)

(IB 12)

(KİP 138)

eren: Erkek, er, adam, kişi, insan.

-ta ol d(a)ntipalè èlig alp katag avçı eren- (DAS 248)

(DAS 1026)

(AY 111/16)

(AY 355/13)

erkek: Erkek, er kişi.

ugurta kiçigk(i)ye erkek[...] (DAS 3348)

(DAS 4619)

(AY 85/20)

evçi: Kadın.

er evçi amranmak ugrınta [...] (DAS 141)

(KİP 137)

(KİP 138)

ğız: Kız. (EUTS)

ğozmuzta: = **hormuzta:** İlk insan. (EUTS)

içi: Kadın, hanım.

(KİP B 18)

(KİP B 20)

irkek: Erkek.

Teglük kulun irkek yunt(t)a emig tileyür. Kün ortu yütürüp, tün ortu kanta, negüde bulgay ol, tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 24)

(IB 41)

(AY 122/2)

(AY 259/14)

isi: Kadın, hanım, zevce. (EUTS)

işi: Kadın, hanım.

/ ilke hanğa begke işiğe irinür (SY 2-6)

(Maitri 3-32)

(AY n534/13)

kadun: Kadın, hatun. (EUTS)

kişi: Kişi, insan, adam.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmış. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(IB 15)

(IB 54)

(IB 60)

oğulkiya: Çocukcağız, küçük çocuk.

[...]W’ ol ogulk(ı)ya [...] (DAS 159)

(DAS 1426)

(DAS 1474)

(Maitri 33-17)

orı: Erkek, genç. (ETG)

urı: Erkek, genç erkek, erkek çocuğu. Talım urı yarın aça yasıçin yalım kayag yara urupan yalngusun yoriyur tir. Antag alp ermiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 40)(DAS 1043) (DAS 1084) (DAS 1088)

uzun tonluğ: Kadın.

Uzun tonlug közüngüsin kölke ıçgınmış. Yarın yangrayur, kiçe kengrenür, tir. Ança bilingler: Munglug ol; anyıg yablak ol. (IB 22)

2.8.3. Birey, Grup, Arkadaşlık, Komşuluk

adaş kadaş: Arkadaş, dost, ahbap. (EUTS)

adaş: Arkadaş, eş, dost.

tuş adaş kudaş savın (H 236)

(DAS 555)

(DAS 4311)

emrağ: Sevgili krş. **amrağ.** (EUTS)

amrağ: Sevgili, sevilen, âşık.

könül turgurup bo meniñ sever amrak et'öz- (ABH 257)

(DAS 94)

(IB 66)

(İKP LXII. 7.)

amvardışn: Toplanma. (ETG)

ançaman: Topluluk, halk, cemaat = **kuvrağ.** (EUTS)

ançman: < Soğd. cemaat. (ETG)

er at: Topluluk, insan sürüsü, kalabalık. (EUTS)

avırta: Topluk, topluluk, tüm. (EUTS)

bağ: Kabile, boy, halk topluluğunun bir bölümü. (EUTS)

bagır: Sevgili, akraba. (EUTS)

bod: Boy, halk, cemaat. (EUTS)

bölök: Bölük, küme.(BT XX)

bölüg: Bölük, kısım. (EUTS)

bölük: Bölük, kısım.

biş bölük-teki alqu bilip öçmekig. tanuğ-lap bulu tüketser alqu (Üİ 111b 5)

(Üİ 112b 3)

(AY 270/24)

(AY 271/12)

böşük körtük: Sevgili, dost, aziz. (EUTS)

böşük: Arkadaş, dost.

y(è)gen tagay adaş böşük edgü {W} (DAS 4311)

(U3h-D. 55)

budun: Halk, millet.

öküş balıklıg buduntın ayağ (Maitri 35-15)

buğun: Halk, budun.

-lüg bodun buğun üze erklig (Maitri 13-48)

(Maitri 50-27)

(Maitri 85-22)

bursang: Topluluk, cemaat, rahipler topluluğu.

-ladım tantım erser :: tüz köngüllüg bursang (AY 134/12)

(AY 135/21)

(AY 156/6)

(AY 169/3)

bursoņ: Rahip, cemaat, rahipler topluluğu.

bu nom kutıña inanur-men bursoņ (Maitri 18-4)

(Maitri 22-1)

(Maitri 22-3)

(Maitri 27-22)

büşük: Akraba, eş dost, yakınlar.

erti tünür büşük* bolmış (İKP LXIV. 6.)

çam: Dava, itiraz. (EUTS)

çarım: Dava, iddia, itiraz. (EUTS)

çatısmarı: < Skr. jātismara: Daha önceki doğumlarını hatırlayan kimse.

ödeçi çatısmarı bolur .. neñ inçip (UD 673)

çoğan kişi: Nişanlı kimse, yavuklu kişi. (EUTS)

eş: Arkadaş.

ke eş boluñlar ne kergekin (İKP XXII. 3.)

(İKP LIII. 4.)

ħadaş: = **ħadaş:** Arkadaş, akraba. (EUTS)

ħiar: < O. f. (Turfan yazmalarına göre) ħiar: Yardımcı, dost. (ETG)

ımraq: Sevgili = **amraq.** (EUTS)

mağ: Dost, arkadaş. (EUTS)

iiş: Eş, arkadaş, yoldaş.

-ların birle iiş alınıp monçulayu yig (AY 173/8)

iliş: Topluluk, takım. (BT I. B 22)

ilkün: Halk, millet, bodun. (EUTS)

inanç buyruq: Mutemet, kendisine inanılıp güvenilen kimse. (EUTS)

is: Eş, dost, arkadaş. (EUTS)

iş tuş: Arkadaş. (EUTS)

iş: Eş, arkadaş, dost.

yèlig esiniğ basutçı iş bulup (Maitri 41-36)

ħa: < Çin. jiā: Akraba, hısıım, aile.

kılınç [... oğlum]ın kızımın kamın (DAS 340)

(UD 341)

(Maitri 33-46)

(AY 554/15)

ḳādhaṣ: Akraba, dost, birader = **ḳa.** (ETG)

ḳaḡadaṣ: Akraba, hısım. (EUTS)

ḳara budun: Avam, halk. (Man)

ḳara: Avam, alt tabaka, halk, millet.

Altun kanatlıḡ talım kara kuṣ men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan taḑladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antaḡ küçlüḡ men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

(IB 43)

(DAS 1492)

(DAS 1534)

ḳasınçıḡ: Korkunç, korkulu.

sözlegeli kılın sar sözleyü umaz kasın[çıḡ] (DAS 617)

(AY 172/17)

(AY 419/14)

oḡulluḡ: Oḡulluk, evlatlık. (EUTS)

oḡus: Kabile, boy. (EUTS)

ortuḡluḡ: Ortaklık, akadaṣ. (EUTS)

saḡdıçlıḡ: Mensup olmak, ilgili, ait. (EUTS)

saḡjun: Halk, cemaat, topluluk. (EUTS)

saḡ: < Çin. ts'ang, < Skr. sangha: Cemaat, halk, topluluk.

namo but nam[o d(a)rm .. namo] saḡ (DAS 56)

(DAS 2995)

(AY 519/2)

(Maitri 7-1)

sığıtçı: Cenaze alayı. (ETG)

sözaq: Köy.

uluş-ımın kent soz-aq* küntki* yinçke (U3h-C. 149)

suzaq: Köy.

uluşımın kent suzak künt(e)ki yinçge (DAS 342)

(Maitri 16-30)

(AY 364/20)

(AY 479/22)

uquş: Soy, kabile. (EUTS)

umuq: Eş, dost, arkadaş. (EUTS)

urlaq: Aile, soy, sop. (EUTS)

ügür: Sürü, cemiyet, topluluk.

Ügringe kutlug adgır men. Yagak ıgaç yaylagım, kuşlug ıgaç kışlagım. Anta turupan mengileyür men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 56)

yalqus: Yalnız.

Talım urı yarın aç a yasıçin yalım kayag yara urupan yalngusun yoriyur tir. Antag alp ermiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 40)

2.8.4. Akrabalık

2.8.4.1. Kan Akrabalığı

ağa: Ağabey, büyük kardeş. (EUTS)

ağa: Büyük kardeş, ağabey. (EUTS)

ana: Ana, anne.

anasi negü yèser [i]çser ol tatıg (DAS 157)

(DAS 4011)

(AY 551/23)

(AY 495/4)

apa: Abla, büyük kız kardeş. (ETG)

eşi: Zevce, hanım. (EUTS)

ata: Ata, baba.

amtı biz atam[ız ka]zg[anmı]ş t(a)varıg (DAS 988)

(DAS 3166)

(AY 678/21)

(AY 682/14)

baba: Baba, peder. (ETG)

eçe: Ağabey, büyük kardeş. (EUTS)

eçi: Ağabey, büyük kardeş.

eçim sıntar selike bu maytrı(sm)it (Maitri 1-11)

(Maitri 70-38)

(İKP XXVIII. 8.)

(İKP LVI. 8.)

eke: Abla.

erklig kanning ekese .. ürüg uzatı (AY 489/20)

(AY 554/15)

(Maitri 1-65)

ferzind: Oğul.

f(e)rzind ökü[nür m(e)n ya]zokda boşunu (H 37)

içi: Ağabey.

ming ulug ming yirtinçü yir suv içi (AY 312/10)

(AY 554/15)

(Maitri 84/22)

(IB 67)

ini: Küçük kardeş, erkek kardeş.

-lanı bar erti .. ol ik[i ini eçi] (DAS 969)

(DAS 984)

(AY 554/15)

(AY 619/11)

kaşa: Kardeş, eş, dost.

[ka kadaş yege]n tagay edgü ögli adaş (DAS 555)

(DAS 587)

(AY 554/15)

(UD 170)

kañ: Baba.

kañım(ı)z adın yært[inçüke] bartı (DAS 986)

(IB 35)

(AY 135/16)

(KİP 186)

karındaş: Kardeş. (ETG)

oğ(u)l: Oğul, evlat.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(l)ı uça āztı, kiyik og(l)ı yügürü āztı, kişi og(l)ı yorıyü āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılda kop esen tükel körüşmiş. Kop ögırer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(U3h-B. 42)

(DAS 397)

(Maitri 8-40)

oğlan: Oğlan, erkek çocuk(lar).

Oğlan kekük tezekin bultı. Çekik, eting kutlug bolzun tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 23)

(DAS 968)

(AY 57/13)

(Maitri 60-24)

oğulan: Çocuk, evlat, oğul.

[ol]urup kaydakı ogulanıg ogurlap k(a)lmaşapadé (DAS 1460)

(DAS 1463)

(DAS 1470)

(DAS 1486)

ohol: Oğul, çocuk. (ETG)

ög: Anne.

Er süke barmış. Yolta atı armış. Er kugu kuşka sokuşmış. Kugu kuş kanatınga urup anın kalıyu barıpan öginge kangınga tegürmiş. Ögi kangı ögırer sebinür tir. Ança bilıngler: Edgü ol. (IB 35)

(UD 170)

(DAS 1047)

(DAS 1080)

ögüç: Annecik.

-uñ ögüçüm bar size ne nomluğ (Maitri 91-2)

uma: Anne. (EUTS)

urı: Oğul.

urı inçe tip tidi .. teñri bakş(1) (Maitri 9-23)

(Maitri 12-33)

(Maitri 19-10)

(Maitri 19-15)

yutuz: Eş, zevce.

Oyma er oğlanın kisisin tutuğ urupan oş iç oygalı barmış. Oğlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmış. Oğlı yutuzı kop ögırer tir. Ança bilıngler: Edgü ol. (IB 29)

2.8.4.2. Evliliğe Dayalı Akrabalık

alğan: Alınmış, kocaya varmış kadın. (ETG)

ebçi: Eş, karı, kadın. (EUTS)

baltır: Baldız krş. **baltız.**

baltır birkerü .. bolar tüşer (AY 554/16)

baltız: Baldız krş. **baltır.**

baltır birkerü .. bolar tüşer (AY n554/16) (T III 56-17, ön, 2'de **baltız**)

kadın: Kayınpeder.

qadını* yerine tegdi kim qanı (İKP LXIV. 3.)

(İKP LXXII. 5.)

kisi: Zevce.

Oyma er oğlanın kisisin tutug urupan oş iç oygalı barmış. Oğlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmiş. Oğlı yutuzı kop ögırer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 29)

2.8.5. Unvanlar, Rütbeler

alpağut: Bir rütbe. (EUTS)

Beg er: Şehzade, prens. (EUTS)

bağa: Bir rütbe. (EUTS)

begrek: Çok büyük, çok soylu bey.

de adruq begrek er köz- (İKP LXVI. 5.)

bağşı: < Çin. pāk shi. : Hoca, üstat.

[bah]şı burhanlarını etöz tözi erür, (BÖ 8)

(HTB 1762)

(Üİ 98b 7)

(BÖ 16)

bağşı: Hoca, üstat.

urı inçe tęp tedi.. tenrı bağş(ı) (Maitri 9-23)

balık begi: Şehir beyi. (EUTS)

başladaçı: Şef, amir, baş, başkan. (EUTS)

başlataçı: Baş olan, amir, şef, başkan. (EUTS)

beg: Bey, efendi, üst düzey görevli.

padumı padumavati begniñ {k} (UD 403)

(DAS 235)

(AY 351/20)

(ÇBH 46)

beglig: Soylu, bey neslinden gelen.

ök yañı kün [...] k(e)ntü özün beglig (DAS 1131)

(DAS 2952)

(DAS 3046)

beglik: Bey olacak, bey olmaya aday.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.

Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.

Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.

[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

begsig: Bey neslinden. (ETG)

big: Bey, efendi, üst düzey görevli.

yavaş serimlig toyın körklüg tongalar bigi (AY 682/8)

bilgüçi: Bilgin, bilen, üstat.

-ın bilgüçiler anat ötrü purnabtri (Maitri 13-10)

boyla: Rütbe, unvan. (EUTS)

braman: < Skr. brahman: Hindistan'da en üst sınıftan kimse; Budist olmayan.

kondını bramanka inçe tip tidi .. (AY 483/19)

(AY 483/20)

(Üİ 103b 16)

(Üİ 104a 3)

Burhan utunl: Budda saadetine erişmiş. (EUTS)

Burhan utl: Budda kutunda olan. (EUTS)

buyla: Rütbe. (EUTS)

buyruk: Vezir, vekil, amir, memur, yönetici, kumandan.

buyruk ayasın kavşurup lig begke (DAS 4205)

(DAS 4209)

(AY 195/8)

(UD 284)

bütürmiş: Prenses lakabı, unvan. (EUTS)

arı: Rütbe, unvan. (EUTS)

akıravart: < Skr. cakravartin krş. **akravart:** Dünya hükümdarı.

yiti erdinike tükellig akıra-vart (AY 142/6)

(AY 419/8)

akravart: < Skr. cakravartin: Dünya hükümdarı. krş. **akıravart.**

k(a)ltı altun tilgenlig akravart ilig kan- (AY 213/11)

(AY 214/7)

(AY 259/18)

(AY 314/22)

angşı: Bir rütbedir. (EUTS)

Çiiğ Tutuğ: Memur unvanı ve lakaptır. (EUTS)

çikçi: Bir rütbedir. (EUTS)

Çoğı Tirek: Rütbe. (EUTS)

çur: Bir rütbe. (EUTS)

erklik: Nüfuz sahibi, hükümdar. (Man)

futsi: Bilge, bilgin, üstat, âlim. (EUTS)

hağan: Kağan. (ETG)

han: Han, hükümdar.

ötrü êlig beg han eviñe b[ar]m[ış]- (DAS 1509)

(DAS 1514)

(DAS 1727)

(DAS 2113)

hudatmış: Unvan, rütbe. (EUTS)

hul: Kul, köle. (EUTS)

hunçui: 1- Penses = **kunçui**. (EUTS)

2- Lakaptır. (EUTS)

hunju: Penses = **kunçui**. (EUTS)

hviştim: Unvan. (EUTS)

ıdıķ kut: Rütbe. (EUTS)

ışbara: Yüksek bir rütbe. (EUTS)

içreki: Saray mensupları ve harem halkı, unvan, rütbe. (EUTS)

İdikut: Basmlı Türk halkından alınmış hükümdar unvanıdır. (EUTS)

iişi: Penses, şehzade kadın.

kanıg begig iışig bodunug karag (AY 192/9)

(AY 192/20)

(AY 194/14)

(AY 194/20)

İl Tatġu: Rütbedir. (EUTS)

İl Tutmış: Lakaptır. (EUTS)

İl Türgüg: Rütbedir. (EUTS)

il ügesi: Rütbe. (EUTS)

ilig beg: şehzade, kral. (EUTS)

ilig kan: Kral, padişah. (EUTS)

ilig: İl sahibi, han, hükümdar.

-ı iligi vırupakşı atl(ı)g mah(a)r(a)nç (UD 290)

(AY 213/11)

(KİP 122)

(ÇBH 41)

ilik: Hükümdar, kral = **ilig**. (EUTS)

ilteber: Hükümdara baġlı yüksek devlet memuru rütbesi. (EUTS)

inçü: Köle. (EUTS)

irken: Bir unvan. (EUTS)

işi: Hanım, hanımefendi, prenses.

/ ilke ġanka begke işike irinür (SY 2-6)

(Maitri 3-32)

(AY n534/13)

işig: Kadın lakabı. (EUTS)

kağan: Kağan, hakan.

küzetip buşı idisin kaganıg (AY 29/10)

kaıraqktı: < Skr. Kāmarakta: Bir lakaptır. (UI4. A 230)

kan: Han, ulu hakan, imparator.

keltiñiz tegin qañı qanqa (İKP IV. 6.)

(İKP VIII. 2.)

(İKP XI. 1.)

(Maitri 35-30)

kanımlıg: Han olmaya layık olan.

-lar bir er üze kanımlıg bolup et'öz- (AY 260/3)

(AY 411/8)

kara baş: Köle, karavaş, cariye. (EUTS)

kunçuy: Prenses.

Beg er yuntıngaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.
Tebesingerü barmış: Ürüñ ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.
Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.
[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

lapkıtg: Lakap olabilir.

. . . . -ig inçe tip tidi. lapkıtg* [d:alp kıatıg?] (ÇBH 183)

nomlaguçı: Öğreten, öğüt veren.

nom erdinig nomlaguçı erser .. m(e)n (AY 474/1)

(AY n189/13)

nöker, nödür: Maiyet. (EUTS)

öge: Bir unvan.

tigin öge atıña (Maitri 3-7)

(Maitri 8-41)

(Maitri 18-47)

(Maitri 27-27)

pağ-si: < Çin. Üstat, âlim. (EUTS)

pardan: < Skr. pradhana: Esas kişi veya nesne, en üstün olanı.

neñ pardantın bolmaz kaltı puranı (Maitri 41-13)

parivrajaka: < Skr. : Serseri. (EUTS)

partağçan: < Skr. pṛthagjana: Amatör, acemi, uzman olmayan.

midik partağçan tınl(ı)glarka (AY 41/10)

paşantak: < Skr. pasandika: Din yolundan ayrılan, zındık.

paşantak atlıg yağış yağadım(ız) (Maitri 10-34)

praşdanki, praşniki: Reis. (ETG)

praynga: < Skr. : Bilgin, alim, düşünür. (EUTS)

pusar: < Çin. p'u-sa, < Skr. bodhisattva: Budha olacak kimse.

ara bir bilge kişi kuanşi im pusar atın atasar (KİP 22)

(KİP 25)

(KİP 32)

(KİP 39)

pütrük: Memuriyet adı ve derecesi. (EUTS)

roşn: Bir ilahinin unvanı. (EUTS)

saçu: Lakap. (EUTS)

sañun: Yüksek askerî unvan, general.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

señün: Memuriyet derecesi, general. (ETG)

süü başı: Kumandan. (EUTS)

şabı: < Çin. sha mi: Şakirt, öğrenci, talebe.

bilgetaluy şabı .. ratnav(a)çırning ötüginge tung- (AY 34/19)

(AY 498/1)

(AY 686/3)

(AY 686/3)

şad: Batı Türklerinde kağandan sonra en yüksek unvan. (ETG)

şadapıt: Asilzadelığın yüksek bir sınıfı. (ETG)

şakimun: < Skr. sākyamuni: Lakaptır. (EUTS)

şatu: < Skr. setu: Önder, rehber, idareci.

kavşurup şatu itgeli bultukup .. ol (AY 34g/17)

(AY 34g/18)

(AY 34g/22)

şirèşti: << Skr. śreṣṭhika/śreṣṭhin: Dernek lideri, sermayedar.

[bayagutlar dani] şirèşti .. sartavahè (DAS 1466)

şravak: < Skr. śrāvaka: Öğrenci, talebe, çırak; Buda'nın müritlerine verilen isim.

ertiler anıng inçip ikinti şravak (AY 84/16)

(AY 84/19)

(AY 655/2)

(AY 680/8)

şrmiri: Çömez, rahip şakirdi. (EUTS)

şrvk: < Skr. şrāvaka: Öğrenci, talebe, çırak; Buda'nın müritlerine verilen isim.

(KİP B29)

(KİP B31)

tensi: Göğün oğlu (Çin imparatorunun unvanı).

Tensi men. Yarın kiçe altun örgin üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 1)

uçkur: Uzman, bilirkşi. (EUTS)

uluğ ilig: Büyük hükümdar. (EUTS)

2.8.6. Unvan Niteleyicileri

alp: Özel adlara eklenen rütbe, lakap: Alp Toğrıl gibi. (EUTS)

bilge: Bilge, bilgili, âlim.

kılımları tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi (DAS 379)

(İKP LXXIV. 4)

(AY 647/19)

(HTB 1606)

böğü: Bilgili, âkil. (Huas)

btanati: < Skr. İhadanta: Muhterem (rahipler için).

antağ erti .. btanati atlıg (Maitri 5-37)

mal: Memuriyet ve rütbe unvanı.

sumani mal birle tuşup altun (Maitri 51-16)

(Maitri 54-11)

(İKP XXII. ant.)

(İKP LVII. int.)

inanç: Bir memuriyet unvanı, yardımcı müşavir.

alpogutı [inan]çı tayançı bi[rle a]dın (DAS 1356)

(Maitri 1-63)

(AY 555/21)

(AY 622/21)

inançu: Memuriyet unvanı. (EUTS)

sanlağ: Sayın, sanlı, hürmetli. (EUTS)

teñri: Efendi, hazret, üstat.

teñri bahşı anı nomlayı y(a)rlıkazun maña (DAS 390)

tiriş: İlteriş. (ETG)

uluğ: Ulu, büyük, muazzam.

öriztün .. uluğ elig b[ege bês] yüz sı- (DAS 308)

usdaçı: Kurtarıcı, halaskâr. (EUTS)

2.8.7. Meslekler

açarı: < Skr. āçārya: Öğretmen, hoca.

Gıtsosamatso atl(i)g bodıs(a)t(a)v açarı (AY 3/14)

(Maitri 34-16)

açari: Öğretmen, hoca. Skr. āçārya. (ETG)

açarya: Hoca, üstad, öğretmen – Moğ. **bağşı.**(EUTS)

ağıçı uluğı: Baş hazinedar. (EUTS)

ağıçı: Hazineci, hazine bekçısi.

ol ödün ağıçı uluğı qanqa inçe (İKP VII. 7.)

elçı: Elçı, sefir. (EUTS)

eligçı er: Memur. (EUTS)

altumji: Kuyumcu. (ETG)

emçin: Doktor. (EUTS)

ağçı: Avcı. (ETG)

apisđop: Metropolit, din adamı. (EUTS)

arkış: Haberci.

-ka arkış üntürüp ıdayın ol ok (DAS 2418)

aryaçantri, aryaçntri: < Skr. aryacandra: Toharca metin çeviricisi.

içmiş aryaçntri bodisvt kşi açarı (Maitri 19-49)

aşçı er: Erkek aşçı. (EUTS)

aşçı: Aşçı.

ötrü ol malunk[é aşçı ...] (DAS 1408)

(DAS 1416)

(DAS 1422)

(Maitri 72-8)

avçı: Avcı.

ayagıl .. ne üçün têsere .. avçı keyikçı (DAS 196)

(DAS 248)

awçı: Av hayvanlarını bir yere doğru süren avcı.

balıqçı aβçı tor-çı* tuzaqçı (İKP I. 8.)

ayğuçı: Sözcü, danışman, yaver, müşavir, akıl veren.

-inti anta ok ertingü övkesi kelip aygu-çısın (DAS 3128)

(Maitri 62-29)

bağçı: Bahçıvan, bağcı. (EUTS)

bağşı: < Çin. pāk shi. : Hoca, üstat.

[bah]şı burhanlarını etöz tözi erür, (BÖ 8)

(HTB 1762)

(Üİ 98b 7)

(BÖ 16)

bağşı: Hoca, üstat.urı inçe tēp tēdi.. teñri bağş(ı) (Maitri 9-23)

balıqçı: Balıkçı. (EUTS)

balıqçı: Balıkçı.

balıqçı aβçı tor-çı* tuzaqçı (İKP I. 8.)

(AY 602/6)

bedizçi: Ressam, taş yontan, oymacı. (EUTS)

bıçtaçı: Cellat. (EUTS)

biğgeçi: Yazıcı, katip. (EUTS)

bitgeçi: Yazıcı, katip. (Man)

bitgüçi: Yazıcı. (ETG)

bitigeçi: Yazıcı, katip. (EUTS)

bitkeçi: Yazıcı, kopyacı.

bo buyan evirmek bit<i>miş bitideçi bitkeçiler erser (AY 686/1)

(İKP LXVII. int)

(İKP LXXVII. int)

boğâğuçı: Kelepçe vuran, cellat. (EUTS)

boğâguluğçı: Cellat, katil, boğazlayan. (EUTS)

boğağçı: Köstekçi. (EUTS)

borçı: 1- Bahçıvan. (EUTS)

2- Üzüm vergisi toplayan memur. (EUTS)

boşğutçı: Öğretmen, muallim. (EUTS)

bökü: Hekim. (EUTS)

bözçi: Pamukçu, pamuk bezi yapan kimse, bezci. (EUTS)

buşıcı: < Çin. pu-şĩ + Türk. +çI: Sadaka toplayan, dilenci.

sizlerni .. bo buşıcı braman[larka] (DAS 2274)

(DAS 2393)

(AY 235/6)

(AY 299/9)

çaşapat: Öğretici.

çaşapat sımış tangarığ ıdmış yazoklarım (BÖ 46)

çandal: < Toh. A candāl, < Skr. caṇḍāla: Kasap, cellat.

közin çandal [...] körür (DAS 3148)

(DAS 3157)

(DAS 3186)

(DAS 4021)

çantal: < Skr. candāla: Cellat.

virutağ  lig be antallar (Maitri 5-9)

(Maitri 75-23)

erig: Asker, eri, ordu.

kin s   erig t meki  ze (AY 418/6)

(AY 489/16)

(AY 494/1)

(DAS 4671)

intal: Bkz. **antal:** Cellat. (Maitri)

itrasini: Semavi mızıkacı.timburi paaşıki itarisini nata (Maitri 89-3)

daruğa: Memuriyet adı. (EUTS)

emi: Doktor, hekim. (ETG)

emj : Doktor, tabip. (ETG)

erigi: Gardiyan.

..... erigi [bolur]lar [tip t(e)ngri] (AY 88/11)

eti: Kasap.

-ta koyu n l rg i etiler erdi (Maitri 74-55)

(Maitri 78-13)

g sti:  ğretmen, muallim. (EUTS)

hviştim: Muallim,  ğretici. (EUTS)

ıgai beğ: Bir memuriyet adı. (EUTS)

ıgai: D semeci, m bleci. (EUTS)

man: Yardımcı m şavir.

alpagutı [ıman]ı tayanı bi[rle a]dın (DAS 1356)

(Maitri 1-63)

(AY 555/21)

(AY 622/21)

içreki orunçı: Saray memuru, müdürü. (ETG)

ilcii-bilge: Hükümet adamı. (Man)

İlçi bilge: Diplomat. (EUTS)

ilçi: Elçi.

ilçi oğrı üze adakmışlar- (AY 494/5)

(KİP 129)

(KİP 130)

iltteçi: Sevkedici, bekçi. (EUTS)

inanç buyruk: Mutemet, iş yerlerinde bazı para işlerinden sorumlu görevli. (EUTS)

irzi: Öğretici, muallim. (EUTS)

iterçi: Şahinci, doğancı, kuşçu. (EUTS)

jihşapath: Hoca, öğretici = **çahşapat.** (ETG)

ķalançı: Kalan vergisini toplayan memur. (EUTS)

ķaᅅlıçı: Arabacı, kaᅅnıcı. (EUTS)

ķaᅅlıçı: Arabacı.

[...] kaᅅlıcı (DAS 2148)

ķapayçı: Kapıcı, kapı bekçisi.

ayıtsar qapayçı qırqın (İKP XLII. 5.)

(İKP XLIV. 6.)

(İKP LXVI. 1.)

kasuy: Moğolistan'ın kervan tüccarları. (EUTS)

nata: < Skr. Nata: İlahi mızıkacı.

timburi pañçaşığı çitarisini nata (Maitri 89-3)

nomçı: Vaiz.

nomçı dıntarlarig .. süzük kirtgünç (AY 397/11)

(AY 401/17)

(AY 401/21)

(AY 402/8)

oğrı: Hırsız, haydut.

[körü]p ogulanım(ı)znı alkguçı kim ogrı (DAS 1471)

(Maitri 53-24)

(UD 718)

(AY 494/5)

oskuç: Kasap çırağı. (EUTS)

otaçı: Hekim, doktor.

élig beg bütün bal[ıkdakı otaçılarka] (DAS 2785)

(DAS 4537)

(AY 590/16)

(AY 591/5)

oyma: Oyucu, sakatat çıkarıcı.

Oyma er oğlanın kisisin tutug urupan oş iç oygalı barmış. Oğlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmiş. Oğlı yutuzı kop ögırer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 29)

oyma er: Oyuncu. (ETG)

oyunçı: Mızıkacı.

... -i tümen oyunçı tengri (Maitri 89-60)

ölütçi: Cellat.

-ti teŋri bahşı ölütcü kişiniŋ (DAS 604)

(DAS 624)

(Maitri 58-48)

(Maitri 80-6)

pütrük: Memuriyet adı ve derecesi. (EUTS)

sabçı: Sözcü, haberci.

Alp er oğlu süke barmış. Sü yirinte erklig sabçı törütmiş tir. Ebingerü kesler özi atanmış, ögrünçülüŋ, atı yitiglig kelir tir. Ança bilingler: Edgü [ol]. (IB 55)

sart: << Skr. sārthaḥ: Tüccar.

-s(a)v(a)t yürün tonin kedip kamag sart- (DAS 411)

(DAS 429)

(DAS 434)

sartavaḥi: < Skr. sarthāvaha: Kervanbaşı. (EUTS)

sartavahé: << Skr. sārthavāha: Tüccar.

[bayagutlar dani] şirêşti .. sartavahé (DAS 1466)

sartbav: < Skr. sārthavāha: Kervan başı, kılavuz.

bilür er sartbav satıgçılar uluŋı ol ıalın satıgçılarıŋ (KİP 45)

(KİP 48)

sasıçı: Çöpçü.

... -/mek sasıçı erniŋ (Maitri 106-23)

satıġçı: Satıcı, tacir, tüccar.

[...]DY .. anta ötrü ol bęş yüz satıġçılar (DAS 405)

(DAS 421)

(Maitri 61-16)

(KİP 45)

savcı: Haberci. (EUTS)

sawçı: Sözcü, haberci. (ETG)

siġil: Hemşire. (EUTS)

smnanç: Rahibe. (EUTS)

sözçi: Sözcü.

[...] öñdün sözçi erti .. {Y} (DAS 2043)

(DAS 3056)

(AY 256/20)

(AY 682/14)

sü: Asker. (EUTS)

sürçi: Çoban. (EUTS)

sürçi: < Çin. ts'i: Ressam, cilacı. (ETG)

şamnanç: < Soġd. šmn'nç: Rahibe.

toyın ş(a)mnanç kęgürgeli ug[ay ...] (DAS 869)

(DAS 884)

(AY 23/13)

(AY 191/15)

şarmiranç: Rahibe. (ETG)

şımnanç: Rahibe, zahide. (EUTS)

şimnanç: = şamnanç: Rahibe. (ETG)

şmnanç: < Soğd. šmn'nch: Rahibe.

üküş önglög tip. netegin ol şmnanç kiginç birü ol bayagut-ka söz- (Üİ 113a 12)

(Üİ 114a 14)

(AS 3468)

(Maitri 5-19)

uçkur: Uzman, bilirkışı. (EUTS)

udçı: Sığırtaç, sığır çobanı.

udçı er öz eβiñe elitti (İKp LXVII. 6.)

uduğçı: Hizmetçi.

[tu]tuzur m(e)n .. tapıgçıñ udugçıñ (DAS 1042)

(AY 605/7)

üge: Nazır, vekil. (EUTS)

wapşı: < Çin. fa-shi, < wap-şi: Budizm'de hoca. (ETG)

yalabaç: Elçi.

Sarıg atlıg sabçı, yazıg atlıg yalabaç edgü söz sab elti kelir tir. Ança biliñ: Edgü ol.

(IB 11)

2.8.8. İl, Vatan, Yurt

el (il?): Ülke, devlet, vatan, yurt.

ötünti-ler teñrim elig törüg (İKp IX. 1.)

(İKp IX. 3.)

(İKP XVI. 4.)

(İKP LXIII. int.)

il: İl, devlet, memleket, ülke.

Kan olurupan ordu yapmış. İli turmuş. Tört bulungtaki edgüsi uyuru tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 28)

(Maitri 8-27)

(AY 172/7)

inçü: Devlete ait topraklar. (EUTS)

ulus: Memleket, devlet, ülke. (EUTS)

ulus: Ülke, memleket, şehir.

-e çambudivipdaki begler kalısız vaid (?) [...] uluş [...] (DAS 1140)

(İKP III. 6.)

(ÇBH 106)

(UD 24)

yurt: Terk edilmiş yurt, kamp yeri.

Tengrilig kurtga yurтта kalmış. Yaglıg kamıç bulupan yagayu tirilmiş, ölümde ozmış tir. Ança bilingler: (IB 13)

2.8.9. Bayrak, Sancak

badruk: Bayrak.

ünin kıķıruşu* drz-ul* badruk (ÇBH 9)

(ÇBH 39)

(ÇBH 237)

oruq: Bayrak. (EUTS)

toĝ: Tuĝ, bayrak.

togug örü tikip .. nomlug yagmur (AY 154/5)

tooĝ: Bayrak.

yıdın yıparın erdini toog pra (AY 176/20)

uçruĝ: Bayrak.

Üküş atlıĝ ögrünçüng yook; kobı atlıĝ korkınçing yook, uçruglug kutung yook tir.

Ança bilingler: Anyıg yablak ol. (IB 36)

2.8.10. Sınır

baş: Uç, sınır.

başın birgerü bap meniĝ (İKP LXXX. 2.)

indın: Sınır, hudut. (EUTS)

sıçı: Sınır, hudut. (EUTS)

sıçılıĝ: Çevrili, sınırlı, hudutlu. (EUTS)

sim: << Skr. sīmā: Hudut, sınır.

‘eĝ sim Ç[...] teĝlig öĝi (DAS 4242)

uç: Uç, sınır, hudut.

-[yü]r m(e)n amtı ırak uç kıldıĝd[akı uluş]- (DAS 475)

(DAS 841)

(Üİ 104a 9)

(AY 19/11)

2.8.11. Bodun, Boy, Oymak, Halk

ançaman: Topluluk, halk, cemaat = **kuvrağ**. (EUTS)

bağ: Kabile, boy, halk topluluğunun bir bölümü. (EUTS)

bağ: Kabile, boy, halk topluluğunun bir bölümü. (EUTS)

bişük: Nesil, akrabalık, soy, sop = **bişik**. (EUTS)

bod: Boy, halk, cemaat. (EUTS)

bodun: Halk, boylar, kabile, kavim.

Boz bulıt yorıdı, bodun üze yagdı. Kara bulıt yorıdı, kamag üze yagdı. Tarıg bişdi;
yāş ot ündi; ylıkıa kişike edgü boltı tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 53)

(DAS 1467)

(AY 194/14)

(İKP XXX. 8.)

böşük tüngür: Akrabalık. (EUTS)

budun: Halk, millet. öküş balıklıg buduntın ayağ (Maitri 35-15)

buğun: Halk, budun.

-lüg bodun buğun üze erklig (Maitri 13-48)

(Maitri 50-27)

(Maitri 85-22)

ilkün: Halk, millet, bodun. (EUTS)

ğara budun: Halk, avam. (Man)

ğara: Avam, alt tabaka, halk, millet.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan
tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 3)

(IB 43)

(DAS 1492)

(DAS 1534)

Lumbani: < Skr. Lumbini: Yer adı.

atlıg işi tenridin Lumbani atlıg (Maitri 13-52)

oğuş: Soy, nesil.

-nte tiziginte gaudam oğuşın- (Maitri 13-46)

(Maitri 56-4)

(Maitri 97-28)

(İKP LXVII. 1.)

oğus: Kabile, boy. (EUTS)

sajun: Halk, cemaat, topluluk. (EUTS)

sañ: < Çin. ts'ang, < Skr. sangha: Cemaat, halk, topluluk.

namo but nam[o d(a)rm .. namo] sañ (DAS 56)

(DAS 2995)

(AY 519/2)

(Maitri 7-1)

uğuş: Soy, nesil.

uğuş udayagiri tag töpüsunte y[o]karu (DAS 14)

(DAS 4453)

(BÖ 22)

(AY 162/21)

uğuş: Soy, nesil. (ETG)

uquş: Soy, kabile. (EUTS)

urlağ: Aile, soy, sop. (EUTS)

uruğ: Nesil, soy.

uruğı örtemiş yavız tnl(1)gdın suv alma[z] (DAS 535)

(DAS 3957)

utpatti: Menşe. (EUTS)

2.8.12. İletişim, Etkileşim

abipiray: < Skr. abhiprāya: Mana, meal.

tigüçi ujik. bo tıltağ-ın bo bağşı-nıng abipiray alığ-ı yangluğ (Üİ 113b 8)

(Üİ 117a 1)

(Üİ 102a 14)

(Üİ 114a 15)

abita: < Skr. amitābha: Burhan, tanık, delil. (EUTS)

açığ: Hediye, ödül, armağan.

bütürser sizler ulug türlüğ açığ agrık (DAS 1194)

(AY 195/15)

(AY 456/3)

(AY 619/7)

ağırlamağlığ: Saygı gösterme.

ayamak ağırlamağlığ küsüşde tur- (AY 181-4)

aig: Söz. (EUTS)

al altağ: Hile. (AY)

al: Hile.

altığın tevin kürin blgürtmiş yır oyun (ÇBH 169)

(DAS 1723)

(DAS 3652)

(İKP LXXV. 1.)

altak: Hile, al, aldatma. (EUTS)

ençgü: Barış. (EUTS)

erbiş bitig: Sözleşmeyi andıran belge. (EUTS)

armaq: Yalan, aldatma.

[isig] özlerin tit[i]p ezüg armaq (DAS 1782)

(AY 443/11)

(AY 555/21)

(AY 563/8)

astar: Günah, suç. (H)

aş içkü: Toy, şölen, ziyafet. (EUTS)

atamaq: Çağırma.

kuanşı im pusarka tapıg uduğ ayamaq çiltemek atamaq (KİP 79)

atay: Sevgi belirten söz.

beg anga ay buryuka amrak atayım (AY 624/6)

(AY 626/3)

(AY 633/19)

(AY 634/4)

atış: Atışma, küfür.

sakinmasar .. süngüş atış bamak bek- (AY 411/11)

(AY 475/5)

ayamak: Hürmet etme, saygı gösterme.

agir ayamakın t(e)ngri t(e)ngri burkan (AY 36/18)

(AY 94/16)

(AY 182/11)

(Maitri 19-16)

ayğ: Söz. (ETG)

ayıqlamak: Kötülemek, karalamak. (BT I. D 185)

ayıt: Öğüt, vaaz. (EUTS)

aymanmak: Korkma.

balık uluşug körüp korkmaq ayman-maq (Maitri 55-3)

aytığ: Soru, sorgu.

braman ‘ertürdüng bramen s(e)n umağay s(e)n bilgeli kayu aytığ-ing-nıng (Üİ 104a 8)

(ETŞ 6-1)

barıg: Tutum, davranış.(BT XX)

bas (man.): Ağız özelliği. (ETG)

baş bitig: Ana vesika, temel belge. (EUTS)

baz: Barışık.

baz kılıp raçag(a)rh kentde pıppılanguh (AY 32/4)

(AY 90/6)

(AY 169/2)

(AY 411/15)

belek: Hediye. (ETG)

belgürmek: Belirtme. (BT XX)

bigü: Armağan. (EUTS)

bilek: Armağan, hediye. (ETG)

bileg: Armağan. (EUTS)

biliş: Bilme, biliş. (EUTS)

bilmek: Bilme, tanıma.(BT XX)

birgü: Armağan. (EUTS)

birgü: Verme.

-teki ayıg yavız tüş birgüsinge (AY 141/6)

biriktürmek: Biriktirme, birleştirme. (BT I. D 282)

biriş: Veriş, verme.

edig tavarıg alış biriş oğrınta (Maitri 61-25)

birışsiz: Verişsiz.

adın öçmek-l(e)r birle bir ikinti-ke alış-sız biriş-siz erür negül (Üİ 106a 3)

birmek: Verme.

buşı birmek .. men yime alku (Maitri 10-15)

boş bitig: Serbestlik, özgürlük belgesi. (EUTS)

boşuğ yarlık: Azat yarlığı. (EUTS)

boyunduruk: Boyunduruk. (ETG)

boyuntruğ: Boyunduruk. (EUTS)

böritig, böritmek: Temas.

öng ün yıd taııg börtmek-te ulatı-l(a)r-ning atı bolur (Üİ 118b 8)

börtmek: Temas.

tıtagda ötgürü börtmek belgölüg (Maitri 42-1)

buçuq: Kaybolmuş makbuz ve belgenin yerine verilen yenisi. (EUTS)

bütüt: İkmal, tekâmül. (ETG)

çam: Dava, itiraz. (EUTS)

çarım: Dava, iddia, itiraz. (EUTS)

çası: Leke sürme, çamur atma, iftira atma. (ETG)

çasut: İftira, leke, asılsız suç yükleme. (BT XX)

çasutlamak: İftira atmak. (BT XX)

çau: Havale. (EUTS)

çaviş: Yol, vasıta, tedbir, hile. (EUTS)

çewiş: Kandırma, usul. (ETG)

çın bitig: Gerçek, senet, sözleşme. (EUTS)

çiu: Yakalama, tutma. (EUTS)

çii: Yakalama, tutma = **çiu**. (EUTS)

çulvu: Küfür, kötü söz, sövgü.

-mış çulvu sözleşmiş erser :: üçünç (AY 148/13)

(AY 300/12)

çulwu: Küfür, iftira. (ETG)

çulbu: Küfür, hakaret. (İKP A. 14.)

çeβiş: Oyun, kurnazlık, hile, çare.

çeβiş ayu berge men ..(İKP LXXV. 2.)

emgetmek: Acı çekirme, eziyet verme.

-mek tokımak oyamak emgetmek- (AY 180/23)

(AY 434/11)

erig: 1- Öğüt, nasihat, tavsiye.

sartlarag edgü öt erigin ötlep [...] (DAS 429)

(DAS 4062)

(AY 118/22)

(AY 346/13)

2- Tavır, hareket, davranış, tarz.

arasıta belıñteg amrılımış er[igin dyanka] (DAS 2163)

(DAS 2605)

(DAS 4511)

(Maitri 4-29)

esengü bitig: Sıhhat mektubu, sağlık belgesi senedi. (EUTS)

esengüle-: Sıhhat dilemek, hatır sormak. (ETG)

eşidmek: İşitme, duyma.

-[lar] sakınur .. anı eşidmek üze yangın- (AY 72/18)

(AY 385/2)

(AY 413/8)

(AY 547/11)

eşidüt: İşitme. (ETG)

evirmek: Çevirme, evirme, yöneltme.

kutinga evirmek :: bo erür tört (AY 149/16)

(AY 686/1)

ğılınç: = **ķılınç:** Davranış, hareket. (EUTS)

ğuan: Suç, yazık, günah. (EUTS)

ħumaru (xumaru): Teselli, son öğüt, vasiyet, nasihat.

tı barça-qa xumaru* saβ (İKP LXXVI. 2.)

ıyınç: Tazyik, baskı. (EUTS)

igdeyü: Al, hile. (EUTS)

idiş bitig: Sözleşme türü. (EUTS)

igit: Yalan, hile. (ETG)

ikıt: Yalan, hile, dalavere. (EUTS)

ilinmemek: İlişmemek, yapışmamak, bağlanmamak.

-nung b(e)lgüke ilinmemek köngültin (AY 170/5)

(AY 217/5)

iliş: 1- İlişme, takma, yapışma.

-luk nızvanılığ ilişig üzgülük dyan bilge (AY 614/19)

2- Ruhi bağ. (ETG)

imermek: Çevrilmiş olma.

-ka imermek- -in orun- (Maitri 90-7)

inyana: < Skr. ināna: Bilgi. (ETG)

iryapat: < Skr. iryapatha: Davranış şeklidir. (BT XX)

isen: Sulh. (ETG)

istem: İstek, arzu, dilek. (EUTS)

itiglig: Şarta bağlı durum, şartlı durum.

ķılsar bolur negü mün ķadaķ munda söz-leser itiglig ķayu erser aķıĝ-lıĝ (Üİ 98b 3)

(Üİ 124a 17)

(Üİ 124b 1)

(Üİ 124b 2)

itigsiz: Şarta baĝlı olmayan durum, Őartsız durum.

söz-lemiş ol üç tip ikileyü artuķ-suz eksüksüz itigsiz tiptimiş-i (Üİ 100a 2)

(Üİ 100a 5)

(Üİ 101a 4)

(Üİ 115a 14)

iĝinç: 1- Kovalama, takip. (EUTS)

2- Zulüm, tazyik. (ETG)

ķaçma: Kaçma. (EUTS)

ķanmaķ: Kanma. (Maitri)

ķarınçlıĝ: Hakaret, aŝaĝılama.

yirinçlig karınçlıĝ kıltaçılar.. (Maitri 81-49)

ķarik: < Skr. kārīkā: Özlü ifade, açıklama.

ķarik erür ŝasdr. (AS 328)

(AS 1756)

(AS 3211)

(AS 3595)

ķarmapat: << Skr. karmāpatha: Davranış ve işin yolu, yönü, vasfi.

-ik tıltagınta on karmap(a)t (DAS 188)

(DAS 385)

(DAS 864)

(AY 21/10)

ķarmaput: << Skr. karmāpatha: Davranıř veya iřin yolu, yōnū, vasfi.

k(a)rmaputlarıĝ ertmekniĝ [mūnin kūzet]- (DAS 2991)

nama buday-a: < Skr. namaḥ buddhāya: Buda'ya sayĝı. (BTI. A 42)

nama sangay-a: < Skr. namaḥ sanghāya: Cemaate sayĝı. (BTI. A 42)

namo: << Skr. namaḥ: Eĝilme, sayĝı, tazim, hūrmet.

[ūlūř] tūkedi .. namo but [namo darm] (DAS 2994)

(DAS 2995)

(KİP 1)

(KİP 222)

namobut: < Skr. namo buddhāya: Buda'ya sayĝı. (ETG)

namosaĝ: < Skr. namaḥsangāya: Cemaate sayĝı. (ETG)

ni'kay-lıĝ: < Skr. nikāya + Tū. +lıĝ: Okullu, okuluna mensup.

söz-l(e)r sudur-āndiki ni'kay-lıĝ-l(a)r söz-l(e)r öng yomdaru aķıĝ-lıĝ (Üİ 97a 14)

(Üİ 97b 3)

(Üİ 98a 5)

(Üİ 110b 7)

nmau: < Skr. namo: Sayĝı. (EUTS)

nomlamaķ: Vaaz verme, öĝretme, aķıklama.

nomlamak erūr .. tarımad[uk] (AY 300a/46)

(AY 530/18)

nōkūr: Mensubiyet, mensup olma. (EUTS)

oĝr: Sebep, firsat. (EUTS)

oĝur: Sebep, firsat. (EUTS)

oĝurluĝ: Sebep.

... -iler üçün (oĝu)rluĝ nom (Maitri 23-30)

oĝsatıĝ: Kıyaslama, karşılaştırma.

mek-ning öngdüнки kinki tanuĝ-lamış-ı-ning uĝuř-ı oĝsatıĝ-ı (Üİ 114b 9)

(Üİ 118a 16)

oĝunç: Çaĝrı, davet, çaĝırma. (EUTS)

ortuĝluĝ: Ortaklık, akadaş. (EUTS)

orunçaĝ: Emanet. (EUTS)

oym: Oyun krş. **oyun.**

oym .. ötrü katun emigi tengizip (AY 632/17)

oyun: Oyun, şarkı, türkü krş. **oyun.**

-da tolu turup t(e)ņridem ır oyun (DAS 2975)

(DAS 3519)

(AY 101/20)

(AY 119/4)

öç: Kin, intikam.

ajuntakı öç kek özü[...]ıtı]tagınta br(a)hmadatê (DAS 1159)

(AY 102/14)

öĝdi: Alkış, methiye, övgü.

öĝdisin söz[...] (DAS 3044)

(Maitri 19-5)

öğdir: Mükafat, ödül, kıymet, değer.

türlüg öğdir ançu bar .. birök bütür- (DAS 1218)

(DAS 4285)

öğdü: Övgü, metih, sena, takdir. (EUTS)

öğretig: Talim, öğretim.

yavaz öğretig- -leriñe inçe (Maitri 65-23)

ögli: Düşünce, düşünme.

[ka kadaş yege]n tagay edgü ögli adaş (DAS 555)

(DAS 2173)

(DAS 2594)

(Maitri 59-9)

ögmek: Övme, sena.

... ol ögmekin alqu bizni öge (Maitri 23-20)

ögmüş: Övme, metih, sena. (EUTS)

öğretig: Talim, öğretme.

öğretigler (ü)çün tükel (Maitri 64-24)

(Maitri 70-34)

(AY 24/17)

(AY 161/8)

öğretig: Âdet, davranış tarzı.

-kinç tıtagınta Montag osu<g>lug ögre-tig (DAS 1170)

(DAS 3223)

öğretinmek: Alıştırma, öğrenme.

öğretinmekde ulatı amtı m(e)n olarning (AY 151/16)

(AY 213/18)

(AY 252/12)

(AY 252/14)

ögti: Methiye. (EUTS)

ökmek: < Skr. daurmanasya: Düşünme.

emgeklig ökmek belgölüg (Maitri 44a-8)

ölürgü: Öldürme. (EUTS)

ölüt: Öldürme, cinayet.

-üp ölüt ölmekdin tıdılır .. (DAS 82)

(DAS 184)

(DAS 313)

(U3h-C. 122)

ömek: Düşünme.

burhanig ömek tuşuşmak birle yaratılalım (BÖ 70)

ööç: Kin, intikam krş. **öç.**

ööç kek tutdaçı yagı yavlak ada- (AY 332/3)

öritmek: Yetiştirme, yükseltme.

teginmek bodı köngül öritmek (AY 25/20)

(AY 152/17)

(AY 229/12)

(AY 268/10)

ös: Üflemek.

ösmişi bu üç türlüg tıtağda (Maitri 41-55)

öt: Nasihat, öğüt.

sartlarag edgü öt erigin ötlep [...] (DAS 429)

(DAS 2768)

(Maitri 67-30)

(AY 136/5)

ötlemek: Öğüt verme, nasihat etme.

öritdürmeli ötleme buyan (AY 178/23)

(AY 179/14)

(AY 180/1)

(AY 181/9)

ötüg: Dilek, istek, rica.

m(e)n ötügümin tıjlayu y(a)rılıkazun kim (DAS 312)

(Maitri 16-24)

(AY 12/2)

(İKP XV. 5.)

ötünmek: Arz etme, bildirme, dileme, rica etme.

altun önglög y(a)ruklug nom erdinig ötünmek üze (AY 403/23)

(AY 473/13)

(AY 497/20)

(AY 512/19)

özirken-: Rica edilmek, geri çevrilmek. (ETG)

pirapti: < Skr. prāpti: Kazanma, her yere girme, her şeyi kazanma.

öçmek. bo piraptı bağ-tın öngi üdrülmek ermez neşegin (Üİ 108a 1)

(Üİ 110a 2)

(Üİ 123b 17)

(Üİ 124a 2)

punya: Hizmet. (EUTS)

sab: Söz.

Er terkleyü kelir. Edgü söz sab elti kelir tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 7)

saçmağ: Saçma, dağıtma, yayma.

meng saçmak aş birmekde ulatı (AY 169/10)

saçu: Lakap. (EUTS)

sadığ: Satış, ticaret. (EUTS)

sağdıç: Hesap. (EUTS)

sakınç: Düşünce, fikir.

[s]akınç turgurzun .. bo savıg ikileyü (DAS 1052)

(DAS 1157)

(Maitri 71-34)

(Maitri 79-39)

sakınğu: Düşünme.

... -i men tip sakınğu ... (Maitri 55-1)

saķış: Düşünce, endişe, kaygı. (EUTS)

sanlıg: Başkasına tabi.

olarka sanl(ı)g erür biz .. olarnı ut[g]alı (DAS 3596)

(ÇBH 112)

(ÇBH 130)

(ÇBH 154)

sanvar: < Skr. samvara (?): Özür, mazeret.

almış ç(a)hşap(u)dlıg sanvarta turmış (AY 169/4)

sapağ: Sıra, dizi.

ulağ sapağ nomuğ ƙaltı krtahst /-... (Maitri 46-3)

sapıg: Sıra, dizi. (Maitri)

satyopayaçan: << Skr. satyôpayācana: Tatmin etme, istekleri yerine getirme.

barayın neçök erser s(a)tyopayaçan (DAS 2935)

sav: Söz, sav, laf, kelam.

telim savları sakınçları turur .. (DAS 40)

(Maitri 20-23)

(Üİ 98a 8)

(UD 58)

savlğ: Sözlü, laflı.

odgurak yumşak [savl(1)g ertiler bo] (DAS 972)

(DAS 1568)

(Maitri 64-19)

(Maitri 69-6)

saw: Haber, söz. (EUTS)

sergü: Tahammül.

sawların* körüp sergüm teg** ermez. ötrü-ü (ÇBH 32)

sewüg: Sevgi, aşk. (ETG)

sezik: Şüphe. (ETG)

sığıt: Ağlama, matem.

yığıt sığıt kılı[p ölügü] (AY 5/1)

sığurmak: Sığdırma, toplama.

yitinç ödsüz kolusuz sığurmak (Maitri 32-1)

sınmak: Kırılma (?).

sınmakta ulatı emgekler- (Maitri 91-8)

söğüş: Küfür, sövme. (EUTS)

söküş: Sövme.

-güçiler ölürgüçiler .. söküş atış (Maitri 81-41)

söz: Söz, laf.

[...]YK sav söz[...] (DAS 1381)

(Maitri 72-49)

(AY 4/18)

(IB 7)

sözlegüçi: Söyleyen, söyleyici, bildiren, konuşan.

neteg osuglug sav sözlegüç[i ...] (DAS 1683)

(DAS 1747)

(AY 177/13)

(AY 361/22)

sözlügülüg: Söylenecek olan. (EUTS)

sözlekü: Söyleyiş. (ETG)

sözlemek: Söyleyiş.

-dın baturmadın açā yada söz-lemek (AY 149/7)

sözlemesik: Söylenen çirkin sözler. (EUTS)

sözlüg: Sözlü, konuşmalı.

-sin kadağ sözlü(g) yinçge uvşak (Maitri 58-2)

suğ: Not. (EUTS)

sukıg: Parmak teması.

(kılmış) (er)nek sukıgınça ödte (Maitri 16-18)

suvçı: Kılavuz.

suβçı kemiçi bar erser yeme (İKP XXII. 5.)

suwçı: Kılavuz. (ETG)

sü: < Çin. hsü: Önsöz.

ol antag südin berü köni kirtü (AY 499/14)

süñ: < Çin. sung: Refakat etme, dayanak.

(kuvr)aglarça süñ tayağ kılsar (Maitri 52-49)

süö: < Çin. xü: Önsöz.

süö sekiz (DAS 28)

süü: < Çin. hsü: Önsöz.

süüdin berü ulagı sapıgı üzülmez (AY 61/17)

(AY 280/7)

(AY 281/3)

(AY 283/23)

svayambar: << Skr. savayamvara: Eş seçme, eş için karar verme merasimi.

türlüg [svayam]bar yañı kün kılıp (DAS 1124)

(DAS 1136)

(DAS 1141)

şastır: < Skr. śāstra: Kural, emir, öğreti, tavsiye, güzel nasihat, din kitabı.

şastır bitiglerig bütürü bilmiş (AY 585/21)

(AY 588/2)

(AY 596/9)

(AY 673/16)

şastır: << Skr. śāstra: Kural, emir, öğreti, tavsiye, güzel nasihat, din kitabı.

-ları ol kör o[gl]ıma şast(i)rta inçe tēp (DAS 209)

(DAS 233)

(DAS 1789)

(DAS 2791)

uçuru: Talep etme. (EUTS)

uduğ: Tabi olma, uyrukluk. (EUTS)

uduğ: Hürmet, saygı.

[köñül éyin] tapag udug kılur erti ot (DAS 514)

(KİP 86)

(Maitri 97-29)

(AY 36/23)

uduğsağ: Davranma. (EUTS)

udunmağ: Uyma. (KİP B8)

uduzmağ: Yönelme, yönlendirme.

bahşı birle burhanlarını uduzmağına tuşuşup (BÖ 72)

uḡmaḡ: Anlama, bilme.

nomuḡunı uḡmaḡ bolzun ötrü (Maitri 65-14)

(BÖ 38)

(AY 23/12)

(AY 208/3)

uluḡ aḡ: Ziyafet, toy, şölen. (EUTS)

uran: Parola. (EUTS)

utlı: Karşılık, mükâfat.

kılınç küçinte tüş utlı bolmış (DAS 2499)

(Maitri 80-11)

(KİP 217)

(U3h-D. 56)

utmaḡ: Yenme, mağlup etme.

basa basa şakilaraḡ utmaḡ (Maitri 5-3)

(Maitri 69-1)

üt: Öğüt, nasihat. (EUTS)

varti: < Skr. vrtti: Yorum, tefsir.

öçmek-l(e)r-tin. yaraşı saḡınmış-ıngsız-l(a)r kergek varti üz-e yor-e (Üİ 106a 11)

(Üİ 118a 7)

viçarè: << Skr. vicara: Sapmak, yoldan çıkmak, dönmek, yoldan çıkmak.

şatap(a)rvè atl(i)g v(i)çarè [...] (DAS 3818)

vidya: < Skr. vidyā: Bilgi.

erdemin nomlayu vidyaḡ kılmışın eşidigli kuvraḡda sekiz (KİP 219)

vuçung: Bitig'le birlikte kullanıldığında kaybolan belge yerine yeniden verilen alındı, senet anlamı verir. (EUTS)

widis: Öğretme, ders verme, talim. (ETG)

2.8.13. Kimlik, Ad, Unvan

addıg: Adlı = krş. atlıg. (EUTS)

at öñ: = Skr. nāmā-rūpa: 'isim ve şekil', Türkçede ise 'isim ve renk'. (EUTS)

at: Ad, isim, unvan.

erür .. men amtı sizinge azkıya nomlayın atın eşidser (KİP 180)

(DAS 317)

(AY 264/19)

(UD 203)

atlıg: Denen, diye adlandırılan, isimli, unvanlı, şöhretli, unvan sahibi.

yme tıltağ atlıg basuççı atkağ atl(1)g basuççı. erksinm-e atl(1)g (Üİ 118b 16)

(DAS 58)

(AY 3/14)

(KİP 137)

atsız: Adsız, isimsiz.

bolmaguluk kayu atsız b(e)lgüsüz nom (AY 374/9)

(AY 374/26)

(AY 377/9)

bişbalıklıg: Beşbalık şehrinden olan.

bişbalıklıg şingkoşelitutung (AY 343/10)

(AY 674/4)

(AY e1/11)

(AY e2/6)

burua ğuru: < Skr. purvaguru: Bir isim ya da unvan. (ETG)

çaitso: < çaitso (?): 10 hikâyenin neden yazıldığını belirten bir kollofonda hikâyeyi okuyan kişinin adı ve unvanı.

[yañıka] kulutı çaitso tut(u)ñ (DAS 1751)

çij: 1644-1911 yılları arasında devlet idaresini elinde bulunduran Mançu sülalesinin unvanı. (EUTS)

çkravrt: Dünya hükümdarı.

(çk)rvrt êlig kan men bol- (Maitri 45-6)

(Maitri 47-12)

(Maitri 109-35)

çkrvirt: < Skr. cakravartin: Dünya hükümdarı.

çkrvirt êlig kanta ulatı (Maitri 35-14)

(Maitri 35-30)

(Maitri 38-39)

çor: Türklerde bir unvan.

(ina)llar çorlar evlerin (Maitri 7-54)

(İKP XLIV. ext.)

(İKP XLVI. ext.)

elig: Kral, hükümdar. (BT XX)

ellig, elleg: Hünkâr, kral, devlet başkanı, hükümdar.

ol ödün maxarıt elleg* edgü (İKP IV. 2.)

(İKP VI. 1.)

(İKP XII. 1.)

(İKP XV. 4.)

hatun: Hatun, kraliçe = **katun**.

orunta saji hatun teg badra kız yoriyu (DAS 1146)

(DAS 1168)

(DAS 2372)

(DAS 4357)

il: Hükümdar, han, hakan.

evrilteçi bolur .. birök il kan (AY 194/13)

(AY 251/3)

(AY 401/12)

(AY 409/13)

katun: Hatun, hükümdar eşi.

Kamış āra kalmış. Tengri unamaduk. Abınçu katun bolzun tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 38)

uluğ athıg: Adlı, sanlı kimse. (EUTS)

uluğ ilig: Büyük hükümdar. (EUTS)

2.8.14. Ün, Şan, Şöhret; Saygınlık

ad: Ün, şan, şöhret. (EUTS)

adhıg: Adlı, şöhretli, ünlü. (EUTS)

ağırlıg: Şerefli, saygın, saygıdeğer, kıymetli.

alku iligler kanlar arasında ağırlık (AY 403/12)

(İKP XXIX. 3.)

at yol: Ün, şan, şöhret. (EUTS)

ünlüg: Ünlü, lakaplı.

atl(1)g arıg y(a)rukluğ ünlüg t(e)ngri (AY 143/7)

2.8.15. İş, Hizmet

al çeviş: Yol yordam, yöntem.

atım edrem al çeviş bilig ayu birgey (AY 193/22)

al: Çare, yol, metod.

adruk al altağ tarğardaçı alku niz-vani-l(a)rıg tip (Üİ 100a 15)

(Üİ 100b 1)

(Üİ 100b 4)

alban: Hizmetle ödenen bir vergi adı. (EUTS)

altağ: Hile, yol, metod.

adruk al altağ tarğardaçı alku niz-vani-l(a)rıg tip (Üİ 100a 15)

(Üİ 100 b 1)

(Üİ 100b 4)

basutçı: Yardımcı, koruyucu.

bolğuçika basutçı bolsar (Maitri 27-9)

(Maitri 41-42)

(DAS 2204)

çeviş: Usul, çare.

çevişi neteg erki .. tengri burқан інçe tip yarlıқadı alқınçsız (KİP 100)

(KİP 169)

(KİP 187)

(AY 193/22)

ış: İş. (ETG)

kazğanç: Kazanç.

Çıgany er oğlı kazgançka barmış. Yolu yaramış. Ögire sebinü kelir tir. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 30)

(İKP XIII. 1.)

(KİP 77)

(KİP 188)

oruk: Yol, çare, imkan.

-lar .. kirtü nom tözlüg yolug oruk- (AY 160/2)

(AY 496/10)

(AY 653/4)

osoh: Tarz, yol. (ETG)

osuğ: Tarz.

-in körüp belinleyü ögsüz osuğ-luğ bolup (U3h-C. 137)

punya: Hizmet. (EUTS)

2.8.16. Zenginlik, Yoksulluk

aç: Aç.

ol aç barş yme enüklep yeti kün ertmiş erti. (ABH 113)

(DAS 1822)

(AY 89/21)

(AY 210/3)

amanç: Zengin krş. **emrenç.** (KİP A126)

baramlıg: Zengin, varlıklı. (ETG)

barım: Zenginlik, mal, mülk, servet.

bar(ı)mka bolup, azu muşumuz (H 238)

(DAS 73)

(AY 525/21)

(İKP VII. 9)

barımlıg: Zengin, varlıklı.

ç(a)mbudiv(i)p yêrtinçüde bay barım-lıg (DAS 3104)

(SY 2-7)

(AY 121/16)

(Maitri 3-20)

barqlıg: Evi barkı olan, varlıklı.

[...]LY barklıg hariçandrè [...] (DAS 1923)

(DAS 2193)

(BT XX)

bay: Zengin, varlıklı.

ç(a)mbudiv(i)p yêrtinçüde bay barım- (DAS 3104)

(AY 196/18)

(İKP XIV. 1.)

(IB 27)

bayagut: Zengin kimse, zengin tüccar.

ta vişaki bayagut ayıtdı darmadini şmnanç-ka inçe (Üİ 113a 9)

(AY 259/22)

(DAS 966)

(DAS 4585)

bayakut: Zengin, varlıklı. (EUTS)

çıgany: Yoksul.

Çıgany er oğlu kazgançka barmış. Yolu yaramış. Ögire sebinü kelir tir. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 30)

çıgay: Fakir, yoksul.

sênite tağı yoğ çıgay ınça erü(r-) (Maitri 10-37)

(Maitri 85-25)

çigai: Fakir, yoksul. (UI4. C 47)

edlig: Varlıklı, zengin, malı mülkü çok olan.

ajun ajunta üküş edlig tavar- (AY 141/15)

(AY 360/22)

(AY 577/18)

edliksiz: Yoksul, değeri olmayan.

neçe neçe yirüdi artadı neng yme edlik-siz (AY 612/1)

emrenç: < Skr. şreşthi: Zengin.

körkin körtgürü nomlayur kutgarur .. birük uluğ emrençler (KİP 124)

(KİP 126)

evlig: Evli barklı, evi olan, varlıklı.

[...]P anı için evlig barkl(ı)g örtlüg (DAS 2193)

ınka: Yersiz yurtsuz.

sênite taķı yoķ ıgıay ınka erü(r-) (Maitri 10-37)

kötişvr: < Skr. kotişvara: Zengin.

sansız öküş kötişvr bayagüt- (Maitri 3-21)

sudani: < Skr. sudhana: Zengin.

İNÇE k(a)ltı sudani teg erinmeksizin (BÖ 57)

(Maitri 52-15)

(Maitri 52-23)

(Maitri 52-36)

tavarlıg: Zengin, varlıklı, mal mülk sahibi.

[ö]z barımda ulatı ed tavarlıg (AY 26/14)

(AY 141/15)

(AY 360/23)

(AY 577/19)

uluğ bay: Zengin. (EUTS)

yoķ ıgıay: Yoksul, fakir. (EUTS)

2.8.17. Tutsaklık

bök: Zindan. (EUTS)

hul: Kul, köle. (EUTS)

İNÇÜ: Köle. (EUTS)

ķara baş: Kķle, karavaş, cariye. (EUTS)

ķnlık: Hapishane, ceza evi.

yuzakşuzun yana yokıla kelip ķnlıkta kirip ba- (KİP 37)

(Maitri 11-5)

(İKP LXIII. 4.)

ķıynlık: Hapishane. (ETG)

ķul: Kul, kķle, tutsak

ķulut: Tutsak, kķle. (BT XX)

ķrayan: < Toh. A paryam, < Skr. paryana: Hūcre, ķilehane.

lin prayan itge(y) ... (Maitri 109-28)

ķoyun savınķı: Rehin. (EUTS)

tutug: Rehin.

Oyma er oĝlanın kisisin tutug urupan oř iķ oygalı barmış. Oĝlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boř kony utmiş. Oĝlı yutuzı kop ķgırer tir. Anķa bilingler: Edgū ol. (IB 29)

2.8.18. Mūlkiyet

ķavřın: Varis, mirasķı. (EUTS)

ıya: Sahip.

erti .. ıya taya tavrana .. yakın kelip (AY 637/22)

ia: Bey, sahip, idi. (ETG)

ie: Sahip. (EUTS)

idi: Sahip.

Semiz at agzı katıĝ boltı. İdisi umaz tir. Anķa bilingler: Yablak ol. (IB 65)

idisiz: Sahipsiz, sahibi bilinmeyen. (BT XX)

ige: Sahip, bey. (EUTS)

inçü: Devlete ait topraklar. (EUTS)

itig: Tesis, kurum, yapı. (EUTS)

ie: Sahip. (EUTS)

iyesiz: Sahipsiz.

bilmiş k(e)rgek bo et'özüg .. iye-siz (AY 364/2)

(AY 368/23)

2.8.19. Avcılık

ab: Av.

Kanlık süsi abka ünmiş. Sagır içre elik kiyik kirmiş. Eligin tutmuş. Kara kamag süsi ögirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 63)

(IB 12)

av: Av.

ınaru meniñ uluşumda bęcın avka barmañ- (DAS 4070)

aw: Av. (ETG)

eñ: Av, yiyecek.

Bars kiyik engke mengke barmış. Engin mengin bulmuş. Bulupan uyasıngaru ögire sebinü kelir tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 31)

meñ: Av, yiyecek.

Bars kiyik engke mengke barmış. Engin mengin bulmuş. Bulupan uyasıngaru ögire sebinü kelir tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 31)

sağır: Av yeri, av alanı, avlak.

Kanlık süsi abka ünmiş. Sagır içre elik kiyik kirmiş. Eligin tutmuş. Kara kamag süsi ögirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 63)

2.8.20. Tarım

abra: Arpa. (EUTS)

arpa: Arpa.

evininçe vrhar itser arpa (Maitri 104-27)

ataz: Sulama kanalı.

etözlüg kayusu ataz etözlüg (Maitri 73-51)

bağ borluq: Üzüm bağı. (EUTS)

bağ: Bağ, bahçe. (EUTS)

batatu: Pamuk. (EUTS)

borluq: Bağ, meyve bahçesi.

yérin suvın bağı borluqın (Maitri 69-13)

(İKP LXXIII. 3.)

(İKP LXXIX. 2.)

borluqçı: Bağcı, bahçıvan.

qadını qan borluqçısı tegin- (İKP LXXII. 5.)

(İKP LXXIV. 7.)

(İKP LXXVIII. 7.)

(İKP LXXIX. 2.)

bosu: Fasulye. (EUTS)

buğday: Buğday. (ETG)

bukarsı: Bağ. (ETG)

buķursı: Saban.

Eki öküzüg bir bukursıka kölmiş. Kamşayu umatın turur tir. Ança biling: Yablak ol.
(IB 25)

bulak: Kaynak, pınar, çeşme, kanal. (ETG)

çu: Ekin yeri, ekin tarlası, arazisi. (EUTS)

çuğ: Bahçe, bağ. (EUTS)

ebin: Tane, tohum. (EUTS)

ekin: Ekin. (ETG)

ı: Hububat.

ım tarıgım asılsun .. edim tavarım (AY 519/1)

(UD 51)

(HTB 1698)

(Maitri 12-7)

ı tarıg: Nebat, ekin, bitki. (EUTS)

ķalınlık: Bağ (?).

ķalınlıkların borlukların sög- (Maitri 73-41)

ķıra: Tarla, ekin yeri. (EUTS)

lu: < Çin. lung: Değirmen.

-ların luların künçit ikşu kam(ış) (Maitri 82-18)

orğak: Orak.

... ş/delig orğaklar içinte sokar- (Maitri 82-47)

(Maitri 83-41)

sapan: Saban.

-tlüg yalınılıg sapanın tilimizni sapan- (Maitri 66-16)

tana: Tohum, tane, susam.

...-ğlıg yipin tana tokıp (Maitri 86-15)

taraglağ: Tarla.

(Maitri 73-40)

(Maitri 109-6)

(Maitri 109-7)

tarıg: Ekin.

Boz bulit yorıdı, bodun üze yagdı. Kara bulit yorıdı, kamag üze yagdı. Tarıg bişdi;
yāş ot ündi; yılmıkı kişike edgü boltı tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 53)

(İKP I. 6.)

(Maitri 4-16)

(Maitri 12-7)

tarlağ: Tarla. (EUTS)

tezek: Tezek, kuş pisliğı. Oglan kekük tezekin bultı. Çekik, eting kutlug bolzun tir.
Ança bilingler: Edgü ol. (IB 23)

uruğ: Tohum.

kıçmuk ot yem sanınça nara uruğı teg (DAS 4467)

(Maitri 19-43)

2.8.21. Evlilik

tol: Dul. (EUTS)

tul: Dul. (EUTS)

2.8.22. Cenaze

ölüm: Ölüm.

Tengrilig kurtga yurtta kalmış. Yaglıg kamıç bulupan yagayu tirilmiş, ölümde ozmiş tir. Ança bilingler: (IB 13)

(IB 17)

(IB 49)

sıgıt: Ağlama, matem.

yıgıt sıgıt kılı[p ölügüg] (AY 5/1)

sıgıtçı: Cenaze alayı. (ETG)

sın: < Çin. ts'in: Türbe.

[a]nta ötrü [a]dın [bir] sın suburgan (DAS 57)

(DAS 62)

(DAS 2082)

(DAS 2084)

sin: < Çin. ts'in: Türbe. (ETG)

suburğan: Tapınak, türbe, mezar.

[a]nta ötrü [a]dın [bir] sın suburgan (DAS 57)

(DAS 69)

(DAS 2082)

(DAS 2084)

şarırlıg: Cenazeye ait.

-lerinte şarırlıg süngüklerin yiti (AY 176/15)

(AY 535/7)

(AY 535/8)

şitavan: << Skr. şitavana: Şehitlik, mezarlık.

[...] T[...] şitavan [su]burganka èltip (DAS 2369)

tütsüg: Cenaze törenlerinde de kullanılan tütsü.

tütsüg tam- -turup /// ... (Maitri 92-6)

tütsüglüg: Tütsülü.

yıdın tuydukumuzda ol tütsüg-lüg (AY 424/18)

tütsüglük: Buhur kabı, buhurdan, tütsülük.

tütsüglük tutup eviniñ (Maitri 94/5)

(AY 440c/17)

tütsüklük: Buhur kabı, tütsülük. (ETG)

2.8.23. Kıtlık

azlık: Azlık, kâfi gelmeme. (EUTS)

yok yudun: Kıtlık. (Man)

2.8.24. Yasa, Töre

ađganġu tözü: Ayıklama töresi, temyiz töresi. (EUTS)

boqsut: Kural, kaide, nizam. (EUTS)

boqsut: Kural, kaide, nizam. (EUTS)

idig nom: Uydurma kanun. (Huas)

kigürsük törü: Sunma yasası, kanunu. (EUTS)

nom: < Soğd. nwm, < E. Yun. nomos: Din, dini kaide, vecibe, öğreti.

SWZ köñülin uzatı nom[...] (DAS 878)

(AY 2/8)

(UD 450)

(KİP 158)

suy: Suç. (EUTS)

şastir: << Skr. śāstra: Kural, emir, öğreti, tavsiye, güzel nasihat.

-ları ol kör o[gl]ıma şast(i)rta inçe tēp (DAS 209)

(DAS 233)

(DAS 1789)

(DAS 2791)

şaştır: < Skr. śāstra: Kural, emir, öğreti, tavsiye, güzel nasihat.

şaştir bitiglerig bütürü bilmiş (AY 585/21)

(AY 588/2)

(AY 596/9)

(AY 673/16)

toğu: Kanun, düzen, nizam. (EUTS)

törö: < Skr. dharma: Yasa, kanun. (BT XX)

törü: Yasa, töre, kanun, akide.

edgü törülerke çıgay .. y[av]g[a]n köñül- (DAS 241)

(DAS 1086)

(Üİ 124b 14)

(AY 133/15)

uzik bitig: Mukaddes yazı. (EUTS)

uzik nom: Mukaddes kanun. (EUTS)

vine: < Skr. vinaya: Rahiplere mahsus tüzük. (EUTS)

wap: < Çin. fa, < Skr. dharmā: Kanun, kaide. (ETG)

yasa: Yasa, kanun. (EUTS)

yaşak: Kanun, yasa. (EUTS)

2.8.25. Ceza, Yaptırım

astar: Suç. (H)

ağan: Ceza, hüküm giyme, cezaya çarpma. (EUTS)

2.8.26. Kozmogoni, Din, İnanç

abıdarım: < Skr. abhidharma: Vasubandhu'nun Burkancılık ile ilgili eserinin adı.

k(a)ltı bo sudur ağılık ol :: <bo vınyay ağılık ol..> bo abıdarım (AY 270/21)

(AY 275/9)

(AY 279/4)

abıdarım: < Skr. abhidharma: Vasubandhu'nun Burkancılık ile ilgili eserinin adı.

ğaltı abıdarım-ta söz-lemiş ol inçe tip. kayu tınl(ı)ğ- (Üİ 106b 3)

abişik: < Toh. abhisek < Skr. abhiseka: Takdis etme, kutsama.

-nıñ abişik kılmaklağ yañı-ı (Maitri 8-56)

açita: < Skr. ajita: Göksel - ilahî mızıkacı.

açita ulatı teñridem oynıçılar (Maitri 89-4)

adıştıt: Kader, kutsama. (EUTS)

adışıtıt: < Skr. adhişıthita: Kader, mukadderat, alinyazısı.

çımpal atl(1)g yimişlikde .. adışıtıt (AY 32/10)

(AY 685/19)

adışıtıt: < Toh. adhisthita – adhistt: Kader, kutsama. (EUTS)

adışıtıt: < Toh. adhişıthit. < Skr. adhişıthita: Kader, kutsama.

bahşı meniņ etözümin adışıtıt kılzun (BÖ 28)

(BÖ 32)

(BÖ 36)

(Maitri 103-3)

Ağnikışı: < skr. Agnikeşa: şeytanlardan birinin adı.

atlg . ikinti agnikışı atlg . biz y//gü (ÇBH 111)

alkış: Kutsama, hayır dua.

-inga alkış birü y(a)rılıkap inçe tip t(e)ngrişi burkan manga burkan kut- (AY 186/23)

(AY 189/14)

(H 244)

(H 254)

Alp Süñüř: < Skr. Vyāghra: Bir ilah yahut şeytan adıdır. (EUTS)

Amanzi: Bir şeytan adı. (EUTS)

Amıta-Ayuşi: < Skr. amitayus: Bir burkan adı. (EUTS)

anagam: < Skr. anāgāmin: Kutsal olmanın 4 aşamasından biri olan öldükten sonra yeniden doğmama.

-gam anagam arhant pr(a)tikabut tözkerinç(i)z (DAS 4469)

(AY 144/6)

Anand, Anant, Ananda: Toh. A ānant < Soğ. ānand < Skr. ānanda. Sonsuz, ölümsüz, Tanrı Vishnu.

tözün ananta .. batırımın sunçuk- (DAS 2465)

(DAS 4609)

anantraş, anantaraş: < Toh. B anantrās < Skr. ānantarya. Doğrudan doğruya işlenen, ölümcül günah.

barkdın ün[üp] anantraş ayıg (DAS 469)

(DAS 471)

(DAS 483)

(AY 505/7)

anantraşêkê: Günahkâr.

[ana]ntr(a)şêkê toyın karaja ton kedip temasavan (DAS 493)

(DAS 517)

(DAS 533)

(DAS 536)

anantris, anantris, antiris: < Skr. Anantarya: Günah.

(türlüg) anantris atlıg (Maitri 57-27)

anapana, antiris: < Skr. anapana: Ruh.

yirde inip aşup anapana (Maitri 27-19)

anbitik: Alınyazısı, kader, mukadderat, sonuç. (EUTS)

Ançulayuma: Kalmuş'la birlikte: Buda adı. (EUTS)

Anımışa: < Skr. animişā: Bir tanrı kızı adı.

kızlar erürler .. anımışa muk- (UD 217)

anoşagan: Ölümsüzler, ebedi yaşayanlar. (ETG)

Aparaçıtı, Aparaçitè: < Skr. aparājita: Bir şeytan adı.

-ta .. sankaş balıkda aparaçıtı .. (UD 548)

(DAS 2506)

aranyadan, aranyadana, aryadan: < Skr. āraṇyadhānī: Manastır.

şariputrè arhant ol ok ar(a)nyadana orun- (DAS 3439)

(AY 525/1)

(AY 528/6)

(AY 606/6)

Arası: < Skr. ? : Bir şeytan adı.

pañçapap uluşda arası yek .. (UD 556)

aravadana: Manastır krş. arayadana. (EUTS)

arayadana: Manastır. (EUTS)

ardaçı: Erecek olan. (EUTS)

arhant: < Skr. arhant/arhat: Nirvâna'yı realize etmiş ve yeniden doğuşlardan kurtulmuş kişi, aziz, ermiş.

kiçig yigit arhant toyır [bar erti] (DAS 525)

(DAS 2735)

(AY 34b/12)

(Üİ 125a 9)

arığ dintar: Gerçek din hadimi. (EUTS)

arjı: < Skr. rşi: Ermiş, aziz, evliya.

arjılar iligin :: eşidgeli bolur- (AY 98/21)

(AY 370/18)

(AY 436/12)

(DAS 253)

arkon: Karanlığın bir kuvveti. (ETG)

Arpı: < Skr. ?: Bir şeytan adı.

arpı mananıkı vayraçanı kama- (UD 591)

arşi: < Sogd. rizai < Skr. rsi: Evliya. (ETG)

Arviğ tenri: Tanrılardan birinin adıdır. (EUTS)

arviş: Sihir, efsun.

singürteçi arviş küçin vıtar adasın (AY 475/9)

(UD 268)

(BÖ 82)

arvişçi: Büyücü, sihirbaz.

-tidi (.) arvişçılar** begi tüz-ün kamrakkti-a. (ÇBH 230)

(DAS 3714)

arwiş: Sihir, büyük efsun. (EUTS)

arwişçi: Büyücü, efsuncu, sihirbaz. (EUTS)

arzi: < Sogd. rz'y, < Skr. rsi: Evliya.

arzi ... (Maitri 103-43)

arzi: < Sogd. rizai, < Skr. rsi: Evliya, münzevi. (ETG)

asanwar: < Skr. asamvarika: Günah. (EUTS)

asravağ: Bir günah adıdır. (EUTS)

astar: Günah, suç. (H)

astup: < Skr. stūpa, stupa. Bir azizin ölümünden sonra geriye kalan eşyalarının saklandığı yer, sandık.

[itiglig] idiz astuplar turgurup (AY 81/7)

(AY 176/17)

(AY 535/9)

asur: < Skr. asura: Cin.

birük tengriler yekler lular gantarlar gintirviler Asurlar talım kara kuşlar (KIP 142)

asuri: < Skr. asura: Cin.

[üç yavlak] yolta togmışlarig .. asurida (AY 348/12)

(AY 400/19)

(UD 678)

(UD 683)

asuri: < Skr. asura: Cin. (ETG)

Atavakı, Atavakê: < Skr. ātavaka: Bir şeytan adı.

yek atavakı yal(a)ñuklarnıñ (UD 597)

(DAS 2419)

(DAS 2549)

(DAS 2606)

Avatı: < Skr. ? : Bir şeytan adı.

avatı yek katı y(e)me .. upakadı (UD 575)

(UD 584)

aviş: Büyü, sihir.

kutın bultaçı boltı (.) kımıg* köñüllüg aviş*- (ÇBH 268)

(DAS 3753)

Aviş, Aviş: << Skr. avīci: Bir cehennem adı.

aviş tam[u]ka tartıp  lt  bartı .. [o] (DAS 350)

(DAS 366)

(AY 99/14)

(AY 133/16)

Aviş: < Toh. aviş < Skr. avīci: En aşağı cehennemini adı. (ETG)

Ay: Maniheizm'de Ay tanrı.

k n ay t(e)ņri ol, beş (H 46)

(H 152)

(H 218)

(H 299)

ayığ kılınç: G nah, k t  hareket.

 k ş tnl(1)glarığ ayığ kılınçlığ kkir (AY 132/21)

ayığ: Nezir, adak. (ETG)

ayna: şeytan. (EUTS)

babakir: Hayat, k inat. (EUTS)

baça: G nah, bozukluk. (EUTS)

baçağ: Oruç.

sekiz t z n baağ çahşap(u)d- (AY 524/12)

(Maitri 99-22)

baağ. Oruç.

yaņ(1)lu baağ baad(1)m(1)z (H 176)

(H 285)

(H 294)

(H 295)

Badar: < Skr. vaği (?): Bir şeytan adı.

badar manır manıçarı paranadı (UD 593)

bağrağú: Sadaka, dilenme.

bagrağú kılınçın tapsız teşsiz (Maitri 73-62)

Baradıvaçı: < Skr. bharadvāja: Bir şeytan adı.

praçapatı baradıvaçı ışanı çandanı (UD 590)

Bavagèr: < Skr. bhavāgra: Varlığın ve evrenin en yüksek noktası, bir cennet adı.

[bav]ag(è)r altın aviş tamu katakè (DAS 4314)

Bayagir: Varlığın ve evrenin en yüksek noktası, bir cennet adı krş. **bavagèr.** (EUTS)

bodıpakşık: < Skr. bodhipakşika: Budalık için aşılması gereken 37 unsur.

törlüg bodıpakşık atl(1)g tuyenmak (AY 197/15)

bodısataı: < Skr. bodhisattva: Buddha düzeyine erişmesine yalnızca bir basamak kalan Buddhacı aziz.

somakıtu bodıs(a)t(a)v başın sekiz bölük (AY 25/12)

(AY 30/18)

(AY 93/18)

(AY 201/13)

bodısağat: “Özü eksiksiz bilgiye dayalı” anlamındaki Skr. bodhisattva’nın karşılığı: Buddha düzeyine erişmesine yalnızca bir basamak kalan Buddhacı aziz.

tep tedi ol ödün bodısağat tegin (İKP XVIII. 7.)

(İKP XLV. 5.)

(İKP XLVII. 4.)

(İKP XLVIII. 7.)

bodimant: < Skr. bodhimanda: Tenvir tahtı. (ETG)

bodisawat: Buddha düzeyine erişmesine yalnızca bir basamak kalan Buddhacı aziz.
(ETG)

bögteçi: Hayırlı işler işleyen. (Huas)

bögteg: Hayırlı iş. (Huas)

bökteg: İyi amel.

atlıg buyan bökteg kılmağnıñ (Maitri 25-3)

(Maitri 95-10)

brahmakayık: < Skr. Brahmakāyika: Bir tanrılar diyarı adı.

brahmakayık atl(1)g azrua kuvragı (AY 142/22)

brahmapurohıt: < Skr. Brahmapurohita: Bir tanrılar diyarı adı.

t(e)ngri yirinte brahmapurohıt atl(1)g (AY 142-23)

brışti: Melek. (ETG)

berışti: Melek. (EUTS)

bud: < Skr. Buddha: Buda. (EUTS)

Bumı: < Skr. bhūma: Bir şeytan komutanının adı.

-ıg küzetürler .. bumı subumı {y} (UD 478)

burhan: 1- Buda.

burhan asankélıg yolta bodis(a)t(a)vlar (DAS 380)

(DAS 391)

(DAS 548)

(DAS 868)

2- Peygamber.

t(e)ḡri yalavaçı burhan (H 107)

(H 186)

(ÇBH 263)

(ÇBH 271)

burḡanlıġ: Kutsal, ilahi, mukaddes.

yirtincü yirsuvda burḡan lıġ küntḡri (ÇBH 280)

(DAS 1979)

(DAS 2054)

(DAS 2209)

burḡan: < Skr. buddha: Buda.

-si burkan bo dar(a)nı üz[e] (UD 127)

(Üİ 101b 4)

(AY 21/21)

(KİP 168)

burua: Fal, kehanet.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşıd[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

busat: < Sogd. Bosanti, < Skr Uposatha: Oruç adıdır. (EUTS)

busı: Sadaka, kurbanlık. (EUTS)

buşı: Çin. bù shī: Sadaka, başış.

-gunlarka isig öz buşı bérzün (DAS 309)

(DAS 1511)

(AY 21/19)

(AY 22/1)

buşı: 1- < Çin. pu-shi: Sadaka, 6 veya 10 erdemden biri. (ETG)

2- Çin. pu-shi: Sadaka. (ETG)

but: < Skr. buddha: Burkan.

(namo but) . . namo dr̄m . . namo sang (KİP 1)

(KİP 222)

buti: < Skr. bhūta: Cin, peri, umacı. (EUTS)

buyan: < Skr. puṇya: İyi davranış, sevap, iyilik, mutluluk.

istimi kılmış k[a]zganmış buyan edgü (DAS 43)

(HTB 1467)

(UD 41)

(AY 114/21)

buzad: Oruç adıdır. (EUTS)

bügü: Tabiatüstü (kudret), büyü, doğaüstü güç.

kirmegey tip. . kuanşı im puzar bügü biligin alķunı körür (KİP 207)

(AY 159/11)

(AY 166/15)

(Maitri 101-21)

bügülenmek: Dindarlık, inanç, itikat, gizemli güç.

bügülenmek edremke tıdıgsız (AY 186/1)

çaḥşapat: Buyruk, emir, dinî talimat.

ç(a)hşap(a)t tutdukumuzda bk(e)rü (H 230)

(H 312)

(H 358)

(H 368)

çahşapudlîğ: < Soğ. çihşāpad, < Skr. śikṣāpada + Türk. +lXg. : Öğreti ve on yasak ile ilgili olan.

arığ küzetgeli taplayu tegintim .. kayu ç(a)hşap(u)t- (DAS 2658)

(DAS 2660)

(DAS 3985)

çaidan: Tapınak, mabet, ibadetgâh. (EUTS)

Çaçaladabı: < Skr. ? : Bir şeytan kumandanının adı.

çakaladabı .. ulug çoğlug yalın- (UD 339)

Çanarşabı: < Skr. janarṣabha: Bir şeytan adı.

ötrü ol üdün ogulum çanarşabı (AY 441/8)

(AY 441/19)

(AY 442/8)

Çandanı: < Skr. candana: Bir şeytan adı.

lank balıkda çandanı yek .. tarta- (UD 549)

(UD 590)

Çandaru: < Skr. candana: Bir şeytan adı.

agaru agar .. çandaru kızıl çından .. (AY 476/4)

Çatadırı: < Skr. jaṭādhara: Bir şeytan adı.

uluşda .. avkan uluşda <[::]> çatadırı [(::)] (UD 571)

çatık: < Skr. jātaka krş. **çetik.**

-takı çatık kılmışların nomlayı (AY 271/11)

(AY 275/22)

çatik: < Toh. A jātak, < Skr. jātaka: Özellikle bodhisattvaların daha önceki doğumlarındaki tecrübeleri; Buda'nın bir önceki doğum hikâyesi.

sutasomé élig begniç çatik (DAS 1349)

(DAS 2057)

(DAS 2064)

(DAS 4089)

çatuşkoṭi: < Skr. catuṣkoṭi: Dört alternatif önermeden oluşan set.

nom-ta bululğuluğ bolmış öçmekig çatuşkoṭi tört padak kılmış (Üİ 122b 15)

(Üİ 123a 5)

Çayantı: < Skr. jayantī: Bir tanrı kızı adı.

[ler] çayantı vıça (UD 148)

çaydan: < Çin. zhaitan: Dinî tören ya da oruç için kullanılan salon; Bema Töreni.

erti yme çaydanta y(i)mki (H 313)

(H 322)

çetik: < Skr. jātaka krş. **çatık:** Özellikle bodhisattvaların daha önceki doğumlarındaki tecrübeleri; Buda'nın bir önceki doğum hikâyesi.

bolmak emgekdin .. ol çetikig kıltuk- (AY 630/14)

(AY 644/6)

çından: < Skr. candana: Bir şeytan adı.

agaru agar .. çandaru kızıl çından .. (AY 476/4)

(AY 525/2)

(AY 640/1)

Çıtrıçırı: < Skr. citrasena (?) : Bir şeytan adı.

iligi çanarşabı .. çıtrıçırı (UD 598)

çi: < Çin. chi: 12 Kien-çuman'dan 6.sı. (ETG)

çintek: Manastır.

birser vrhar çintek itip buşı (Maitri 52-43)

çintemeni (çintamani?): < Skr. cintāmaṇi: Düşünce mücevheri.

çintemeni erdini bulsar bar kim (İKP XXI. 3.)

(İKP XXXV. 1.)

(İKP L. 8.)

(İKP LI. 3.)

çip: < Çin. chi: 12 Kien-çuman'dan 6.sı. (ETG)

çitavan: < Skr. Jetavana: Manastır adı.

çitavan saṅramta ... (Maitri 20-16)

çitawan: < Skr. jetavana: Bir ormancık, daha sonra manastır adı. (ETG)

çitrasini: Semavi mızıkacı.

timburi paṅçaşiki çitrasini nata (Maitri 89-3)

Çitraviri: Hint mitolojisinde İndra ilahın oğlunun öz adıdır.

oḳ ḳormuz-ta tṛri-niḡ çitraviri* atlg (ÇBH 241)

dakşan: < Skr. dakṣiṇā: Hayır dua.

[..... ü]skinte dakşan alkış (UD 32)

(UD 273)

(UD 458)

Danadati: < dhanadatti: Bir şeytan kumandanının adı.

danıkı danadati y(e)me mıçuka- (UD 236)

Danıkı: < Skr. dhañika: Bir şeytan kumandanının adı.

danıkı danadati y(e)me mıçuka- (UD 236)

darani: < Skr. dhāranī: Dua.

[-çe satıgçı]larka dar(a)nı nomlayı (UD 186)

(UD 194)

(AY 172/14)

(AY 316/12)

darm: < Skr. dharma: Din, akide.

namo but , namo d(a)rm , namo sañ , (HTB 1819)

Darmadıvaçı: < Skr. dharmadhvaaja: Bir burkan adı.

d(a)rmadıvaçı atl(ı)g t(e)ngri burkan supravı (AY 174/3)

Darmanıtı: < Skr. dharmanitya: Bir şeytan adı.

susara y(e)me subrçarı d(a)rmanıtı .. (UD 585)

Darmapalı: < Skr. dharmapāla: Bir şeytan adı.

-kı [(..)] d(a)rmapalı grdrakut uluşda .. (UD 555)

darni: < Skr. dhārañī: Büyü, büyü metni, tılsım, büyü sözü.

küşüşüm ol darni nom padakları bolzun (BÖ 43)

(BÖ 82)

Dartiraştri: < Skr. dhrtarāstra: Batı dünyasının muhafızı. (EUTS)

den: Din.

hirza, t(e)ñri den murwa üçün (H 345)

dın: < Sogd. dön: Din, mezhep. (EUTS)

dındar: Dindar, din ayinlerini idare eden. (EUTS)

Dırğaşakutı: < Skr. dīrghasakti: Bir şeytan adı.

y(e)me gand(a)rvı dırğaşakutı y(e)me (UD 599)

Dırgı: < Skr. dirghā: Bir şeytan kumandanının adı.

dırgı yek surasadırı .. y(e)me purna- (UD 422)

(UD 600)

Dışadıvı: < Skr. diśadevī: Bir tanrı kızı adı.

şırı .. ançulayu ok y(e)me dışadıvı (UD 405)

Dışastvustık: < Skr. diśasvāstik (?): Bir sutra adıdır.

[.....] bo dışastvustık (UD 33)

(UD 667)

(UD 699)

(UD 713)

di[n]tar: Mani dinine inanan, dindar. (IB hatime)

dian: 6 veya 10 erdemden biri. (ETG)

dinmurva: Dine ait fal. (Huas)

Dipankari: Budda'nın adı. (EUTS)

divdar: < Skr. Devadaru: Kutsal, çama benzer bir ağaç.

ağ(a)r ayağın tapağ uduğ kılıp divdar* ığaç (U3h-B. 22)

divini: İlahe, tanrı. (EUTS)

diyan: < Skr. dhyāna: İstiğrak, 6 veya 10 erdemden biri. (EUTS)

drm: < Toh. dharm dharma, < Skr. dharma: Din, akide.

(namo but) . . namo drm . . namo sang (KİP 1)

(KİP 222)

Drma-utarı: Bodisatvalardan birinin adı. (EUTS)

Drtırıştırı: < Skr. dhrtarāṣṭra: Bir hükümdar tanrının adı.

[kuvragınıñ iligi drtı]raştırı m(a)har(a)nç alku (UD 117)

(UD 514)

Drtırıştıré: < Toh. A dhṛdhirāṣṭre, < Skr. dhrtarāṣṭra, < Pali. dhataratṭha: Bir Buda adı.

sudrşanè.. drtırıştıré .. PRĜM' [...]D[...] (DAS 2513)

dušta: << Skr. duṣṭā: Bir şeytan adı.

rakşasıg tilegeli bartı .. ol y(i)me dušta (DAS 3620)

(DAS 3635)

(ÇBH 137)

(ÇBH 151)

dutagun: < Skr. dhutaguma: Günahlardan sıyrılmış kimsenin sıfatları.

yigirmi dutagun ... (Maitri 56-16)

dyan: < Toh. A dhyāṃ, Skr. dhyāna: Meditasyon, derin düşünceye dalma, tefekkür, mistik trans, vecd hali, istiğrak.

arasınta belinşteg amrılmış er[igin dyanka] (DAS 2163)

(DAS 4616)

(AY 267/12)

(Üİ 103a 4)

dyanlag: Meditasyona ait.

dyanlag meñi teginü ertürü yarlık(a-) (Maitri 7-21)

dyanlıg: < Toh. A dhyām + Türk. IXg. Krş. **dyanlag:** Meditasyona ait.

dyanlıg o{Y}t üze [sızgurup] (AY 71/16)

(AY 316/14)

(DAS 530)

eji: On iki kien-çü-man'lardan biri. (ETG)

erdeçi: Erecek olan. (EUTS)

Erklig Kan: Cehennem hanı. (EUTS)

eşid (?) siç: Maniheizm'de dinleyici. (ETG)

evaᅇliun: İncil. (ETG)

eviᅇliun: İncil. (EUTS)

ezrua: < Soğ. 'zrw', azru(v)a; zervan: Mani dininde zaman ilahı; Budizm'de Brahman'ın karşılığı.

azu ezrua t(e)ᅇriniᅇ mü (DAS 1312)

(DAS 1608)

(ÇBH 210)

(KİP 108)

farinibran: Nirvana'nın en derin derecesi. (ETG)

feriᅇti: Melek. (Huas)

firiᅇti: Peygamber, melek. (ETŞ 2-4)

friᅇti: < Soğd. fryᅇty: Melek.

y(a)rukın kuvrat(ı)glı friᅇtiler (H 262)

gandarvı: < Skr. gandharva krş. **ᅇandarvı:** Gökteki müzikçiler.

-ravanı m(a)har(a)ᅇᅇ gandarvı oᅇlı paça- (UD 652)

(UD 656)

(AY 400/18)

(AY 510/6)

ġandırvı: < Skr. gandharva krş. **gandarvı:** Gökteki müzikçiler.

uladı .. gandarvılar kınarılar (AY n665/6) (Mz. 763, ön, 1'de, gandırvi kınarı.)

ġantarvi: < Skr. gandharva: Gök müzikçileri.

yeme ġantari gantarviler teñridem (Maitri 18-39)

ġarudı: < Skr. garuḁa: Efsanevi bir kuş.

-lar asurılar garudılar gand(a)rvı- (UD 678)

(UD 683)

(AY 400/18)

(AY 678/23)

ġntarv: < Skr. gandharva: Gök müzikçileri.

uladı ġntarvlar begleri eşidü kanıñsız (Maitri 17-9)

ġopalı: < Skr. gopāla: Bir şeytan adı.

purnakı kandırakovındı gopalı (UD 595)

ġozmuzta: = **ġormuzta:** 1- İndra ilahının adıdır. (EUTS)

2- İlk insan. (EUTS)

ġuan: Suç, yazık, günah. (EUTS)

ġuru: < Skr. guru: Ruhani lider.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

ġuru: Ruhani lider, guru. (IB hatime)

Ḥaimavadi: Bir şeytanın adıdır.

satagiri ḥaimavadi pañçiki-ta ulatı yekler (ÇBH 300)

Haimavaté: << Skr. haimavatá: Bir şeytan adı.

satagiri haimavaté pañçikét[a] ulatı yekler (DAS 3786)

haymavati: < Skr. haimavata: Bir şeytan adı.

upapañçikı şatagiri haymavati .. (UD 594)

ḥıvliḡ: Kutlu. (EUTS)

Hitaiṣi: < Toh. A hītaiṣi, < Skr. hitaiṣin / hiteṣin: Bir Buda adı.

ap(a)raçitè .. hitaiṣi .. ratnaṣiki ... (DAS 2506)

Ḥormuzda: 1- İndra ilahının adıdır. (EUTS)

2- İlk insan. (EUTS)

Hormuzta: < Soğ. xwrmzṭ: Maniheizm'de ilk insan; Budizm'de Indra olarak bilinen tanrıya verilen isim.

-yür s(e)n .. hormuzta t(e)ḡriniḡ m[ü] (DAS 1310)

(AY 83/9)

(KİP 110)

(H 1)

ḥoruḡ: İlah adı. (EUTS)

Hroṣtag: Manihaizm'de Çaḡrı tanrı.

xroṣt(a)g p(a)dwaxt(a)g t(e)ḡri, t(e)ḡrigerü (H 263)

huastuanift: Tövbe, günah çıkarma.

suyın yazokın öküḡü huastuan(i)ft (H 378)

ḥurmazta: İndra ilahının adı = **ḥormuzta**. (EUTS)

hut: Kut, saadet. (EUTS)

ıduķ: Gönderilmiş, kutlu, mukaddes, aziz, mübarek = **ıduķ.** (EUTS)

ıdok: Kutsal, mukaddes, aziz.

[arıg ı]dok nomnuķ şazınını asıl- (DAS 19)

(DAS 23)

(DAS 29)

(DAS 45)

ıduķ: Gönderilmiş, kutlu, mukaddes, aziz, mübarek.

-daki .. sakını yitiņsiz ıduk bilge (AY 105/17)

(TTT 2608-107)

(AS 2225)

(Maitri 106-21)

ıduķluk: Kutlu, kutluluk.

rng esri ingek buzagulaçı bolmiş. lgey men, timiş. rng esri irkek buzagu kelürmiş. İdukluk yaragay. lgde ozmiş tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

ıķarakřa: < Skr. ekarakřā: Bir tanrı kızı adı.

-takışı pundarıka tılotamı ıka-rakşa (UD 218)

ıladıvı: < Skr. ilādevı: Bir tanrı kızı adı.

-ı erürler .. saradıvı ıladıvı .. (UD 402)

ındrı: < Skr. ındra: Bir şeytan adı.

inçe k(a)ltı ındrı somı .. varunı (UD 589)

ırab: Tanrı, rab. (EUTS)

ırķ: Fal.

Kanıgı ölmüş, köngeki tongmiş. Kanı nelük ölgey ol? Beglig ol. Köneki nelük tonggay? Küneşke olurur ol. Ança bilingler: Bu ırk başınta āz emgeki bar; kin yana edgü bolur. (IB 57)

(IB 66)

ırşı: < Skr. r̥ṣi: Peygamber.

ötrü ol yer suβ ırşı (İKP LIX. 1.)

(AY 32/2)

(AY 453/5)

ışanı: < Skr. isāna: Bir şeytan adı.

praçapatı baradıvaçı ışanı çandanı (UD 590)

içgek: Şeytan, cin, kötü ruh.

içgekler neṅ teg irig yavgan kılur (DAS 1375)

(H 183)

(KİP 30)

(AY 555/15)

içgeklig: Cinli, şeytanlı.

m(a)haranç t(e)ngriler k(e)ntü yiklig iç-geklig (AY 409/8)

içkek: Şeytan, kan içen vampir, şeytan olsa gerek.

yek içkek bolsar-lar bodistv oğuşluğ (ÇBH 257)

(ÇBH 282)

ige: Peri, ruh (mecaz). (EUTS)

İkapuntrak: < Skr. Ekapundarika: Bir tanrılar ülkesinin adı.

... (yi)me ikapuntrak (Maitri 89-57)

intradana: İndra tanrının yayı.

alıp** intradanu y-asın ilginte tutup (ÇBH 243)

intradanu: 1- << Skr. indradhanus: İndra'nın gökkuşağı.

alıp intradanu yasın elginte tutup (DAS 3727)

2- İndra ilahın yayı. (UI4. A 243)

irinçü: Günah, kusur, kabahat, hata.

törlüg tsuy irinçü ağır ayıg (AY 126/7)

(AY 137/5)

(AY 138/20)

(H 336)

ırji: < Sogd. rizai, < Skr. rsi: Evliya, münzevi. (ETG)

İrsi: < Skr. rsi: Peri, ilah. (EUTS)

irünçü: Günah, kusur, hata, yanlış. (EUTS)

işuyazd: < yişuyazd: Hz. İsa. (ETG)

itigsiz: Ölümsüz, zamanın dışında.

tek itigsiz nom tözin körü mengilig (AY 264/23)

(AY 273/2)

(AY 354/7)

(AY 647/5)

itüg: Dilek. (EUTS)

Қалаşодарé: << Skr. kalaşodara: Bir şeytan adı.

içkerü kirti 'eñ uluğı kalaşodaré atl(ı)g (DAS 3573)

Қалаşотари: < Skr. Kalaşodara: Bir şeytan adı.

içgerü kirdi () añ uluğı kalaşotari atlg (ÇBH 88)

Ꞓalmaşapadı: < Skr. kalmāşapāda: Bir şeytan adı.

kalmaşapadı varçı uluşda subar- (UD 551)

Ꞓalyanaprabı: < Skr. kalyāᅇaprabha: Bir Buddha adı.

kalyanaprabı atl(1)g t(e)ngri burkan (AY 173/14)

Ꞓalyanaşırı: < Skr. kalyāᅇaśrī: Bir Buddha adı.

kalyanaşırı atl(1)g t(e)ngri burkan (AY 173/23)

Ꞓam: Şaman, büyücü, sihirbaz. (EUTS)

Ꞓamaşırıştı: < Skr. kāmaśreᅇᅇha: Bir şeytan adı.

arpı mananıkı vayraçanı kama-şırıştı (UD 591)

Ꞓançanaķoşı: < Skr. kāᅇcanakośa: Bodisavatlardan birinin adıdır.

atl(1)g bodıs(a)t(a)v kutinga .. < yükünür m(e)n kaçanakoşı atl(1)g bodıs(a)t(a)v kutinga> yükünür m(e)n (AY 522/11)

Ꞓançanaprabı: < Skr. kāᅇcanaprabha: Bodisatvalardan birinin adı.

yig bolguka .. kaçanasarpı kaçana-prabı (AY 352/21)

(AY 354/21)

(AY 522/10)

Ꞓandaka: < Skr. khaᅇdaka: Bir şeytan adı.

-şırıştı kınıkanta kandaka (UD 592)

Ꞓandırakovındı: < Skr. khadirakovida: Bir şeytan adı.

purnakı kandırakovındı gopalı (UD 595)

Ꞓao-çao: < Çin. k'ao tscho: Kurban için ruh çağırmaq. (EUTS)

Ꞓapılı: < Skr. kapila: Bir şeytan adı.

kapılı yek .. natakı ançulayu matur (UD 560)

karaza-ton: Rahip elbisesi, papaz giyeceği, cübbesi. (EUTS)

karğan-: Beddua etmek, lanet etmek. (Man)

karğanti: Lanet, beddua. (Man)

karh: Burç. (EUTS)

Karşna: < kṛṣṇā: Bir tanrı kızı adı.

-rakşa nantika sita karşna y(e)me (UD 219)

kat: Mitolojik bir hayvan. (EUTS)

kut: Talih, baht.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmuş. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(IB 36)

(IB 47)

(IB 56)

kufluğ: Kutlu, kutsal.

Ogılan kekük tezekin bultı. Çekik, eting kutlug bolzun tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 23)

(IB 56)

lakışmanti: < Skr. lakṣmīmatī: Bir tanrı kızı adı.

erürler .. lakışmanti şırımanti (UD 319)

lakşma: Bir tanrı. (EUTS)

laukik: << Skr. laukika: Dünyevi, sıradan hayatın içinde olmak, sıradan insan, dünyevi insan.

-da olurup laukik tétme yértinçüdeki k[öjül] (DAS 2716)

lin: < Toh. lem, < Pali. lena: Halvethâne, çilehâne, zaviye, hücre. (EUTS)

loka-utar: < Skr. lokottara: Dünya dışı, dünya üstü.

sav yomdaru lokik loka-utar erür. uqıttalır üçün lokik yol-uğ (Üİ 98a 8)

(Üİ 98a 11)

long: < Çin. lung: Ejder. (EUTS)

lö: < Çin. long: Ejderha.

lö qanı inçe tep saqınç (İKP XLV. 1.)

(İKP XLVI. 7.)

(İKP XLVIII. 5.)

(İKP L. 7.)

lu: < Çin. lung: Ejderha.

tenriler lular eren işiler ayap (Maitri 40-4)

(Maitri 53-5)

luo: < Çin. luo: Buhurdan. (EUTS)

luu: < Çin. lung: Ejderha.

luular bir ikintike küvenç köñül (DAS 2916)

lü: < Çin. lu: Ejder, yılan.

söz-leyür lü tişimlig tip qavırıp kıterip naga üjikin tek söz- (Üİ 109a 4)

(Üİ 109a 5)

manıstan: Manastır, mani manastırı.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

Madraspant: Manihay tanrılarında birinin adı. (EUTS)

Mahabarmı: < Skr. mahābrahma (?): Bir tanrı adı.

[.....] m(a)habarmı ulug (UD 78)

mahabodı: < Skr. mahābodhi: Büyük aydınlanma.

magadtakı m(a)habodı sögütnüng (AY 30/25)

(AY 172/8)

(AY 429/11)

Mahabrahmı: < Skr. mahābrahma: Bir tanrılar diyarı adı.

m(a)habrahmı ulug azrua t(e)ngri ötrü (AY 378/21)

(AY 389/8)

(AY 390/11)

(AY 436/6)

mahabut: << Skr. mahābhūta: Bütün her şeyin özünü oluşturan dört element; yeryüzü (toprak), su, ateş, rüzgar (hava).

mahabutı küçlüg bolup örtenip barıp (DAS 2034)

(Üİ 104b 4)

(AY 367/1)

(AY 588/4)

m(a)hamandarık: < Skr. mahāmandāraka: Kutsal kabul edilen bir ağacın çiçeklerinin adı.

adruk t(e)ngridem körkle mandarık m(a)ha-mandarıkda (AY 183/12)

(AY 456/7)

Maharanç: < Skr. Büyük hükümdar tanrı.

tört m(a)har(a)nç t(e)ñri[ler] (UD 25)

(AY 27/5)

(AY 28/9)

(AY 192/10)

Maharança: < Skr. mahārāja: Büyük hükümdar tanrı.

hormuzta tört m(a)harança t(e)ngri- (AY 88/14)

(AY 417/9)

(AY 426/4)

(AY 430/14)

maharaurap: << Skr. mahāraurava: Büyük ağlama cehennemi, seki sıcak cehennemden beşincisi.

tèp tèdi .. birök ölüççi tınl(ı)g m(a)harau-rap (DAS 732)

(DAS 784)

Mahayan: << Skr. mahāyāna: Tibet, Moğolistan, Çin, Kore, Japonya ve Uzak Doğu ülkelerinde görülen Budizm mezhebi.

[...]T [...]K [...] bigi Y[...]W Y” m(e)n m(a)hayan (DAS 4746)

(AY 41/3)

(AY 68/2)

(AY 141/19)

mahorağı: < Skr. mahoraga: Bir şeytan sınıfı.

-lar .. kınarılar m(a)horagılar ol kişi- (UD 679)

(UD 684)

(AY 427/1)

(AY 510/11)

mandal: < Toh. A monḍal, < Skr. maṇḍala: Çember, daire, büyüdü çember.

mandal mudur burhanlarını işi bolzun (BÖ 41)

Mandalı: < Skr. maṇḍala: Bir şeytan adı.

mandalı pañçalagandı .. sumanı dırgı (UD 600)

mandarık: < Skr. mandāraka: Kutsal bir ağaç.

adruk t(e)ngridem körkle mandarık m(a)ha- (AY 183/12)

(AY 456/7)

(AY 575/10)

(AY 576/4)

mañgal: Takdis, kutsama. (EUTS)

Mani: Mani dinini kuran. (ETG)

mañi: Büyü, sihir, tılsım. (EUTS)

Manıbadrı: < Skr. māñibhadra: Bir şeytan adı.

man(ı)badrı purnabadrı avatı vadı .. (UD 584)

Manıçarı: < Skr. māñicara: Bir şeytan adı.

badar manır manıçarı paranadı (UD 593)

Manır: < Skr. mañi: Bir şeytan adı.

badar manır manıçarı paranadı (UD 593)

manıstan: Manastır, Mani manastırı.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşiç[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

mantal: < Skr. mañđala: Tılsım, sihir. (BT XX)

mantali: Tılsım, sihir. (EUTS)

maytrısimit, maytrısmit: < Skr. Maitreyasamiyt: Maytrı ile buluşma.

eçim sıntar selike bu maytrı(sm)it (Maitri 1-11)

mħaraurap: < Skr. maharaurava: Büyük cehennem.

... yüz tümen yıl ertser m̄ha-raurap (Maitri 84-4)

Mıçuqamala: Bir şeytan kumandanının adı.

danıkı danadatı y(e)me mıçuka- (UD 236)

muḥaraurab: Cehennem adı. (EUTS)

naga: 1- < Skr. nāga: Ejderha, yılan hükümdarı.

-kı nant nantapala nağa ... (Maitri 16-31)

2- < Skr. nāga: Nāgārjuna'da ilk unsur.

söz-leyür lü tiṭimlig tip kavırıp kiṭerip nağa üjikin tek söz- (Üİ 109a 4)

naḡusék: Şakirt. (EUTS)

naivazaké: < Toh. A naivāsik, < Skr. naivāsika: Evi, yaşanan mekâmı koruyan ruh.

küzetdeçi t(e)ṅriler naivazaké bar erser (DAS 2120)

(DAS 2133)

naivaziki: < Skr. naivāsika: Yüksek ruhlu kimse. (BT XX)

nama buday-a: < Skr. namaḥ buddhāya: Buda'ya saygı. (BTI. A 42)

nama darmay-a: < Skr. namaḥ dharmāya: Dine saygı. (BTI. A 42)

nama sangay-a: < Skr. namaḥ sanghāya: Cemaate saygı. (BTI. A 42)

namo: << Skr. namaḥ: Buda'ya saygı, dine saygı, cemaate saygı.

namo but nam[o d(a)rm .. namo] saṅ (DAS 56)

namobut: < Skr. namo buddhāya: Buda'ya saygı. (ETG)

namodarm: < Skr. namo dharmāya: Dine saygı. (ETG)

namosaṅ: < Skr. namaḥsangāya: Cemaate saygı. (ETG)

nand: << Skr. nanda: Cehennemdeki iki büyük kazandan birinin adı.

.. bir n(a)nd atlag .. ikinti upan(a)nd atlag (DAS 831)

(DAS 832)

Nandakı: < Skr. nandika: Bir şeytan adı.

uluşda nandakı inçe k(a)ltı .. (UD 565)

Nandavardanı: < Skr. nandavardhanī: Bir tanrı kızı adı.

[nanda]vardanı .. bolar {r} (UD 151)

nandı: < Skr. nanda: Cehennemdeki iki büyük kazandan birinin adı.

b(e)lgürtüp nandı atl(1)g .. ıdaçı kızı (AY 491/8)

Nandısını: < Skr. nandisenā: Bir tanrı kızı adı.

[nando]tırı nandısını (UD 150)

Nandotırı: < Skr. nandottarā: Bir tanrı kızı adı.

[nando]tırı nandısını (UD 150)

Nant: < Skr. nanda: Özel ad, cehennemdeki iki büyük kazandan birinin adı.

-kı nant nantapala nağa ... (Maitri 16-31)

Nanta: < Skr. nanda ?: Özel ad, cehennemdeki iki büyük kazandan birinin adı.

nanta atlıg tejrıdem ... (Maitri 55-18)

Nantıka: < Skr. ? : Bir tanrı kızı adı.

-rakşa nantıka sıta karşına y(e)me (UD 219)

nara: < Skr. naraka: Cehennem.

bağırlag naralar içinte beklenmiş (Maitri 68-20)

nara nara: < Skr. ?: Bir şeytan adı.

yaturlar .. nara nara tıravıntı {y} (UD 583)

Naranta: Ejderha şahının adı. (EUTS)

Narata: < Skr. Nārada ? : Ejderhalar hanının adı.

kün löler qanı narata (İKP L. 6.)

Narayan: < Skr. nārāyaṇa: Bir bodisatva adı.

yiil tilgen narayan tonganing küçi (AY 208/17)

Nataқи: < Skr. naṭikā: Bir şeytan adı.

nataқи [(..)] parapuntarı uluşda <[..]> pundarı- (UD 554)

(UD 560)

nayrağ: < Skr. anuvyanjana: İkinci dereceden alamet.

-lig sekiz on türlüğ nayrağın (Maitri 13-58)

nayvasiki: < Skr. naivāsika: İyi ruh.

bintsun burhan t[a]kını nayvasikilar ; (BÖ 25)

nayvazik: < Toh. naivaśik: Cin. (ETG)

nepsiki: Peri. (EUTS)

ngoşak: Sâmiin (Mani mezhebinde). (EUTS)

nırvan: < Toh. nervan, < Skr. nirvāna: Sonsuz huzur, kurtuluş.

arasında nırvan bolmış ol iduk (AY 32/16)

(AY 55/13)

(AY 56/9)

(AY 368/5)

nırvanlıg: Nirvana'ya ait.

nırvanlıg inçküke :: bo altun (AY 97/16)

(AY 433/12)

(AY 654/19)

(Maitri 19-38)

nirwan, nırbān: Nirvana. (ETG)

nızvanı: < Soğd. nyzB'n, < Skr. kleṣa: Günah.

nızvanı otın üçürür siz bu bodisvt soğançığ ünlüg (KİP 203)

niğoşak: < Soğd. nyγwš'k: Dinleyici, mümin, inanan.

t(a)mgaka n(i)goşak atın tutar (H 359)

(H 377)

niğranti: < Skr. nirgrantha: Jayna dinine mensup kimse. (ETG)

nikai: < Skr. niḳaya: Tarikat, mektep. (EUTS)

niḳay: < Skr. nikāya: Felsefe veya ilahiyat ile ilgili olarak mektep, tarikat. (ETG)

Nirban: Nirvana. (EUTS)

nirvan: << Skr. nirvāṇa: Budizm'de kurtuluş durumu, mutlak sönüş, tükeniş, Budizm mezhebine göre cennet.

[...]M[...]L[...]L[...]Ĝ nirvan körklüg [...] (DAS 1226)

(DAS 3763)

(ÇBH 278)

(Üİ 121a 12)

nirvana: < Skr. nervān: Değersiz bir sükûnet. (EUTS)

nivaziki: < Toh. naivasik: İyi ruhlar.

küzetdeçi ıutlar vaḫşikler nivaziki (Maitri 1-54)

nom: < Soğd. nwm, < E. Yun. nomos: Din, dini kaide, vecibe, din kitabı ve bunun bir bölümü, akaid kitabı, öğreti.

SWZ köñülin uzatı nom[...] (DAS 878)

(AY 2/8)

(UD 450)

(KİP 158)

nomçı: Vaiz.

nomçı dıntarlarığ .. süzük kirtgünç (AY 397/11)

(AY 401/17)

(AY 401/21)

(AY 402/8)

nomlamak: Vaaz verme, öğretme, açıklama.

nomlamak erür .. tarımad[uk] (AY 300a/46)

(AY 530/18)

nomluğ: < E. Yun. namos + Türk. +IXg: Dine ait, dinle ilgili, dinî, öğretiyle ilgili, öğreti, öğreti cevheri.

montag nomlug sav öner .. alk[u ...] (DAS 1686)

(DAS 3961)

(UD 649)

(AY 3/11)

Oğan: Allah, tanrı. (EUTS)

oñjın: Şeytan. (EUTS)

oñlium: Evangelium, incil. (EUTS)

ölmeklig: Ölümlü, fani. (EUTS)

ölümçi: Ölümlü, ölüme mahkûm.

ol érinç ölümçi tınl(ı)g (DAS 112)

(DAS 193)

(AY 117/6)

ötmiş: Kurban, kurbanlık. (EUTS)

öz konuk: Ruh. (EUTS)

özüt: Ruh.

-rtle v(i)rhar étser takı bir kişi özütün (DAS 4488)

(Maitri 78-41)

paçağ: = **baçağ:** Oruç. (EUTS)

Paçaşıkı: < Skr. pañcaśikha: Gandarva'nın oğlunun adı.

-ravanı m(a)har(a)nç gandarvı oğlu paça-şıkı (UD 652)

Padumavati: < Skr. padmāvātī: Bir tanrı kızı adı.

padumı padumavati begniñ {k} (UD 403)

Padumı: < Skr. pad(u)mā: Bir tanrı kızı adı.

padumı padumavati begniñ {k} (UD 403)

Padvahtag: Manihaizm'de cevap tanrısı.

xrošt(a)g p(a)dwaxt(a)g t(e)ñri, t(e)ñrigerü (H 263)

pañçaki: < Skr. pañcaka: Şeytan.

nomlug tilgen tevirip bês pañçaki (Maitri 1-29)

(Maitri 7-30)

Pañçalagandı: < Skr. pañcāla-gaṇḍa: Bir şeytan adı.

mandalı pañçalagandı .. sumanı dırgı (UD 600)

Pañçalağarı: < Skr. pañcālakari: Bir şeytan kumandanının adı.

saravadı .. k(a)ymavati .. pañçalı pañçala- (UD 493)

Pañçalı: < Skr. pañcāla: Bir şeytan kumandanının adı.

saravadı .. k(a)ymavati .. pañçalı pañçala- (UD 493)

pançaşiki: < Skr. pançaşikha: Gökte bir mızıkacı.

-niñ yarlıǵıña tambura p(a)nçaşıkide (Maitri 17-8)

Pançıkı: Bir şeytan adı.

yürüngil sarıǵ önglög pançıkı kurıǵar (AY 28/23)

(AY 643/2)

Pançiké: << Skr. pañcika: Sekiz büyük şeytandan üçüncüsü.

satagiri haimavaté pañçikét[a] ulatı yekler (DAS 3786)

Pandaraki: < Skr. pāṇḍaraka: Bir şeytan adı.

uluşda pandaraki yek .. katı yek (UD 558)

Paranadı: < Skr. praṇāda: Bir şeytan adı.

badar manır maniçarı paranadı (UD 593)

paratapan: << Skr. prātapana: En sıcak cehennem; sekiz sıcak cehennemden yedincisi krş. **pratapan.**

-sıǵa inçe tēp ötünti par(a)tapan (DAS 826)

paratpn: < Skr. pratapana: Bir cehennem adı.

yigirmi bè(re) ulug p(aratpn atlıǵ) (Maitri 84-58)

Parıtab: < Skr. Parīttābha: Bir tanrılar diyarı adı.

ergüsi t(e)ngri yirinte .. parıtab (AY 143/3)

Periken Katun: Peri kraliçesi. (EUTS)

parivrajaka: < Skr. : Derviş. (EUTS)

Paru: < Skr. ? : Bir şeytan adı.

uluşda kutayu paru y(e)me atıpur (UD 570)

paşantak: < Skr. pasandika: Din yolundan ayrılan, zındık.

paşantak atlıg yağış yağadım(ız) (Maitri 10-34)

paşık: < Soğd. pāřık: İlahi. (ETG)

patğamwar: < Soğd. patğambar: Peygamber. (ETG)

periken: Peri. (ETG)

pinvat: << Skr. piņdapāta: Sadaka olarak verilen yemek.

saņgik aş yemeyin kapag [say]u pinvat (DAS 478)

(DAS 2624)

(DAS 2626)

(DAS 2630)

pnçiki: < Skr. pancaka: Şeytan.

tevirdi bēř pnçiki toyınlarag sekiz (Maitri 16-26)

poşı: Bağış, sadaka.

çe alıņ barça poşı (İKP XVI. 6.)

(İKP XLVI. 6.)

(İKP LI. 4.)

(İKP XLVIII. 4.)

Prabangkarı: < Skr. Prabhaņkara: Bir tanrılar diyarı adı.

t(e)ngri burkan prabangkarı atl(ı)g (AY 173/19)

(AY 316/9)

Praçapatı: < Skr. prajāpati: Bir Şeytan adı.

praçapatı baradıvaçı ışanı çandanı (UD 590)

Pramit: < Skr. pāramitā: Bir sutra adı. (EUTS)

Pramodadı: < Skr. pramodā: Bir tanrı kızı adı.

sukrişını .. pramodadı somı soma- (UD 321)

Pranatè: < Toh. A pranate, < Skr. praṇada: Önceki Buda'lardan birinin adı.

pranatè.. artad(a)rşı .. yaşotarè .. (DAS 2507)

Pratapan: << Skr. prātapana: En sıcak cehennem; sekiz sıcak cehennemden yedincisi.

tèp tédiler ol pr(a)tapan atlag tamuda (DAS 829)

Pratikabut: << Skr. pratyekabuddha: Kendi kendisine ışık bulan, ama bunu açığa vurmeyan Buda.

-gam anagam arhant pr(a)tikabut tözkerinç(i)z (DAS 4469)

(DAS 4577)

(KİP 104)

(KİP 106)

Pratikanarak: < Skr. pratyekanaraka: Bir cehennem.

-lup amtı bu pratikana(raq) (Maitri 76-6)

pratityasamutpadi: < Skr. pratityasamutpada: Sebebe bağlı bir şekilde doğuş.

-yu keçerçe pratityasamutpa(di) ... (Maitri 46-5)

Pratyakanarak: = **pratikanarak:** Bir cehennem. (Maitri)

pratyıkabud: < Skr. Pratyekabuddha: Işığın bulan ancak dışarı vurmeyan Buda.

udunsarlar ol pratyıkabud arhant- (AY 81/2)

(AY 136/7)

(AY 144/7)

(AY 176/4)

prayan: < Toh. A paryam, < Skr. paryana: Hücre, çilehane.

lin prayan itge(y) ... (Maitri 109-28)

prét: < Toh. A pret, < Skr. preta: Ruh, hayalet; şeytan, kötü varlık, aç ruh.

togarlar .. prètler aş umug [...] (DAS 1896)

pret: < Toh. preta: Şeytan. (EUTS)

prišti: Melek. (ETŞ 4-19)

prit: < Toh. A pret, < Skr. preta: Aç ruhlar, hayalet.

içerler ... prit ajunta toğmiş tınlığ- (Maitri 112-17)

(Maitri 85-11)

(AY 99/21)

(KİP 191)

prnadasunu: < Skr. pranadaşunu: Bir nevi istiğrak oturuşu.

kutın bulu yarlıkap bir prnadaşunu (Maitri 7-19)

Prštaka: < Skr. prštāka: Bir şeytan kumandanının adı.

-mala prštaka ulug çoğlug (UD 237)

Prtikabut: Kendi kendisine ışık bulan, ama bunu açığa vurmayan Buda krş.

pratikabut. (KİP B28)

(KİP B29)

pryan: < Toh. A pryām, < Skr. paryāṇa: Çember, daire çevresi, çilehane.

[...] amarı toyınlarn[ı]ṅ pryannların (DAS 505)

(DAS 2549)

(DAS 2564)

(DAS 2636)

Pundarika: < Skr. puṇḍarīkā: Bir tanrı kızı adı.

-takışi pundarika tılotamı ıka- (UD 218)

Puṇyaparsab: < Skr. Puṇyaprasava: Bir tanrılar diyarı adı.

puṇyaparsab atl(1)g buyan togma t(e)ngri (AY 143/13)

Puranprabı: < Skr. puramprabha: Bir Buda adı.

t(e)ngri burkan puranprabı atl(1)g t(e)ngri (AY 173/20)

purḡan: Burhan. (EUTS)

Purnakı: < Skr. pūrṇaka: Bir şeytan kumandanının adı.

dırgı yek surasadırı .. y(e)me purna-kı (UD 422)

(UD 595)

Purohit, prohid, prohit: < Skr. purohita: Ev imamı.

(-in) brḡmayu prohid inçe tip (Maitri 38-10)

(Maitri 50-23)

(Maitri 50-24)

(Maitri 89-26)

purohitè: << Skr. purohita: Aile papazı.

[... puro]hitè bahşı inçe tēp tēdi ulug (DAS 4051)

pusar: < Çin. p'u-sa, < Skr. bodhisattva: Budha olacak kimse.

ara bir bilge kişi ḡuanři im pusar atın atasar (KİP 22)

(KİP 25)

(KİP 32)

(KİP 39)

puşi: Sadaka. (Huas)

Raçabadrı: < Skr. rajabhadra: Bir şeytan adı.

uluşda .. çampay uluşda raçabadrı [(..)] (UD 561)

Raçabrahmı: < Skr. rājabrahma: Bir burkan adı.

atl(1)g t(e)ngri burkan raçabrahmı atl(1)g (AY 174/4)

Raçaratnaprabası: < Skr. Rājaratnaprabhāsa: Bir burkan adı.

suvda raçaratnaprabası atl(1)g (AY 185/11)

(AY 186/14)

(AY 189/14)

(AY 190/11)

Radnaaḳḳari: < Skr. Ratnākara: Bir burkan adı. (AY)

raḳant: = **arhant:** Nirvāna'yı realize etmiş ve yeniden doğuşlardan kurtulmuş kişi, aziz, ermiş. (ETG)

rakşand: << Skr. rakshāmaṅgala: Kötü ruhlara karşı korunmak için sergilenen dinsel tören.

seviglig ünin rakş-and (DAS 2502)

rakşas: << Skr. rakshas: Kötü, zararlı varlık, şeytan, kötü ruhlar.

bar erti .. yek rak[şas ...] (DAS 236)

(UD 677)

(ÇBH 66)

(UÜH C 88)

rand: = **arhant:** Nirvāna'yı realize etmiş ve yeniden doğuşlardan kurtulmuş kişi, aziz, ermiş. (EUTS)

Ratikrè: << Skr. ratikara: Bir brahman adı.

[bramanl]arnıñ adrukı r(a)tikr(è)ye meniñ ök (DAS 3907)

(DAS 3914)

(DAS 3940)

(DAS 3941)

Ratmadivi: Buddha adıdır. (EUTS)

Ratnadıvı: < Skr. ratnadeva: Buddha adı.

ratnadıvaçı atl(ı)g burkan (AY n521/17) [**ratnadıvaçı:** (T III 56-9)'da ratnadıvı.]

Ratnaķar: < Skr. ratnākara: “Mücevherler Madeni”, Bodisatva adıdır.

keligme üdlerte ratn<a>{R}k{K}ar atl(ı)g burkan (AY 391/23)

Ratnaķkr: Bodisatva adı. (EUTS)

yükünürbiz ratnakkr atlg nizvani-sız bodistv ıtıña : (SY 2-25)

Ratnaķr: Bodisatva adı. (EUTS)

Ratnaķşpi: Tanrı adı. (EUTS)

Ratnaşıkı: < Skr. ratnaśikhin: Kalpa'dan evvelki 999. Buda; yedi Buda'dan ikincisi.

yükünür m(e)n ratnaşıkı atl(ı)g (AY 521/15)

(AY 571/20)

(AY 606/11)

(AY 680/4)

Ratnaşiki: << Toh. A ratnaśikhi, < Skr. ratnaśikhin: Kalpa'dan evvelki 999. Buda; yedi Buda'dan ikincisi.

ap(a)raçitè .. hitaişi .. ratnaşiki (DAS 2506)

raurap: < Skr. raurava: Bir cehennem.

(raurap) atlıg tamu erür.. (Maitri 83-3)

(Maitri 83-22)

(Maitri 83-26)

(Maitri 84-5)

rĥant: = **arĥant:** Nirvâna'yı realize etmiş ve yeniden doğuşlardan kurtulmuş kişi, aziz, ermiş. (EUTS)

şidi: < Skr. şddhi: Büyülü güç, sihir.

-s burkanning şidi kuo kelig edrem (AY 131/20)

(AY 189/1)

(AY 249/5)

(AY 400/10)

şidi: < Skr. şddhi: Mucize gösterme veya büyü gücü.

řidi bŷgŷlenmekig bulmuř-l(a)r erser dyan küçi ŷz-e uyur ŷçŷn tıđalı (Ūİ 103a 4)

(Ūİ 103a 5)

Rtnaĥr, ratnaĥar: "Mŷcevherler Madeni", Bodisatva adıdır. (EUTS)

Rtnaşiki: < Skr. Ratnaşikhi: Eski burkanlardan birinin adıdır.

ilkide ertmiş rtnaşiki artadrş- (Maitri 33-34)

saĥıđ: Kurbanlık olarak saĥılan herhangi bir şey, bir kurban tŷrŷ. (EUTS)

Sadapirarudite: < Skr. sadāprarudita: Bir bodisavatın adı.

sadapiraruditeniņ yorıkıņa ohşatı (BŌ 59)

Samantaprabi, Samantaprabi: < Skr. Samantabhadrā: Bir burkan adı.

burkan samantaprabi atl(ı)g t(e)ngri (AY 173/21)

(AY 357/22)

Saji: << Skr. řaĥi: İndra'nın en önde gelen karısının adı.

orunta saji hatun teg badra kız yorıy (DAS 1146)

saĥardađam: << Skr. saĥrđāgāmin: Hinayāna dŷřŷncesinde řrotāpanna, anāgāmin ve arĥant ile birlikte kutsal olmanın 4 aşamasından biri.

tolu boşgutlug boşgutsuz şortapan s(a)k(a)rda-gam (DAS 4468)

sakirtaḡam: < Skr. skrdagamin: Nirvana'dan önce bir defa daha gelecek olan.

sakirtagam .. amarıları anagam küt- (Maitri 63-35)

samadı: < Skr. samādhi: Meditasyon, istiḡrak.

türlüg samadı dyanlarıg körki- (UD 302)

(AY 68/17)

(AY 69/3)

(AY 70/8)

samar: < Skr. samadhi: İstiḡrak, meditasyon.

dyan samarda ulatı dyan saḡı- (Maitri 2-40)

(Maitri 2-47)

(Maitri 4-19)

(Maitri 35-21)

samir: < Skr. Sumeru: Kâinatın merkezi. (EUTS)

samsara: Ruhun bir bedenden başka bir bedene geçip yeniden doğması.

(U3h-dizin)

samtso: < Skr. tripitaka: Buda akidesinde üç sepet. (ETG)

Sançip: < Skr. sañjīva: Sıcak cehennemlerden birisinin adı.

-şısıña inçe tēp ötünti .. sançip tamu- (DAS 658)

(Maitri 81-38)

(Maitri 81-51)

sangig: Manastıra ait bir yemek. (EUTS)

saḡsar: < Skr. samsara: Doğum-ölüm döngüsü. (EUTS)

sansar: 1- < Skr. saḡsāra: Dünya, yeryüzü, doğum-ölüm döngüsü

-zun upasêlar êşidip sansarka [korkın]- (DAS 230)

(DAS 2087)

(DAS 2347)

(DAS 2829)

2- Acılarla dolu olan bu dünyamız.

alku sansar içinteki tınlığığ yarlıg- (Maitri 33-10)

(Maitri 33-61)

(Maitri 105-14)

(AY 133/17)

sansarlağ: Sansar'a ait, bu dünyaya ait, fâni.

aşsız korçup ayınıp sansarlağ (Maitri 68-11)

sansarlıg: << Skr. saṃsāra + Türk. +lɣ: Saṃsāra'ya ait.

[...] sansarl(ı)g uzun öj kürtüküg yok (DAS 4196)

(AY 22/3)

(AY 71/6)

(AY 97/9)

sansartaqı: Maddi dünyada bulunan. (EUTS)

santuşitê: << Skr. santuṣita: Tuṣita cennetindeki tanrı.

ezrua t(e)ṅri hormuzta t(e)ṅri santuşi-tê (DAS 4323)

s(a)ntuşıti: < Skr. samtusita: Tuṣita tanrılarının en büyüğü.

sögütüp iter yaratır .. sntuşıti (Maitri 37-8)

(Maitri 103-12)

(Maitri 103-36)

saṅat: < Skr. samghata: Bir cehennem adı.

erserler .. ol tınlıǵlarıǵ saṅat (Maitri 82-22)

(Maitri 82-53)

(Maitri 82-58)

saṅgik: < Soğ. snk'yk, < Toh. B sankik, < Skr. sāmghika: Saṅa yani cemaat ile ilgili olan.

saṅgik aş yemeyin kapag [say]u pinvat (DAS 478)

Saradıvı: < Skr. surādevī: Bir tanrı kızı adı.

-1 erürler .. saradıvı ıladıvı .. (UD 402)

Saravadı: < Skr. ? : Bir şeytan kumandanının adı.

saravadı .. k(a)ymavatı .. pañçalı pañçala- (UD 493)

sari: < Skr. sāra: Bimbasāra'da ikinci unsur.

munı söz-leyür kórkinçıǵ uruñguı tip kavırıp kiıerip sari ujik- (Üİ 109a 7)

sarva-astivad: < Skr. Sarvāstivāda: İlk Hinayāna okullarından biri.

bir erür bolmaz bölgele adırtlaǵalı tip sarva-aşıvağ (Üİ 102a 15)

Satagiri: << Skr. sātāgiri: Bir yakşa (şeytan) adı.

satagiri haimavatè pañçikèt[a] ulatı yekler (DAS 3786)

(ÇBH 300)

savşiq: Küçük taşıt. (EUTS)

sawşiq: < Skr. hīnayāna: Küçük araba, Budizm'de bir mezhep. (ETG)

seṅrem: < Skr. saṅghārāma: Manastır, tapınak.

[s]eṅremke bartı .. anta tegdükde tün (DAS 494)

(DAS 959)

(Maitri 52-4)

(Maitri 109-27)

sejik: < Skr. sanghika: Manastıra ait.

sejik tültin töşekin (Maitri 65-7)

(Maitri 70-59)

(Maitri 72-1)

(Maitri 76-2)

sı: Budistlere özgü manastır. (EUTS)

Sıdartdı: < Skr. siddhārthā: Bir tanrı kızısı adı.

[yantı s] ıdartdı y(e)me (UD 149)

Sıķı: < Skr. śimha: Bir şeytan kumandanının adı.

sıķı upasıķı y(e)me öķ şankara (UD 338)

sın: < Çin. ts'in: Türbe.

[a]nta ötrü [a]dın [bir] sın suburgan (DAS 57)

(DAS 62)

(DAS 2082)

(DAS 2084)

Sınhabalı: < Skr. śimhabala: Bir şeytan adı.

sınhabalı grdrakut uluşda .. patrı (UD 572)

Sıta: < Skr. sītā: Bir tanrı kızısı adı.

-rakşa nantıķa sıta karşna y(e)me (UD 219)

sidi: < Skr. siddhi: Sihir, büyü, büyü gücü, sihir kuvveti. (EUTS)

silu: Bir dhyāa adı.

orun-l(a)r-ta bululur. altı tört tz tp silu dyan tegmez-keki (İ 124b 6)

sin: < in. ts'in: Türbe. (ETG)

siti: By, sihir. (EUTS)

sit satan: < Skr. siddhi sadhana: Yüksek sihir formülleri.

-in sit satan ılıp knlin yürekin (BH 269)

Smir, sumir, sumır: < Skr. sumeru: Kinatın merkezi olan dağ.

utđarđalı sansız tümen sumır tağ- (Maitri 4-41)

(Maitri 38-14)

Somaviadı: < Skr. soma + (?) : Bir tanrı kızı adı.

sukrişını .. pramodadı somı soma-vıadı (UD 321)

Somı: < Skr. som: Bir tanrı kızı adı.

sukrişını .. pramodadı somı soma- (UD 321)

Somı: < Skr. soma: Bir Şeytan adı.

inçe k(a)ltı indrı somı .. varunı (UD 589)

srvatyan: < Skr. sarvadhya: Bir nevi istiğrak, meditasyon.

-adı ikinti srvatyan atlığ bilge (Maitri 4-10)

(Maitri 4-35)

strayastrış: < Skr. tryastrimśa: Tanrılar sınıfı.

ya .. strayastrış t(e)ri yirinteki (UD 730)

strayastrış: << Skr. tryastrimśa: Otuz üç tanrının bulunduğu cennet, bir tanrı diyarının adı.

L'R .. strayastrış t(e)ri yirinteki t(e)r[i] (DAS 1143)

(DAS 3681)

(Maitri 89-35)

(Maitri 89-39)

stup: < Skr. stūpa: Bir azizin vefatından sonra yadigar kalan eşyasının saklandığı sandık.

..... [k]örklüg körü kanıncsız körkle bir stup ünüp (AY 606a/2)

Stayastrış: < Skr. Trayastrimṣat: Semalardan birinin adı, bir cennet adı.

..... strayastrış** (ÇBH 197)

(U3h-D. 139)

Subarmı: < Skr. subrahma: Bir şeytan adı.

kalmaşapadı varçı uluşda subar-mı (UD 551)

Subrçarı: < Skr. ? : Bir şeytan adı.

susara y(e)me subrçarı d(a)rmanıtı .. (UD 585)

Subumı: < Skr. subhūma: Bir şeytan kumandanının adı.

-ıg küzetürler .. bumı subumı {y} (UD 478)

suburġan: Tapınak, türbe, mezar.

[a]nta ötrü [a]dın [bir] sın suburġan (DAS 57)

(DAS 69)

(DAS 2082)

(DAS 2084)

suçatè: < Toh. A sujāte, < Skr. sujāta: Śakyamuni'nin önceki yaşamlarından biri.

suçatè kşmañk[arè] mahèndarè (DAS 2512)

Sudrşanè: < Toh. A. sudarşane, < Skr. sudarşana: Bir Buda adı.

sudrşanè.. drtiraştrè .. PRĜM'[...]D[...] (DAS 2513)

sudur: << Skr. sutra: Dini kitap, Buda tarafından vaaz edildiğine inanılan vaazları içine alan kitap.

maitrè sudurk[a...] bo agulug yılan (DAS 3470)

(Maitri 50-40)

(AY 80/5)

(UD 668)

sudur-andiki: < Skr. Sautrāntika: Önemli bir Hinayāna okulu.

söz-l(e)r sudur-añdiki ni'kay-lıg-l(a)r söz-l(e)r öng yomdaru aqıg-lıg (Üİ 97a 14)

sui: Günah. (EUTS)

sukavaṭi: < Skr. sukhāvātī: Batı cenneti, Amitābha'nın cenneti.

sukavaṭita tugurdaçı köñülüg bulalım (BÖ 69)

sukrişını: < Skr. sukhaişini: Bir tanrı kızı adı.

sukrişını .. pramodadı somı soma- (UD 321)

sumanı: < Skr. sumana: Bir şeytan adı.

mandalı pañçalagandı .. sumanı dırgı (UD 600)

sumır: < Skr. sumeru: Evrenin merkezi.

lakşanınıg bedüki biş sumır (AY 46/17)

(AY 80/23)

(AY 113/9)

(AY 176/12)

Sunıtrı: < Skr. sunetra: Bir şeytan adı.

sunıtrı bo ulug yeklerniñ ertin- (UD 586)

Sunètrè: < Toh. A sunetre, < Skr. sunetra: Önceki bir Buda ismi.

aniruté .. sunètrèda ulatı burhan- (DAS 2508)

Suparagè: << Skr. supāraga: Bir bodhisattva adı.

[...]Ĝ sakınup ogulı suparagè bodis(a)v(a)t (DAS 397)

(DAS 401)

(DAS 410)

(DAS 422)

Surasadıırı: < Skr. ? : Bir şeytan kumandanının adı.

dırgı yek surasadıırı .. y(e)me purna- (UD 422)

Susara: < Skr. ? : Bir şeytan adı.

susara y(e)me subrçarı d(a)rmanıtı .. (UD 585)

suvasdıķ-si: Bir manastır adı. (EUTS)

svaha: Dualardan sonra, İslamiyetteki “amin” yerine kullanılan kelime.

KYLY “V’TY svaha .. bo dar(a)nı üze (UD 194)

(UD 262)

(UD 300)

(AY 496/23)

Şakımuni: < Skr. śakyamuni: Buda’nın isimlerinden birisi.

tüketdükde şakımuni burkan birle (AY 25/23)

(AY 26/3)

(AY 32/18)

(AY 41/11)

Şakimun: < Skr. śākyamuni: Burkan’ın asıl adı.

erüş erdni burķanķa tutdı bir ülüşin tengri şakimun (KİP 168)

(Maitri 45-3)

(Maitri 52-41)

(Maitri 62-19)

Şakimuni: << Skr. śākyamuni: Śākya boyundan olduğu için Buda'ya verilen isimlerden birisi.

-lür .. y(i)me ertmiş ödün şakimuni burhan (DAS 4091)

(Maitri 49-20)

(Maitri 69-21)

şakşamani: < Skr. siksamānā: Akait öğrenen kadınlar. (EUTS)

şamnu: < Soğd. šmnw: Şeytan.

-lüg ş(a)mnu süüsin utayın yigedeyin .. (AY 115/6)

(AY 172/17)

(AY 429/13)

(AY 665/17)

Şankara: Bir şeytan kumandanının adı.

sıkı upasıkı y(e)me ök şankara (UD 338)

Şarada: < Skr. śraddhā: Bir tanrı kızı adı.

tapınçılar ikegü şarada kırır (UD 404)

şarır: < Skr. śarira: Bir azizin ölümünden sonra geriye kalan eşyası.

ök amtı bo şarır ol bodıs(a)t(a)vning (AY 628/1)

(AY 628/2)

(AY 642/9)

şarırlıg: Cenazeye ait.

-lerinte şarırlıg süngüklerin yiti (AY 176/15)

(AY 535/7)

(AY 535/8)

şarir: < Skr. śarīra: Bir azizin ölümünden sonra yadigar kalan eşyası. (ETG)

şarira: Kutsal emanet. (EUTS)

şasatar: Din dersleri, din ve akait kitabı.

şasatar boşgunmış közünür kut (Maitri 3-29)

şasatr: = **şastr**, **şastar:** Din dersleri, din ve akait kitabı. (EUTS)

Şastantrè: << Skr. śāstratantra: Hinduizm'e ait bir mezhep veya okul; bu okulun etkisinde kalarak mahayana budistlerinin oluşturduğu tantrik Budizm – **şastratantrè.**

[va]ybajikè şastantrè kavi drrè saṅadas (DAS 3032)

şastar: = **şastr**, **şastar:** Din dersleri, din ve akait kitabı. (EUTS)

şastar: Din dersleri, din ve akait kitabı.

enetkek ilteki vaybaş şastar (Maitri 3-46)

(Maitri 8-22)

şastir: < Skr. śāstra: Eser.

yangı kipi ötrü yme söz-leser uluğ şast(i)r tip kergek-inçe tükel (Üİ 100b 10)

(Üİ 100b 13)

(Üİ 102a 12)

(Üİ 110b 13)

şastir: << Skr. śāstra: Kural, emir, öğreti, tavsiye, güzel nasihat, din kitabı.

-ları ol kör o[gl]ıma şast(i)rta inçe tēp (DAS 209)

(DAS 233)

(DAS 1789)

(DAS 2791)

şastr: < Skr. śāstra: Din dersleri, din ve akait kitabı.

amdı bu şastr-ta (AS 62)

(AS 75)

(AS 3057)

Şastratantrè: << Skr. śāstratantra: Hinduizm'e ait bir mezhep veya okul; bu okulun etkisinde kalarak mahayana budistlerinin oluşturduğu tantrik Budizm – **şastantrè.**

[vaybajikè] şastratan[t]rè .. kavi [drrè] (DAS 859)

(DAS 3412)

şastrlıg: Dini eserle ilgili.

vaybaş şastrlıg noş (Maitri 69-42)

şaşan: < Skr. śāsana: Disiplin, akide. (ETG)

şaştır: < Skr. śāstra: Kural, emir, öğreti, tavsiye, güzel nasihat, din kitabı.

şastır bitiglerig bütürü bilmiş (AY 585/21)

(AY 588/2)

(AY 596/9)

(AY 673/16)

Şatagırı: < Skr. śatagiri: Bir şeytan adı.

upapançıkı şatagırı haymavatı .. (UD 594)

şazan: < Skr. śāsana: Disiplin, akide.

şazanta ulug tusu kıltı- (Maitri 3-45)

şazana: < Skr. śāsana: Din, akide, disiplin. (EUTS)

şazın: << Skr. śāsanam: Din, dini kaide, vecibe, din kitabı ve bunun bir bölümü, akaid kitabı, öğreti.

[arış r]dok nomnuş şazınınıñ asıl- (DAS 19)

(DAS 49)

(Maitri 1-53)

(Maitri 6-15)

şazi: < Skr. śaci: Tanrı hanımı.

... erdeçi.. şazi katun ıķı (Maitri 89-58)

şemnu: < Soğd. şmnw: Şeytan. (EUTS)

Şılabadı: < Skr. silabharda: Bir şeytan adı.

-mı uluşda .. aparacıtı [(..)] şılabadı (UD 552)

Şılabadı: < Skr. śīlabhadra: Bir şeytan adı. (EUTS)

Şırı: < Skr. śirī (śri): Bir tanrı kızı adı.

şırı .. ançulayu ok y(e)me dışadıvı (405)

Şırıbadarı: < Skr. śrībhadra: Bir şeytan adı.

surparak uluşda şırıbadarı .. kamag (UD 564)

Şırıkını: < Skr. śrīkanya: Bir tanrı adı.

şırıkını kut t(e)ñrisi [.....] (UD 75)

(AY 431/16)

(AY 444/17)

(AY 512/18)

Şırımantı: < Skr. śrīmant: Bir tanrı kızı adı.

erürler .. lakışmantı şırımantı (UD 319)

şkşamani: < Skr. şiksamana: Mürit.

könlün şmnançlar tapa şkşamaniler arka (Maitri 61-13)

şmnu: < Soğd. şmnw: Şeytan.

[] törlüg törüsüz / ayıg kılnıçıg şmnu trs (SY 2-2)

(SY 2-20)

(Maitri 47-15)

şrinalandrm: Bir manastır adı. (EUTS)

şudavas: < Skr. śuddhāvāsa: Bir tanrılar diyarı.

kezigçe şudavas .. arıg yirte (AY 508/7)

(Maitri 89-40)

şumnu: Şeytan. (Man)

Şutavas: < Skr. śuddhāvāsa: Bir tanrılar diyarı.

şutavas teñri yerinteki teñriler tüz- (Maitri 9-21)

Taygüntan: < Çin. Ta-yun t'ang: Manastır adı.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

teñri: Tanrı, gök.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(l)ı uça āztı, kiyik oğlu yügürü āztı, kişi oğlu yorıyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılda kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(IB 17)

(IB 54)

(IB 60)

teñrilig: Dindar.

Tengrilig kurtga yurtta kalmış. Yaglıg kamıç bulupan yagayu tirilmiş, ölümde ozmiş tir. Ança bilingler: (IB 13)

Uçadivaç: < Skr. Uccadhvaja: Bir tanrılar ülkesinin adı.

teñri yirinteki uçadivaç atlıg (Maitri 3-35)

Uçayan: < Skr. ujjayinī: Hinduların 7 kutsal şehrinden birisi.

arşlanların yorıgın yorıp uçayan balık- (DAS 3484)

udun: Günahkar. (ETG)

uğan: Tanrı, Allah.

ulugdı kükülmüş ugan arjıların (AY 681/22)

Umay: Bir ilahe.

atl(1)g umay iyesi .. biş yüz (AY 510/2)

(AY 550/16)

Upakadı: < Skr. upakāla (?) : Bir şeytan kumandanının adı.

atl(1)glar katı y(e)me upakadı y(e)me (UD 479)

(UD 575)

Upanand: << Skr. upananda: Cehennemdeki iki büyük kazandan birinin adı krş.
upanandé.

.. bir n(a)nd atlag .. ikinti upan(a)nd atlag (DAS 831)

Upanandé: << Skr. upananda: Cehennemdeki iki büyük kazandan birinin adı krş.
upanand.

ol .. upan(a)ndé isiçniñ kēni elig (DAS 833)

Upapañçıkı: < Skr. upapañcaka: Bir şeytan adı.

upapañçıkı şatagırı haymavatı .. (UD 594)

upapatik: << Skr. upapattika: Yeniden doğum.

têp tedi ölüm ödte [tur]mişda upap(a)tik (DAS 576)

upasanç: < Soğd. ‘wp’s’neç, < Skr. upāsikā: Mümine, inanan kadın, rahipler sınıfına dahil olmayan rahibe.

yime kim kayu tınlıg upası upasanç- (Maitri 27-12)

(Maitri 111-25)

(AY 23/14)

(KİP 134)

upası: < Soğd. ‘wp’sy, < Skr. upāsaka: Mümin.

ķutıña men kirtülüg upası (Maitri 2-57)

(Maitri 5-58)

(Maitri 73-2)

(Maitri 109-26)

Upasıkı: < Skr. upasikī: Bir şeytan kumandanının adı.

sıkı upasıkı y(e)me ök şankara (UD 338)

upasi: < Soğd. ‘wp’sy, < Skr. upāsaka: İnanan kişi, mümin.

körtgürü nomlayur ķutgarur .. birük toyın şmnanç upasi (KİP 133)

(KİP 135)

(KİP 223)

upasê: < Soğd. ‘wp’sy, < Skr. upāsaka: Budizme mensup ama ruhani tarikata girmemiş rahip.

-zun upasêlar eşidip sansarka [korkın]- (DAS 230)

Urıslum: Kudüs şehri. (EUTS)

Urışlum: Kudüs şehri. (EUTS)

Uru: << Skr. uru: Bir şeytan adı.

iki ertingü yavlak rakşaslar bar .. bir uru (DAS 3594)

(ÇBH 110)

Urumiki: < Skr. urumukha: Bir şeytan adı.

öntürüp** tölükin sikriyü barıp urumuki (ÇBH 47)

Urumukè: << Skr. urumukha: Bir şeytan adı.

üntürüp tölükin sikriyü barıp urumukè (DAS 3531)

Urupadatu: << Skr. arūpadhātu: Saf ruhun çizimsiz dünyası.

[kamada]tu urupadatu kūsüşlög öñlög t(e)ñri (DAS 2973)

ülüg: Talih, kader, kismet.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. Idukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

üşüt: Ruh. (EUTS)

üzüt: Ruh. (EUTS)

v(a) çira'upam: < Skr. vajropama: Bir samādhi adı.

v(a)çira'upam kşan-ka tegi. alku adın tarqarguluk-ça niz-vani-l(a)r-ning (Üİ 111b 7)

vaçiraupam: < Skr. vajropama: Bir samādhi adı.

-lar yme vaçiraupam dyan öritip (AY 44/11)

(AY 254/20)

vaçir: << Skr. vajra: İndra'nın silahı, yıldırımını, İndra'nın askerlerinin silahı, sopa.

-ta t(e)ñriniñ v(a)çirı teg yinçge (DAS 1626)

(DAS 4100)

Vadı: < Skr. vaği: Bir şeytan adı.

-lug atl(ı)g [(..)] çaytı uluşda vadı yek [(..)] (UD 574)

(UD 584)

Vadzivanta: Bir tanrı adı. (EUTS)

vaḥsik: = **vaḥṣig:** İyi ruh. (EUTS)

vaḥṣega: Ruh, kut, ilah. (EUTS)

vaḥşik: < Soğd. w'xšk: Bir ruh.

tözün yavaş kut vaḥşiklar kayu (AY 435/8)

(AY 438/1)

(AY 509/22)

(AY 425/2)

vaḥṣig: = **vakşik:** Bir ruh. (EUTS)

vaibaş: Bir şastranın adı. (EUTS)

vairam: << Skr. vairambha: Evreni yerle bir edecek olan son ve büyük rüzgâr.

vairam yel teg yügürü ba[r]t[ı yaḥı] (DAS 1854)

(DAS 2456)

Vaişravani: < Skr. vaisravana: Bir tanrı. (EUTS)

vajênpat: << Toh. A vasempāt, < Toh. B vasempāt, < Skr. upasampadā: Budizm'de rahiplerin emrine, düzenine girme işi.

barkdın üntürüp toyın kıl[ıp vaj]-ênpat (DAS 489)

vakar: < Skr. vihara: Manastır. (EUTS)

vakhşik: Ruh. (Man)

vakşik: Ruh, kut, ilah. (EUTS)

vapḥuaki: Şastra adı. (EUTS)

Varuné: << Skr. varuṇaḥ: Deniz ve okyanus tanrısının adı.

-türüp olurmu mu .. v(a)runé t(e)ğri inçe tēp (DAS 3713)

varunı: < Skr. varuṇā: Bir şeytan adı.

uzun yaşañlar .. varunı patalıputur- (UD 547)

(UD 589)

vaybaj: << Skr. vaibhāṣika: Bir Budist okulu, mezhebi.

[...] vaybaj on karmap(a)tıg okıyu (DAS 1754)

vaybajaki: < Skr. vaibhāṣika: Bir mezhep.

vaybajaki aryaçintri bodis(a)v(a)t kṣi (Maitri 34-14)

Vaybajiké: << Skr. vaibhāṣika: Bir budist okulu, mezhebi.

[vaybajiké] şastratan[t]rè .. kavi [drrè] (DAS 859)

(DAS 3032)

(DAS 3412)

Vaybaş: < Skr. vaibhasika: Bir mezhep adı.

enetkek ilteki vaybaş şastar (Maitri 3-46)

(Maitri 19-48)

(Maitri 69-42)

(Maitri 95-15)

vaybaşiki-lıg: < Skr. Vaibhāṣika + lıg: Vaibhāṣika okuluna mensup.

anın bilmiş kergek bar kök kalık tip vaybaşiki-lıg baḥşı-l(a)r muntağ (Üİ 104a 13)

(Üİ 122b 14)

Vayçanvat: < Skr. ?: Bir tanrılar diyarı.

ötrü vayçanvat orduda (Maitri 89-49)

Vaymanuki: < Skr. vaimānika: Bir tanrı adı.

-lar yekler rakşaslar vaymanukı {y} (UD 657)

Vayraçanı: < Skr. vairocana: Bir şeytan adı.

arpı mananıkı vayraçanı kama- (UD 591)

Vayroçana: < Skr. vairocana: Bir Buddha adı, gelecekteki Buddhalardan, vücut.

[yme] ök erür vayroçana burhannıñ öz tözi , (BÖ 9)

vayşeşiki-lıg: < Skr. Vaişeşika + lıg: Vaişeşika okuluna mensup.

kirtü munda itıgsız erser vayşeşiki-lıg başşı-l(a)r söz-legüçi parmanu (Üİ 99b 15)

Vayşıravanı: < Skr. vaiśravaṇa: Bir hükümdar tanrının adı.

-i vayşıravanı atl(ı)g mah(a)r(a)nç alku (UD 372)

(UD 517)

(UD 651)

vḥşik: Ruh. (EUTS)

Vıçayantı: < Skr. vijayantī: Bir tanrı kızı adı.

[ler] çayantı vıça-[yantı (UD 148)

vıḥar: < Soğd. βrh'r, < Skr. vihāra: Manastır, tapınak.

vıḥar sengrem astupka sanlıg edig (AY 135/19)

(AY 582/11)

(AY 685/14)

(AY 686/17)

vırudakı: < Skr. virūḍhaka: Bir hükümdar tanrının adı.

m(a)har(a)nç .. küntün yñak vırudakı (UD 515)

(AY 398/24)

(AY 470/16)

Virupaḡᡑı: < Skr. virūpākᡑa: Bir hūkūmdar tanrının adı.

-ı iligi virupaḡᡑı atl(i)g mah(a)r(a)nᡑ (UD 290)

(UD 516)

Vēdaḡgasarē: < Skr. vedāḡgasāra (?): Bir brahman adı.

y(i)me himavant tag yanınta [vēdaḡgasarē] (DAS 4222)

(DAS 4234)

(DAS 4239)

(DAS 4303)

vidya: < Skr. vidyā: Bilgi, büyü sanatı.

erdemin nomlayu vidyaḡ kılmıᡑın eᡑidigli kuvraḡda sekiz (KİP 219)

viman: << Skr. vimāna: Tanrıların göksel arabası.

-lıḡ vimanıntın kēḡ yētiz kirsiz (DAS 1620)

Vinayaki: < Skr. viyanaḡa: Bir ilah adı. (EUTS)

virhar: << Soḡd. brg'r, < Skr. vihārah: Caynist ve Budist keᡑiᡑlerin karᡑılaᡑıp kaldıkları, sonradan tapınak olarak kullanılan yerler; tapınak, manastır.

[... kērt]ḡnᡑ köḡüllüḡ kiᡑı v(i)rhar (DAS 3002)

(AY 4488)

(AY 4492)

Virupaḡᡑı: < Skr. : Bir ilah. (EUTS)

viᡑikūlen: Bir ᡑastra adı. (EUTS)

Viᡑnu: << Skr. viᡑnu: Hindu tanrı üçlemesinden biri, büyük tanrı viᡑnu.

viᡑnu t(e)ḡri uguᡑlug braman[...] (DAS 3933)

viyakrit: < toh. A vyākrti, < Skr. vyākᡑta: Kehanette bulunma, geleceḡi önceden bilme.

nom eşidip viyakrit bulup tuyunmakıg tanuklalım (BÖ 73)

vpasanç: < Soğd. upasanç: Budizm'e mensup fakat ruhani tarikata girmemiş rahibe. (ETG)

vr̥har: < Soğd. br̥g'r, < Skr. vihara: Manastır, tapınak.

vr(h)ar saṅram sa(nlīg) (seṅıķ) (aşın) (Maitri 62-3)

(Maitri 109-26)

vrišti: = **ferišti:** Melek. (EUTS)

Vruni, Vrunı: < Skr. Varuna: İlah adıdır.

türüp olurmaz-mu**. vrunı tñri inçe tip (ÇBH 229)

vu: < Çin. fu: Tılsım. (EUTS)

Vusanti: İlah adı. (Huas)

vusanti: Haftalık dinî dua oturumu. (EUTS)

vuş(a)nti olorsug törö bar (H 284)

Vuşanti: 1- Tanrı adı. (EUTS)

2- < Bud. βws'ntk, < Man. βwsandy, < Skr. upavastha: Oruç.

Vyakran: < Skr. vyakarana: Burkancılıkta dokuz veya on iki kitaptan biri.

terk vyakran ulatı şastrlarıg (Maitri 38-50)

vyakrit: < Skr. vyākṛti: Peygamberlik. (BT I.)

vzanpat: < Toh. wasempat, < Skr. upasampada: Vaftiz, takdis.

toyın bolup vzanpat (Maitri 18-6)

waçir, wajir: < Torh. waşir, < Soğd. βajir, < Skr. vajra: İndra'nın silahı, yıldırım, elmas. (ETG)

wahşig: Cin. (ETG)

wapşı: < Çin. fa-shi, < wap-şi: Budizm'de hoca. (ETG)

waybaziki: < Skr. vaibhāsika: Budizm'in bir mezhebine mensup olan. (ETG)

wiḥar: < Soğd. βrḥar, < Skr. viḥara: Mabet, manastır. (ETG)

wiyakrit: < Skr. vyākṛti: Kehanet. (ETG)

wjir: = **waçır:** İndra'nın silahı, yıldırım, elmas. (ETG)

wusanti: < Soğd. usanti, < Skr. upasantha: Oruç. (ETG)

yağışlıg orun: Kurban mahali. (EUTS)

yir sub igesi: Yer ve su perisi, tanrısı. (EUTS)

zahag: Tecelli, sudur. (EUTS)

zeket: Zekât. (EUTS)

Zrua: İlah. (EUTS)

Zruşç: Zerdüş. (ETG)

2.8.27. Politika

begedmek: Hükmetme.

(a)lku yeğedmek begedmek erk türk (Maitri 50-19)

börisiz: Düşmansız.

-sız kavırsız yağısız börisiz basınç- (Maitri 3-18)

erksinme: Hükmetme, hakim olma.

antağ ok erür. erksinm-e tiltağ neçe alku nom-l(a)r-ta (Üİ 117a 5)

(Üİ 118b 16)

(Üİ 120b 11)

(Üİ 122b 2)

il èbi: Hükümet konağı. (EUTS)

sanlıg: Başkasına tabi.

olarka sanl(ı)g erür biz .. olarnı ut[g]alı (DAS 3596)

(ÇBH 112)

(ÇBH 130)

(ÇBH 154)

uduğ: Tabi olma, uyrukluk. (EUTS)

2.8.28. Savaş, Ordu

2.8.28.1. Savaş

sü: Savaş.

Alp er oğlu süke barmış. Sü yirinte erklig sabçı törütmiş tir. Ebingerü kesler özi ātanmış, ögrünçülüğ, atı yitiglig kelir tir. Ança bilingler: Edgü [ol]. (IB 55)

sünüs: Muharebe, savaş. (ETG)

sünüş: Savaş.

ermez s(e)n .. sünüş[...] (DAS 1942)(AY 411/11)(AY 475/5)(AY 493/22)

toķış: Savaş, tokuş, vuruş.

... -kelerig içilerig toķış (Maitri 108-2)

tüdüş: Savaş, harp, mücadele. (EUTS)

tütüş: Savaş, harp, mücadele. (EUTS)

urunt: Kavga, çarpışma. (EUTS)

uruş: Savaş, mücadele. (EUTS)

2.8.28.2. Ordu

çerig: Asker, çeri, ordu.

kin süü çerig tümeki üze (AY 418/6)

(AY 489/16)

(AY 494/1)

(DAS 4671)

oğ: Kabile teşkilatında küçük birlik. (ETG)

ortu: Ordu. (EUTS)

sü: Ordu.nomlayur utgarur .

bu birük tengri yirinteki sü başı tay sangun (KİP 117)

(IB 55)

(Maitri 1-27)

(Maitri 36-4)

şöö: < Çin. shi: Ordu. (BT I. A 31)

2.8.28.3. Asker, Savaşçı

aım: Savaşçı, nişancılık, atıcılık.

atım edrem al çeviş bilig ayu birgey (AY 193/22)

(AY 259/23)

(AY 455/10)

(AY 607/13)

athg: Atlı, süvari, atı olan.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmış. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(IB 11)

(IB 36)

buryuk: Kumandan krş. **buyruk.**

keçmezken bir buryuk t(e)rkin tavrataı (AY 623/2)

(AY 624/21)

(AY 638/9)

(AY 640/5)

çırğacı: Toz kelimesi ile beraber ağ atıcı, tuzak kuran. (EUTS)

süü başı: Kumandan. (EUTS)

süü: Ordu, asker.

kadaşımın tört türlüg süümin balıkımın (DAS 341)

(DAS 2565)

(AY 409/14)

(AY 418/6)

uruğu: Savaşçı, muharip.

-panı tonga .. manıbadırı urungut (AY 431/21)

(AY 538/24)

(Maitri 13-5)

(Maitri 36-5)

uruğut: Savaşçı.

uruğutlarıg [...] (DAS 3704)

(DAS 3787)

(AY 538/24)

(Üİ 109a 7)

2.8.28.4. Savaş Gereçleri, Silah, Teçhizat

badruk: Mızrak.

ünün kırırşu tr(i)jul badruk (DAS 3492)

(DAS 3523)

(DAS 3721)

bintipal: < Skr. bihindipāla: Mızrak.

badruk çkir bintipal-ta ulatı bı bıçğı- (ÇBH 237)

bögde: Haçer. (ETG)

bökte: Haçer. (ETG)

bügde: Haçer.

..... önglög sanbıraçana (?) bügde (AY 28/20)

(AY 544/6)

(DAS 635)

çıda: Süngü, mızrak. (EUTS)

çurnı: Barut. (EUTS)

çürni: Barut. (EUTS)

kalқан: Kalkan. (EUTS)

kap: < Çin. kia: Zırh. (EUTS)

kılıç: Kılıç.

Altun başlıg yılan men. Altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin,
başımın yul ebintin tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 8)

liken: < Çin. li jián: Keskin kılıç.

turtı .. liken ku[rın bêlije yörgep erdini]- (DAS 2112)

lorji: < E. Tib. rdo rje: Topuz.

toņa v(a)jirlig lorjisin kötürüp .. tıdıg- (DAS 3862)

(DAS 3869)

(DAS 3872)

lurzi: Topuz, sopa. (EUTS)

ok: Ok.

katıg yasın kurup agulug okın yürekre (DAS 1212)

(DAS 1316)

(AY 15/19)

(Maitri 105-16)

sançığ: Mızrak.

köye bışar .. süvri sançığın öri (DAS 804)

söñi: Süngü. (EUTS)

süñü: Mızrak.

süñün yülegün san(çı-) (Maitri 33-39)

(Maitri 75-15)

(Maitri 78-42)

süñüg: Mızrak, süngü. (ETG)

şakti: < Skr. şakti: Mızrak.

-(yür)ler.. tarjul şaktilerin ilgek- (Maitri 84-12)

şikti: < Skr. şakti: Mızrak.

... kılıcın sünü şikti çağr (Maitri 81-57)

yasıç: Yassı uçlu ok.

Talim urı yarın açā yasıçin yalım kayag yara urupan yalngusun yoriyur tir. Antag alp ermiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 40)

2.8.28.5. Düşman

kaçıç: Kaçık, kaçak. (EUTS)

karşı: Karşı, rakip.

Āk at karşısin üç bolugta talulapan agınka ötüçke idmiş tir. Korkma, edgüti ötüñ; ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

(AY 90/3)

(AY 107/13)

(Üİ 122a 12)

karşu: = karşı. (EUTS)

kek: Düşmanlık. (ETG)

öçlüç: Düşman yürekli, öçlü. (EUTS)

tötüşlüç: Düşman.

suv tutmış tötüşlüç kerişlig (AY 169/1)

yağı: Düşman.

Kan süke barmış. Yagıç sançmış. Köçürü konturu kelir. Özi süsi ögire sebinü ordusingaru kelir, tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 34)

(AY 193/17)

(Maitri 5-9)

yağılıg: Düşmanlık. (EUTS)

yavlaq: Düşmanlık, kötülük.

-lar birle katılı karılı ayıg yavlaq törü (AY 133/15)

yawlaq: Düşmanlık. (UI4 A 8)

2.8.28.6. Engel, Bariyer

ada: < Skr. âvarana: Engel, tehlike, zarar, ziyan.

ölüm adadın turkar[u ...] (DAS 99)

(UD 680)

(ABH 244)

(İKP XVII. 1.)

adğaq: Zincir, pranga, kelepçe. (BT I. D 32)

atkağ: Bent, kelepçe, bağ. (EUTS)

atkaq: Bağ, kelepçe.

emgek kirtüg bo emgek kirtü anga atkaq bolmış üçün atamış ol (Üİ 107a 3)

(AY 265/20)

(AY 364/24)

(AY 365/3)

boğağ: Kelepçe, bant. (EUTS)

boğağ: Bukağı, köstebek, bağ. (EUTS)

buğağ: Bağ, engel.

-(lar adınlarıg) bagda buğağuda kerikde (Maitri 83-11)

çar: Düğüm, saç düğümü.

-lüg saçın töpü[sinte ç(a)r tügüp] (DAS 2170)

çekür: Çukur. (EUTS)

erig: Tutma, zapt etme. (BT XX)

ıdım: Zaruret, tehlike. (ETG)

ıtım: Zaruret, ihtiyaç, tehlike. (ETG)

qaram: (Surların kenarındaki) hendek, çukur.

yeme yetti qat qaram* içinte (İKP XXXIX. 5.)

qarım: Çukur, su hendeği.

siz .. ootlug qarımda tüşdeçi- (AY 494/3)

oy: Çukur, oyuk.

oyda tıqıp odgurak [...] (DAS 816)

(Maitri 84-50)

ökrem: Hendek. (EUTS)

tıdıg: Engel.

türlüg tıdıgım ... (Maitri 57-17)

(AY 179/5)

tıtıg: Engel. (EUTS)

tosku: Engel. (EUTS)

tuda: Engel, tehlike.

tudasınta ara kirür ozgurur al çeviş bilge bilig (KİP 187)

tuzaq: Tuzak.

Turnya kuş tüşnekinge konmiş. Tuymatın tuzakka ilinmiş. Uça umatın olurur tir.
Ança bilingler: Yab[1]ak ol. (IB 61)

uy: Çukur.

-ta uy kazıp tolu ört yalın (Maitri 58-16)

uya: Çukur.

-larnañ ornı uyası avış tamu (Maitri 72-3)

2.8.29. Tür, Cins

açani: < Skr. Ajaneya: Cins.

açani at- -ların yarat- (Maitri 35-6)

2.8.30. Destek, Yardım

alış: Ticaret, bir vergi çeşidi.

edig tavarıg alış bəriş ogrınta (Maitri 61-25)(AS 2567)

altağ: Yardım, destek. (EUTS)

altaq: Yardım, destek. (EUTS)

arqa: Arka, destek.

arqasınta yadılı turup tamturmış yula (ÇBH 68)

arqalıg: Yardım, destek, destekli.

arkalıg nomlar başlap köni nomlar (AY 197/20)

(AY 224/7)

(AY 269/5)

(AY 307/20)

bağrağı: Sadaka, dilenme.

bagrağı kılınçın tapsız teşsiz (Maitri 73-62)

basık: Bir vergi. (EUTS)

basut: Yardım.

basut bolup :: yağısın yavlakın (AY 409/12)

(AY 440a/21)

(AY 504/11)

(HTB 1257)

basutçı: Yardımcı, koruyucu, destek.

basutçın belgölüg bolur antağ oña- (Maitri 41-42)

bergü: Bağış, verilecek ya da ödenecek şey.

bulmaz erti bulmatın* ayıçılal(=r)nın(=-a?) bulmadı bergü (İKP X. 4.)

bigü: Vergi. (EUTS)

bısı: Sadaka, kurbanlık. (EUTS)

buşı: Çin. bù shī: Sadaka, bağış.

-gunlarka isig öz buşı bérzün (DAS 309)

(DAS 1511)

(AY 21/19)

(AY 22/1)

buşi: < Çin. pu-shi: Sadaka. (ETG)

irt: Vergi.

kırkının işke küçke irtke (Maitri 62-32)

kalan: Vergi çeşidi, arazi vergisi. (EUTS)

ķalan: Vergi eşidi, arazi vergisi. (EUTS)

ķalanlıđ: Kalan vergisi mükellefi. (EUTS)

poşı: Bağış, sadaka.

e alıń barça poşı (İKP XVI. 6.)

(İKP XLVI. 6.)

(İKP LI. 4.)

(İKP XLVIII. 4.)

puşı: Sadaka. (Huas)

tayağlığ: Destek, dayanak. (EUTS)

tayağ: < Skr. asraya: Destek, yardım.

(ķuvr)ađlarķa sün tayağ ķılsar (Maitri 52-49)

(AY 245/18)

(AY 245/21)

(AY 295/17)

umunluğ: Yardım (?).

umunç(uçın) ayığ ırak yolt(a) (Maitri 11-2)

(AY 601/14)

2.8.31. Diller ve İlgili Unsurlar

Enetkeķe: < Soğ. ‘yntk’k + Türk. +a. : Hintçe, Sanskritçe.

enetkeķe bo[lu]r [...] (DAS 1390)

(DAS 3114)

(Üİ 100a 6)

(AY 4/1)

Entkek: Hintçe.

(ort)un entkek élinte ograyu (Maitri 8-26)

ir-tai: Harf (hece) adıdır. (EUTS)

ir-ur-ui: Harf (hece) adıdır. (EUTS)

ir-vang: Harf (hece) adıdır. (EUTS)

isak: Harf, hece adıdır. (EUTS)

Uğu: Kuşan İmparatorluğu sınırlarında kullanılan dil.

[sañadas] ugu küşen tilintin [tohrı] (DAS 860)

(DAS 3033)

(DAS 3413)

ujak: Hece, harf. (EUTS)

ujik: < Çin. zi: Harf, hece.

-[s]ar kiçig erken ujik b[o]ş[g]urg[alı] (DAS 976)

(Üİ 100a 7)

ujıklıg: < Çin. zi + Türk. +IXg: Harfli, heceli.

ajunun sakınıp sekiz ujıklıg bir p(a)dağ (DAS 4489)

usik: Hece, harf. (EUTS)

uzağ: Hece. (EUTS)

uzik: Hece. (EUTS)

üjek: Hece. (EUTS)

üjik: < Çin. tzü krş. **üjük:** Hece.

üjik sakınıp ol hung üjik tegzinü (AY 27/21)

(AY 272/10)

(AY 288/18)

(AY 321/2)

üjüklig: Heceli.

..... egsükin yitgürgeli yüz üjüklig (AY 26/20)

üjük: < Çin. tzu krş. **üjüklig:** Hece.

-e bölükin birerkeye üjük akşar (AY 532/20)

vi: < Çin. wei: Çince wei harfi.

erser. itig tigüçi vi ujüklig kin inçip uqıtu söz-legey biz (Üİ 100a 3)

vibakti: < Skr. vibhakti: Hal eki, hal.

yitiñ te vibakti üz-e yormış kergek. bo niz-vani-lıg bolmış üçün öngi (Üİ 107b 3)

(Üİ 107b 4)

(Üİ 107b 6)

(Üİ 107b 8)

2.9. Sayı Adları

2.9.1. Asıl Sayılar

ekün: İki. (EUTS)

aldı: Altı. (EUTS)

altı kırık: Otuz altı. (EUTS)

altı: Altı.

yana kelmedük üdki altı bilig-l(e)r yme ok bolur sansız (Üİ 120b 14)

(AY 24/12)

(AY 45/9)

(İKP XX. 1.)

altmış: Altmış.

altmış tümen koltı nayut bere (AY 46/15)

(AY 124/8)

(AY 663/2)

(BT I. A 25)

ban: < Çin. Pan: On bin.

yazı ban ıgaç urup ol ıgaç üzesinte (AY 477/15)

beş: Beş.

yerke barrı siz beş törlüg (İKP XVI. 8.)

(HTB 1331)

(HTB 1416)

(HTB 1655)

biñ: Bin. (ETG)

bir yigirmi: On bir. (EUTS)

bir: Bir.

[a]nta ötrü [a]dın [bir] sın suburgan (DAS 57)

(Üİ 99b 13)

(IB 37)

(ÇBH 65)

bis: Beş = krş. **biş.** (EUTS)

biş: Beş.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

(AY 3/7)

(AY 13/23)

(Maitri 2-23)

bişegü: Beşi.

KY Y erür .. yiti enüklerinte bişegü (AY 643/1)

bişyüz: Beş yüz.

-niñ öñreki savların bu btraklıpdakı biş-yüz (ÇBH 262)

eki: İki.

Āla atlıg yol tengri men. Yarn kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmış. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(IB 25)

(TT 36-12)

ekki: İki.

qarı erti yene ekki közi (İKP XXIV. 5.)

(İKP LVII. 5.)

(İKP LVII. 8.)

(İKP LVIII. 1.)

elig: Elli.

n(a)nd atlag isiç elig bère kèñ (DAS 832)

(DAS 960)

(UD 579)

(UD 596)

ikegü: İki.

tapınçılar ikegü şarada kırır (UD 404)

iki: İki.

kolusuz titir .. anın iki törlüg (AY 21/17)

(AY 23/6)

(AY 27/16)

(AY 40/23)

miñ: Bin.

Bir tabılku yüz boltı. Yüz tabılku miñ boltı. Miñ tabılku tümen boltı tir. Ança bilingler: Asıgı bar; edgü ol. (IB 32)

oduz: Otuz. (EUTS)

on: On.

Oyma er oğlanın kisisin tutug urupan oş iç oygalı barmış. Oğlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmış. Oğlı yutuzı kop ögirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 29)

(DAS 15)

(İKP XXIV. 4.)

(UD 94)

(U3h-C. 190)

oon: On. (Huas)

otoz: Otuz. (ETG)

otuz: Otuz.

[se]kiz otuz p(a)t(a)r (DAS 595)

(DAS 666)

(AY 3/20)

(Maitri 83-51)

pangço: Beş < Skr. (EUTS)

sākiz: Sekiz. (ETG)

sekiz: Sekiz.

süö sekiz (DAS 28)

(KİP 219)

(Maitri 21-12)

(UD 60)

sekizon: Seksen. (EUTS)

toğuz: Dokuz.

Oyma er oğlanın kisisin tutug urupan oş iç oygalı barmış. Oğlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmiş. Oğlı yutuzı kop ögırer tir. Ança bilingler: Edgü ol.

(IB 29)

(IB 50)

(IB 60)

tört: Dört.

Kan olurupan ordu yapmış. İli turmiş. Tört bulungtaki edgüsi uyurı tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 28)

tümen: On bin.

Bir tabılku yüz boltı. Yüz tabılku ming boltı. Ming tabılku tümen boltı tir. Ança bilingler: Asıgı bar; edgü ol. (IB 32)

üç: Üç.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötügke idmiş tir. Korkma, edgüti ötün;
ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

üç: Üç.

-ki közünür bo üç ödün ayıgdın (DAS 571)

(UD 129)

(Maitri 33-38)

(AY 5/3)

yigirmi: Yirmi.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru
eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

yüz: Yüz.

Bir tabılku yüz boltı. Yüz tabılku ming boltı. Ming tabılku tümen boltı tir. Ança
bilingler: Asıgı bar; edgü ol. (IB 32)

2.9.2. Onluklar Arası Sayılar

altı kırk: Otuz altı. (EUTS)

bir yigirmi: On bir. (EUTS)

2.9.3. Sıra Sayıları

altınç: Altıncı.

altınç yme (H 133)

(AY 34/17)

(AY 73/17)

(AY 201/9)

beşinç: Beşinci.

yılan yıl beşinç ay bir oțuzka (HTB 1820)

(BT XX)

birinçi: Birinci. (EUTS)

bişinç: Beşinci.

üdrülgeli badaçı bağ-tın bo oķ inçip erür bişinç tin vibakți üz-e (Üİ 107b 4)

(UD 67)

(AY 313/10)

(AY 322/11)

ekindi: İkinci. (ETG)

ekinti: İkinci.

Bars yıl, ekinti ay, bir yigirmike Tay-gün-tan manıstantakı kiçig di[n]tar burua guru eşid[ip] içimiz isig Sangun İtaçuk üçün bitidim. (IB 67)

ekinti: İkinci.

gürür ekkinti suβda suβ öñlüg (İKP XVII. 4.)

ikinç: İkinci. (EUTS)

ikindi: İkinci. (EUTS)

ikinti: İkinci.

-şin .. ikinti ajunta ok mu teginür .. (DAS 221)

(DAS 589)

(Üİ 100a 10)

(AY 38/13)

onınç: Onuncu. (EUTS)

onunç: Onuncu.

onunç ülüş tokuz [sek]iz on (DAS 4134)

(AY 44/6)

(AY 74/5)

(AY 199/19)

otuzunç: Otuzuncu.

okıtmak atl(1)g bir otuzunç (AY 570/8)

(AY 580/19)

(AY 598/10)

(AY 644/22)

sekizinç: Sekizinci.

sek(i)zinç orunka kirürler :: ol orun- (AY 73/22)

(AY 205/21)

(AY 212/11)

(AY 213/3)

sikizinç: Sekizinci.

işletü sik(i)zinç oruntın burkan (AY 304/8)

2.9.4. Topluluk Sayıları

ikegü: İki, ikisi birlikte.

tapınçılar ikegü şarada kırnı (UD 404)

onluğ: Onluk. (EUTS)

üçegü: Üçü, üçü birlikte.

ugrayu biligsiz biligig üçegü- (AY 163/8)

(Üİ 123b 12)

2.9.5. Üleştirme Sayıları

altırar: Altışar. (EUTS)

birer birer: Birer birer.

[bir]er birer atların tügüp (HTB 1350)

birer: Birer, tek tek.

birer kutka tegmiş tınl(1)gl[ar] (DAS 951)

(AY 176/10)

(Üİ 102a 2)

bişer: Beşer.

kıdıgsız biş biligler üze bişer (AY 44/4)

(AY 44/5)

(AY 215/2)

(AY 456/14)

er: Üleştirme sıfatının kuruluşunda.

törtđin yıñakđın yiti er sekiz (UD 506)

(UD 508)

ikirer: İkişer.

bo ikirer törlüg b(e)lgü atkakı (AY 66/13)

(AY 66/16)

(AY 176/16)

(AY 589/16)

otuzar: Otuzar. (EUTS)

üçer: Üçer.

ü[çer] ay bakçan köni tükedükde birle (DAS 3451)

(AY 265/24)

(AY 519/17)

(AY 589/14)

2.10. Kavramlar

2.10.1. Zaman Kavramı

alkınçu öd: Ecel, ölüm saati. (ETG)

alkınçu: Bitme, son.

öng alkınçusı t(e)ngri yirinte .. (AY 143/21)

(AY 508/6)

ara: Esna.

anın arasınıtı yer yarılıtı .. aviş tamudın (DAS 347)

aradın azun: Ölümle yeniden dirilme arasındaki zaman. (EUTS)

arқан: Nihayet, son.

erdinig nomladaçı nomçıka arkan (AY 530/13)

(AY n561/14)

arқun: Nihayet. (ETG)

atağ: Son, nihayet. (EUTS)

başlağ: Başlangıç.

adruk başlağ savlıg b(e)lgülerig atkan- (AY 253/15)

(AY 290/1)

(AY 377/10)

(BT I. D 75)

ilk: Başlangıç.

ilki ilki et'özlerte ortunkı (AY 134/1)

(AY 282/1)

(AY n367/2)

(AY 547/34)

ilki: Baş, başlangıç.

y(è)g(i)rminç yılınıtı ilki de kılmış (DAS 31)

(DAS 42)

(DAS 3468)

(Maitri 17-14)

ingir: Tan, şafak, fecir, alaca karanlık. (EUTS)

ödki: Zamanla ilgili. (EUTS)

ödünki-e: Zamancık, lahzecik, bir an.

-sayu* bir ödün-ki-e turdı. ol yır üni (ÇBH 166)

ödünkiye: Kısa zaman dilimi.

ödünk(i)ye arukın tınturgalı yatdı (DAS 3431)

(DAS 3650)

(DAS 3951)

(DAS 4554)

ötgün: Geçmiş, mazi. (EUTS)

sap: Sıra, esna.

-ning içinte .. kesinlarning sapınta .. (AY 588/6)

(AY 590/13)

sö: Uzun süre, zaman.

qañım sönde berü* meni seß- (İKP LVI. 7.)

sön: Uzun müddet, zaman.

sözleyin .. yme öngre sön üdün (AY 548/5)

uğur: Vakit, zaman.

turkaru etözin türtünür erti .. bir uğur- (DAS 247)

(DAS 519)

(AY 59/6)

(Üİ 115a 3)

üd: Zaman, vakit.

-ın tüşürülür üçün ertmiş üd-ke atı bolur ertmek tip (Üİ 118b 13)

(Üİ 125a 10)

(AY 6/18)

(AY 370/22)

ür: Uzun süre, zaman.

bartı .. ür kèç boltı monçaka tegi (DAS 1018)

(İKP LXIX. 3.)

(Maitri 12-20)

(AY 83/3)

ürke: Zaman.

meñin yirtinçü meñisin ürke (Maitri 1-45)

üt: Zaman, vakit. (EUTS)

üzlünçü: Son.

şasť(i)r-nıng üz-lünçü-singe tegi uķıtu yorüp timin ok erťer üçün : : (Üİ 101a 10)

(AY 144/8)

(AY 308/17)

(AY 366/22)

2.10.2. Değer Yargıları ve İlgili Soyut Unsurlar

aķ: < Çin. Āk “kötü, nefret çeken”: iğrenç, kötü, alçak, fena.

seßer meni aqlayur erti amtı (İKP XXIX. 1.)

(İKP LXII. 5.)

aķruş: Acı, ıstırap.

[...] birtem kéterip aķruş (DAS 1933)

(AY 573/9)

alkış: Övgü.

onunç künke tört alkış (H 244)

(H 254)

(H 368)

almır: Hırs.

ķılınç bolmaz .. az almır bolmasar tut- (Maitri 44-15)

amranmaqlağ: Şehvet.

könüllerinte amrankaqlağ ot (Maitri 107-4)

amulluq: Usluluk, sükûnet. (EUTS)

ançu: Değer, kıymet, mükafat. (ETG)

aryaman: < Far. aryāmān.: Dost. (EUTS)

asağ: Yarar, fayda.

-[mekniñ] asagin körkitmekde [irig sarsıg] (DAS 2992)

(Maitri 16-2)

(İKP XXI. 1.)

(İKP XXXIV. 6.)

asğançu: İkiyüzlülük, riyakarlık. (ETG)

asığ: Yarar, fayda.

[u]luşlarda , asıg tusu kılı (HTB 1413)

(AY 40/12)

(UD 221)

(KİP 99)

ayağ: Saygı, hürmet.

ayagin alaçu [...] (DAS 2185)

(Maitri 3-57)

(AY 36/22)

(AY 103/6)

aymanç: Korku. (EUTS)

az: < Orta Far. “z /âz/: Hırs, tamah, açgözlülük.

az ulatı nizvanılıg akıglarıg kılınç (DAS 3428)

(DAS 3463)

(AY 162/21)

(AY 163/10)

azlanmak: Arzulama, hırs, tamah.

-mek tıtağında azlanmak bolur (Maitri 41-44)

bağatur: Bahadır, kahraman. (ETG)

bağırmaq: Merhamet. (ETŞ 4-12)

bağcan: Tahayyül, tefekkür, mütalaa. (EUTS)

bart: Zarar.

yiti enüklerin özgurtü .. bart baş (AY 630/13)

(KİP C20)

bat: Zarar.

tsun tsun sınar uvşanur neng bat kılu umaz (KİP 28)

belin: Korku.

yağın belingteg** yavlağ ün (ÇBH 235)

beliğ: Korku.

tünle beliğ [...] (DAS 3480)

beliğleyü: Korku. (EUTS)

bırımçı: İşkence edici. (Huas)

bışrunmaq: Olgunlaşma, derin düşünme.(BT XX)

bilge bilig: Bilginin yüksekliğı, irfan, kemâl.

uğaysızlar. ertiniğü katığlanmaq-lğ bilge - biligke(ÇBH 77)

(ÇBH 167)

bilig: Bilinç, şuur, bilgi.

(DAS 2192)

(AY 193/22)

(HTB 1332)

(Üİ 120b 2)

biligsizlik: Bilgisizlik, cehalet.

kılını .. biligsizlik karangku üz- (AY 101/16)

(AY 110/2)

biliksizlik: Bilgisizlik, cehalet. (EUTS)

bosuş: Kaygı, keder, gam. (Man)

boşgunmaq: Öğrenme.(BT I. A 11)

boşgüt: Eğitim.

-luk boşgüt tözlüg nom :: ukguluk (AY 249/10)

(AY 274/8)

(AY 274/24)

(AY 461/17)

boşkut: Okuma, öğrenme, ders. (EUTS)

boşuğ: Bağışlama, af.

-lara boşuğ kılmış boluñlar agız- (DAS 1518)

(DAS 2123)

(AY 16/13)

(Maitri 19-17)

boşumağ: Kurtarma, serbest bırakma, bağışlama.

-suz ınagsız tınl(1)glarığ boşumak kut- (AY 180/8)

(AY 180/13)

boşunmağ: Kurtulma, azat olma. (Man)

boz: Gaddarlık, zulüm. (Huas)

bögülüg: Bilgelik, âlimlik. (EUTS)

bögüş: Hikmet, marifet. (EUTS)

buşuş, (busuş?): Üzüntü, acı, hüzn.

körüp ertünü buşuş*luğ qadıu-luğ (İKP III. 8.)

(İKP IV. 3.)

(İKP V. 2.)

(Maitri 44-6)

buu: < Çin. fu: Cesaret.

-lerig barslarığ buu altızmış (Maitri 33-25)

buyan: < Skr. puṇya: İyi davranış, sevap, iyilik, mutluluk.

istimi kılmış k[a]zganmış buyan edgü (DAS 43)

(HTB 1467)

(UD 41)

(AY 114/21)

buz: Kin, nefret.

-[yü in]çe tıp tedi .. bir ikintike üz buz (DAS 415)

(DAS 454)

(DAS 461)

bügülenmek: Bilme.

im pular erdemim bügülenmekim kutadmağın eşidser atın (KP 215)

bügüş: < Skr. prajna: Hikmet.

-lı bügüş urup atğuradı uğar tegin- (Maitri 41-43)

bürtmek: His, duygu, duyu. (EUTS)

bürtüglüg: Duyma, duyu. (EUTS)

çan: Gerçek, gerçeklik, doğru. (EUTS)

çşapat: < Sogd. çihşabad, < Skr. şiksapada, < Skr. şila: Ahlak kuralları.

(-nç sağın)sar .. buşı birser çşapt (Maitri 79-40)

çşapt: Ahlak kuralları.

buşı paramid çşapt (AS 455)

(AS 459)

(SY 2-5)

(Maitri 111-16)

çşaput: Ahlak kuralları.

-larnıñ beş çşaput bir kün (Maitri 27-13)

(Maitri 32-19)

çımad: Öfke, hiddet, kızgınlık. (EUTS)

çıngaru: Arzulama, özlem, hasret. (EUTS)

çınju: < Çin. chên ju, Skr. tathatā: Hakikat.

-lüg çınju tıgme ertükteg nom töz- (AY 146/12)

(AY 203/18)

(AY 231/5)

(AY 244/3)

çın-sav: Gerçek, gerçek ve doğru söz, hakikat. (EUTS)

çmsu, çınju: < Çin. chên-ju, <Skr. tathata: Gerçek, doğru, gerçeklik.

-lüg çınju tigme ertükteg nom töz- (AY 146/12)

çilteg: Saygı, hürmet, itibar.

at yol ayag çilteg tileser (AY 444/5)

(AY 572/23)

(DAS 3310)

(Maitri 51-7)

çiltemek: Saygı, saygı gösterme.

kuanşi im pusarka tapıg uduğ ayamak çiltemek atamak (KİP 79)

duşkrçar: < Skr. duskaracarya: İstirap.

berkte duşkrçar emgek emgenmişin (Maitri 1-25)

edgü: İyi.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.
Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.
Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.
[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 11)

(IB 57)

(IB 58)

edirem: Erdem. (ETG)

edrem: Erdem, fazilet.

edrem[ler]ke tü[kellig] (DAS 524)

(AY 193/22)

(AY 483/22)

(AY 505/14)

egrig: Karmaşıklık, karışıklık. (BT XX)

eksüklüg: Eksiklik. (EUTS)

emkek: Acı, ıstırap. (ETG)

erdem: Erdem, fazilet, güç, kabiliyet.

erdeminge .. yükünür m(e)n karını anası- (AY 504/1)

(Maitri 81-23)

(KİP 60)

(KİP 149)

erk: Güç, kuvvet, kudret, yücelik.

barım ed t(a)var erk [türkühüzler] (UD 159)

(DAS 3012)

(KİP 113)

(AY 411/3)

ertimlig: Fânilik, geçicilik.

bar ekri ertimlig .. artak yavız ada- (AY 621/13)

(AY 638/17)

(AY 641/5)

(Maitri 1-13)

ezüg: Yalan, yanlış, hata.

barayın birök barmasar ezüg söz- (DAS 1531)

(DAS 1559)

(AY 305/1)

(AY 367/1)

ezük: Yalan, yanlış, hata, sahtelik.

azlanmağın başsız közsüz ezük (Maitri 13-2)

(Maitri 61-18)

(Maitri 82-29)

(İKP A. 19.)

ğın: Sıkıntı, dert, ıstırap. (EUTS)

hut: Kut, saadet. (EUTS)

ınağ: Dayanak, güvence, güvenilecek nesne - kişi, umut.

umuğ ınağ bolğalı üç yavlağ yol-ta nedegin kever nizvanı-lar-ıg tıp (AS 309)

(DAS 115)

(Maitri 73-15)

(AY 105/21)

ikirçgü: Şüphe, kuşku.

ikirçgüg :: :: (AY 547/61)

(AY 548/15)

ikireçgü: Şüphe, kuşku.

ikireçgü siziklig bolur :: ulug bilge (AY 290/17)

(AY 341/7)

(AY 486/24)

(AY 487/5)

inç: Sükûnet, rahatlık, barış, huzur.

-ları uzun inç mengilig bolgaylar .. (AY 195/23)

(AY 196/7)

(AY 210/4)

(AY 232/15)

inçgü: Rahat, huzur, sükûnet, durgunluk. (EUTS)

inçkü: Huzur, sükûnet, barış.

tükemeksiz inçkü mengi üze todü- (AY 154/9)

(AY 160/9)

(AY 166/9)

(AY 198/20)

intki: Fayda, kâr, çıkar.

işniñ küçnünj intkisin yarag- (DAS 38)

(DAS 48)

(AY 227/2)

irinç: Felâket, sefillik, bahtsızlık. (EUTS)

irinçü: Günah, kusur, kabahat, hata.

törlüg tsuy irinçü ağır ayıg (AY 126/7)

(AY 137/5)

(AY 138/20)

(H 336)

irinż: Felaket, sefillik. (EUTS)

irünçü: Günah, kusur, hata, yanlış. (EUTS)

isirkegü: Merhamet, hasislik. (ETG)

isirkemmek: Tamahkarlık. (ETG)

istem: İstek, arzu, dilek. (EUTS)

kadağ: Suç, günah, kötülük.

iş işleser m(e)n ulug mün kadag (DAS 1057)

(DAS 2349)

(AY 135/7)

(UD 686)

kadağ: Hata, kusur.

kadağ qaltı aşnu tam turğurmuş üdte bar üçün kök qalığı sıgur- (Üİ 103b 7)

(Üİ 107b 15)

(Üİ 109b 2)

(Üİ 116b 7)

kadğu: Kaygı, dert, sıkıntı.

küsüninte magad uluşdaki kadgu- (DAS 2519)

(İKP III. 8.)

(AY 101/21)

(AY 117/8)

kadğuluğ: Acılık, dertlilik, kederlilik. (EUTS)

qağ: Hak. (EUTS)

qaraqlıq: İktidar. (EUTS)

qarığ: İhtiyarlık. (EUTS)

küç: Güç, kuvvet.

nızbani, nızwani: < Skr. kleṣa: İhtiras, aşırı düşkünlük, iptila, meftunluk. (EUTS)

nizvani: < Soğ. nyzβny: İhtiras, tutku, şehvet, iştiyak.

[... ni]zvani köñülte (DAS 898)

(DAS 910)

(Üİ 108a 2)

(Üİ 111b 13)

nmau: < Skr. namo: Saygı. (EUTS)

orun: Merhale, mevki.

orunug ol ilig kanıg begig (AY 194/19)

ovut: Utanma, utanç, hicap, manevi çekinme.

..... ovutsuz m(e)n (U3h-C. 143)

öç: Kin, intikam.

ajuntakı öç kek özü[... tı]ltagınta br(a)hmadatē (DAS 1159)

(AY 102/14)

öçmek: < Skr. nirodha: Kalkma, sönme, yok olma.

öçmekiñe barguluğ sekiz türlüğ (Maitri 91-11)

(AY 145/2)

öçür: Sönme. (EUTS)

öçürmek: Söndürme, yok etme.

adartmakın öçürmek atl(ı)g (AY 177/9)

(AY 184/11)

(AY 199/10)

ödürt: Ayırt etme, fark etme, farklı olma, ayrılma. (BT XX)

ög: Akıl, düşünce, us, şuur.

ölüm yadılıp anta'ok ög ıçgınur öz [et]- (DAS 614)

(DAS 3006)

(Maitri 21-26)

(Maitri 46-9)

ögdi: Alkış, methiye, övgü.

ögdisin söz[...] (DAS 3044)

(Maitri 19-5)

ögdü: Övgü, metih, sena, takdir. (EUTS)

ögli: Düşünce, düşünme.

[ka kadaş yège]n tagay edgü ögli adaş (DAS 555)

(DAS 2173)

(DAS 2594)

(Maitri 59-9)

ögmek: Övme, övgü, sena.

... ol ögmekin alku bizni öge (Maitri 23-20)

ögmiş: Övme, övgü, metih, sena. (EUTS)

öğret: İtiyat, alışkanlık. (ETG)

ögrüç: Sevinç, memnuniyet. (U3h-dizin)

ögrünç: Övünme, sevinç, mutluluk.

ögrü<n>ç sevinç bultukd[a] ol alku (DAS 240)

(DAS 1002)

(AY 47/7)

(AY 92/11)

ögti: Methiye, övgü. (EUTS)

ögünç: Neşe, sevinç. (EUTS)

ökünç: Pişmanlık.

ökünç köngül öritip neçökin erser (AY 10/23)

(Maitri 74-11)

(Maitri 79-17)

(Maitri 111-27)

öñü (?): Yalnızlık.

ögüz kızıgında matarnıñ öñüsü (?) üze (DAS 4031)

ööç: Kin, intikam krş. **öç.**

ööç kek tutdaçı yagı yavlak ada- (AY 332/3)

öpke: Öfke. (EUTS)

öri: Yüksek, vakur. (EUTS)

örünçi: Sevinç. (ETG)

övke: Öfke, hiddet krş. **öbke.**

s(e)n az övke[...] tarkarıp [...] (DAS 3445)

(Maitri 4-26)

(AY 102/14)

(AY 110/1)

paramantal: < Skr. parimandala: Gerçek, doğru.

paramantal yolta kataglanu tükel (Maitri 3-2)

paramit: < Skr. paramitā: Yetkinlik, kusursuzluk, mükemmelliyet.

içinteki altı p(a)ramıt [iç]- (AY 88/9)

(AY 279/12)

(AY 291/24)

(AY 292/2)

sağınç: Endişe. (EUTS)

saķış: Düşünce, endişe, kaygı. (EUTS)

sam: Şarlatanlık. (EUTS)

saw: Şeref. (EUTS)

sevinç: Neşe, sevinç, mutluluk.

ögrü<ü>ç sevinç bultukd[a] ol alku (DAS 240)

(DAS 1002)

(AY 22/5)

(Maitri 93-12)

sewüg: Sevgi, aşk. (ETG)

sıgış: Keder, sıkıntı, kaygı. (EUTS)

sıķıg: Sıkıntı.

tolgak sıķıg taņıg uluğ (Maitri 44a-7)

sıķış: Sıkıntı, keder, kaygı.

-lig sıkışlarıg yme kiterür m(e)n :: (AY 97/1)

(AY 180/7)

(AY 180/11)

sivinç: Sevinç. (EUTS)

sizik: Şüphe.

kergek atamış sayu sizik kılmanglar . . emgekte ara (KİP 206)

(Maitri 84-32)

(Maitri 103/19)

(AY 341/7)

sökü: Parçalanma, yok olma. (EUTS)

sui: Günah. (EUTS)

suğ: İhtiras, hırs.

suğ yek sora sora suğurduñ (Maitri 12-45)

suğsuz: Tok gözlülük.

erdiler .. kim açsız suğsuz köni (Maitri 72-40)

suu: Büyük mutluluk, büyük saadet. (EUTS)

svinç: Sevinç. (EUTS)

uduğ: Hürmet, saygı.

[köñül èyin] tapag udug kılur erti ot (DAS 514)

(KİP 86)

(Maitri 97-29)

(AY 36/23)

uluğ pupuş: Felaket. (EUTS)

umduğ: Umut. (ETG)

umuğ: Umut, dayanak.

-[guluk bu]lma[d]ın umu[g] (DAS 267)

(KİP 208)

(Maitri 8-3)

(AY 100/18)

us: Akıl. (EUTS)

usar: Muktedir olma, gücü yetme. (EUTS)

utlı: Sevinç.

kayu tınl(ı)glarını utlısı sevinçsiz (DAS 378)

utmağ: Delilik, çılgınlık. (EUTS)

uvut: Utanma, haya.

erür tęp tęgölük uvutka tüşürgüçi amranmak]- (DAS 4620)

ülüg: Talih, kader, kısmet.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. İdukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

üz: Kin, nefret.

-[yü in]çe tęp tēdi .. bir ikintike üz buz (DAS 415)

(DAS 454)

(DAS 461)

2.10.3. Duygu, Ruhsal Durum

abınç: Sevinç, rahatlık, refah, avunma, teselli. (EUTS)

abınçu: 1- Avunma, teselli, sevinç. (ETG)

açığ: Acı, keder, öfke.

L'R açığ ünin sıgtay[u ...] (DAS 2227)

akruş: Acı, ıstırap.

[...] birtem kēterip akruş (DAS 1933)

(AY 573/9)

amramak: Sevme.

amramakın üç mağ tutmak (Maitri 19-12)

avya: Utanç, ar, haya. (EUTS)

avyat: Utanma.

-ğarkalır üçün uvut avyat (Maitri 60-16)

ayağ: Saygı, hürmet.

ayagın alaçu [...] (DAS 2185)

(AY 36/22)

(AY 103/6)

(Maitri 3-57)

ayamak: Hürmet etme, saygı gösterme.

agir ayamakın t(e)ngri t(e)ngri burkan (AY 36/18)

(AY 94/16)

(AY 182/11)

(Maitri 19-16)

ayanç: Endişe, korku, ihtiraz.

erser karkunçı ayınçı (ÇBH 73)

ayınç: Korku.

ançak(a)ya y(e)me korkınç ayınç (UD 189)

(UD 294)

(DAS 1244)

(Maitri 5-32)

azlanmaq: Arzulama, hırs, tamah.

-mek tıtağında azlanmaq bolur (Maitri 41-44)

belin: Korku.

yaqın belingteg** yavlaq ün (ÇBH 235)

beliñ: Korku.

tünle beliñ [...] (DAS 3480)

beliñleyü: Korku. (EUTS)

bosuş: Kaygı, keder, gam. (Man)

boz: Nefret, kin. (ETG)

busañç: Keder.

Er busuşlug, tengri bulıtlıg boltı. [Bulıt] āra kün tugmiş, busañç āra mengi kelmiş tir.

Ança bilingler: Edgü ol. (IB 52)

buşuş, (busuş?): Üzüntü, acı, hüzün.

körüp ertünü buşuş*ıuy qadıyu-luy (İKP III. 8.)

(İKP IV. 3.)

(İKP V. 2.)

(Maitri 44-6)

buz: Kin, nefret krş. **üz.**

-[yü in]çe tıp tedi .. bir ikintike üz buz (DAS 415)

(DAS 454)

(DAS 461)

çolmaq: İstirap. (ETG)

duşkrçar: < Skr. duskaracarya: İstirap.

berkte duşkrçar emgek emgenmişin (Maitri 1-25)

emgek: Acı, keder, zahmet, eziyet, ıstırap.

erser tanuq-layu tüket(t)ükte emgek körmez üz-e tarqarguluq (Üİ 115b 4)

(DAS 60)

(AY 74/15)

(KİP 206)

emkek: Acı, ıstırap. (ETG)

eymenç: Utañç, korku. (EUTS)

ğın: Sıkıntı, dert, ıstırap. (EUTS)

ğızğut: Çeki, mihnet, eziyet. (EUTS)

ıçangu: Çekinme, dikkate alma. (EUTS)

inç turmaq: Müsterih olmak, rahat olmak. (EUTS)

irmek: Usañç. (ETG)

isirkegü: Merhamet, hasislik. (ETG)

qorqınç: Korku.

Üküş atlıg ögrünçüng yook; kobı atlıg korkınçing yook, uçruglug kutung yook tir.

Ança bilingler: Anyıg yablak ol. (IB 36)

meñi: Sevinç, mutluluk.

Er busuşlug, tengri bulıtlıg boltı. [Bulıt] āra kün tugmış, busañç āra mengi kelmiş tir.

Ança bilingler: Edgü ol. (IB 52)

öbke: Öfke.

öbkesi tölükinte ögsüz teg boltı .. inçe (DAS 3843)

(DAS 3847)

(DAS 3853)

ögrüç: Sevinç, memnuniyet. (U3h-dizin)

ögrünç: Övünme, sevinç, mutluluk.

ögrü<n>ç sevinç bultukd[a] ol alku (DAS 240)

(DAS 1002)

(AY 47/7)

(AY 92/11)

ögrünçü: Sevinç, mutluluk.

köjülke yaraşı meñi ögrünçü turu[g]- (DAS 3054)

(UD 79)

(Maitri 19-19)

(Maitri 21-10)

ögünç: Neşe, sevinç. (EUTS)

ökünç: Pişmanlık.

ökünç köngül öritip neçökin erser (AY 10/23)

(Maitri 74-11)

(Maitri 79-17)

(Maitri 111-27)

öküngü: Pişmanlık. (EUTS)

ökünmek: Pişman olma, pişmanlık.

yene ağır ayıg kılınçlarıg ökünmek (AY 93/14)

(AY 142/8)

(AY 144/1)

(AY 145/21)

öpke: Öfke. (EUTS)

örünçi: Sevinç. (ETG)

övke: Öfke, hiddet krş. **öbke.**

s(e)n az övke[...] tarkarıp [...] (DAS 3445)

(Maitri 4-26)

(AY 102/14)

(AY 110/1)

puşuş: Acı, kaygı, keder. (EUTS)

sevinç: Neşe, sevinç, mutluluk.

ögrü<ü>ç sevinç bultukd[a] ol alku (DAS 240)

(DAS 1002)

(AY 22/5)

(Maitri 93-12)

sezik: Şüphe. (ETG)

sewüg: Sevgi, aşk. (ETG)

sıgış: Keder, sıkıntı, kaygı. (EUTS)

sıkıg: Sıkıntı, keder.

tolgak sıkıg taııg uluğ (Maitri 44a-7)

sıkış: Sıkıntı, keder, kaygı.

-lig sıkışlarıg yme kiterür m(e)n :: (AY 97/1)

(AY 180/7)

(AY 180/11)

sivinç: Sevinç. (EUTS)

sizik: Şüphe.

kergek atamış sayu sizik kılmanglar . . emgekte ara (KİP 206)

(Maitri 84-32)

(Maitri 103/19)

(AY 341/7)

suu: Büyük mutluluk, büyük saadet. (EUTS)

svinç: Sevinç. (EUTS)

uduğ: Hürmet, saygı.

[köñül éyin] tapag udug kılur erti ot (DAS 514)

(KİP 86)

(Maitri 97-29)

(AY 36/23)

umunç: Umma, umut.

bulgu umunçın tegzinürler .. anın (AY 605/1)

umuş: Umma. (EUTS)

utlı: Sevinç.

kayu tınl(ı)glarıñ utlısı sevinçsiz (DAS 378)

uvut: Utanma, haya.

erür tęp tégülük uvutka tü[şürgüçi amranmak]- (DAS 4620)

üz: Kin, nefret.

-[yü in]çe tęp tédi .. bir ikintike üz buz (DAS 415)

(DAS 454)

(DAS 461)

2.11. Varlıkların Olma ve Bulunmaları

bar: Var, mevcut.

bar erser tugmazun ted(i)m(i)z (H 63)

(DAS 210)

(AY 162/13)

(Üİ 98b 7)

belgürme: Belirme ortaya çıkma. (BT I. D 333)

belgürtme: Vücut bulmuş, ortaya çıkmış, vücut bulma.

b(e)lgürtme burkanlar et'özin k[amagda] (AY 339/9)

(AY 489/19)

(AY 491/15)

(Maitri 55-2)

bolmağ: < Skr. bhava: Olma, var olma.

bolmağ ikinti körklüg ... // èlig (Maitri 20-9)

bolmağ: Olma, var olma.

bolmağ ikinti körklüg ...// ilig (Maitri 20-9)

bolmağlıg: Olma, olmaklı.

nom tilgenin evirgüke ötüğçi bolmak-lıg (AY 161/7)

boluğ: Oluş, var oluş.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötüğke ıdmiş tir. Korkma, edgüti ötüñ;
ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

edsiz: Cisimsizlik, maddi olmama.

tiptiser. bütün ed-siz-i üz-e tıddaçı ürtdeçi yok-ındın atı (Üİ 102a 6)

erigme: Mevcut, var olan.

yirtinçülerte erigme alku ulug (AY 139/20)

erikli: Bulunan, mevcut olan. (EUTS)

ermek: Olma.

ögrünçülüğ ermeki bolzun ... (Maitri 1-46)

(SY 2-7)

(SY 2-15)

(SY 2-5)

közünmek: Hazır, mevcut. (EUTS)

öçmek: Yok olma, ortadan kalkma. (Maitri 91-11)

(AY 145/2)

par: Var krş. **bar.** (EUTS)

ünüş: Yükselme, var olma, ortaya çıkma.

yme bo d(a)r(a)nı nomug tutdaçı tınl(ı)glar ünüş (AY 361/5)

(AY 371/13)

(AY 474/19)

yoğ: Yok. (EUTS)

yok: Yok.

sav yok kim kentü eşidmeser .. anı üçün bu bodisvt arya- (KİP 7)

(AY 135/6)

(İKP V. 5.)

yokça: Yok gibi. (EUTS)

yögerü: Mevcut, hazır. (EUTS)

3. KONULARINA GÖRE FİİLLER

3.1. Temel Kılış, Oluş, Durum

3.1.1. Oluş Fiilleri

ab-: Fıskırarak çıkmak, akmak. (EUTS)

açılmaç: Açılmış olmak.

onunç aynıng y(i)g(i)rmi sekizi açılmak kutlug kün (AY 199/19)

(AY 340/11)

(DAS 2773)

(DAS 3894)

açın-: (Kıyafet) açmak, çıkarmak, soymak.

ong ‘engninlerinteki tonların açı- (AY 82/19)

(AY 88/20)

(AY 132/2)

(AY 150/20)

adalan-: Tehlikeye düşmek. (ETG)

adrıl-, adırıl-, adral-: Ayrılmak.

süjükləri barça adrılıp (DAS 782)

(Üİ 105a 16)

(AY 609/3)

(H 209)

adrul-: Ayrılmak.

-ning .. adrulmiş kükülmüş gandahasta (AY 681/14)

ağ-: Ağmak, yükselmek.

Yargun kiyik men. Yaylag tagıma agıpan yaylayur turur men. Mengilig men tir.
Ança bilingler: Edgü ol. (IB 62)

ağ: Binmek, çıkmak. (ETG)

ağdın-: Üzerine çıkmak, tırmanmak, yükselmek. (EUTS)

ağıla-: Ağlamak.

tıkılıp agılayu inçe tip sözledi .. (AY 622/13)

(ABH 405)

ağına-: Yuvarlanmak, arkası üstü yere sürtünmek, debelenmek.

-arılı töngderilü agınayurlar erti .. (AY 601/12)

(AY 626/12)

(AY 626/13)

ağıt-: Başka tarafa yönelmek, yüz çevirmek.

türlüg t(e)ñrilerde ağıtd(ı)m(ı)z (H 224)

ağla-: Ağlamak, inlemek.

inçip olarning arasınta ağılatı takı (AY 612/13)

ağmağ: Yükselme, çıkma. (BT V. 572)

ağna-: Yere yuvarlanmak, kıvranmak.

sıqtadı balıqça aynayu . . (İKP LVIII 7)

ağrın-: 1- Özen göstermek. (EUTS)

egril-: İğrilmek. (EUTS)

agtarıl-: Dönderilmek, çevrilmek.

altın arkuru turkuru agtarılı (AY 133/21)

(AY 601/11)

aķ-: Akmak.

iidip süt akıp ketli .. ne anı (AY 621/15)

(AY 636/6)

(AY 638/12)

(Maitri 61-10)

aķdarıl-: Aktarılmak krş. **aķtarılmak**. (EUTS)

aķıl-: Akmak, yürümek.

okşaşur aķılmaķ-lıg uğuş-ı okşaşur yme tir. neng okşatı-sız (Üİ 114b 10)

(AS 3971)

aķıla-: Ağlamak. (AY)

aķış-: Caymak, sözünde durmamak. (EUTS)

aķla-: Gücü yetmemek, muktedir olmamak. (EUTS)

eksü-: Eksilmek, azalmak. (EUTS)

aķtarıl-: Devrilmek, aktarılmak, baş aşağı çevrilmek, yuvarlanmak.

qorqınçıy yel turur kemi aqtarılır (İKP XVIII. 3.)

aķtın-: Suya batmak, akmak. (ETG)

aķur-: Yavaş davranmak. (ETG)

alağad-: Tükenmek, kuvvetten düşmek. (ETG)

alaçu-: Yorulmak. (ETG)

alğın-: Kaybolmak. (EUTS)

alğın-: Bitmek, azalmak. (EUTS)

alğın-: Tükenmek, bitmek, azalmak.

tariksar alğınsar ötrü birgerü boşğuş-suz bolğu kergek. (Üİ 112b 11)

(Üİ 118b 9)

(AY 558/15)

(AY 639/16)

alpa-: Cesur olmak. (ETG)

alpal-: Yiğitleşmek.

tümek üze itinip tümenip alpal- (AY 312/24)

alpırқа-: Kendisine yiğit süsü vermek, sebatla çalışmak. (EUTS)

alpırқан-: Israrla, kahramanca çalışmak.

küntüz kılmasun .. alpırқанmak irinmek .. (AY 488/5)

amır-: Sakin olmak. (EUTS)

amran-: Sevilmek.

törüsüz tokusuz amranmak teginmek- (DAS 1059)

enggil-: Eğilmek. (EUTS)

anıt-: Devam etmek. (ETG)

antıқ-: Yemin etmek, ant içmek, canlı varlıkları kurtarmak için ant içmek.

yme neçe igideyü ant(ı)kd(ı)m(ı)z (H 138)

(KİP 177)

(KİP 179)

(Maitri 61-24)

anun-: Hazırlanmak. (ETG)

añıt-: Eğilmek. (ETG)

ar-: Dolaşmak. (ETG)

arıl-: Ölçülmek, ölçmek. (EUTS)

arıma-: Temiz olmamak.

agir ayıg kılınç yok öçmegülük arımaguluk (AY 146/17)

art-: Artmak, çoğalmak.

-[sız ...] yértinçü yér suv añar arta (DAS 592)

(AY 491/7)

(AY 611/9)

artız-: Kandırılmak, aldatılmak, aldanmak.

nomçı men t(e)gmeke artızıp (H 174)

asıl-: Çoğalmak, artmak.

ning iyin yatdaçı-l(a)r-ı kayu vastu-ta ükliser asılsar. bo tınl(ı)ğ-ning (Üİ 106b 4)

(Üİ 109b 12)

(DAS 2923)

(UD 252)

eski-: Eskimek. (EUTS)

aş-: Çoğal(t)mak.

(kuruğ ir)t birt aşıp üstep ödsüz (Maitri 82-5)

aşıl-: Aşılmak, çoğalmak, artmak.

yılıña aş(s ?)ılur bay bolur biri (İKP XIII. 6.)

(Maitri 44-9)

eştil-: İşıtmek. (EUTS)

aşuq-: Acele etmek.

körüp ilig beg katunı birle aşukup (AY 624/13)

at-: Fıskırmak, akmak. (EUTS)

atқан-: Yapışmak, bağlanmak.

köz biligi atқақ-ında atқansar yapşinsar atı bolur bir uç- (Üİ 118b 5)

atla-: Atlamak. (EUTS)

atril-: Ayrılmak. (Huas)

avır-: Dönmek, dolaşmak. (EUTS)

āz-, az-: Sapmak, yoldan çıkmak.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(1)ı uça āztı, kiyik oğlu yügürü āztı, kişi oğlu yorıyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılda kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(DAS 4419)

(HTB 1524)

(Maitri 70-37)

azlan-: 1- Yanılmak, hata etmek. (EUTS)

2- Cimrilik etmek, pintilik etmek.

nom buşıda tavar buşıda azlantım (AY 136/15)

(AY 226/7)

(AY 319/21)

bad-: Batmak. (EUTS)

bağdaşın-: Bağdaş kurmak, Budistler gibi Paryanka duruşunda oturmak.

bagdaşını mudur .tügüp erinmeksizin (BÖ 29)

(AY 25/11)

(AY 172/11)

(AY 429/13)

bak-: Bakmak.

[...] bakıp ogl[an ...] (DAS 1477)

(AY 637/9)

(HTB 1363)

(HTB 1723)

bal-: Bağlanmak.

ürdülüp badaçı bağ-ındın tanuq-lap balmış kutrulmaq-ning atı bolur (Üİ 105b 1)

(Üİ 106b 5)

(Üİ 106b 12)

(Üİ 106b 10)

bar-: Varmak, gitmek, devam etmek, ulaşmak.

[kün togsuk yın]gak .. ka işke barsar (UD 101)

(DAS 1237)

(AY 636/19)

(H 264)

bergür-: Belirmek, açığa çıkmak, görünmek. (EUTS)

barıl-: Varılmak. (EUTS)

bas-: 1- Çökmek, üzerine çökmek. (ETŞ 5-13)

2- Yaymak. (EUTS)

basın-: 1- Batmak, aşağı doğru gitmek.

Tebe titigke tüşmiş. Basınu yimiş. Özin tilkü yimiş tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol.
(IB 46)

2- Basmak, ezmek.edin tavarın basınıp kuntumuz.. (Maitri 70-60)

basın-: Batmak, aşağıya doğru gitmek. Tebe titigke tüşmiş. Basınu yimiş. Özin tilkü yimiş tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol. (IB 46)

basıt-: Basılmak, ezilmek.

adası üze basıtıp üküş emgenser buşrul- (AY 401/14)

(AY 587/3)

(AY 626/18)

(AY 635/2)

bastık: Basılmış olmak, ezilmek. (ETG)

başla-: Başlamak.

[savlarig këterip] çatik sözlegeli başlayın (DAS 2064)

(Maitri 19-23)

(AY 19/4)

(AY 95/20)

başlan-: Başlamak, başlanmak.

[...] sorgalı başlantılar (DAS 4742)(Maitri 6-5)(Maitri 6-8)

bat-: Batmak, su altında kalmak.

-un .. busuşka batıp köngülleri .. sogık suv- (AY 632/9)

(AY 639/20)

(AY 643/21)

(Maitri 63-10)

batıl-: Gömülmek.

tülerimiz kentü saçımızta batılıp arka (Maitri 77-6)

batma-: Batmamak.

yirtinçüde turup yitlinmeser batmasar (AY 197/13)

baz-: Basmak. (Man)

bedizen-: Süslenmek, bezenmek.

... (iter be)dizenürler erdi.. (Maitri 75-63)

beklel-: Bağlanmak, hapsolmek.

-medin balmakların beklelmeklerin (AY 117/13)

(AY 371/10)

bekü-: Sağlamlaşmak. (BT I. B 74)

belgür-: Belirmek, açığa çıkmak, görünmek.

ötrü kölige b(e)lgürer :: ançulayu nom (AY 52/20)

(AY 68/17)

(UD 285)

(İKP LXIII. 3.)

bez-: Titremek.

korkınçı sönmedi bezer titreyür (Maitri 5-29)

bıçıl-: Kesilmek, biçilmek.

tüşedi .. <iki> emigi töpüre bıçılur bolur (AY 620/18)

(AY 627/3)

(UD 695)

(DAS 2701)

biliş-: Bilmek.

tayakı ol :: için ara bilişmez :: altı (AY 364/4)

(AY 364/7)

biş-: Pişmek, olgunlaşmak.

Boz bulıt yorıdı, bodun üze yagdı. Kara bulıt yorıdı, kamag üze yagdı. Tarıg bişdi; yāş ot ündi; yılmıkı kişike edgü boltı tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 53)

bitil-: Yazılmak. (EUTS)

bol-: Olmak, varlık kazanmak.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 41)

(IB 59)

(IB 65)

bolul-: Elde edilmek, erişmek. (EUTS)

boşan-: Serbest, hür olmak, başına buyruk olmak. (EUTS)

bozul-: Bozulmak.

barça bozulup .. ezüg bolgay (AY 507/5)

(AY 552a/17)

(AY 613/7)

(AY 683/18)

bödi-: Dans etmek, oynamak.

oyunun ırlayu bödi[yü ...] (DAS 2533)

(DAS 3822)

(DAS 3847)

(AY 34ğ/14)

böksil-: Parçalanmak, yarılmak. (ETG)

bölül-: Bölünmek.

üç itıgsız-l(e)r-ning öz töz-in. andakı sav bölülüp üç bolur (Üİ 126a 2)

bölün-: Bölünmek.

bölükün <bölünmiş> katı karı nomlarıg nomlada- (AY 41/19)

(Üİ 123b 5)

(BT I. D 158)

betü-: Büyümek. (EUTS)

budul-: Asılmak. (EUTS)

buquqlan-: Yuvarlaklaşmak. (EUTS)

bulğaş-: Toplu halde mevcut olmak.

hua çeçekler bulğaşu :: odgurak erki (AY 618-20)

bultuq-: Bulunmak, mevcut olmak.

öngi üdrülmek tip bultuqmaz bo mün kadak bo bağ-tın (Üİ 107b 15)

(Üİ 109b 2)

(Üİ 121b 14)

(Maitri 4-16)

bulul-: Bulunmak.

asilur tarqarmış üçün aldın orun-tağı niz-vani-l(a)rıg bululur (Üİ 110a 1)

(Üİ 110b 11)

(Üİ 111a 4)

(Üİ 117b 14)

bulun-: Bulunmak, elde edilmek. (ETG)

bur-: Kokmak (?).

burmaduk kuta- ... (Maitri 89-20)

butuḡ-: Bulunmak, bulunmuş olmak. (EUTS)

butul-: Asılmak, takılmak. (EUTS)

buzul-: Bozulmak.

t(a)varlarınḡ artamakı buzulmakı [...]W (DAS 3272)

(Maitri 1-3)

büd-: Bitmek, sona ermek. (EUTS)

büdi-: Dans etmek, ritmik ve zarif hareketler yapmak. (ETG)

bükşil-: Yarılmak.

bo yürekim .. yarılıp bükşilip barmadın .. (AY 626/23)

bükül-: Bükülmek.

ulug karı bükülmiş et-özin (Maitri 12-17)

(Maitri 12-37)

büt-: Bitmek, tamamlanmak, sona ermek.

ésilinü büte turur nomnu[ḡ şazın]- (DAS 49)

(HTB 1301)

(AY 442/16)

(UD 13)

bütme-: Bitmemek, tamamlanmamak, sona ermemek.

tüketip bütmeyük bışmayuk edgölüg (AY 166/2)

çağ-: Çakmak, vurmak. (EUTS)

çak-: Çakmak, vurmak.

-lug ir kurug kavağu erniņ çakmışı (Maitri 41-54)

çeçeklen-: Çiçeklenmek. (EUTS)

Çıgany er oğlu kazança barmış. Yolu yaramış. Ögire sebinü kelir tir. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 30)

çıkra-: Gıcırdamak. (ETG)

çımık-: Gerçekleşmek. (ETG)

çınart-: Araştırılmak, inceletmek. (EUTS)

çi: < Çin. ch'eng: Bitmek. (EUTS)

çoğlan-: Parlamak.

erklig kangsı kanning atı çoğlansun .. (AY 685/11)

çokrat-: Kaynamak.

[çoğısı]n çokratmış yavlak yaņkulug ün (DAS 2560)

çoğura-: Kaynamak. (ETG)

çom-: Batmak.

çoma bata tepretü umadın yatur m(e)n iki (DAS 2691)

çomın-: Suya dalmak. (ETG)

çök-: Çökmek.

bışrunmasar ötrü köngülleri çöker (AY 290/11)

(AY 553/6)

(AY 556/22)

(HTB 1533)

çöküt-: Diz çökmek, çökmek.

tizin çökutip ayasın kavşurup (AY 36/17)

(AY 82/20)

(AY 88/21)

(AY 132/2)

çökle-: Çökmek. (EUTS)

çöküt-: Diz çökmek.

[çö]kütü olurup Y'[...] (DAS 300)

(DAS 4008)

(DAS 4173)

çözül-: Çözölmek.

üzüksüz tüşer çözölüp .. iki (AY 554/21)

egirt-: Takip edilmek. (ETG)

egrikşel(e)-: Fır fır dönme, her yönde girdaplar oluşturmak.

ke kigürür suß egrikşelür-eyür (İKP XVIII. 1.)

egril-: Bükölmek, eğrilmek.

kentü egrilmiş bükölmüş et-öz(in) (Maitri 12-37)

egsü-: Eksik olmak, kusurlu olmak.

inçe k(a)ltı alkınmaksız egsümeksiz (AY 338/5)

(AY 379/23)

(AY 517/1)

(BT I. A 36)

en-: İnme.

eniñ biziñe nom . . (İKİP XLIX. 5.)

eñit-: Eğıilmek, secde etmek.

suvlukda t(e)ñridem suv kelürüp ‘eñite (DAS 2721)

(Maitri 13-28)

(AY 32/23)

(AY 419/15)

er-: Var olmak, mevcut olmak, imek.

erip uzun turkaru olarnı ayıg (DAS 1798)

(İKİP XXIV. 5.)

(ÇBH 2)

(UD 177)

eril-: Evrilmek, çevrilmek, dönme. (ETG)

ert-: Geçmek, geçip gitmek, varmak, ulaşmak.

ol ıalın yağı yavlağ ara ıalın satıgıçılar yolayu ertgeli sağınsar ıorıunçluğ (KİP 43)

(İKİP 20-2)

(Maitri 1-13)

(Maitri 79-23)

ertür-: Geçirmek, uzaklaştırmak, yapmak.

ertürür ertim(i)z .. amtı [...] (DAS 2320)

(DAS 4180)

(KİP A47)

(Maitri 103-29)

eskir-: Eskimek.

bêrsêr.. eskirmiş v(i)rhar saırramig (Maitri 52-43)

esne-: Esnemek.

Esnegen bars men. Kamuş āra başım. Antag alp men, erdemlig men. Ança bilingler:
(IB 10)

eşidil-: İşitilmek, duyulmak.

bo sogançig şlök nomlar eşidilür :: (AY 96/16)

(AY 125/12)

(AY 381/7)

(AY 564/17)

eşil: Azalmak. (ETG)

eşitil-: İşitilmek.

korķu teg yaırķu ün eşittildi* (U3h-C. 162)

etik-: Meydana getirilmek. (ETG)

etil-: Yapılmak. (BT XX)

evril-: Çevrilmek, dönmek, yüz çevirmek.

sukar (?) ol kılmış kılı[nçı] odgurak evril[ip] (DAS 565)

(DAS 572)

(AY 133/16)

(Üİ 119a 10)

evrilme-: Çevrilmemek, dönmemek.

-lug y(a)rılıgınca e<v>rilmedim yorımadım (AY 136/3)

(AY 136/6)

(AY 561/1)

(Maitri 15-12)

evriş-: alışmak. (EUTS)

ew-: Yürümek. (ETG)

ewril-: Evrilmek, dönme. (ETG)

hatağlan-: Gayret ve cehd etmek, çalışmak. (EUTS)

hıl-: Kılmak, yapmak krş. **hılmak**. (EUTS)

hualan-: ieklenmek.

söğütke manggal kalpavarkaş hualanmış şala (AY 685/5)

ıan-: Kaçınmak, çekinmek.

-tığlanıp :: al altag içinte ıanıp (AY 269/14)

(AY n342/14)

(AY 350/13)

ıdıı-: Gönderilmek. (EUTS)

ıç-: Durgunlaşmak, tıkanmak, ağır ağır akmak (mayı). (EUTS)

ığla-: Ağlamak.

... tün ığlayu sığtayı (Maitri 14-6)

(İKP IV. 7.)

(İKP V. 2.)

(İKP X. 5.)

ığıla-: Ağlamak, inlemek. (ETG)

ınıkla-: İnlemek, feryat etmek.

savın ınıklayı yatur erti .. ötrü umug (DAS 2641)

(DAS 2645)

(AY 12/22)

ira- Kaçmak, uzaklaşmak. (ETG)

ıy- Titremek, üstüne düşmek.

astiramati bahşı söz-l(e)r netegin ıya taya üdte (Üİ 115b 1)

içik- 1- Girmek, dahil olmak (içeriye). (EUTS)

2- Başlamak. (BT I. B 100)

id- Kaybolmak, yitmek. (EUTS)

idil- Süslenmek, süslenilmek.

begning katunı .. ötrü timin idil- (AY 636/5)

ilin- Takılmak.

Turnya kuş tüşnekinge konmuş. Tuymatın tuzakka ilinmiş. Uça umatın olurur tir.

Ança bilingler: Yab[1]ak ol. (IB 61)

ilinçüle- Eğlenmek, oynamak.

ilinçülediler .. anta ötrü yağı [kün ...] (DAS 1145)

(DAS 3852)

(AY 209/18)

(AY 354/8)

in- İnnek.

-de ine y(a)rılıkadukda bahşımız (AY 31/20)

(AY 403/26)

(AY 615/7)

(AY 686/16)

inç kel- Yavaşça gelmek. (EUTS)

ingle-: Eğilmek. (EUTS)

ir-: Erimek, çözülmek. (EUTS)

ir-: Ermek, vasıl olmak.

bo tirgin-ke irdeçi niz-vani-l(a)r-ta kamağ-ta yoridaçı-sı atқанur ol (Üİ 107a 2)

(Üİ 108b 4)

(Üİ 115a 6)

(Üİ 107a 1)

irkle-: Bir şeyin üzerine çıkmak.

irkleyü mang sayu mang mangmışça (AY 418/23)

(AY 419/12)

(Maitri 4-42)

irt-: Devam etmek. (EUTS)

irtür-: Ulaşmak. (ETG)

isil-: Azalmak.

birteçi .. bo tıtagdın isiler .. (AY 557/17)

(AY n557/17)

(AY 558/14)

(Maitri 109-10)

isin-: Isınmak, sıcaklık duymak. (EUTS)

işil-: Azalmak. (ETG)

işle-: İşlemek, çalışmak, yapmak, yerine getirmek.

[...] edgülüg iş iş[le...] (DAS 2896)

(AS 3210)

(AY 420/7)

(UD 708)

işleş-: Çalışmak, çalışıp çabalamak.

kez-te tanuğ-lağ u kergek. birök söz-leser siz-l(e)r işleşip körtükde (Üİ 111b 11)

(Üİ 111b 14)

(Üİ 112a 6)

itîn-: Süslenmek, hazırlanmak. (EUTS)

itlîn-: Geçmek, kaybolmak.

yağ uğ bar üçün iş-i ködügi. alqu basuğçı-l(a)r itlînür erter közün- (Üİ 122b 7)

(Maitri 14-3)

iw-: Yürümek. (ETG)

ķabar-: Kabarmak. (EUTS)

ķabş a-: Sallanmak, yerinden oynamak.

yir altı törlüğ in tepredi kabşadı :: (AY 617/2)

kaç-: Kaçmak.

-[leriñe umug ma]g üzülüp tezgülük kaç- (DAS 266)

(AY 5/11)

(AY 364/21)

(AY 631/2)

ķal-: Kalmak.

[kalıp m(e)n] adrılıp adın aju<n>ka barır (DAS 588)

(IB 13)

(AY 618/13)

(İKP XXX. 1.)

kalanggur-: Sıçramak, fırlamak.

ögrünç sevinç üze ertingü uz kalang-gurup (AY 372/3)

kalañur-: Sıçramak, fırlamak. (ETG)

kalı-: Kalkmak.

kalmak edremig küseyür erser :: azu (AY 446/21)

(AY 545/8)

(AY 545/9)

kalı-: Uçmak, havalanmak, yükselmek.

Er süke barmış. Yolta atı armış. Er kugu kuşka sokuşmış. Kugu kuş kanatına urup anın kalıyu barıpan öginge kangına tegürmiş. Ögi kangı ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 35)

(IB 44)

kamıl-: Devrilmek, düşmek, yatmak.

ba[r]ıp yerte kamıltı tilin salınturup (DAS 1826)

(İKP LXI. 7.)

(IB 12)

(AY 619/18)

kamşa-: Kımıldamak, titremek, sarsılmak, hareket etmek.

[kat] tepreyü kamşayu közünmez mü tikisin (DAS 2559)

(Maitri 18-17)

(AY 183/18)

(IB 25)

kapar-: Kabarmak, şişmek.

kaparu kelmiş etinteki [söl suvın] (DAS 2796)

(DAS 2948)

(DAS 2956)

ķara-: Bakmak. (EUTS)

ķarar-: Kararmak.

tili agızı yme kararıp .. burunı (AY 595/14)

(AY 617/8)

(AY 618/18)

(AY 630/20)

ķat-: Katılaşmak, kaskatı olmak.

kuriyur .. kırtışı sargarur kanı katıp (DAS 117)

kel-: Gelmek.

ara kin kelir ödnüj ... (Maitri 20-19)

(Maitri 68-30)

(IB 7)

(IB 11)

ķeķren-: Homurdanmak, sızlanmak.

Uzun tonlug közüngüsin kölke ıçgınmiş. Yarın yangrayur, kiçe kengrenür, tir. Ança bilingler: Munglug ol; anyıg yablak ol. (IB 22)

ķılmaķ: Kılmak, yapmak krş. **ķıl-**. (EUTS)

ķir-: Girmek.

nırvanķa kirü kirü yarlıķamıřıña tegi alku (Maitri 1-35)

(Maitri 26-28)

(Maitri 42-12)

(IB 20)

kon-: Konmak.

Turnya kuş tüşnekinge konmiş. Tuymatın tuzakka ilinmiş. Uça umatın olurur tir.
Ança bilingler: Yab[1]ak ol. (IB 61)

(IB 64)

kop-: Kalkmak, uçmak, havalanmak.

erti .. antran kopup teñri burkan- (Maitri 5-30)

(IB 43)

meñile-: Sevinmek, mutlu olmak.

Tensi men. Yarin kiçe altun örgin tüze olurupan mengileyür men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 1)

(IB 4)

(IB 28)

(IB 51)

odun-: Uyanmak.

tül tüşep odunmiş teg tiriltüküm (AY 16/15)

(AY 93/21)

(AY 95/7)

(AY 621/1)

oğra-: Hazırlanmak, niyet etmek.

nomluğ sav söz-legeli oğradı . isig amraq (U3h-D. 29)

(ÇBH 50)

oğsa-: Benzemek. (EUTS)

oğsa-: Benzemek.

ajun tınl(ı)g oğlanın bir yanglıg og-şayu (AY 306/16)

(AY 436/23)

(AY 437/1)

(AY 583/1)

oğura: Niyetlenmek, yapmak istemek, yapmayı düşünmek. (EUTS)

oğşa-: Benzemek. (Man)

oğsa-: Benzemek. (EUTS)

oğşa-: Benzemek. (EUTS)

oğur-: Oturmak, durmak.

üze oğurtı lö qanıña (İKP XLVI. 3.)

(İKP LXVI. 3.)

(İKP LXX. 6.)

olor-: Oturmak, durmak. (ETG)

oltur-: Oturmak. (EUTS)

olur-: Oturmak, durmak, ikamet etmek.

[çö]kütü olurup Y'[...] (DAS 300)

(IB 4)

oñ-: Solmak.

Özlük at öng yirde arıp ongup turu kalmış. Tengri küçinge tag üze yol sub körüpen, yiş üze yaş ot körüpen, yorıyu barıpan, sub içipen, yāş yipen ölümde ozmış tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 17)

(Maitri 28-12)

oñarıl-: İyileştirilmek, onarılmak.

köntülüp :: ongarılıp atayurlar (AY 98/20)

orla-: Bağırmaq, çığlıq atmaq.

anta ok bodis(a)v(a)t yaña katıg ünin orladı (DAS 1265)

osan-: Tembel olmak. (ETG)

osul-: Biçilmek.

(DAS 633)

(DAS 647)

otla-: Otlamak, yayılmak.

erti birök m(e)n otlagalı barıp (DAS 1819)

otom-: Uyanmaq. (ETG)

oy-: Oynamak. (EUTS)

oz-: Kurtulmaq, serbest olmak, bir tehlikeyi atlatmaq.

[...]Y' ozup isig öz (DAS 125)

(Maitri 23-3)

(IB 13)

(U3h-C. 19)

ozala-: Kaçmaq. (EUTS)

ozan-: Tembel olmak. (ETG)

öç-: Sönmek, dinmek.

‘ .. sizlerniñ bo montag öçmiş amrılımlı[ş] (DAS 4693)

(Maitri 44a-25)

(Maitri 44a-26)

(Maitri 44a-29)

öçül-: Sönmek, yok olmak, ortadan kalkmak.

-ları barça öçürür alkınur :: (AY 104/22)

(AY 353/16)

öd-: Geçip gitmek, zail olmak. (EUTS)

ödrül-: Ayrılmak.

... -e öñi ödrülüp yağa (Maitri 35-22)

(Maitri 51-28)

(Maitri 51-44)

(Maitri 91-28)

ödüş-: Geçmek. (ETG)

ökli-: Çoğalmak, artmak, büyümek.

nızvanılar ök- -liyür aşılurlar (Maitri 41-39)

(Maitri 44-9)

(Maitri 89-47)

ökün-: Pişman olmak.

kılınçın ö[kün]üp etöz[in] tilin yığınsa[r] (DAS 465)

(AY 11/13)

(Maitri 63-6)

(Maitri 71-28)

öl-: Ölmek.

[öl]ümçi [ki]şiniñ ölgelir erken korkınçı (DAS 193)

(UD 696)

(Maitri 43-14)

(IB 57)

öli-: Islanmak.

uluğ suvğa kirser ölimegey sıgta tegip öngey . . taqı yime ming (KİP 17)

ömele-: Sürünerek yürümek, emeklemek. (ETG)

ömgekle-: Emeklemek, sürünerek yürümek.

[amarı]ları töşin böksegin ömgeklediler (DAS 264)

(U3h-C. 70)

ön-: Çıkmak, neşet etmek, kaynağını bir yerden almak, doğmak.

önti tip .. taqı yime alqu yir suv- (Maitri 18-23)

(Maitri 87-5)

(Maitri 101-11)

(Maitri 107-13)

ön-: Çıkmak, ilerlemek.

uluğ suvğa kirser ölimegey sıgta tegip öngey . . taqı yime ming (KİP 17)

(İKP XLVI. 1.)

öpel-: Yanmak, alevlenmek. (EUTS)

öpiş-: Öpüşmek.

qaβışıp öpişti quçuştı (İKP LII. 8.)

ör-: Yukarı çıkmak.

ol tamuluğlar ikile kolların örü (Maitri 65-2)

(Maitri 75-20)

(Maitri 78-63)

örden-: Yanmak, tutuşmak. (ETG)

ördün-: Örtünmek. (EUTS)

örge-: Kirlenmek. (ETG)

örle-: Yükselmek, yukarı çıkmak.

örleyü kelip on uygur élilig (DAS 15)

(DAS 2225)

(DAS 3766)

(ÇBH 281)

örlüt-: Örtülmek, kapanmak.

-ke örlütüp t(e)rs tetrü körüm üze (AY 136/17)

örme-: Yetişmemek, yükselmemek.

kim ürmegülük yaşarmaguluk üre (AY 166/1)

örten-: Alev almak, yanmak.

temiş bar .. tamuda ört içinte örte-nü (DAS 210)

(DAS 559)

(Maitri 61-8)

(IB 9)

örtül-: Örtülmüş olmak.

-e köngülüm örtülü .. yavız yavlak (AY 101/17)

(AY 340/20)

(AY 617/9)

örtün-: Örtünmek, sarılmak.

örtünür .. [...] suvsamakın ögsüz (DAS 1891)

(AY 99/16)

ös-: Üfleme, şişirmek. (EUTS)

öt-: Geçmek, zail olmak. (ETG)

öte-: Çıkmak. (EUTS)

özele-: Üste çıkmak, yükselmek. (EUTS)

özelen-: Yükselmek. (EUTS)

patıl-: Batmak, gömülmek = **batıl-**. (EUTS)

püt-: Bitmek. (EUTS)

saçal-: Saçılmak, dağıtılmak. (EUTS)

saçıl-: Saçılmak, dağılmak.

yalınlar tarmutlug saçılı önerler .. miñ (DAS 740)

(DAS 3883)

(AY 492/11)

(AY 625/11)

sadan: << Skr. sādhanam: Başarı elde etmek.

-ın sid sadan kılıp köñülin yürekin (DAS 3754)

salın-: Salınmak, sallanmak.

salınıp köz[leri ...] isig öz korkın- (DAS 205)

(DAS 4299)

(AY 9/20)

(AY 349/4)

sargar-: Sararmak.

kuriyur .. kırtışı sargarur kanı katıp (DAS 117)

(DAS 3204)

(U3h-D. 124)

sası-: Kokmak, fena kokmak, kokuşmak, çürüme.

etleri yinleri togrulu[p yıdıp sasıp ‘eyegü]- (DAS 2099)

(DAS 3826)

(Maitri 74-9)

sayka-: İçki koymak. (EUTS)

semrit-: Semirmek.

Toruk at semritti. Yirin öpen yügürü barmış. Utru yirde ogrı sookuşup tutupan minmiş. Yilinge, kudursuginga tegi yağrıpan kamşayu umatın turur tir. Ança biling: Yablak ol. (IB 16)

ser-: Durmak. (EUTS)

serid-: Erimek. (EUTS)

sıg-: Sıgmak.

üçün sıgırdaçı anın aşnu söz-lemiş ol. adın nom-l(a)r erür sıgguluk turur (Üİ 101b 2)

sıgda-: Feryat etmek, ağıt yakmak. (ETG)

sıgın-: Sığınmak, korunmak, sinmek.

ögsüz bolup yerke yapşını sıgıntılar (DAS 263)

(U3h-C. 69)

sıgta-: Ağlamak, sızlamak.

sıgt[a]mış [...] (DAS 873)

(DAS 2227)

(AY 619/21)

(AY 637/14)

sıgtaş-: Ağlaşmak.

[...]SWRWP sıgtaşmıřlarıña .. (DAS 2339)

(DAS 3075)

(AY 632/8)

(AY 634/21)

sıkda-: Ağlamak. (EUTS)

sıkta-: Ağlamak.

... tün ığlayu sıktayu (Maitri 14-6)

(Maitri 68-6)

(Maitri 70-14)

(Maitri 71-9)

sımtal-: Harekette olmak, gitmek. (EUTS)

sın-: Kırılmak, parçalanmak.

tsun tsun sinar uvşanur neng bat kılu umaz (KİP 28)

(IB 6)

(İKP XVII. 5.)

sınıla-: Ağlamak. (EUTS)

sızıl-: Erimek.

süşükleri sag yag teg sızılup barır (DAS 723)

sid: << Skr. siddhi: Başarı elde etmek.

-in sid sadan kılıp köñülin yürekin (DAS 3754)

sid-: İşemek.

sidmiş kemişmiş ying yar teg (AY 612/6)

sigiri-: Seyirtmek, koşmak.

bolsar .. ol işiler sigiriyü tegip (Maitri 33-18)

sikri-: Sıçramak, atlamak.

tölükün t(e)ñri burhanka yakın si[kriyü] (DAS 2607)

(DAS 3531)

(ÇBH 47)

(ÇBH 87)

silktür-: Ötmek, ses vermek, çalmak.

-da çünj silktürüp arkışlarka sav (DAS 4213)

siñ-: Damlamak.

singer erken tepreyür .. sarıg tözlüg (AY 592/7)

siñile: Feryat etmek.

egirtip singileyü inçe tip tidi .. (AY 623/19)

(AY 624/3)

siş-: Şişmek. (ETG)

sivin-: Sevinmek. (EUTS)

soğur-: Soğuklamak. (EUTS)

soğuş-: Çarpışmak. (EUTS)

soķuş-: Rastlamak.

soķuşmış biz .. antağ oğurı teñi ... (Maitri 23-5)

(Maitri 100-17)

(Maitri 100-22)

(Maitri 111-19)

sol-: Kaybolmak. (EUTS)

sög-: Sövmek, hakaret etmek.

[tèp] bo montag i[rig] s[arsıg] savın sö-[ge] (DAS 718)

sög-: Kızarmak. (ETG)

söglün-: Kızartılmak.

-süz bolup talıp etözi söglünti (?) [...] (DAS 365)

söğüş-: Sövüşmek, karşılıklı küfürleşmek. (EUTS)

sök-: Sövmek.

yalğan savın sini sökti .. anı (Maitri 13-3)

(Maitri 84-40)

(Maitri 109-11)

söklün-: Sökülmek, çözülmek. (EUTS)

sökül-: Sökülmek, parçalanmak.

Q' sökülünler negü[...] (DAS 4706)

sön-: Sönmek, son bulmak, geçmek, dinmek.

tikigi sönüp igni togası P[...] (DAS 2728)

(Maitri 5-29)

(Maitri 5-32)

sözleş-: Karşılıklı konuşmak.

sözleşip yemiş içmiş aşları suv- (DAS 2026)

(Maitri 7-10)

(AY 535/23)

(AY 609/14)

sözletil-: Konuşturulmak, söyletilmek. (EUTS)

suçın-: Çarpmak, sıçramak.

-inte yüreki suçınur .. bütün etöz- (DAS 109)

suçulun-: Yolunmak, kopmak, soyulmak.

Togan kuş tengriden kodı tabışgan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana tıtinmiş. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol. (IB 44)

suğul-: Kurumak, suyunu çekmek.

suvi sugulup alkingalı ug- (AY 600/6)

(AY 601/9)

(AY 603/10)

suk-: Sokmak. Kidizig subka sukmuş. Takı ur, katıgdı bā tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 33)

suna yat-: Uzanmak, gerilmek. (EUTS)

suvsa-: Susamak.

kütgeli turtı .. [açmak] suvsamak emgekin (DAS 1817)

(DAS 1891)

(Maitri 62-13)

suvş-: susamak.

çanaqların kızartmış kızıl ba(kır) (suv-) (Maitri 71-1)

suwsa-: Susamak. (ETG)

suyurқан-: Acımak, merhamet etmek. (EUTS)

süklün-: Kavrulmak.

-süz bolup talıp* et'öz-i süklünti* (U3h-C. 171)

süzül-: Temizlenmek, arınmak.

arhantka oq süzülti yime ök (Maitri 58-53)

süzül-: İnanmak.

-larğa süzülüp qutgarguluğ ol tın(lıg) (Maitri 4-34)

şış-: Şişmek. (EUTS)

şiş-: Şişmek. (EUTS)

teg-: Değmek, erişmek, ulaşmak.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir.

Udımağ odguru, yatıglıg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler:

Edgü ol. (IB 20)

(Maitri 51-54)

(Maitri 56-13)

(Maitri 63-34)

tez-: Kaçmak.

Ogılı öginte kangınta öbkelepen tezipeñ barmış. Yana sakınmış, kelmiş. Ögüm ötin

alayın, kangım sabın tınglayın, tip kelmiş tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 58)

tıtın-: Parçalanmak, yolunmak.

Togan kuş tengriden kodı tabışgan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana

tıtınmış. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol.

(IB 44)

tiril-: Dirilmek.

tirilürler ötürü temirliq kısq(aç-) (Maitri 82-17)

(Maitri 83-48)

(Maitri 84-56)

(Maitri 108-9)

tiril-: Toplanmak.

Kan olurapan ordu yapmış. İli turmuş. Tört bulungtaki edgüsi uyuru tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 28)

toŋ-: Donmak.

Kanıgı ölmüş, köngeki tongmuş. Kangı nelük ölgey ol? Beglig ol. Köneki nelük tonggay? Küneşke olurur ol. Ança bilingler: Bu ırk başnta āz emgeki bar; kin yana edgü bolur. (IB 57)

tur-: Kalkmak, yükselmek, durmak.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(1)ı uça āztı, kiyik ogı yügürü āztı, kişi ogı yoriyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yilta kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(IB 28)

(Maitri 1-4)

(Maitri 24-3)

turgur-: 1- Kaldırmak.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir. Udıgmağ odguru, yatıgıg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 20)

2- Kurmak.turgurdum .. turçaru antağ küsüşüm er(ür) (Maitri 45-12)

(Maitri 84-33)

(Maitri 106-19)

(Maitri 110-2)

tüke-: Bitmek.

başntıñı ülüş tükedi (Maitri 14-10)

(Maitri 19-55)

(Maitri 27-29)

(Maitri 34-21)

tüş-: Düşmek, inmek, konmak.

Tebe titigke tüşmiş. Basınu yimiş. Özin tilkü yimiş tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol.

(IB 46)

(IB 64)

(Maitri 57-24)

(Maitri 58-18)

u-: Muktedir olmak, gücü yetmek.

serü umadın tört yınakıg yañılıp ög- (DAS 364)

(Maitri 59-6)

(UD 692)

(ÇBH 115)

ucusla-: Aşağı görmek, ucuzlamak. (ETG)

uç-: Uçmak.

kuş bolup kökke uçayın (DAS 123)

(DAS 934)

(AY 307/5)

(IB 15)

uçın-: Büyülenmek.

-ülüp y(e)me ölmegey .. yilvikip uçı-nıp (UD 696)

uçlan-: Uç peyda etmek.

[tö]şeyü erti .. uçlanguluk (DAS 507)

uçmak: Uçmak. (EUTS)

ud-: Ardından gitmek, takip etmek, uymak.

urılar kırık tümen udu kelmi(ş) (Maitri 19-10)

(Maitri 73-11)

(AY 367/16)

udrun-: Karşı gelmek, dayanmak, muhalefet etmek. (EUTS)

udun-: Tapınmak, saygı göstermek, hürmet etmek.

[...] bahşısına tapıngalı udungalı (DAS 3007)

(DAS 4477)

(Maitri 72-42)

(Maitri 112-29)

uduntur-: Hürmet ettirmek, saydırtmak. (ETG)

uduş-: Uymak, ardından gitmek. (EUTS)

uul-: Anlaşılmak.

alku nom-l(a)r yaru yaşu ukuler üün anın aamış ol kök alılık tip (Üİ 102b 2)

(Üİ 102b 5)

(Üİ 102b 7)

uun-: Tanınmak.

ökünüp kakınıp bilinip ukunup (AY 140/1)

(AY 140/12)

(AY 146/18)

ula-: İnlemek, ulumak. (ETG)

ulad-: Büyümeek.

[kutlug] tnl(1)g[larnıŋ oĝlanı ulĝad]- (DAS 974)

(DAS 3118)

(Maitri 7-53)

(Maitri 69-35)

ulı- İnlmek, sızlamak, feryat etmek.

[balık] uluş ulımak sıĝtamakl(1)g [...] (DAS 1464)

(DAS 2343)

(Maitri 70-13)

(Maitri 75-30)

ulın- Kıvrılmak, kıvrılmak.

yinĝe bêlin ulınıp toĝanıp tözün (DAS 3819)

(Maitri 2-4)

ulıŝ- Sızlaşmak, ağlaşmak.

ulıŝdılar sıĝtaŝdılar :: oĝlınıŋ (AY 625/3)

(AY 627/14)

(AY 632/11)

ululad- Nakledilmek. (EUTS)

umul- Umulmak. (EUTS)

urla- Baĝırmak. (EUTS)

ursuk- Dövülmüş olmak.

yürekimke ursukmış teg .. sıkılır m(e)n (AY 621/9)

(AY 623/17)

(AY 632/23)

urun-: Vurmak.

-tıp sıçganakların urunu ayaların yapıntı (DAS 3784)

(ÇBH 299)

(AY 416/16)

uruş-: Vuruşmak, kavga etmek.

[...]YS uruşmuş (DAS 1845)

us-: Susuzlamak. (EUTS)

usa-: Uzamak. (EUTS)

usan-: Susamak. (EUTS)

usan-: İnanmak, itimat etmek. (EUTS)

uşan-: Ufalanmak. (KİP C19)

uti-: Uyumak. (ETG)

utrin-: Karşı gelmek, karşı koymak krş. **utrun-.**

takı utringuluk turuşguluk küçümüz (AY 7/10)

utrun-: Karşı gelmek, karşı koymak krş. **utrin-.**

utruntılar .. anı eşidip (Maitri 5-7)

(AY 134/16)

utsuk-: Kaybetmek, mağlup olmak.

-da törümiş .. adınka utsukmaksız ş(a)mnunung (AY 679/5)

utur-: Muhalif olmak. (ETG)

utuz-: (Oyunda) yenilmek.

Oyma er oğlanın kisisin tutug urupan oş iç oygalı barmış. Oğlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmiş. Oğlı yutuzı kop ögirer tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 29)

utzuha-: Mağlup olmak, yenilmek. (EUTS)

utzuq-: Yenilmek. (ETG)

uvşan-: Ufalanmak.

tsun tsun sinar uvşanur neng bat kılu umaz (KİP 28)

uyad-: Utanmak.

[ar]tukrak uyadı .. öz yeñgesi ragaga- (DAS 1044)

(DAS 3067)

uyal-: Yuva yapmak.

uçugma kuş kuzgunnuş uyala (DAS 4273)

(AY 117/19)

uyırkan-: Kuvvetten düşmek, zayıflamak, yorulmak.

körüp takı artukrak uyırkantı (AY 621/16)

uza-: Uzamak.

-leri törüser .. ol tişleri uzayu (AY 34g/12)

uzan-: 1- Mahir olmak, becerikli olmak, usta olmak.

serinm[eklig] (?) uzanmıklıg sen bo muş- (DAS 279)

(DAS 4165)

2- Tembelleşmek.

al altag içinte uzanıp :: al altag (AY 269/15)

(AY 613/10)

üdden-: Sevinmek. (EUTS)

ügli-: Çoğalmak, büyümek. (ETG)

ügüş-: Aşınmak, ufalanmak, yolunmak.

Togan kuş tengriden kodı tabışgan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana tıtinmiş. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol. (IB 44)

ükli-: Artmak, çoğalmak.

üklimekke [.....] (UD 55)

(UD 624)

(Üİ 106b 4)

(Üİ 109b 15)

ümele-: Konuk olmak.

Er ümeleyü barmış. Tengrike sookuşmış. Kut kolmiş. Kut birmiş. Ağılingta yılking bolzun! Özüng uzun bolzun! timiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 47)

(IB 66)

ün-: Çıkmak, ortaya çıkmak, yükselmek.

-intin ter akıp ünər .. kün t(e)ηri (DAS 110)

(DAS 760)

(AY 93/13)

(AY 668/15)

ünleş-: Bağrışmak.

[...]Y'[...]P ol satıgçılar ünleşip (DAS 413)

üñüş-: Delinmek, yırtılmak, yolunmak.

Togan kuş tengriden kodı tabışgan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana tıtinmiş. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol. (IB 44)

ür-: 1- Üflemek.

küvrüg tokıp labay ürtiler taluyka (DAS 442)

(DAS 2600)

(Maitri 113-8)

(AY 166/1)

ürgür-: Vaktinde yetişmek.

kaŋgu-l(a)rıg. köz erklig bilig birle aŋkanu ürgürmetin kuruğ- (Üİ 118b 12)

(Üİ 118b 14)

(Üİ 119a 2)

ürk-: Ürkmek, korkmak.

-[r]ü kirgil yaŋa arıtı ürkmek belinlemez .. (DAS 1211)

(IB 27)

(AY 621/22)

(AY 622/12)

ürtül-: Örtülmek. (EUTS)

ürül-: Üfürülüp şişirmek, gerilmek. (EUTS)

üstel-: Çoğalmak, artmak.

-[maklıg üst]elmeklig sa[k]ın[ç]ın tıd[mamak]dın (DAS 20)

(AY 126/10)

(Maitri 12-42)

(Maitri 63-27)

üsül-: Kesilmek, kopmak. (EUTS)

üzkel-: Kırılmak, kopmak. (EUTS)

üzle-: Kalkmak. (EUTS)

üzlün-: Sona ermek, bitmek, tükenmek. (EUTS)

üzme-: İtaat etmemek, itiraz etmek. (EUTS)

üzne-: Muhalefet etmek, karşı gelmek. (ETG)

üzül-: Kesilmek, kopmak, bitmek, sona ermek.

umugı üzülop kim erser özümke (DAS 114)

(DAS 923)

(UD 695)

(AY 165/12)

yağra-: Mırıldanmak, söylenmek.

Uzun tonlug közüngüsün kölke ıçgınmış. Yarın yangrayur, kiçe kengrenür, tir. Ança bilingler: Munlug ol; anyıg yablak ol. (IB 22)

yarıl-: Yarılmak, parçalanmak.

Adıglı tonguzlı ārt üze sokuşmış ermiş. adınging karnı yarılmış, tonguzung azıgı sınmış tir. (IB 6)

(Maitri 55-27)

(Maitri 61-7)

(Maitri 105-26)

yat-: Yatmak.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlög men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

(Maitri 6-11)

(Maitri 12-50)

(Maitri 33-57)

yorı-: Yürümek, hareket etmek.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir.
Udımag odguru, yatıglıg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 20)

(IB 40)

(Maitri 60-15)

(Maitri 85-29)

yügür-: Koşmak.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(1)ı uça āztı, kiyik ogli yügürü āztı, kişi ogli
yoriyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılda kop esen tükel körüşmiş. Kop ögirer
sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 15)

(IB 16)

(IB 44)

(Maitri 85-17)

yütür-: Yitirmek, kaybetmek.

Teglük kulun irkek yunt(t)a emig tileyür. Kün ortu yütürüp, tün ortu kanta, negüde
bulgay ol, tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 24)

3.1.2. Kılış Fiilleri

abıt-: Teskin etmek, avutmak. (EUTS)

aç-: 1- Açmak.

munçulayu küβrüg toqıp yarlıy yarlıyqap kim neñ üntemeser yettinç kün temir sua
açtı (İKP XXXIII. 4.)

2- Açıklamak, izah etmek, yorumlamak, anlaşılır hale getirmek.

küsüşin upasënë urıka açā (DAS 1013)

(DAS 4305)

(AY 149/7)

(AY 181/21)

3- Yaymak, geniş alana ulaştırmak.

-madın açarlar yadarlar .. tükel (Maitri 63-11)

ad: Atmak. (EUTS)

adar-: Ayırmak. (BT XX)

adğanġu: < Skr. vişaya: Ayırt etmek, ayıklamak. (EUTS)

adır-: Ayırmak.

k(a)rag adırġalı tegre (H 48)(AY 51/11)(DAS 1446)(Üİ 106a 15)

adırtla-: Ayırmak, ayırım yapmak.

odgurak adırtlayu bilir m(e)n negülük yene (DAS 3259)

(AY 44/14)

(AY 251/13)

(Üİ 100b 5)

adru-: Seçmek. (ETG)

adrut-: Ayırmak. (EUTS)

adrutınaġ: Ayırmak. (EUTS)

adur-: Ayırmak.

körser yirtinçüde .. adurmakka (AY 493/16)

aġdur-: Aġgırmak, yükseltmek. (Man)

aġtar-: Çevirmek, karıştırmak, dönmek.

-ke aġtarıp öz iligin koturu (AY 33/19)

(AY 343/6)

(AY e1/14)

aħıt-: Akıtmak. (EUTS)

aķıt-: Akıtmak.

qan ögüz aqıtar ‘etin qanın (İKP III. 4.)

(AY 600/20)

aķla-: Kötülemek, nefret etmek.

[tɪ]nl(ı)glar aklayurlar .. bahşısı inç[e] (DAS 1748)

(İKP XXIX. 1.)

(Maitri 70-17)

eksid-: Eksiltmek, azaltmak. (EUTS)

aķtur-: Yükseltmek, akıttırmak. (EUTS)

al-: Almak, yakalamak, karşılamak.

kılınçığ alırlar :: anta yene ol (AY 151/7)

(DAS 4268)

(İKP XVI. 6.)

(IB 58)

alangur-: Güçten düşürmek, yormak.

[üze a]langursunlar .. (AY 119/11)

(AY 610/18)

(AY 610/22)

(AY 610/22)

alağadtur-: Zayıflatmak, güçten düşürmek. (ETG)

alğil- Al, al fiilinin emir çekimli hâli. (EUTS)

alıl- Kendisi için almak. (EUTS)

alın- Seçmek, almak.

-ların birle iş alınıp monçulayu yig (AY 173/8)

(AY 432/10)

(AY 34ç/23)

alış- Almak, elde etmek. (EUTS)

alıştur- Aldırmak.

arıg kkirsiz çangv(a)çırığ alışturu tutdaçı .. (AY 678/15)

alka- Övmek, methetmek.

-ıg öge alkayu y(a)rılıkadı :: :: (AY 125/22)

(AY 154/18)

(AY 155/6)

(AY 342/11)

alkan- Övmek, methetmek.

alkansıg törö bar erti (H 248)

(H 250)

(H 251)

alkansıķ- (törü kelimesi ile) övmek, methetmek. (EUTS)

alkat- Övdürmek, methettirmek.

alkatmış kötrülmüş .. raçag(a)rh atl(1)g kent (AY 682/20)

altız- Kaybetmek. (Maitri 33-29)

amır- Sevmek. (ETG)

amırt-: Teskin etmek. (ETG)

amırtgür-: Yatıştırmak, teskin etmek.

erser öçürgeli amırtgurgalı :: turmaduk (AY 234/12)

(AY 399/19)

(AY 614/18)

(Maitri 89-18)

amra-: Sevmek, aşık olmak.

-akêlar hariçandrê têginke amramakın (DAS 2134)

(DAS 3989)

(AY 365/2)

(AY 407/22)

amran-: Sevmek, şehvet duymak, arzu etmek.

er evçi amranmak ugrınta [...] (DAS 141)

(Üİ 98b 10)

(Üİ 125a 14)

(AY 340/19)

amurt-: Teskin etmek, yatıştırmak. (ETG)

ançola-: Sunmak, takdim etmek.

puşi arıg nomka ançolasık (H 260)

(H 286)

añla-: Anlamak. (EUTS)

arı-: Ölçmek, hesaplamak. (EUTS)

arıd-: Temizlemek. (EUTS)

arıt-: Temizlemek, arıtmak.

-in arıtıp ‘WYR[...]W y(a)rılıkadı .. tükel (DAS 2714)

(DAS 2725)

(H 321)

(AY 352/15)

as-: Çoğaltmak, teksir etmek (çok tekrar ederek alıştırmak).

astı** burhan kutılığ küşüşinte [1] (ÇBH 271)

(AY 136/20)

(AY 191/11)

(DAS 3756)

astur-: Astırmak.

edgü yıldızların üklitdürüp asturup bış- (AY 88/6)

(AY 575/1)

asut-: Artırmak, çoğaltmak.

erür eksütmeğ asutmağ-ıg. tegimlig ol yaraşı üstegeli. kayu söz-legüçi (Üİ 119b 5)

(Üİ 120a 8)

(Üİ 120a 12)

(Üİ 120a 14)

eşittür-: İştirtmek. (EUTS)

aşlaşturu: İyice, sağlam bağlamak. (EUTS)

atız-, ıtız-, etiz- : Titretmek, çınlatmak, (telli bir çalgı) çalmak.

kerürün. elgim atızu* ayzım (İKP LXX. 1.)

(İKP LXXI. 1.)

(İKP LXVII. 1-2)

(AY 340/16)

atqa-: Bağlamak. (ETG)

etle-: Yapmak, etmek, eylemek. (EUTS)

azğur-: Kandırmak, yoldan çıkarmak, baştan çıkarmak.

sakinçim(ı)znı azgurdukın a[a]rkun, (H 19)

(H 165)

azğur-: Kandırmak, yoldan çıkarmak, baştan çıkarmak.

sakinçim(ı)znı azgurdukın a[a]rkun, (H 19)

(H 165)

azıt-: Azıtmak, karıştırmak, karmaşık bir hale getirmek. (ETG)

bā-: Bağlamak.

Kuzgunug ıgaçka bāmiş. “Katıgtı bā, edgüti bā!” tir. Ança bilingler: (IB 14)

(IB 33)

ba-: Bağlamak.

marim[ları]mın barça b(e)k [katag] bayuk s(e)n (DAS 1035)

(H 274)

(İKP LXXX. 2.)

(Üİ 107a 7)

bad-: Bağlamak. (EUTS)

bedür-: Büyütmek. (EUTS)

bağla-: Bağlamak. (EUTS)

beküd nek: Sağlamlaştırmak krş. **beküt-**. (EUTS)

beküt-: Sağlamlaştırmak. (EUTS)

bart-: Kırmak, parçalamak. (ETG)

basur-: Ezmek, basmak, atmak. (EUTS)

bat-: Açmak, germek. (ETG)

batar-: Batırmak. (ETG)

batür-: Batırmak, sokmak, gizlemek.

deşin batürup çın kertü töz- (HTB 1566)

(DAS 738)

(AY 138/1)

(AY 149/7)

bay-: Kelepçelemek, bağlamak. (EUTS)

bekür-: Tahkim etmek, sağlamlaştırmak.

çın kirtü tüz biligig bekürü (AY 305/16)

beküt-: Sağlamlaştırmak.

-sız nomlarta bulmışın takı b(e)kütgeli (AY 237/23)

ber-: Vermek, birisi için bir şey yapmak.

berzün köñlin bertmenler ötürü (İKP VIII. 5.)

(DAS 292)

(AY 132a/6)

(HTB 1314)

berkir-: Sağlamlaştırmak. (EUTS)

bert-: Ezmek, çiğnemek, vurarak sertleştirmek.

kişi ög qañ köñlin bert-ser (İKP XI. 5.)

bertet-: Vurarak sertleştirmek, çiğnemek, vurarak yoğun ve sıkı bir hâle getirmek, berkitmek.

kentir eņirer .. böz bertetip qars (İKP II. 4.)

biç-: Kesmek, biçmek.

sıgun beginiņ boyunın biçip .. başın (DAS 326)

(DAS 1436)

(AY 123/5)

(AY 370/3)

biçtur-: Parçalara ayırmak, bölmek, kestirmek.

başların biçturu karakların ötürü (AY 235/7)

(BT I. D 62)

biçu-: Kesmek. (EUTS)

birt-: Kırmak, parçalamak, yaralamak. (EUTS)

bışur-: Pişirmek.

[adırip bışurup ê]ig begke (DAS 1438)

(DAS 1458)

biç-: Biçmek, kesmek.

Bir karı öküzüg bilin biçe kumursga yimiş. Kamsayı umatın turur tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 37)

bile-: Bilemek. (EUTS)

bir-: Vermek.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmiş; kişi korkmiş. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(ÇBH 28)

(Üİ 114a 15)

(UD 738)

birger-: Çalkalamak. (EUTS)

birikdür-: Biriktirmek, birleştirmek. (BT I. D 164)

birt-: Kırmak, parçalamak. (ETG)

birt-: Kırmak, parçalamak. (EUTS)

birükdür-: Birleştirmek.

erser ulatı tip birgertmek birikdürmek tartıp turğurmak tip (Üİ 99b 3)

bitit-: Yazdırmak.

tört p(a)dakk(ı)ya erser y(i)me bititser (DAS 4443)

(DAS 4447)

(AY 447/17)

(UD 37)

bitür-: Betirmek krş. **bütür-**.

köngüllerin bütürteçi korkınçsız (AY n21/23)

bodı-: Yapıştırmak, boyamak. (ETG)

bodu-: 1- Asmak, süzmek, yakmak.

yüz bir türlü boduğın bodumış (Maitri 28-15)

2- Yapıştırmak.[bodurla]r yalınlayu turur kızart- (DAS 673)

(DAS 819)

boğaz bol-: Hamile olmak. (EUTS)

boskun-: Okumak. (EUTS)

botula-: (Deve) doğurmak.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamiş. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.
Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamiş. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.
Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.
[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

boz-: Bozmak.

-lar çerigin sıgalı bozgalı uguluk (AY 34g/23)

(AY 134/20)

(AY 408/19)

brt-: Kırmak, parçalamak. (ETG)

bul-: Bulmak, elde etmek.

[kutın] bulayın sadu bolzun ka[mag] (DAS 1756)

(DAS 1974)

(AY 352/26)

(İKP LI. 6.)

bulğa-: Bulandırmak.

kanıg ölürdeçi bulğadaçılar.. asag- (Maitri 81-45)

bulku-: İcra etmek, yerine getirmek, yapmak. (EUTS)

buta-: Budamak, vurmak, dövme, kesmek. (EUTS)

butarla-: Yırtmak, parçalamak.

-de ulatı yavız tınl(1)glar butarlayu (DAS 935)

(Maitri 67-9)

buz-: Bozmak, zarar vermek, parçalamak, tahrip etmek.

yumgaqlarig buza butarlayu // - ... (Maitri 67-9)

(Maitri 78-22)

(DAS 2472)

(H 226)

buzagula-: (inek) doğurmak.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. Idukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

büg-: Eğmek, bükmek. (ETG)

bük-: Bükmek.

türe büke kılmış kuratmış kop (AY 137/4)

(Maitri 103-10)

bükür-: Su serpmek. (ETG)

bürkür-: Su serpmek. (ETG)

bürt-: Hafifçe yakmak. (EUTS)

bütker-: Bitirmek. (BT I. D 172)

bütür-: Bitirmek. (EUTS)

bütür-: Bitirmek, tamamlamak, gerçekleştirmek, yerine getirmek.

luğ bağ-ındın. bululur antaş oğ bilip öçmek. küsemiş üçün. bütürgeli (Üİ 111a 7)

(Üİ 111b 15)

(Üİ 112a 8)

(Maitri 19-37)

çal-: Yere vurmak, yere çalmak.

[... yér]ke çalar (DAS 781)

(DAS 4668)

(AY 625/12)

(AY 634/14)

çar: Düğüm yapmak, saçları kıvrılarak bağlamak.

uzun saçın çar tügüp [...] (DAS 4225)

çıkrat-: Gıcırdatmak.

-in tañkalayur .. tişin çıkratur yaş[lıg] (DAS 615)

(DAS 3783)

(ÇBH 289)

çımkı-: Bıçmağ'la birlikte biçmek, kesmek. (EUTS)

çıñar-: Araştırmak. (EUTS)

çız-: Çizmek. (EUTS)

çızdur-: Çizdirmek. (EUTS)

çiz-: Çizmek. (BT XX)

çoğ-: Öldürmek, kesmek. (ETG)

çoğlandur-: Aydınlatmak. (BT I. D 226)

çoq-: Vurmak, öldürmek.

yunt ud çoqar qoy (İKP III. 1.)

çoqrat-: Kaynatmak. (EUTS)

çoqurda-: Pişirmek, kaynatmak. (EUTS)

çomur-: Batırmak, suya gömmek.

çomurur törtünç uluğ tegzinç k/* (İKP XVII. 8.)

eder-: Aramak, takip etmek. (EUTS)

edik-: Başarmak, elde etmek.

çöker kamagda .. idikmişke (AY n556/22)

eg-: İğmek.

karasın üç erdinike eggey inan- (AY 90/21)

eger-: Eğirmek, takip etmek, çevirmek. (ETG)

egir-: Eğirmek.

egire yarlıkadı ... (Maitri 106-22)

egsüt-: Eksiltmek, azaltmak.

tapığın uduğın egstümeser aşın içgüsin tonın tonangusın (KİP 86)

eksüt-: Eksiltmek.

irkelir kınaçalır üçün vasubandu bahşığ. eksütmiş üçün (Üİ 120a 5)

(Üİ 120a 12)

(Üİ 120a 13)

elge-: Sıkıştırmak, bir şeyin arasına bir şey sokmak. (ETG)

elt-: İletmek, getirmek.

Er terkleyü kelir. Edgü söz sab elti kelir tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 7)

(IB 11)

(BT XX)

em-: Emmek.

emdim .. antağ oğrı boltı ol oğ (Maitri 33-53)

emiş-: Emmek.

tevşilür :: yiring bolup emişip .. kurt (AY 366/16)

emit-: Eğmek.

-miş amarı emitmiş kamıtmiş yol // - ... (Maitri 101-35)

emsi-: Emmek. (ETG)

eņ-: Eğmek.

köňüllerin [...]LĜ uruk eņip küsel (DAS 3969)

eņir-: 1- Eyirmek, çevirmek.

lig yıp eņirer . . elginde (İKP XLI. 3.)

(İKP XLII. 3.)

(İKP XLIII. 2.)

2- Takip etmek, çevirmek. (EUTS)

engitdür-: Eğmek.

-lerin 'engitdürüp .. biş tilgenin (AY 131/14)

entür- (endtür- ?): Araştırmak, aramak.

sın entürmiş* iņek teg (İKP LXXVII. 4.)

enükle-: Yavrulamak.

ança yorıyu yangı enüklemiş bir tişi (AY 609/16)

(AY 610/2)

(AY 609/18)

(AY 638/19)

enükle-: Yavrulamak (Hayvanlar için). (EUTS)

ergür-: Geçirmek. (ETG)

ergür-: Eritmek. (EUTS)

ergüs-: Eritmek. (EUTS)

ergürt-: Geçirtmek. (BT XX)

ergüz-: Eritmek. (ETG)

erkeçlen-: Teke doğurmak.

bütürü .. ögüzler köller erkeçlenip .. (AY 630/17)

erksin-: Gasbetmek.

erksintimiz adnağuşa bėrdimiz. . (Maitri 69-5)

este-: Aramak, izlemek. (ETG)

eşid-: İşitmek, duymak, dinlemek.

inçe tip y(a)rılıkadı .. eşidiñ siz (UD 665)

(AY 116/6)

(İKP VIII. 8.)

(IB 54)

eşidür-: İşittirmek, duyurmak.

-lıg tınl(ı)glarka eşidürüp t(e)rk üdün (AY 514/2)

eşit-: İşitmek, duymak.

utruntılar .. anı eşidip (Maitri 5-7)

(Maitri 25-8)

(Maitri 79-22)

(Maitri 99-14)

et-: Etmek, yapmak. (BT XX)

etik-: Gerçekleştirmek. (ETG)

etiz-: Çınlatmak, çalmak.

bėş türlüg yinçege oyun etiz- (Maitri 17-10)

etizdür-: Çınlatmak.

etizdürüp yadagın yorıyu ordu (AY 418/11)

ewdi-: Toplamak. (ETG)

ewti-: Toplamak. (ETG)

ħalit-: Kaldırmak. (EUTS)

ħasġan-: Kazanmak. (EUTS)

ħun-: Çalmak. (EUTS)

ı-: Göndermek.

b(e)lgürtüp nandı atl(1)g .. ıdaçı kızı (AY 491/8)

ıçgın-: Kaybetmek.

Uzun tonlug közüngüsin kölke ıçgınmiş. Yarım yangrayur, kiçe kengrenür, tir. Ança
bilinler: Munlug ol; anyıg yablak ol. (IB 22)

ıd-: Göndermek, bırakmak, atmak, terk etmek.

éligke könjülçe tavar ıdalım élig (DAS 1541)

(AY 13/17)

(IB 19)

(ÇBH 45)

ıdala-: Bırakmak, terk etmek.

-in ıdaladı açığ emgeklerig serip (DAS 382)

(DAS 2655)

(AY 571/15)

(ÇBH 274)

ıdtur-: Koyuvermek, salmak, bırakmak. (BT XX)

ırla-: Şarkı söylemek.

oyunun ırlayu bödi[yü ...] (DAS 2533)

(DAS 2980)

(Maitri 32-3)

ısır-: Isırmak. (ETG)

ısıt-: Isıtmak. (EUTS)

ıt-: Terk etmek, göndermek.

kıp kız-ıl saçların artlarında ıtdıp*. (ÇBH 38)

ıtala-: Dağıtmak. (EUTS)

ıtar-: Uzaklaştırmak. (EUTS)

ıç-: İçmek.

suv içe yoriyur [biz y(a)rlıkançuçı] köñül (DAS 307)

(DAS 3592)

(IB 17)

(AY 599/17)

ıç-: İçmek.

suv içe yoriyur [biz y(a)rlıkançuçı] köñül (DAS 307)

(IB 17)

(AY 599/17)

(UT 203)

ıçker-: İçine almak, içermek, çevrelemek.

ıçkermek-lig yorügi. adın-lar-nıng anıtag ermez. m(a)habut-l(a)r-nıng ulatı (Üİ 104b 10)

(Üİ 104b 13)

ıder-: Aramak, takip etmek.

ıderip .. özke özke adınaguda .. (AY 364/16)

(AY 408/8)

(AY 448/11)

(AY 455/2)

ideriş-: Takip etmek.

-laşmadın iderişdükde .. ançada timin (AY 34ğ/20)

iderişdür-: Birbirini takip ettirmek.

erür öçmek kirtüg bolar ikigü bir teg erür üçün ağığ-sız iderişdürü (Üİ 100b 8)

idi-: Toplamak, derlemek, yığmak.

yimiş idigeli ataları ilig begke (AY 608/11)

(AY 627/17)

(AY 633/9)

(AY 642/4)

idik-: Başarmak, elde etmek.

çöker kamagda .. idikmişke (AY 556/22)

igde-: Hilekârlık etmek, dolandırmak. (EUTS)

iidi-: Toplamak, derlemek krş. **idi-**.

iidip süt akıp kelti .. ne anı (AY 621/15)

(AY 632/18)

iligle-: Eline almak.

-[ri biçek ...] bı bıçgu iligle- (DAS 201)

ilildür-: Birbirine bağlamak, ilindirmek.

kök qalığ-ning basa-sında bar ulatı tigüçi ujik ilildürmiş (Üİ 100a 7)

ilit-: Götürmek, sevk etmek.

yanturup (köt)ürü iltip uluğ tamular- (Maitri 71-24)

intür-: İndirmek, ezmek, bastırmak. (EUTS)

irgür-: Tamamlamak, becermek, başarmak. (EUTS)

irklet-: Zorlamak, elde etmek. (EUTS)

irle-: Şarkı söylemek. (EUTS)

irpe-: Biçmek, kesmek.

[irpeklerin ö]ñi öñi irpeyürler .. kèñ yè- (DAS 679)

irpekle-: Biçmek, doğramak.

... irpeklerin irpek(leyü) ... (Maitri 86-13)

isirge-: Esirgemek. (EUTS)

isirke-: Esirgemek.

kim mening bo et'özümün isirkegüm idi (AY 609/1)

isirken-: Esirgemek. (EUTS)

isken-: Ditmek. (EUTS)

iske-: Ditmek, parçalara ayırmak.

-mizni üzüp iskep yèyür-biz.. (Maitri 62-13)

(Maitri 72-22)

(Maitri 78-23)

(Maitri 110-19)

isle: Aramak. (EUTS)

isle-: Koklamak. (EUTS)

iter-: Takip etmek. (ETG)

iti-: Yığmak, toplamak. (EUTS)

itiz-: Müzik aleti çalmak. (EUTS)

iy-: 1- Basmak, ezmek. (EUTS)

2- Takip etmek. (ETG)

izde-: İstemek, aramak, izlemek. (ETG)

iñle-: Burgu gibi dönerek ezmek, çiğnemek.

tört adaqın iñleyü . . (İKP LXV. 5.)

ķabşur-: Kavuşturmak, bir araya koymak. (ETG)

ķad-: Katmak, eklemek, karıştırmak. (EUTS)

ķadır-: Bükme, eğme.

... - / rın yarıp ķadırip çadır ögüzke (Maitri 108-10)

ķağur-: Kavurmak. (EUTS)

ķaint: Kaynatmak. (EUTS)

ķala-: Tutmak, saklamak.

içinte kalamış teg ‘W[...] (DAS 167)

ķam-: Fırlatmak.

kamdı .. bramanlarınñ şastrınta inçe tēp (DAS 3871)

ķap-: Kapmak, alıp kaçmak.

mēni kapıp ēltdi .. amtı m(e)n (DAS 1557)

(DAS 2260)

(AY 633/22)

(IB 44)

ķap-: Kapmak.

Togan kuş tengriden kodı tabışgan tipen kapmış. Togan kuş tırngakı suçulunmış yana ttinmiş. Togan kuşung tırngakı ügüşüpen kalıyu barmış, Ança bilingler: Yabız ol. (IB 44)

kaşsur-: Katlamak, bir araya koymak, kavuşturmak. (ETG)

kas-: Kazmak. (EUTS)

kelür-: Doğurmak, dünyaya getirmek.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. Idukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

kes-: Kesmek.

Altun başlıg yılan men. Altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin, başımın yul ebintin tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 8)

kişe-: Kösteklemek.

Tıgıg tertrü kişemiş. Kamşayu umatın turur tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 39)

kod-: Koymak, bırakmak.

Ulug eb örtenmiş. Katınga tegi kalmaduk, bükinge tegi kodm[ad]uk tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 9)

(IB 42)

kol-: İstemek.

Er ümeleyü barmış. Tengrike sookuşmış. Kut kolmiş. Kut birmiş. Ağıngta yılking bolzun! Özüng uzun bolzun! timiş. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 47)

köl-: (Öküzü) koşmak.

Eki öküzüg bir bukursıka kölmüş. Kamşayu umatın turur tir. Ança biling: Yablak ol. (IB 25)

közle-: Gözlemek, gözetlemek.

Kök boymul toğan kuş men. Körüklüg kayaka konupan küzleyür men, yagaklıg tograk üze tüşüpen yaylayur men tir. Ança bilingler: Anyıg edgü ol. (IB 64)

kulunla-: (At) doğurmak.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

lala-: Ufalamak, ezmek, toz hâline getirmek.

sokup lalap bo d(a)r(a)nı üze ol lalamış ot- (AY 476/16)

meñle-: Yiyecek aramak.

Bars kiyik engleyü mengleyü barmış. Ortu yirde amgaka sokuşmış. Esri amga yalım kayaka ünüp barmış, ölümte ozmış. Ölümte ozupan ögire sebinü yoriyur tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 49)

odğur-: Uyandırmak.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir. Udımag odguru, yatıglıg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 20)

oğrula-: Çalmak.

-lerni ogrulayu eltgey .. ol antag (DAS 2268)

oğşat-: Benzetmek.

oğşatgalı bultukmaz :: ne üçün oğşatgalı bultukmaz (AY 375/3)

(AY 375/5)

oğurula-: Çalmak.

[adınagu tavarın ogur]lamakıg (DAS 866)

(DAS 1460)

(AY 135/22)

(Maitri 72-20)

ohı- Okumak. (Man)

ohşat- Benzetmek, karşılaştırmak.

küşüşüm ol ohşatguluksuz yeg üsdünki bahşı (BÖ 52)

okı- 1- Okumak, öğrenmek.

[...] vaybaj on karmap(a)tıg okıyu (DAS 1754)

(İKP LVIII. 3.)

(AY 6/6)

(AY 580/23)

2- Çağırmaq.

[... upasene u]rıg okıp inçe tıp [tédi ...] (DAS 1075)

(UD 632)

(UD 663)

(UD 728)

okşat- Benzetmek, karşılaştırmak.

okşatı yalınlayu turur yilti kılıçın tar- (U3h-C. 131)

olğurt- Oturtmak, yerleştirmek.

olğurtup kodı sukarlar.. ol trijul (DAS 842)

(DAS 1727)

(DAS 3208)

(AY 477/11)

oñalt- Düzeltmek. (EUTS)

oᅇar-: Onarmak, iyileştirmek.

kalısız ukup tuyayın oᅇarayın (BÖ 39)

op-: 1- Vurmak, dövmeğ.

-lüğ rakşaska .. opa singirtü (AY 641/6)

2- Höpürdeterek içmek. (ETG)

oᅇurađ-la-: Kesinleştirmek.

kağağ-ning yoğ-ın ağu-ça yme bilü tüketmiş yorüğüğ kim anı oᅇurađ-la- (Üİ 98a 17)

oy-: Oymak, çıkarmak, delmek.

kuşk(1)ya anı yeğeli oyur .. P[...] (DAS 3349)

(Maitri 110-18)

(IB 29)

ozđur-: Kurtarmak.

L'R .. birök and(1)ran ozđ[ursar ...] (DAS 750)

(U3h-C. 91)

(Maitri 5-45)

(AY 115/5)

ozđur-: Kurtarmak. (EUTS)

ödür-: Ayırmak, seğıp ayırmak, temyiz etmek.

ödürdüğ .. alđunuđ şarınlığ şovuğ- (Maitri 33-51)

öğ-: Ezmek, inceltmek. (EUTS)

öğü-: Ezmek. (ETG)

ökü-: Anlamak. (EUTS)

ölör-: Öldürmek. (ETG)

öntür-: 1- Toplamak, ortaya çıkarmak.

öntürüp** tölükün sikriyü barıp urumuki (ÇBH 47)

2- Saçmak.

(ÇBH 298)

öp-: Öpmek. (Alt Gr)

ört-: Örtmek, gölgelemek, kaplamak, kapatmak.

[ö]z küçin örtgeli köşitgeli Q'R[...] (DAS 2557)

(AY 485/20)

(Maitri 58-17)

(Maitri 82-46)

örte-: Yakmak.

özümün örtep köyürüp tolp sınıım süñü- (DAS 2698)

(DAS 4068)

(Maitri 113-26)

öt-: Delmek.

-kuru turkaru ötüp ünör ol ok ögüzñüñ (DAS 760)

ötkür-: Delmek, içine girmek, arasından geçirmek.

kim yeme ötkürü umadı-lar* .. (İKP LXXIV. 3.)

ötle-: Öğüt vermek, nasihat etmek, öğütlemek, tavsiye etmek.

sartlarag edgü öt erigin ötlep [...] (DAS 429)

(DAS 1474)

(Maitri 47-5)

(Maitri 67-23)

ötür-: Ayırmak, seçmek.

başların bıçturu karakların ötürü (AY 235/7)

ötüş-: Geçmek. (ETG)

pışur-: Pişirmek. (EUTS)

pükün-: Saçmak. (EUTS)

pükür-: Fıskırtmak, sıçratmak. (EUTS)

pütür-: Bitirmek. (EUTS)

sa-: Saymak. (EUTS)

saç-: Saçmak.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir.
Udıgımag odguru, yatıgıg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 20)

sai-: Delmek, deşmek. (EUTS)

sağla-: Saklamak. (EUTS)

sağlan-: Muhafaza etmek.

-in artuğ sağlanu tutar .. arħant (Maitri 2-14)

(Maitri 2-21)

(AY 342/14)

(AY 443/17)

sap-: Ekleme, eksik olanı tamamlamak, tamir etmek.

sapsar buşı birser .. vrħar seņrem- (Maitri 52-45)

(IB 48)

sapla-: Saplamak.

keyikçi er agulug okın saplap toşg[uru] tartıp (DAS 1263)

savıkla-: Söylemek. (EUTS)

say-: Saymak. (EUTS)

seb-: Sevmek.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan
tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 3)

sef-: Sevmek. (EUTS)

sev-: Sevmek, hoşlanmak.

ölürmekig sevser taplasar aviş t[muda ulatı] (DAS 665)

(AY 415/22)

(Maitri 56-12)

(İKP VI. 7.)

sew-: Sevmek. (ETG)

sı-: Kırmak, bozmak.

sıgalı artatğalı saşınmadı(lar) (Maitri 111-17)

(AY 71/14)

(AY 165/15)

(AY 602/1)

sık-: Sıkamak, ezmek.

osuğluğ sıkarlar tañarlar kim yime (Maitri 82-19)

sıkur-: Toplamak. (EUTS)

sıl-: Silmek. (EUTS)

sıt-: Kırmak. (EUTS)

simle-: Eritmek, ezmek. (EUTS)

siġir-: Yutmak.

siġirip ĠWD[...tġsisı bahşı]- (DAS 369)

(DAS 3502)

siġür-: Yutmak, emmek.

siġürteġi arviş küġin vıtar adasın (AY 475/9)

(AY 590/11)

(İKP XVII. 3.)

sinir-: Yutmak.

siġirip ġod/ tıtsi bahşı- (U3h-C. 175)

sipir-: Süpürmek, temizlemek.

-[ki]p yer sipirip suv saġar erti .. toyınlar- (DAS 497)

(DAS 509)

(Maitri 50-5)

(Maitri 52-54)

soġıd-: Soġutmak. (EUTS)

soġıt-: Soġutmak.

ġından suvın soġıtıp .. bğürtiler (AY 640/1)

soġur-: Elde etmek. (EUTS)

soġ-: Dövmek, ezmek.

etüzlğlerig soġa talmayu (Maitri 74-53)

(Maitri 82-47)

(Maitri 109-5)

sola-: Zincirlemek.

kemi solap turyurdı yettinç (İKP XXXI. 6.)

sola-: Sokmak. (ETG)

solat-: Getirtmek. (EUTS)

solat-: Kapatmak. (EUTS)

sor-: Emmek.

[...] sorgalı başlantılar ... (DAS 4742)

(Maitri 12-45)

(Maitri 107-16)

soy-: Soymak.

[...]’K terisin soyup [...] (DAS 4143)

(İKP III. 3.)

soydur-: Soydurmak.

buruntuğun küçeyü soydurur erdimiz (Maitri 110-6)

soytur-: Soydurmak.

terilerin soyturu süngüklerin (AY 235/8)

soyurka-: Takdim etmek, sunmak. (EUTS)

sögül-: Kızartmak, pişirmek.

şiş sögülmiş et içinte yilinip bartı (DAS 3123)

(DAS 3130)

sök-: Sökmek, çıkarmak.

söküp yürekin tarta alıp otka i[ti]- (DAS 3132)

(DAS 4705)

söntür-: Söndürmek, bertaraf etmek.

söntürgü .. edgü yıdılıg suv saçdı .. (AY 574/20)

sözle-: Konuşmak, söylemek.

-tag sözleşmiş savın eşidüp katıg ünin (DAS 450)

(DAS 856)

(Maitri 52-18)

(Maitri 81-29)

suçul-: Çekmek.

bars ağzınta kençkiyesin suçulu (Maitri 33-19)

sud-: Atmak, fırlatmak. (EUTS)

suğur-: Koparmak.

suğ yek sora sora suğurduñ (Maitri 12-45)

suğ-: Sokmak, girdirmek.

L'RY' sukup t[öpüleri]n tele meyi[ler]- (DAS 649)

(DAS 693)

(IB 33)

(İKP I. 5.)

sun-: Sunmak, vermek.

bramanka suna [...] (DAS 2351)

(DAS 3637)

(AY 392/15)

(AY 616/10)

sur-: Yüzmek, soymak. (EUTS)

sus-: Daldırıp almak.

bağır örtlög kamıçın susup (Maitri 72-11)

sut-: Atmak, fırlatmak. (EUTS)

suva-: Sıvamak.

şal çoj-... itser .. yapsar suvasar (Maitri 51-1)

(İKP I. 3.)

suvsat-: Susatmak.

-mak beklememek açurmamak suvsatmamak kuyaş- (AY 220-22)

südrü-: Sürüklemek.

oylarda südrüyürler temirliğ (Maitri 84-50)

südür-: Çekmek. (EUTS)

sür-: Sürmek, önünde yürütmek.

-[lerin y(a)rılı]kançuçı köñülün sürti sıkadı .. (DAS 2775)

(İKP LXV. 2.)

sürdüştür-: Dövmek. (EUTS)

sürt-: Sürtmek. (EUTS)

süs-: Süzmek, temizlemek. (EUTS)

süz-: Süzmek, temizlemek, arıtmak.

köñül öritip köñülüñin süzgil birök (DAS 3540)

(Maitri 89-18)

(ÇBH 56)

sv-: Sevmek. (EUTS)

talula-: Seçmek.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötügke idmiş tir. Korkma, edgüti ötün; ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

tegür-: Eriştirmek, ulaştırmak.

Er süke barmış. Yolta atı armış. Er kugu kuşka sokuşmış. Kugu kuş kanatına urup anın kalıyu barıpan öginge kangına tegürmiş. Ögi kangı ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 35)

terit-: Terletmek.

Tıg at kudrukın tügüp tigret, yazıg kodı yadrat. Tokuz kat üçürgüng topulgınça teritzün tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol. (IB 50)

topul-: Delmek.

Tıg at kudrukın tügüp tigret, yazıg kodı yadrat. Tokuz kat üçürgüng topulgınça teritzün tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol. (IB 50)

tut-: Tutmak.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

(IB 16)

(IB 63)

tüg-: Dügümllemek.

Tıg at kudrukın tügüp tigret, yazıg kodı yadrat. Tokuz kat üçürgüng topulgınça teritzün tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol. (IB 50)

ubat-: İnceltmek, parçalamak, ufaltmak.

ır ayı barım alqın-sar ußatsar (İKP VII. 9.)

uçuzla-: Küçümsemek, aşağılamak.

körüp uçuzladım askançuladım erser :: (AY 136/14)

udğur-: Yenmek. (EUTS)

udundur-: Taptırmak, hürmet ettirmek, saydırtmak. (EUTS)

udus-: Sevketmek, götürmek. (EUTS)

uğutla-: Mayalamak.

uğutlayur .. ançulayu yime ögnüñ (Maitri 42-11)

uķıt-: Anlatmak, bildirmek, açıklamak.

-ü tüketi uķıtdılar ötrü mogarçi (Maitri 9-22)

(Maitri 103-25)

(Üİ 112b 13)

uķtur-: Anlatmak, açıklamak.

-gelir ukturgalır üçün .. çın kirtü (AY 42/21)

(AY 252/19)

(AY 439/17)

(AY 633/2)

uķun-: İtiraf etmek.

yazuķumuznı bilinür biz uķunur biz . (Maitri 73-18)

ula-: Bağlamak, eklemek.

tañıp olıg (?) ıgaçın ertingü uladılar eti (DAS 4022)

(AY 611/5)

(IB 48)

ulal-: Eklemek, sürdürmek.

nomug ulap nom uguşındakılarka asıg kılalım (BÖ 75)

(Üİ 121a 15)

ulul-: İlave etmek. (ETG)

una-: Rız olmak, kabul etmek, tasvip etmek.

tıdıg ada kılsar unamasar ‘[...]’ (DAS 870)

(Maitri 57-19)

(AY 633/10)

unit-: Unutmak.

[...] unitıp kodtı (DAS 1814)

(KİP 73)

(Maitri 18-51)

(AY 177/11)

ur-: Atmak, fırlatmak.

[...] uryuk ol öl[üt]çi yalañuk- (DAS 712)

(KİP 32)

(Maitri 84-14)

(ÇBH 129)

ur-: Hazırlamak, düzenlemek.

èlig beg ot urguluk evin açuk ıdıp .. (DAS 4528)

ur-: Sunmak, vermek.

begke kelürüp üskinte urtı .. anta (DAS 3125)

urtur-: Yükletmek.

üküş aş içgü ed tavar erdiniler urtu-rup (DAS 2760)

uş-: Parçalamak.

koltuğların bıçar uşar kim yime (Maitri 72-15)

(Maitri 82-35)

(Maitri 83-36)

uša-: Ufalamak, parçalamak. (EUTS)

uvşat-: Ufalamak, lime lime etmek.

ulug okakın uvşatu sukarlar temirliğ (DAS 693)

uwat-: Parçalamak, ufaltmak. (ETG)

uzat-: Uğurlamak, yolcu etmek, eşlik etmek.

tayu edgü ögli teging uz-atı (İKP XXXI. 1.)

uzat-: Uzatmak. (EUTS)

üçür-: Söndürmek. (EUTS)

üglit-: Çoğaltmak. (EUTS)

ük-: Toplamak, yığmak.

telim kozlug ükmeklerig [...] (DAS 749)

üklit-: Yükseltmek, çoğaltmak.

buyan edgü kılınçka üklitdi {Y}(DAS 3755)

(AY 136/20)

(AY 438/11)

(AY 521/5)

üklitdür-: Çoğalttırmak.

edgü yıldızarın üklitdürüp asturup bış- (AY 88/6)

üle-: Dağıtmak, taksim etmek, paylaşımak.

-uŋ kuvrag arasınıta s[uv] üleyü yo[rı]dı (DAS 521)

(DAS 528)

(AY 368/9)

(Maitri 71-56)

üleş-: Paylaşmak. (EUTS)

üleştür-: Paylaştırmak. (EUTS)

ülügle-: Taksim etmek.

tuta ülügleyür- -ler ne iyan (Maitri 52-5)

(Maitri 84-52)

ündür-: Çıkartmak.

ündürmiş savım ünüm ün egzig bützün (BÖ 35)

(Üİ 114a 6)

(Üİ 114b 7)

ünte-: Ünlemek, çağırmaq, seslenmek.

könülü yügerü kılıp seviglig ünin ünteyü (DAS 1270)

(ÇBH 142)

(İKP XXXIII. 2.)

(Maitri 74-32)

üntür-: Çıkarmak, ortaya çıkarmak.

barkdın üntürüp toyın kıl[ıp vaj]- (DAS 489)

(DAS 1214)

(AY 103/22)

(AY 510/23)

üñür-: Delmek, deldirmek, deştirmek. (EUTS)

ür-: Sürmek. (EUTS)

ürkit-: Korkutmak, ürkütmek.

-tağ könjüllüg yalañuq ... ürkit- (Maitri 101-17)

(AY 220/21)

ürkür-: Ürkütmek, korkutmak. (EUTS)

ürküt-: Ürkütmek.

Karı üpgük yıl yarumazkan etdi. Ödmeng, körmeng, ürküt[m]eng tir. Ança biling:
[edgü ol] (IB 21)

ürt-: Örtmek.

tiptiser. bütün ed-siz-i üz-e tıddaçı ürtdeçi yoq-ındın atı (Üİ 102a 6)

(Üİ 104a 16)

(Üİ 104b 5)

üsne-: Üzmemek. (EUTS)

üste-: Çoğaltmak.

(kuruğ ir)t birt aşıp üstep ödsüz (Maitri 82-5)

(Maitri 84-35)

(Üİ 119b 5)

(Üİ 120a 8)

üşet-: Ufalamak, parçalamak.

-çe bütürser üšetmiş altun tözi (AY 71/20)

ütle-: Öğretmek. (EUTS)

ütüle-: Ütülemek.

etüzlerin ütüleyürler .. ol (Maitri 84-54)

üvet-: Şişirmek, tahriş etmek. (EUTS)

üz-: 1- Koparmak, ayırmak, parçalamak, kesmek.

-karu adınlar[nıñ isig özlerin] üzgeli (DAS 238)

(U3h-C. 44)

(Maitri 72-22)

(AY 86/15)

2- Yüzmek.

-(te) yoǵaru ǵodı üze altın tıpinte (Maitri 105/10)

üzmele-: Bozmak, uzaklaştırmak.

üzmeledi .. uǵǵuluǵ törülerig (Maitri 13-16)

(Maitri 48-18)

(Maitri 57-28)

üzüş-: Kırmaq (?) . (KİP A31)

yadrat-: Yere yaymaq, yatırmak, yere sermek.

Tıǵ at kudrukın tǵǵıp tigret, yazıǵ kodı yadrat. Tokuz kat üçürgüñg topulǵınça teritzün tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol. (IB 50)

yalǵa-: Yalamak.

Tengrilig kurtga yurtta kalmıñ. Yalǵıǵ kamıç bulupan yagayu tirilmıñ, ölümde ozmıñ tir. Ança bilingler: (IB 13)

yap-: Yapmaq, inşa etmek.

Kan olurupan ordu yapmıñ. İli turmıñ. Tört bulungtaki edǵüsü uyurı tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edǵü ol. (IB 28)

yar-: Yarmak, ikiye bölmek.

Talıñ urı yarın açǵa yasıçın yalıñ kayag yara urupan yalngusun yoriyur tir. Antag alp ermiñ. Ança bilingler: Edǵü ol. (IB 40)

yıdıt-: Kokutmak.

Yılka tegmişig yıdıtmayın, ayka tegmişig artatmayın; edgüsi bolzun tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 59)

yul-: Yolmak, koparmak, kesmek.

Altun başlıg yılan men. Altun kurugsakımın kılıçın kesipen özüm[in] yul [in]intin, başımın yul ebintin tir. Ança bilingler: Yablak ol. (IB 8)

3.2. Fiziksel Gereksinim (Acıkma, Yeme, İçme, Doyma, Uyuma, Uyanma)

3.2.1. Oluş Fiilleri

aç-: Acıkmak.

kütgeli turtı.. [açmak] suvsamak emgekin (DAS 1817)

(AY 102/15)

(AY 118/4)

(AY 609/19)

arı-: Temizlenmek, temiz olmak.

birtemleti arıgu üçün anın çın kirtü (AY 79/1)

(AY 146/17)

(AY 284/25)

(AY 353/5)

arın-: Arınmak, temizlenmek. (EUTS)

arıtın-: Arınmak, yıkanmak.

üze yumakdın arıtınmakdın ötrü (AY 145/23)

(AY 478/20)

(AY 535/5)

(AY 575/20)

aruqla-: Dinlenmek.

siz aruqlaŋ az udiŋ (İKP LV. 5.)

aşa-: Yemek yemek.

uduymın aşadı* .. yettinç .. (İKP L. 5.)

aşan-: Yemek yemek.

yoqqaru turmaz men aş aşanmaz men ölgey (İKP XIX. 8.)

(AY 362/7)

aşla-: Yemek yemek.

aş aşlayar(=l)ı unamadı ita tep tedi (İKP XIX. 6.)

odun-: Uyanmak.

tül tüşep odunmış teg tiriltüküm (AY 16/15)

(AY 93/21)

(AY 95/7)

(AY 621/1)

op-: (Höpürdeterek) içmek. (ETG)

otom-: Uyanmak. (ETG)

sigir-: Yutmak, sindirmek. (ETG)

suvsa-: Susamak.

kütgeli turtı .. [açmak] suvsamak emgekin (DAS 1817)

(DAS 1891)

(Maitri 62-13)

suv-sūṣ-: susamak.

çanağların kızartmış kızıl ba(kır) (suv-) (Maitri 71-1)

suwsa-: Susamak. (ETG)

tod-: Doymak.

ürük uz-atı todmuş kıanmış bolunlar (U3h-D. 39)

(Maitri 8-39)

tot-: Doymak. (ETG)

udı-: Uyumak.

sakınıp ol m(a)lunkê aşçı udiyu yatmış ogulı t[apa] (DAS 1416)

(Maitri 9-11)

(Maitri 13-33)

(İKP LV. 5.)

udıqla-: Uyuklamak. (EUTS)

udun-: Uyanmak (?). (Man)

us-: Susuzlamak. (EUTS)

usan-: Susamak. (EUTS)

utı-: Uyumak. (ETG)

uvdı-: Uyumak. (ETG)

3.2.2. Kılış Fiilleri

asla-: Yemek (hayvanlarla alakalı). (EUTS)

aşa-: Yemek yemek, gıda almak.

yme künke aşadukumuz (H 338)

(İKP L. 5.)

aşan-: Beslenmek, gıda almak.

yoqqaru turmaz men aş aşanmaz men ölgey (İKP XIX. 8.)

(AY 214/13)

(AY 362/7)

(AY 362/8)

aşat-: Yedirmek, beslemek.

itigsiz .. menggü mengig aşatur siz .. (AY 647/5)

(Maitri 73-64)

aşla- (ya da **aşan-**): Yemek, gıda almak.

aş aşlayar(=l)ı unamadı ita tep tedi (İKP XIX. 6.)

iç-: İçmek.

suv içe yoriyur [biz y(a)rlıkançuçı] köñül (DAS 307)

(IB 17)

(AY 599/17)

(UT 203)

odgur-: Uyandırmak.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir.
Udımgag odguru, yatıglıg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 20)

oduntur-: Uyandırmak.

-çınıng köngülinge kirip odunturu (AY 547/2)

oğat-: Uyandırmak.

ogatıp çogsuz yalınsız küç- (AY 433/7)

suvsat-: Susatmak.

-mak beklememek açurmamak suvsatmamak kuyaş- (AY 220-22)

yi-: Yemek.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

(IB 37)

(IB 46)

(Maitri 71-59)

alkan-: (Hayvanlar için) yemek. (EUTS)

asla-: (Hayvanlar için) yemek. (EUTS)

ye-: Yemek. (EUTS)

yê: Yemek. (ETG)

3.3. İnsan ve Bedeni (Doğum, Yaşayış, Ölüm, Hastalık, Yaralanma, Sakatlanma)

3.3.1. Oluş Fiilleri

adın-: Değişmek, başkalaşmak. (ETG)

ağrı-: Ağrımak, hasta olmak, hastalanmak.

m(e)n başım ertingü agrıp toruk bolmuşımka (DAS 2695)

(DAS 4603)

(AY 632/21)

(ETG)

ađrđđlan-: Fenalaşmak, ađrđları artmak. (EUTS)

ağu-: Zehirlenmek. (EUTS)

alar-: Cüzzamlı olmak.

(-tın) önmiş tını öze alarıp kör- (Maitri 58-49)

alđad-: Zayıflamak, arıklamak, halsiz olmak. (EUTS)

alđu-, alaçu-: Zayıflamak, bitkinleşmek.

küçi alđudı tepreyü yorıyu (İKP XXXVII. 2.)

ar-: Yorulmak, gücünü yitirmek.

işişe aruk[suz] köñülin arıtı armadı .. (DAS 3758)

(IB 17)

(IB 35)

arı-: Yorulmak, durmak. (ETG)

arıl-: Yorulmak. (ETG)

aru-: Yorulmak.

-(dın) osuşu aruyu sıza ulıyu (Maitri 105-12)

esir-: Sarhoş olmak. (EUTS)

asur-: Aksırmak. (ETG)

av-: Sıhhatte olmak. (EUTS)

balık-: Yaralanmak.

bal(ı)kdukın k(a)raka kat(ı)ltu- (H 77)

bertin-: Yaralanmak.

[osuglug t]eginmekig teginteçi bertinmiş (AY 117/9)

(AY n633/1)

(BT XX)

çavık-: Güçlenmek. (EUTS)

çol-: Sakatlanmak.

çolmakların tarkarur kiterür siz :: (AY 111/15)

(AY 369/1)

(AY 500/16)

(AY 601/9)

emsi-: Ağzı zehir gibi acılaşmak.

Bay er konyı ürküpen barmış. Börüke sookuşmuş. Böri agzı emsimiş. Esen tüükel bolmuş tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 27)

erin-: Erinmek, üşenmek, tembelleşmek.

erinmedin barsunlar .. açığ emgek (AY 584/18)

(BÖ 29)

(BT XX)

erksire-: Kuvvetsiz olmak. (ETG)

ermegür-: Erinmek, tembelleşmek, üşenmek. (Man)

ermekür-: Erinmek, tembelleşmek, ihmal etmek. (EUTS)

esne-: Esnemek.

Esnegen bars men. Kamuş āra başım. Antag alp men, erdemlig men. Ança bilingler: (IB 10)

esür-: Sarhoş olmak.

-ip emgklig esürmekleri kalısız (DAS 2924)

(Maitri 103-29)

ğırğıla-: Kırışmak, alacalanmak. (EUTS)

h arı- Kocamak, ihtiyarlamak krş. **karı-**. (ETG)

ıkur- Tıkanmak, tıkanıklık hissetmek. (EUTS)

igle- Hasta olmak, hastalığa yakalanmak.

bo y rtin deki ne e ag(1)r igin iglede i iglig- (DAS 2961)

(DAS 4476)

(AY 4/17)

(AY 17/20)

ikt le- Bakmak (hastaya veya  ocuğa). (ETG)

irkeklen- Erkekleşmek, kişileşmek. (EUTS)

is r- Sarhoş olmak. (ETG)

kanı- Kanamak.

[...]K [...] yekl[er] kanımaz erkli (DAS 711)

karı- Yaşlanmak, ihtiyarlamak.

[...] kariyuk biz .. an a (DAS 1203)

(AY 112/13)

(AY 367/15)

(Maitri 43-21)

kaçan- İşemek. (ETG)

kat- Halsizleşmek.

bilge kişi kurıp katıp t r   lz- (Maitri 82-57)

on- şifa bulmak. (Man)

oņ- (Beniz) solmak.

Özlük at öng yirde arıp ongup turu kalmış. Tengri küçinge tag üze yol sub körüpen, yiş üze yaş ot körüpen, yorıyu barıpan, sub içipen, yāş yipen ölümde ozmış tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 17)

oñul-: İyileşmek. (EUTS)

osuş-: Perişan olmak.

-(dın) osuşu aruyu sıza ulıyu (Maitri 105-12)

öğlen-: Kendine gelmek, ayılmak.

kisisi ongultı öglenti [öğlenü] (AY 19/6)

(AY 619/19)

(AY 625/22)

(İKP LXII. 1.)

ögsire-: Kendinden geçmek, bilincini yitirmek.

[bu]suşlug [e]mgekin [ö]gsireyürler antağı (DAS 600)

(İKP LXI. 6.)

(AY 619/18)

(AY 625/12)

öl-: Ölmek.

[öl]ümçi [ki]şiniñ ölgelir erken korkınçı (DAS 193)

(UD 696)

(Maitri 43-14)

(IB 57)

öñed-: İyileşmek. (EUTS)

öñet-: İyileşmek. (EUTS)

öñetdür-: İyileşmek, onmak, şifa bulmak. (EUTS)

sañçivantu: << Skr. sañjīvantu: Dirilmek, yaşamak fiillerinin emir hali.

ün eş(i)dilür sañçivantu sañçivantu tiriliñ- (DAS 652)

sıslat-: Sızlatmak. (EUTS)

sız-: Yorgun düşmek.

-(dın) osuşu aruyu sıza ulıyu (Maitri 105-12)

sızla-: Sızlamak. (EUTS)

sili-: Arınmak, temizlenmek, paklanmak. (EUTS)

soqlun-: Kör olmak.

(an)ta tegdükte soqlunup tüş(zün) (Maitri 58-18)

tiril-: Dirilmek, canlanmak.

Tengrilig kurtga yurtta kalmış. Yaglıg kamıç bulupan yagayu tirilmiş, ölümde ozmiş tir. Ança bilingler: (IB 13)

tuğ-: Doğmak.

Tang tanglardı, udu yir yarudı, udu kün tugdı. Kamag üze yaruk boltı tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 26)

(IB 52)

uluğad-: Yaşlanmak, kocalmak. (EUTS)

urılan-: Erkek çocuk doğurmak.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş. [Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

uyırkan-: Kuvvetten düşmek, zayıflamak, yorulmak.

körüp takı artukrak uyırkantı (AY 621/16)

uyul-: Uyuşmak, kesilmek. (EUTS)

yoğad-: Ölmek. (EUTS)

yoğad-: Ölmek, ortadan kalkmak.

(BÖ 68)

(İKİP LIV. 2.)

(AY 396/2)

(AY 555/7)

yoğat-: Ölmek. (EUTS)

yoğ bol-: Ölmek, yok olmak. (ETG)

3.3.2. Kılış Fiilleri

ağrıt-: Ağrıtmak, acı çektirmek.

ağrıt<t>ım(1)z ağrıt<t>ım(1)z erser (H 95)

ağuş-: Zehirlemek.

yilvikip ağuşup ölürgeli saşın sar yana ol oğ kıltaçıka (KİP 184)

(KİP a. 184)

bınık-: Tedavi etmek, iyileştirmek, şifa vermek.

-{TW} -rüp sevintürüp alkugun yumgın ol (AY 598/17)

çoğ-: Öldürmek. (ETG)

çoğ-: Öldürmek.

layzın ulatı* tınlıy-larıy (İKİP III. 1.)

emle-: İlaçla tedavi etmek.

yıgıp öñi öñi uluşlarta emlegeli {Y} (DAS 4532)

(DAS 4536)

(AY 598/16)

(Maitri 51-7)

emlet-: İlaç vermek, iyileştirmek.

agrıların emletgeli öngedtürmeli (AY 597/21)

ıd-: Sıtma hastalığını musallat etmek.

y(e)me ıdu umagaylar .. bı bıçgu (UD 692)

ıgdüle-: Beslemek, özen göstermek, özenmek, itina ve dikkat etmek, ilgilenmek.
(EUTS)

ıgid-: Eğitmek, terbiye etmek, beslemek, özen göstermek.

ıgidgeli .. k(e)ntü öz et'özlerin ıduk (AY 547/3)

(AY 613/10)

ıgtüle-: Beslemek, özen göstermek. (EUTS)

kanı-: Kan almak. (EUTS)

kanar-: Kan almak. (EUTS)

kelür-: Doğurmak, dünyaya getirmek.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. İdukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

kelür-: Doğurmak, dünyaya getirmek.

Ürüng esri ingek buzagulaçı bolmış. Ölgey men, timiş. Ürüng esri irkek buzagu kelürmiş. İdukluk yaragay. Ülügde ozmış tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 41)

ota-: Tedavi etmek.

agrıların otayın emleyin .. uzun (AY 587/10)

(Maitri 51-7)

ölör-: Öldürmek. (ETG)

ölür-: Öldürmek.

sèni ölüreyin bo emgekdin ozgıl .. teñri (DAS 212)

(Maitri 58-50)

(AY 134/14)

(ÇBH 57)

öñedtür-: İyileştirmek, tedavi etmek. (EUTS)

sızlat-: Sızlatmak. (EUTS)

yoğadtur-: Öldürmek, ortadan kaldırmak.

(AY 134/15)

yoğat-: Yok etmek. (EUTS)

3.4. Duygu, Zihin

3.4.1. Duygular (Ruhsal Durum)

3.4.1.1. Oluş Fiilleri

açı-: Acımak. (ETG)

açın-: Acınmak. (EUTS)

adın-: Hayret etmek, şaşırarak.

tapa körü muñadu adını (Maitri 13-6)

amrıq-: Huzur bulmak.

amrıkmış [(ar)]ıg çahşap(u)dılgarnıñ (UD 202)

avıml-: Kendisini iyi hissetmek. (EUTS)

ayın-: Korkmak.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötügke ıdmiş tir. Korkma, edgüti ötün;
ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

(AY 314/17)

aykır-: Haykırmak. (ETG)

ayman-: Korkmak, çekinmek.

neçök [ko]rkmazlar korkmadın ayman[madın] (DAS 661)

(DAS 2590)

(DAS 4723)

(AY 141/5)

azlan-: Hırslanmak.

kongül biligi köz birle az-lanmış atқанmış üçün ol kök öngüg bultuқmaz üçün (Üİ
119b 12)

balıngla-: Birden korkup sıçramak, uykuda korkup sıçramak krş. **beliñlemek.**
(EUTS)

beliñle-: Korkmak, ürkmek.

-in körüp beliñleyü ögsüz osuglug bolup (DAS 330)

(DAS 1211)

(AY 615/11)

(AY 621/22)

bez-: Bezmek, ıstırap çekmek.

adrılıp neçük titreyür bez-er erser . ançulayu (U3h-D. 90)

bosan-: Kederlenmek, müteessir olmak. (EUTS)

boşurқан-: Rahatsız hissetme, kendini kusurlu, rahatsız saymak, kaygılanmak.
(EUTS)

bök-: Bıkmak, usanmak. (ETG)

bulğan-: Hiddetten heyecana kapılmak, sarsılmak.

inçe tip tidi. ay yekler trkin maña söz- (ÇBH 25)

(UD 646)

(UD 648)

bus-: Kederlenmek. (ETG)

busa-: Üzölmek, yanmak, sıkılmak.

teg kuryu .. tınım ertingü busar agazımda- (DAS 2686)

busan-: Üzölmek, kederlenmek.

busantı kagrultı .. ötrü ol üdün (AY 586/7)

(AY 624/16)

(İKP XXVII. 2)

(İKP LXII. 3.)

busrul-: Kederlenmek. (ETG)

buş-: Öfkelenmek, sinirlenmek, kızmak.

-nüme s(e)n neng buşma buşrulma .. m(e)n amtı (AY 622/18)

(AY 637/17)

buşurқан-: Rahatsız hissetmek, kaygılanmak. (EUTS)

bük-: Bıkmak, usanmak, tiksilmek. (ETG)

çamhui: < Çin. tseh' an-huei: Nadim ve pişman olmak. (EUTS)

çokra-: Kaynamak, galeyana gelmek. (EUTS)

ekşi-: Ekşimek, kızmak, acı duymak. (İKP A. 10.)

emgen-: Acı çekmek, eziyet çekmek, yorulmak.

. . . –miş bağda bukağuda yatıp emgek emgenser ol (KİP 38)

(AY 628/20)

(DAS 216)

(ÇBH 252)

ersi-: İğrenmek, kösnülmek. (EUTS)

esirke-: Merhamet etmek, acımak.

qoβradı yırrı tanlayu esirkeyü* (KİP LXXI. 3.)

(AY 217/23)

(AY 227/13)

eymen-: Utanmak. (BT XX)

ıçan-: Çekinmek.

-tıglanıp :: al altag içinte ıçanıp (AY 269/14)

(AY n342/14)

(AY 350/13)

ıçgın-: Geçmek (ızdırıp). (KİP)

ıy-: Korkmak, çekinmek.

ıya taya iki koolıçakın atasınığ b[oyun] (DAS 1428)

(DAS 4326)

imer-: Rahatsız olmak, çekmek. (EUTS)

inçsire-: Tedirgin olmak, rahatsız olmak.

birk(e)ye tınl(ı)g inçsiregülük emgengülük (AY 227/8)

ir-: Nefsine mağlup olmak. (EUTS)

irin-: 1- Bedbaht olmak, üzölmek. (EUTS)

2- Kızılmak, öfkelenmek. (ETG)

irinçke-: Acımak, merhamet etmek.

yirtinçüg irinçkep öküç telim ulug (AY 79/17)

(AY 100/14)

(AY 312/12)

(AY 634/12)

irinçle-: Bedbaht olmak, bahtsız olmak. (EUTS)

isirge-: Acımak, merhamet etmek. (EUTS)

isirken-: Merhamet etmek. (EUTS)

isirke-: Merhamet etmek.

kim mening bo et'özümün isirkegüm idi (AY 609/1)

iy-: Sıkılmak.

ëşidip emgeklig yüzün iye (Maitri 10-25)

kadğur-: Kaygılanmak, kederlenmek. (ETŞ 4-4)

kadın-: Pişman olmak. (EUTS)

kadur-: Pişman olmak. (EUTS)

kağın-: Pişman olmak. (EUTS)

kağın-: Pişman olmak.

ökünüp kakınıp bilinip ukunup (AY 140/1)

(AY 140/11)

(AY 362/1)

kalanggur-: Sevinç göstermek.

ögrünç sevinç üze ertingü uz kalang-gurup (AY 372/3)

kalañur-: Sevinç göstermek. (ETG)

kan-: Tatmin olmak, doymak, kanmak.

-üşünj erser köñül èyin kangay .. ötrü (DAS 3598)

(AY 24/7)

(Maitri 12-22)

(ÇBH 114)

korq-: Korkmak.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmuş. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(IB 19)

opla-: Telaşlı olmak. (ETG)

ögrünçüle-: Sevinmek.

teg ögrünçülegülüg ögenler (Maitri 31-24)

ögrünçülen-: Sevinmek. (EUTS)

öbkele-: Hiddetlenmek, öfkelenmek, kızmak krş. **övkele-**.

yme <öbkeleyür> kakıyur .. asurılar [kuvragı] (AY 563/15)

öbkelen-: Öfkelenmek. (EUTS)

öçes-: Kin beslemek. (ETG)

öçeş-: Kin beslemek.

yançışurlar öçeşürler boğuşurlar (Maitri 81-61)

ögir-: Sevinmek, memnun olmak.

[...]’Ĝ amtı ögırgülük [...] (DAS 4382)

(IB 30)

(AY 180/16)

(AY 423/20)

ögün-: Pişman olmak. (Huas)

ögür-: Sevinmek.

lar yine ögürdiler seβinti- (İKP LIII. 2.)

ökün-: Pişman olmak.

kılınçın ö[kün]üp etöz[in] tilin yığinsa[r] (DAS 465)

(AY 11/13)

(Maitri 63-6)

(Maitri 71-28)

öpögse-: Öpmek istemek. (EUTS)

öpügse-: Öpmek istemek. (ETŞ 4-9)

örletiş-: Kızışmış olmak. (EUTS)

örle-: Hiddetlenmek, öfkelenmek, gürlmek. (EUTS)

örlüş-: Kızmak.

örlüşürler .. ne ölsürler anta (Maitri 81-62)

örten-: Kederlenmek. (EUTS)

ötgür-: İçine işlemek, derûnuna nüfuz etmek.

(k)üçin ötgürürler ... türlüg y/-... (Maitri 108-7)

(Üİ 113b 3)

(AY 218/23)

(AY 293/3)

övkele-: Öfkelenmek krş. **öbkele-**.

(-suz) (öv)kelemez bulganmazlar kop kamağ (Maitri 59-14)

(AY 228/15)

(AY 242/8)

övkelen-: Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek.

övkelenğü kakıgu ermez .. tevsüz (AY 443/9)

(AY 595/10)

övkile-: Öfkelenmek, hiddetlenmek. (EUTS)

puş-: Kızmak, hiddetlenmek, kaygılanmak. (EUTS)

puş-: Kızmak, hiddetlenmek. (EUTS)

puşrul-: Kızdırılmak, hiddetlendirilmek. (EUTS)

puşurқан-: Endişelenmek, kaygılanmak. (EUTS)

sebin-: Sevinmek.

Çıgany er oğlı kazgançka barmış. Yolu yaramış. Ögire sebinü kelir tir. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 30)

sevin-: Sevinmek.

üze artukrak sevinür erti öz etözin (DAS 243)

(DAS 1240)

(Maitri 9-2)

(Maitri 18-31)

sevinçlen-: Sevinmek, neşelenmek. (EUTS)

sevit-: Kendini sevdirmek.

-in sevitgelir için kün küniçe töz- (DAS 1177)

(AY 585/19)

(AY 620/1)

sewin-: Sevinmek. (ETG)

sewinçlen-: Sevinmek, sevinçlenmek. (ETG)

sewit-: Sevilmek. (ETG)

sezin-: Kuşkulanmak, şüphelenmek.

oğlın inçe tep sezinti* (İKP LXII. 6.)

sıkıl-: Sıkılmak.

[...y]yüreki sıkılıp köñü[...] (DAS 3014)

(DAS 3235)

(AY 102/16)

(AY 117/7)

sivin-: Sevinmek. (EUTS)

sizin-: Şüphelenmek.

enükin yigeli kılmışın .. anın sizintim (AY 619/4)

(AY 630/11)

(Üİ 97b 9)

suyurқан-: Acımak, merhamet etmek. (EUTS)

svin-: Sevinmek. (EUTS)

şaş-: Şaşmak, şaşırmak.[şaş]madın odgurak tuşgay sizler :: (AY 24/21)(AY 421/6)(AY 445/2)

şaşur-: Şaşırmak.k(e)rgek otların .. şaşurmadın kezigin .. (AY 590/7)(AY 590/23)(AY 593/8)

udun-: Tapınmak, saygı göstermek, hürmet etmek.

[...] bahşısıña tapıngalı udungalı (DAS 3007)

(DAS 4477)

(Maitri 72-42)

(Maitri 112-29)

uduntur-: Hürmet ettirmek, saydırtmak. (ETG)

umul-: Umulmak. (EUTS)

umun-: Umutlanmak.

sözledim .. tün kün seni umunıp (DAS 1031)

(AY 684/8)

usan-: İnanmak, itimat etmek. (EUTS)

uşan-: İnanmak, güvenmek, itimat etmek. (EUTS)

uyad-: Utanmak.

[ar]tukrak uyadı .. öz yeņgesi ragaga- (DAS 1044)

(DAS 3067)

üdden-: Sevinmek. (EUTS)

ürk-: Ürkemek, korkmak.

-[r]ü kirgil yaņa arıtı ürkmez belinlemez .. (DAS 1211)

(IB 27)

(AY 621/22)

(AY 622/12)

3.4.1.2. Kılış Fiilleri

abıt-: Teskin etmek, avutmak. (EUTS)

açı-: Kızdırmak.

açıt<t>ım(1)z argıt<i>m(1)z erser (H 95)

(AY 636/23)

(AY 644/9)

emged-: Eziyet etmek. (EUTS)

amırtğur-: Yatıştırmak, teskin etmek krş. **emırtğur-**.

erser öçürgeli amırtgurgalı :: turmaduk (AY 234/12)

(AY 399/19)

(AY 614/18)

(Maitri 89-18)

emırtğur-: Teskin etmek krş. **amırtğurmağ.** (EUTS)

azlan-: Arzulamak. (EUTS)

beliñlet-: Korkutmak, ürkütmek.

-kelir beliñletkelir ü(çün) kitumati (Maitri 101-18)

bosantur-: Kederlendirmek, üzme. (EUTS)

emget-: İstirap çektirmek, acı çektirmek, elem vermek.

irintürtüm burçınturtum örletdim emget- (AY 136/11)

(AY 243/23)

(DAS 590)

(Maitri 81-40)

emgetir-: Emek vermek, eziyet etmek. (Huas)

hol-: İstemek, arzulamak. (EUTS)

ıdı-: Korkutmak. (EUTS)

inçsiret-: Tedirgin etmek, rahatsız etmek, taciz etmek. (ETG)

ögirtir-: Sevindirmek.

öntürü tenri yalañuğuğ ögirtürü (Maitri 52-33)

ögirtür-: Sevindirmek, mutlu etmek.

kılmak üze k(e)ntü et'özlerin ögirtü-{TW}-üp (AY 598/20)

ögrüntür-: Sevinçlendirmek. (ETG)

öküntür-: Pişman etmek.

-in öküntürüp kşantı kılga- (AY 179/19)

(AY 179/22)

(AY 296/21)

örled-: Kızdırmak, hiddetlendirmek. (EUTS)

örlet-: Kızdırmak, rahatsız etmek, hiddetlendirmek.

[artukrak örletür ö]z evinte (DAS 1001)

(KİP 31)

(AY 135/17)

(AY 136/11)

saķıntur-: Endişelendirmek.

nomlaguluk sakınç sakınturgay biz ötrü (AY 401/20)

(AY 457/3)

sevintür-: Sevindirmek.

-larıg sevintürgelir üçün bo edgü- (DAS 2943)

(Maitri 52-34)

(AY 268/2)

(AY 598/21)

soqlan-: Arzu ve iştiyak duymak, özlemek. (EUTS)

suklan-: İhtiraslamak, arzulamak.

yalaŋuqlar yirin suqlanıp tözün (Maitri 34-11)

(Maitri 89-41)

uçuzla-: Küçümsemek, aşağılamak.

körüp uçuzladım askaŋçuladım erser :: (AY 136/14)

udundur-: Taptırmak, hürmet ettirmek, saydırtmak. (EUTS)

ürkit-: Korkutmak, ürkütmek.

-tağ köŋüllüđ yalaŋuq ... ürkıt- (Maitri 101-17)

(AY 220/21)

ürkür-: Ürkütmek, korkutmak. (EUTS)

üsne-: Üzmemek. (EUTS)

3.4.2. Akıl, Zihin

3.4.2.1. Oluş Fiilleri

bış-: Pişmek, olgunlaşmak.

neşegin tiptiser. öngi bışmağ tıltağ-ning yme ok bar üçün (Üİ 116b 5)

(Üİ 116b 7)

(AY 205/23)

(AY 214/3)

bışma-: Pişmemek, olgunlaşmamak.

tüketip bütmeük bışmayuk edgölüg (AY 166/2)

bışrun-: Olgunlaşmak, talim etmek, işlemek, uygulamak.

barça-nı bütürü bilgü için. bışrunur alķu yoründekig bo alķu yoründek (Üİ 111b 15)

(112b 1)

(AY 88/10)

(AY 105/8)

bışurun-: Olgunlaşmak, talim etmek, uygulamak.

-ug bışurungalı ögretingeli ertingü (AY 371/14)

bodi: << Skr. bodhi: Aydınlanmak, vâkıf olmak.

[...] tınl(ı)glarka bodi tétme tuyun (DAS 2302)

kabşa-: Tereddüt etmek. (EUTS)

öglendür-: Akıllanmak, kendine gemek, aklını başına almak. (EUTS)

öglentür-: Aklını başına toplamak, akıllanmak.

-ler tip ançak(a)ya öglentürgeli (AY 601/22)

(AY 625/22)

(AY 632/10)

öğren-: Alışmak.

-lerin tijit kşanti kılu öğrenmiş (Maitri 74-25)

(Maitri 80-19)

pış-: Pişmek, yetişmek, olgunlaşmak. (EUTS)

pışrun-: Olmak, kemale erişmek, öğrenmek, ısınmak. (EUTS)

sağlan-: Uyanık olmak, dikkatli olmak. (EUTS)

simri-: Öğrenmek.

simridi boşguntı .. tağı yime bilge (Maitri 8-23)

3.4.2.2. Kılış Fiilleri

añkaru: Anlamak, sezmek. (EUTS)

barıgsa-: Gitmek istemek, gitmeyi düşünmek.

barıy-sadıñaz köñlüñüzni (İKP LXVIII. 8.)

bışar-: Olgunlaştırmak. (EUTS)

bışruntur-: Olgunlaştırmak.

edgü yıldıızların üklitdürüp astutrup bış-runturgaylar (AY 88/6)

bışur-: Olgunlaştırmak, pişirmek.

urugların bışurup edgüke mengike (AY 295/1)

(AY 302/2)

(AY 339/15)

(AY 590/11)

bil-: Bilmek, anlamak, farkına varmak.

bile[yin ...]R bahşısı inçe tęp tedi .. (DAS 1337)

(AY 622/20)

(Üİ 115b 12)

(İKP XIV. 3.)

bilin-: Bilmek, anlamak, kavramak.

[ne kıl]gulukın bilinmez erti .. ogul amranmak- (DAS 1863)

(İKP X. 1.)

(AY 138/5)

(AY 140/11)

birgese-: Kamçılmak istemek. (ETŞ 6-17)

boskun-: Öğrenmek. (EUTS)

boşgun-: Öğrenmek.

simridi boşğuntı .. tağı yime bilge (Maitri 8-23)

(UD 669)

(AY 355/19)

(AY 439/22)

bögün-: Derin düşünmek.

arıtı sakınmatın bögünmetin muntağ tip söz-leyür siz-l(e)r ıaltı (Üİ 115b 2)

bügülen-: Bilmek.

bügülenür yarlıkançuçı közin körüp umuğı mağı bolu (KİP 208)

bügün-: Vâkıf olmak, tanımak, anlamak.

monçulayu köni ongaru bugünüp (AY 228/16)

(AY 385/9)

(DAS 81)

(DAS 91)

bürt-: Hissetmek, dokunmak.

[ka]tıg tıgrak bürtgeli yumşak iki emigleri (DAS 3892)

bürüt-: Hissetmek, duymak. (EUTS)

büşer-: Olgunlaştırmak. (EUTS)

eşidigse-: İştirmek istememek, reddetmek.

nomlayu olurur körüp nomın eşidigse- (Maitri 70-30)

(AY 250/11)

isin-: Değerlendirmek, önem vermek. (EUTS)

iste-: İstemek.

isteserler neñ ançak(a)ya y(e)me (UD 687)

işidigse-: İştirmek istemek. (EUTS)

karva-: Hissetmek.

erti karvayur erti .. bökünki kün yine (DAS 2334)

osuğ-sa-: Benzerlik kurmak istemek, örneksemek.

bütmez üçün anın tartıp sudur-uğ osuğsayu söz-l(e)r. birök bağ bol- (Üİ 113a 6)

ö-: Düşünmek.

[...] öp sakınıp ol yır[akdın] (DAS 1853)

(DAS 3745)

(Maitri 46-16)

(AY 38/4)

öd-: Düşünmek.

Karı üpgük yıl yarumazkan etdi. Ödmeng, körmeng, ürküt[m]eng tir. Ança biling:
[edgü ol] (IB 21)

ög-: Düşünmek.

ögser m(e)n .. bo y[ört]inçüdeki öñi (DAS 4248)

(UD 725)

ögren-: Öğrenmek.

s(e)n .. m(e)n y(i)me oğlagun öğrenmiş (DAS 1020)

öğretin-: Alıştırmak, öğrenmek.

-[ay]ın öğretineyin .. tegeyin (AY 105/9)

(AY 148/23)

(AY 211/6)

(AY 352/11)

ök-: Düşünmek.

dyan öksere ... (Maitri 80-7)

ömetin-: Düşünmek bkz. **ö-**. (ÇBH)

sa-: Düşünmek.

kolmuşların y(i)me samadın ayığ kılınç (DAS 388)

sağın-: Düşünmek. (EUTS)

sağın-: Düşünmek.

[tınl(i)glar ...]Y' sakın- (DAS 710)

(ÇBH 261)

(Maitri 43-60)

(AY 116/4)

sağın-: Tasarlamak.

ölürgeli azu kınağah sağınsar kılıçı biçgesi kağılı (KİP 27)

(KİP 31)

(KİP 43)

(KİP 184)

san-: Sanmak, zannetmek, addetmek, saymak, var saymak.

sanu bir ödünk(i)ye turtu .. ol yır üni (DAS 3650)

(Maitri 79-26)

(Maitri 79-44)

sana-: Saymak, var saymak, farz etmek.

(yıl) yaşadım tünüg adıra sanasar (Maitri 9-6)

(Maitri 38-28)

(Maitri 103-9)

uğra-: Tasarlamak, düşünmek.

[u]gradı .. sursanların töşeklerin sil- (DAS 496)

(DAS 2608)

(DAS 3534)

(Üİ 99b 1)

uğ-: Anlamak, bilmek.

[...] aş yègeli ukmagay inçip toy (DAS 393)

(AY 456/12)

(Maitri 41-7)

(UD 712)

uğtur-: Anlatmak, açıklamak.

-gelir ukturgalır üçün .. çın kirtü (AY 42/21)

(AY 252/19)

(AY 439/17)

(AY 633/2)

unut-: Unutmak.

[...] unitıp kodtı (DAS 1814)

(KİP 73)

(Maitri 18-51)

(AY 177/11)

ülgüle-: Ölçmek, hesaplamak.

l(e)r birök söz-lemedük nomuğ yorüg üz-e ülgüleser. amtı-kı sızık (Üİ 97b 13)

(AY 45/6)

(AY 114/3)

(AY 167/14)

ütle-: Öğretmek, ders vermek. (EUTS)

3.5. Devlet

3.5.1. Devlet Kurma, Devletleşme

3.5.1.1. Oluş Fiilleri

erksin-: Kudretlenmek, güçlenmek, hükmetmek. (EUTS)

erksintür-: Hakimiyet sürdürmek, egemenliğini yürütmek. (EUTS)

beğed-: Beylik etmek, hükmetmek. (EUTS)

beget-: Beylik etmek, hükmetmek. (EUTS)

olur-: Tahta oturmak.

[olugalı] korkup öz köñülüne inçe (DAS 2069)

(IB 1)

(IB 28)

(IB 61)

3.5.1.2. Kılış Fiilleri

başla-: Bir topluluğun başına geçmek, yönetmek, idare etmek.

başlap yolçısı yırçısı bolup ertingü öküş ağı barım (KİP 46)

(DAS 434)

(DAS 997)

baz kıl-: Hakimiyeti altına almak. (ETG)

ilen-: Yönetmek, hüküm sürmek.

[sizler] ol yınakıg ilenmiş {ş} (UD 102)

(UD 275)

(AY 567/6)

it-: Düzene sokmak, düzenlemek, donatmak.

Karı yol tengri men. Sınukıngın sapar men, üzükıngın ulayur men. İlig itmiş men.

Edgüsi bolzun tir. Ança bilingler: {Edgü ol.} (IB 48)

(AY 561/13)

(AY 574/19)

(AY 642/7)

itdür-: Tertip ve tanzim etmek. (EUTS)

öndür-: 1- Büyütmek, düzene sokmak. (EUTS)

2- Alacakları toplamak. (EUTS)

erksintür-: Hakimiyet sürdürmek, egemenliğini yürütmek. (EUTS)

yakala-: Tanzim etmek, düzenlemek, düzene koymak. (EUTS)

3.5.2. Devlet Düzeninin Bozulması

3.5.2.1. Oluş Fiilleri

adak kamşat-: İsyân çıkarmak, karışıklık oluşturmak. (ETG)

ıçğın-: Dağılmak, bozulmak, kaybolmak, ufalmak.

Uzun tonlug közüngüsin kölke ıçğınmış. Yarın yangrayur, kiçe kengrenür, tir. Ança bilinger: Munlug ol; anyıg yablak ol. (IB 22)

(AY 624/18)

(DAS 614)

(DAS 2694)

ıçğın-: Dağılmak, kaybolmak. (EUTS)

ilsire-: Yersiz olmak, memleketsiz olmak, ilsiz olmak. (ETG)

kağansıra-: Kağansız olmak. (ETG)

seşil-: Çözölmek, ayrılmak, birliğı bozulmak.

yeme seşilür* tep tedi . . (İKP LXXVIII. 6.)

üz buz: Yıkılma, çökme. (EUTS)

3.5.2.2. Kılış Fiilleri

ıçğın-: Kaybetmek, kağanı veya töreyi yitirmek. (EUTS)

3.6. Politika, Diplomasi

3.6.1. Oluş Fiilleri

arı-: Hukuki değerini kaybetmek, gücünü yitirmek. (EUTS)

içik-: Tabi olmak, itaat etmek. (EUTS)

tiril-: Toplanmak, ittifak yapmak.

Kan olurupan ordu yapmış. İli turmuş. Tört bulungtaki edgüsi uyuru tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 28)

udun-: Uymak, tabi olmak.

atayu tapınu udunu t(eginse)r erü qar(arıg biligsiz) (KİP 68)

(KİP 75)

(KİP 85)

(KİP 91)

3.6.2. Kılış Fiilleri

baz kıl-: Hakimiyeti altına almak, bağımlı kılmak. (ETG)

iy-: Tabi kılmak. (ETG)

olurt-: Tayin etmek. (ETG)

3.7. Askerlik, Savaş, Kahramanlık

3.7.1. Oluş Fiilleri

anķıt-: Baş eğmek, teslim olmak. (ETG)

ayığlaş-: Düşman olmak, düşmanlaşmak.

tütüzmek karışmak yongar<ı>şmak (AY 434/12)

at-: Nişan almak. (EUTS)

bastık-, basdıq-: Ezilmek. (ETG)

boşun-: Kurtulmak, serbest olmak.

ķolu yalvara ötünser bağda buķağuda yime (ol) tınlıg boşunur. (KİP 40)

(H 115)

(H 161)

(Maitri 73-19)

ķursadıl-: Kuşatılmak, çevrilmek. (EUTS)

ķurtul-: Kurtulmak. (EUTS)

ķutrul-: Kurtulmak. (EUTS)

ıra-: Kaçmak, uzaklaşmak. (ETG)

il-: Saldırmak, hücum etmek.

-[lar ...teg]irmileyü avlap êltiler .. (DAS 3676)

(DAS 3717)

(ÇBH 192)

(ÇBH 233)

ilge-: Hücum etmek, saldırmak. (EUTS)

ķaç-: Kaçmak.

-lıg .. ķaçarlar (Maitri 86-6)

(AY 5/11)

(AY 364/21)

(AY 631/2)

karış-: Düşman kesilmek, mağlup olmak.

için karışmaktın .. üküş igler (AY 366/7)

(AY 434/7)

kulad-: Esir olmak, kul olmak. (ETG)

os-: Kurtulmak, kaçmak. (ETG)

oz-: Kurtulmak, serbest olmak, bir tehlikeyi atlatmak.

[...]Y' ozup isig öz (DAS 125)

(Maitri 23-3)

(IB 13)

(U3h-C. 19)

ozala-: Kaçmak. (EUTS)

öçül-: Sönmek, yok olmak, ortadan kalkmak.

-ları barça öçürür alkınur :: (AY 104/22)

(AY 353/16)

ökleş-: Vuruşmak. (EUTS)

öpün-: Hücum etmek. (EUTS)

saltur-: Saldırmak. (EUTS)

sañıl-: Vurulmak.

... -ta sañılur türlüg (Maitri 110-12)

sañış-: Vuruşmak.

kesişürler toķışurlar sañışurlar (Maitri 81-60)

(Maitri 86-3)

sançıt-: Dövüşmek, katledilmek, vurulmak.

süğün yülegün san(çı-)-tmış (Maitri 33-39)

sökü-: Diz çökmek. (EUTS)

söñüş-: Harp etmek, savaşmak.

söñüşgeli kelyük-mn. ay yekler-e (.) çin** (ÇBH 82)

(ÇBH 84)

süle-: Asker çekmek, ordu sevk etmek. (EUTS)

sün-: Süngüleşmek, vuruşmak. (EUTS)

süñüş-: Savaşmak, saldırmak.

süñüşgeli kelyük m(e)n .. ay yeklere çin (DAS 3567)

(DAS 3569)

(Maitri 81-42)

(AY 234/10)

süüle-: Asker çekmek, ordu sevk etmek.

artatgalı bozgalı sakınçın süülegeli (AY 408/19)

(AY 408/21)

tas-: Kaçmak. (EUTS)

taş-: Kaçmak. (EUTS)

tes-: Kaçmak, firar etmek. (EUTS)

tez-: Kaçmak.

Oglı öginte kangınta öbkelepen tezipeñ barmış. Yana sakınmış, kelmiş. Ögüm ötin alayın, kangım sabın tınglayın, tıp kelmiş tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 58)

(U3h-C. 72)

(İKP LIX. 7.)

туруş-: Savaşmak.

takı utringuluk turuşguluk küçümüz (AY 7/10)

tüdüş-: Tutuşmak, savaşmak, çarpışmak. (EUTS)

tütüş-: Tutuşmak, savaşmak. (EUTS)

ur-: Vurmak, saldırmak.

[...] uryuk ol öl[üt]çi yalañuk- (DAS 712)

ursuk-: Dövülmüş olmak.

yürekimke ursukmış teg .. sıkılur m(e)n (AY 621/9)

(AY 623/17)

(AY 632/23)

uruş-: Vuruşmak, kavga etmek.

[...]YS uruşmış (DAS 1845)

utsuk-: Kaybetmek, mağlup olmak.

-da törümiş .. adınka utsukmaksız ş(a)mnunung (AY 679/5)

utzuha-: Mağlup olmak, yenilmek. (EUTS)

utzuğ-: Yenilmek. (ETG)

yl-: Hücum etmek. (ETG)

yıra-: Kaçmak. (ETG)

3.7.2. Kılış Fiilleri

anķıttur-: Baş eğdirtmek. (EUTS)lamak, tahrip etmek, yıkmak. (EUTS)

artat-: Bozmak, tahrip etmek.

-üñüzlerni artatmışım bar erser (DAS 2130)

(AY 408/19)

(İKP LXXII. 8.)

(IB 59)

askıntur-: Astırmak. (ETG)

at-: Silah atmak. (EUTS)

at-: Vurmak, dövme. (EUTS)

atkal-: Silah atmak, ok atmak istemek. (EUTS)

avla-: Etrafını sarmak, kuşatmak, avlamak.

avlap inçe tip tidiler. ay kim sn negülüg (ÇBH 20)

(ÇBH 192)

(DAS 251)

(DAS 260)

bertel-: Yaralamak, tahrip etmek. (EUTS)

bas-: Basmak, kazanmak, yenmek. (EUTS)

başa-: Yenmek, üstün gelmek. (EUTS)

boğ-: Boğmak.

-ları bogup amrılıp buyan edgü alguluk (AY 229/21)

(AY 686/12)

boşu-: Kurtarmak, serbest bırakmak, bağışlamak.

yarutı birzün tsuyumta yazuqumta boşuyu birzün tüzü (KİP 200)

(DAS 2859)

(H 326)

(AY 16/12)

buyur-: Emretmek, buyurmak. (ETG)

çoğ-: Öldürmek, kesmek. (ETG)

çok-: Vurmak, öldürmek.

yunt ud çoqar qoy (İKP III. 1.)

ğor-: Yay kurmak. (EUTS)

hutğar-: Kurtarmak. (EUTS)

imer-: Çevirmek, kuşatmak. (EUTS)

kotdurup al-: Ele geçirmek. (EUTS)

op-: Vurmak, dövmek.

-lüg rakşaska .. opa singirtü (AY 641/6)

oskur-: Kurtarmak. (ETG)

öçü-: Söndürmek, yok etmek. (EUTS)

öçür-: Söndürmek, yok etmek.

[öritip ...]LY'YĞ barça turgınçara öçür[ü]r [...] (DAS 2595)

(KİP 203)

(AY 115/18)

(AY 649/1)

ölör-: Öldürmek. (ETG)

ölür-: Öldürmek.

sèni ölüreyin bo emgekdin ozgıl .. teñri (DAS 212)

(Maitri 58-50)

(AY 134/14)

(ÇBH 57)

ölürt- Öldürtmek.

ölürtdi :: anıng [biz] (AY 7/3)

(AY 15/10)

saķuş- Korumak, muhafaza etmek, birini himaye altına almak. (EUTS)

sanç- Batırmak, vurmak, mızraklamak.

[ke]lmiş başların k[od]ı sança çomurlar (DAS 805)

(DAS 3527)

(IB 34)

(Maitri 75-16)

soķ- Dövmek, ezmek.

etüzlügerig soķa talmayu (Maitri 74-53)

(Maitri 82-47)

(Maitri 109-5)

sökür- Dize getirmek, çöktürmek. (EUTS)

söküt- Diz çöktürmek. (EUTS)

torultur- Galip gelmek, yenmek. (EUTS)

toşgur- Basmak, baskın yapmak.

toşgurayın bütüreyin :: (AY 115/16)

(AY 354/10)

(AY 572/19)

(AY 578/16)

tuşkur- Basmak, baskın yapmak. (EUTS)

udğur-: Yenmek. (EUTS)

ulın-: Çevirmek, kuşatmak. (EUTS)

ut-: 1- Yenmek, mağlup etmek, başarmak, kazanmak.

ay meniñ kızım bilge biligin mıntada utduñ (DAS 1128)

(Maitri 17-7)

(IB 29)

(AY 80/1)

yiged-: Yenmek, mağlup etmek.

ara yigedmiş ///-... (Maitri 97-11)

(ÇBH 76)

3.8. Yerleşim, Yurt Tutma

3.8.1. Oluş-Kılış Fiilleri

boğun-: Yerleşmek. (EUTS)

kon-: Konmak, yerleşmek. Turnya kuş tüşnekinge konmış.

Tuymatın tuzakka ilinmiş. Uça umatın olurur tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol. (IB 61)

(IB 64)

(İKP LXXX. 4.)

kontur-: Kondurmak.

Kan süke barmış. Yagığ sançmış. Köçürü konturu kelir. Özi süsi ögire sebinü ordusingaru kelir, tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 34)

köçür-: Göçürtmek, göç ettirmek.

Kan süke barmış. Yagıg sançmış. Köçürü konturu kelir. Özi süsi ögire sebinü ordusingaru kelir, tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 34)

olur-: İkamet etmek.

Turnya kuş tüşnekinge konmış. Tuymatın tuzakka ilinmiş. Uça umatın olurur tir. Ança bilingler: Yab[1]ak ol. (IB 61)

(AY 131/18)

(İKP LXXI. 2.)

or-: Yerleştirmek, koymak. (Man)

orna-: Yerleşmek.

karınta ornamışda anasının (DAS 152)

ornan-: Yerleşmek, göçmen olarak bir yere yerleşmek.

birikip ulug kut ornanmış odra (DAS 13)

(Ü İ106b 7)

tüne-: İkamet etmek.

erür .. kün ay t(e)ñrilerniñ tüne- (UD 305)

(UD 388)

(UD 582)

(AY 442/21)

yayla-: Yaylamak, yazı geçirmek.

Yargun kiyik men. Yaylag tagıma ağıpan yaylayur turur men. Mengilig men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 62)

(IB 64)

3.9. Etkileşim, İletişim

3.9.1. Oluş Fiilleri

adğan-: Tutkuyla bağlanmak. (EUTS)

adқан-: Bir şeye bağlanmak, tutkuyla bağlanmak. (EUTS)

atқан-: Tutkuyla bağlanmak. (EUTS)

adrok: Ayrı tutmak, daha üstün tutmak.

biz adrok adrok etip y(a)ratıp (H 266)

ağırla-: Hürmet etmek, saygı göstermek.

tayşing momug ağırlagalı (AY 460/17)

(AY 500/22)

(AY 513/11)

(Maitri 40/7)

el-: Yaklaşmak, iletmek. (EUTS)

alaktır-: Konuşmak, düzensiz duruma düşmek. (EUTS)

alaktırış-: Birbirlerine girmek, birbirlerine karışmak.

alaktırıştı-lar. ağız-larıntın köz-lerintin (ÇBH 296)

alğan-: Övülmek, ünlenmek. (ETG)

alkan-: Övülmüş olmak, ünlenmek. (ETG)

alsıq-: Aldanmış olmak. (EUTS)

ançula-: Saygı göstermek, hürmet etmek, tapmak.

-ın <tapınsun ançulasun> yine adın yıdın yıparın (AY 520/8)

añıt: Eğilmek, saygı duruşunda bulunmak.

-dukda angıt kögürçgen kirpi (AY 299/6)

arkaş-: Yardım etmek, arka olmak. (EUTS)

artız-: Kandırılmak, aldatılmak, aldanmak.

nomçı men t(e)gmeke artızıp (H 174)

asın-: Yararlanmak, faydalanmak. (EUTS)

aşa-: Hürmet etmek, saygı göstermek.

mungadıncıg edgü mengig aşagay (AY 532/15)

(AY 538/1)

(AY 558/12)

(AY 588/8)

aşgunçula-: Yaltaklanmak. (EUTS)

eştil-: İşitilmek. (EUTS)

atğan-: Tutkuyla bağlanmak. (EUTS)

atқан-: Kavramak, algılamak.

amranmak uğuş-uğ bo atқantaçı kongül-teki nom-ta ulatı-l(a)r-ı otğurak (Üİ 98b 10)

(Üİ 118b 12)

(Üİ 119a 2)

(Üİ 119a 10)

aya-: Hürmet etmek, saygı göstermek.

қamaғ yalanguқlar ayayu ağırlayu tutmış kergek kim (KİP 72)

(KİP 152)

(BÖ 54)

(AY 397/16)

ayaş-: Karşılıklı saygı göstermek.

ayaşdaçı amraşdaçı bolgaylar .. (AY 195/14)

(AY 411/17)

ayat-: Saygı göstermek, hürmet ettirmek.

barçaka bir yanglıg ayatgay ağır- (AY 408/3)

(AY 607/15)

ayatıl-: Sayılmak, saygı duyulmak.

t(e)ngriler k(e)ntü öz ergüleringe (AY 31/24)

ayıglaş-: Birbirini kötölemek, kötöleşmek.

ayıglaşmak yazuksuzug yalarmak- (AY 434/13)

bağ-: Bakmak.

sınayu baka köreyin tip sakınıp .. ötrü (AY 600/2)

barın-: Boşanmak.

söl ... ağar barınur.. (Maitri 61-10)

basındur-: Ezilmek. (ETG)

basıntur-: Bastırılmak.

-ları amrılıp yat yagıka basıntur-madın (AY 87/13)(552a/15)

basutla-: Desteklemek, yardım etmek.

bar bir bağşı basutlayu söz-lep bir bilip öçmek ol tigüçi bağşı-ka (Üİ 115a 2)

begimsin-: Beylik taslamak, kendini bey sanmak. (ETG)

bırt-: Şekil, yön vermek. (EUTS)

bilil-: Bilinmek.

sav üz-e yme tigü teg bililü tüketdi erti üç erdüki ne üçün iki- (Üİ 99b 11)

(Üİ 113b 11)

(Üİ 116b 16)

(Üİ 117a 10)

bilsik-: Tanınmış, bilinmiş olmak.

bilgölük biligin <alkuka bilsikmiş> tıdmalı çahşap(u)d- (AY 34c/17)

(BT XX)

birtiş-: Birbirini cezalandırmak. (EUTS)

boş bir-: Yardım etmek, feda etmek. (EUTS)

bögülen-: Güvenmek, itimat etmek. (EUTS)

bört-: Temas etmek.

ögüz tüpin börter / (Maitri 46-6)

börtül-: Temas edilmek.

ol yaruşka börtülüp ol t(amudağı) (Maitri 63-14)

(Maitri 69-30)

bulğalış-: Birbirine bulanmak, karışmak.

mağ bulğalışmağ-ı iki kşan-l(a)r-ta alku niz-vani-l(a)r bir üdte (Üİ 112b 10)

bulğan-: Karışmak, bulanmak.

ĞLWĞ bul[ganu]r m(e)n y(a)rlıkançu[çı köñüllüg] (DAS 2703)

(Maitri 9-24)

bulkan-: Bulanmak, karışmak. (EUTS)

bulula-: Karışmak, karmakarışık olmak. (ETG)

buluş-: Buluşmak. (ETG)

buyanla-: İyilik etmek.

mini kolulayu buyanlayu yarlıkazun arıg turuğ yarlıkıançuçı (KİP 197)

çağur-: İftira atmak, leke sürmek, çamur atmak. (ETG)

çasur-: Leke sürmek, çamur atmak, iftira atmak. (ETG)

çasutla-: İftira atmak. (BT XX)

çınla-: Doğru söylemek.

bölükinte tutulmuş çın kirtü çınlayu nom üze (AY 218/21)

(AY 272/5)

(AY 272/8)

(AY 272/12)

edle-: Değer vermek.

itip .. uu körüp edlemeser (AY 552/16)

eşidil-: İşitilmek, duyulmak.

bo sogançığ şlık nomlar eşidilür :: (AY 96/16)

(AY 125/12)

(AY 381/7)

(AY 564/17)

eşit-: İşitmek, duymak.

utruntılar .. anı eşidip (Maitri 5-7)

(Maitri 25-8)

(Maitri 79-22)

(Maitri 99-14)

eşitil-: İşitilmek.

korqu teg yanqu ün eşitildi* (U3h-C. 162)

etayu: Ünlenmek. (Man)

ewit-: İtişmek. (ETG)

hatal-: Birleşmek, katılmak. (EUTS)

hatala-: Birleşmek, karışmak. (EUTS)

hatla-: Birleşmek = **hatal-**. (EUTS)

havsadıl-: Birleştirilmek. (EUTS)

man-: İnanmak, itimat etmek, güvenmek.

ımag t(e)ñrim siziñe inanıp yaşı(ı)g közin (DAS 2652)

(DAS 3201)

(AY 494/21)

(H 213)

ırğal-: Sallanılmak, silkelenmek.

-ler köller yayılıp .. ı ıgaçlar ırğalur .. (AY 621/5)

(AY 630/16)

ırğal-: Sallanılmak, ırğalanmak. (ETG)

ırylaş-: Ağlaşmak.

ırylaştı ötrü sıqtaştı- (İKP LIII. 1.)

i-: Arkasınca gitmek, ardına düşmek. (EUTS)

içik-: Tabi olmak, itaat etmek. (EUTS)

içker-: Tabi olmak, boyun eğmek.

-ler kşanti kılı içkermedük erserler (Maitri 65-20)

ider-: İtişmek. (Man)

ıgdilen-: Özen görmek. (EUTS)

igtil-: Özen görmek, bakılmak. (EUTS)

ildiş-: Kavga etmek, itişmek. (ETG)

ilin-: İlişmek, tutunmak.

[... amranma]k köñülin ilinür m(e)n (DAS 944)

(DAS 1580)

(IB 61)

(AY 611/13)

iltin-: Sevkedilmek, götürülmek, iletilmek.

iltinserler okısarlar :: tolp kamag (AY 81/20)

(AY 85/15)

(AY 515/15)

(AY 543/19)

iltiş-: İtişmek, kavga etmek. (ETG)

ilügle-: Dalga geçmek, alaya almak, alay etmek.

tınl(ı)gl[ar ...] uçuz bolup ilüglegülük (DAS 3242)

(DAS 3274)

ir-: Karşı gelmek, direnmek. (EUTS)

işdil-: İşitilmek, duyulmak.

yinçge oyunlar üni eşidilti .. (AY n381/7)

işidil-: İşitilmek. (EUTS)

iştil-: İşitilmek. (EUTS)

iştrüş-: Hikaye söylemek, karşılıklı hikâye anlatmak. (EUTS)

ķabış-: Buluşmak, kavuşmak.

te inisi birle qaβıřtı . . (İKP LII. 6.)

(İKP LII. 8.)

kağuş-: Kavuşmak. (EUTS)

kaşış-: Karşı durmak, kaşışmak. (ETG)

karıl-: Karışmak.

-lar birle katılı karılı ayıg yavlak törü (AY 133/15)

(Maitri 1-14)

körüş-: Görüşmek.

Üze tuman turdı, asra toz turdı. Kuş og(1)ı uça āztı, kiyik oglı yügürü āztı, kişi oglı yorıyu āztı. Yana Tengri kutınta üçünç yılda kop esen tükel körüşmiş. Kop ögırer sebinür tir. Ança bilıngler: Edgü ol. (IB 15)

közkiş-: Karşılıklı görmek, birbirini görmek. (ETG)

oğra-: Rastlamak, karşılaşmak. (EUTS)

oķıř-: Çağrışmak.

-ske okışu élig beg (DAS 1506)

oķřaş-: Benzeşmek.

oķřaşur aķılmaķ-lıg uğuş-ı oķřaşur yme tir. neng oķřatı-sız (Üİ 114b 10)

(Üİ 116b 13)

oņarıl-: İyileştirilmek, onarılmak.

köntülüp :: ongarılıp atayurlar (AY 98/20)

oy-: Oynamak. (EUTS)

oyna-: Oynamak.

oy[um]n oynayu bödiyü yırlayu ayaların (DAS 3519)

(DAS 3852)

(Maitri 32-11)

(Maitri 35-28)

öçeş-: Yarışmak, boy ölçüşmek.

[...]ök tilgeni y(i)me ay t(e)ri birle öçeş- (DAS 3899)

ödle-: 1- Hürmet etmek.

yok (.) bularnı ölmegüke ödleyü ötünür- (U3h-C. 118)

ögren-: Alışmak.

-lerin tijit kşanti kılu ögrenmiş (Maitri 74-25)

(Maitri 80-19)

ögür-: Kendisini övdürmek. (EUTS)

ögürt-: Kendisini övdürmek. (ETG)

ötün-: Ricacı olmak, yalvarmak.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan agınka ötüğke ıdmiş tir. Korkma, edgüti ötün;
ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

(IB 54)

pış-: Pişmek, yetişmek, olgunlaşmak. (EUTS)

sars-: Hakaret etmek, sövmek.

-[ge] sarsa kadır [...] tumlug yüz- (DAS 719)

(DAS 818)

(DAS 1927)

(AY 136/9)

sası-: Kokmak, fena kokmak, kokuşmak, çürümek.

etleri yinleri togrulu[p yıdıp sasıp ‘eyegü]- (DAS 2099)

(DAS 3826)

(Maitri 74-9)

savlaş-: Sözleşmek, haberleşmek. (EUTS)

seçil-: Seçilmek, ayırt edilmek.

ertmiş öngi seçilmiş alku ulug (AY 166/13)

(AY 451/1)

(AY 457/4)

ser-: Sabretmek, katlanmak, tahammül etmek.

serü umadın tört yınakıg yañılıp ög- (DAS 364)

(DAS 382)

(DAS 1012)

(U3h-C. 188)

sergür-: Karşı gelmek, engel olmak. (EUTS)

sergür-: Tahammül etmek, dayanmak. (EUTS)

seril-: Dayanmak, metinleşmek.

-de serilip turur yene yme kavşıkı- (AY 164/17)

(AY 626/10)

(AY 636/16)

serin-: Sabretmek, tahammül etmek, katlanmak.

serinm[eklig] (?) uzanmaklıg sen bo muñ- (DAS 279)

(DAS 2359)

(AY 208/7)

(AY 226/14)

serkür-: 1- Karşı gelmek, mâni olmak. (EUTS)

2- Tahammül etmek, dayanmak. (EUTS)

sevit-: Kendini sevdirmek.

-in sevitgelir üçün kün künişe töz- (DAS 1177)

(AY 585/19)

(AY 620/1)

sewit-: Sevilmek. (ETG)

sezin-: Kuşkulanmak, şüphelenmek.

oşlın inçe tep sezinti* (İKP LXII. 6.)

sıgtaş-: Ağlaşmak.

[...]SWRWP sıgtaşmışlarıña .. (DAS 2339)

(DAS 3075)

(AY 632/8)

(AY 634/21)

sıqın-: Sığınmak.

köligeşişe sıqıntı inçe ök (Maitri 5-28)

(Maitri 5-31)

sınaş-: Sınaşmak, deneşmek, boy ölçüşmek.

-ke sınaşalım kayusı küçlüg ermiş biz :: {Z} (DAS 3570)

(DAS 3801)

(ÇBH 85)

(ÇBH 312)

sırıl-: Asılmak, yapışmak, ilişmek. (ETG)

sırtıl-: Sarılmak. (EUTS)

sigirt-: Yutulmak, bağlanmak. (ETG)

siñ-: Tesir etmek.

kirmegey .. y(i)ti agu y(e)me siñme- (UD 694)

sivsin-: Terk edilmiş olmak. (EUTS)

sizin-: Şüphelenmek.

enükin yigeli kılmışın .. anın sizintim (AY 619/4)

(AY 630/11)

(Üİ 97b 9)

soğuş-: Rastlamak.

soğuşmış biz .. antağ oğuri teji ... (Maitri 23-5)

(Maitri 100-17)

(Maitri 100-22)

(Maitri 111-19)

sorul-: Sorulmak. (EUTS)

sög-: Sövmek, hakaret etmek.

[tèp] bo montag i[rig] s[arsıg] savın sö-[ge] (DAS 718)

sögüş-: Sövüşmek, karşılıklı küfürleşmek. (EUTS)

sök-: Sövmek.

yalğan savın sini sökti .. anı (Maitri 13-3)

(Maitri 84-40)

(Maitri 109-11)

sözleş-: Karşılıklı konuşmak.

sözleşip yemiş içmiş aşları suv- (DAS 2026)

(Maitri 7-10)

(AY 535/23)

(AY 609/14)

sözletil- Konuşturulmak, söyletilmek. (EUTS)

şaşıl- Şaşılmak. (EUTS)

şeşil- Çözölmek.

-çılarımning yavlak köngülleri şeşils- (AY 12/7)

(AY 165/21)

şişil- krş. **şeşil-** Çözölmek.

-ning nızvanılıg bag tögünleri k(e)ntün şişilip .. (AY 678/10)

ud- Ardından gitmek, takip etmek, uymak.

urılar kırk tümen udu kelmi(ş) (Maitri 19-10)

(Maitri 73-11)

(AY 367/16)

udrun- Karşı gelmek, dayanmak, muhalefet etmek. (EUTS)

udun- Tapınmak, saygı göstermek, hürmet etmek.

[...] bahşısıña tapıngalı udungalı (DAS 3007)

(DAS 4477)

(Maitri 72-42)

(Maitri 112-29)

udun- Uymak, tabi olmak.

atayu tapınu udunu t(eginse)r erü qar(arıg biligsiz) (KİP 68)

(KİP 75)

(KİP 85)

(KİP 91)

uduş-: Uymak, ardından gitmek. (EUTS)

uķul-: Anlaşılmak.

alku nom-l(a)r yaruķ yaşuķ uķulur üçün anın aţamış ol kök ķalıķ tip (Üİ 102b 2)

(Üİ 102b 5)

(Üİ 102b 7)

usan-: İnanmak, itimat etmek. (EUTS)

uşan-: İnanmak, güvenmek, itimat etmek. (EUTS)

utuz-: Oyunda yenilmek.

Oyma er oĝanın kisisin tutuĝ urupan oş iç oygalı barmış. Oĝlın kişisin utuzmaduk, yana tokuz on boş kony utmiş. Oĝlı yutuzı kop öĝirer tir. Ança bilingler: Edĝü ol.
(IB 29)

üdrül-: Seçilip ayrılmak.

öngi üdrüley[in] :: [takı yme] (AY 116/11)

(AY 126/9)

(Üİ 105b 1)

(Üİ 111a 6)

(IB 66)

ünleş-: Bağrışmak.

[...]Y'[...]P ol satıĝçılar ünleşip (DAS 413)

ürk-: Ürkemek, korkmak.

-[r]ü kirgil yaņa arıtı ürkmez belinlemez .. (DAS 1211)

(IB 27)

(AY 621/22)

(AY 622/12)

üzme-: İtaat etmemek, itiraz etmek. (EUTS)

üzne-: Muhalefet etmek, karşı gelmek. (ETG)

yalbar-: Yalvarmak.

Āk at karşısın üç bolugta talulapan ağınka ötüğke idmiş tir. Korkma, edgüti ötüñ;
ayınma, edgüti yalbar! tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 19)

(IB 54)

3.9.2. Kılış Fiilleri

abıt-: Teskin etmek, avutmak. (EUTS)

açın-: Açıklamak, itiraf etmek, açığa vurmak.

Ökünür m(e)n :: bilinür m(e)n :: açınur m(e)n .. (AY 137/23)

(AY 107/7)

açıt-: Acıtmak, acıya sebep olmak, gönül kırmak.

yünt<t>ümüz erser, neçe açıt<t>ım(ı)z (H 127)

(H 95)

adrud-: Ayırmak. (EUTS)

ağazlan-: Telaffuz etmek, konuşmak, söylemek. (ETG)

ağırlat-: Ağırlatmak, hürmet ettirmek, saydırmak.

(3) barçaka bir yanglıg ayatgay ağır- (4) -latgay biz .. (AY 408/3)

(AY 607/15)

ağıt: Kovmak. (ETG)

ağızan-: Konuşmak.

t(e)ngirim sizing ağızanmış... (AY 507/3)

ağızlan-: Telaffuz etmek, konuşmak, söylemek. (ETG)

ağsan-: Konuşmak, telaffuz etmek. (EUTS)

ağzan-: Konuşmak, söylemek, telaffuz etmek. (ETG)

ağırla-: Ağırlamak. (EUTS)

ekirt-: Bağırtmak. (EUTS)

ağtar-: Aktarmak, çevirmek, tercüme etmek. (ETG)

al-: Kabul etmek.

kılınçığ alırlar :: anta yene ol (AY 151/7)

(İKP LV. 8.)

alğadtur-: Zayıflatmak, arıkatmak, güçten düşürmek. (EUTS)

alta-: Kandırmak, aldatmak. (ETG)

emirtğur-: Teskin etmek krş. **amirtğur-.** (EUTS)

amirtğur-: Yatıştırmak, teskin etmek krş. **emirtğur-.**

erser öçürgeli amirtguralı :: turmaduk (AY 234/12)

(AY 399/19)

(AY 614/18)

(Maitri 89-18)

amriltur-: Yatıştırmak, teskin etmek. (EUTS)

emter-: Teksif etmek, bir nokta etrafında toplamak. (EUTS)

ar-: Kandırmak, aldatmak.

odgurak arıp yovıp ezüg söz- (DAS 1559)

(DAS 4651)

(Maitri 75-41)

artı-: Ayırmak. (Man)

artız: Kandırmak. (ETG)

artur-: Kandırmak, aldatmak, celbetmek.

-ka buşı birsün .. arturup (AY 443/5)

asğançula-: Küçümsemek, hafife almak, gülünç duruma düşürmek.

körüp uçuzladım askançuladım erser :: (AY 136/14)

asır-: Terbiye etmek. (EUTS)

asğançula-: Küçümsemek, hafife almak = **asğançula**.

körüp uçuzladım askançuladım erser :: (AY 136/14)

aşa-: Kabul etmek, almak, üstlenmek.

-nın şiztası bolmış aşagu- (DAS 35)

(DAS 314)

(DAS 315)

(Maitri 16-36)

aşğançula-: Aldatmak. (EUTS)

eşittür-: İştirmek. (EUTS)

aşlan-: Bir şeye göz dikmek, ağzı sulanmak. (EUTS)

ata-: Çağırarak, seslenmek.

atayu tuturlar .. bo tınl(ı)glarını monı teg (DAS 4525)

(KİP 53)

(KİP 82)

(KİP 95)

atır-: Ayırmak = **adır-**. (EUTS)

awır-: Çevirmek, tercüme etmek. (ETG)

ay-: Demek, anlatmak, söylemek, belirtmek, buyurmak.

ol şast(ı)ng tüzü tüketi aydı körk[itdi] (AY 547/41)

(İKP XIII. 5.)

(DAS 4551)

(DAS 4553)

ayığla-: Kötülemek.

burkan erdinig ayıglamadın nom erdinig (AY 88/1)

(AY 134/11)

(AY 137/1)

(Maitri 66-8)

ayıt-: Sormak, söylemek.

açarika inçe tep ayıtdı , (HTB 1310)

(DAS 1147)

(AY 587/7)

(Üİ 113a 9)

ayt-: Sormak. (ETŞ 6-1)

belgüle-: İşaret etmek.

yorüg-l(e)ri. bilip öçmek erser erür belgülegülük yorüglüg. bağ-tın (Üİ 105b 4)

(Üİ 105b 5)

belgürt-: Ortaya çıkartmak, belli etmek, belirtmek.

[...]ünler belgürtdi ötrü ata[vakè yek] (DAS 2617)

(DAS 4548)

(İKP LXVII. 2.)

(AY 384/16)

beltür-: Göstermek. (ETG)

beltürt-: Yetiştirmek.

nomlug et-özin igitdim bel(türttüm) (Maitri 22-16)

bildür-: Bildirmek, anlatmak.

oğurağ bildürgeli ağıg-sız erdükin öngdün karıkda öngi kiğergüçi- (Üİ 98a 13)

(Üİ 98a 16)

(Üİ 98b 5)

(Üİ 99a 2)

bilgür-: Bildirmek. (EUTS)

biltiz-: Bildirmek, belli etmek, sezdirmek.

körk meğiz belgürtüp biltiz-metin (ÇBH 132)

biltür-: Bildirmek, anlatmak.

ler yörünin ukıtur biltürür [tep , han] (HTB 1326)

(HTB 1772)

birgert-: Bir araya getirmek.

erser ulatı tip birgertmek birikdürmek tartıp turğurmak tip (Üİ 99b 3)

birkit-: Birleştirmek, bir araya getirmek. (BT I. B 52)

birtür-: Verdirmek.

[ulug yanga birtürsün tip y(a)rılı]g ‘YL (AY 603/15)

(AY 604/2)

boşa-: Kurtarmak, affetmek. (ETG)

boşgur-: Öğretmek.

[...] nomlayu boşguru bürser .. ötrü (DAS 3314)

(AY 263/11)

(AY 551/12)

(BÖ 53)

boşur-: 1- Öğretmek, okutmak. (EUTS)

2- Öğrenmek. (ETG)

böl-: Bölmek, taksim etmek.

ning yorügin birer birer böle adırtlayu karıkda söz-leti erti munda kök (Üİ 102a 2)

(Üİ 108a 11)

(AY 313/17)

(AY 351/2)

börtür-: Temas ettirmek.

adaqınızka börtürüp bu trkays- (Maitri 89-39)

bulğa-: Rahatsız etmek.

kim kayu tınl(ı)glar örletgeli bul- (UD 674)

bultur-: Buldurtmak.

köni tüzünü tuymakıg bulturtaçı (AY 34/8)

(AY 97/19)

(AY 646/23)

(AY 651/22)

burçintur-: İncitmek, sıkıntı vermek.

irintürtüm burçinturtum örletdim emget- (AY 136/11)

buyur-: Emretmek, buyurmak. (ETG)

çaltur-: Aratmak. (EUTS)

çamla-: Dava etmek, çekişmek, itiraz etmek. (EUTS)

çarla-: Çağırarak, bağırarak.

-ta çarlayu atasın üntep inçe tęp (DAS 3150)

çelk-: Yönelmek, yol göstermek.

yaruk yaltrık uduzup çelkip körkitzün (BÖ 71)

çilte-: Saymak, hürmet etmek, saygı duymak.

kelip kamagka ayaguluk çiltegülük (AY 195/21)

egdilet-: Terbiye etmek, büyütme. (EUTS)

egid-: Beslemek, yetiştirmek, özen göstermek, bakmak.

satar anın öz egidür . . yeme (İKP III. 5.)

(İKP XIII. 5.)

(İKP LXX. 2.)

(İKP LXXII. 3.)

elit-: İlerletmek, götürmek, nakletmek, iletmek, sevketmek.

elitip sav kelürüp kişig (H 143)

(İKP LII. 3.)

(İKP LX. 2.)

(İKP LXVII. 6.)

(İKP LXXV. 1.)

elt-: İletmek, getirmek.

Er terkleyü kelir. Edgü söz sab elti kelir tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 7)

(IB 11)

(BT XX)

erigle-: Nasihat etmek, öğüt vermek.

-gunlarig ötleyü erigleyü inçe tęp tęp- (DAS 287)

(DAS 414)

(AY 565/6)

(AY 597/7)

ertdür-: Geçirtmek, yaptırmak.

-leşgölük kızigin tizigin ertdürüp ol bars (AY 612/10)

(AY 626/5)

(AY 627/20)

ertgür-: Geçirmek. (ETG)

erttür-: Yaptırtmak, tamamlamak, geçirtmek. (EUTS)

esirge-: Esirgemek, cimrilik etmek. (ETG)

este-: İstemek. (ETG)

eşid-: İşitmek, duymak, dinlemek.

inçe tip y(a)rılıkadı .. eşidiñ siz (UD 665)

(AY 116/6)

(İKP VIII. 8.)

(IB 54)

eşidür-: İşıttirmek, duyurmak.

-lıg tınl(ı)glarka eşidürüp t(e)rk üdün (AY 514/2)

etayu: Anmak, çağırnak. (Man)

evir-: Çevirmek, yöneltmek, döndürmek.

[t]ilinçe evirmiş tohrı [tilintin] (DAS 861)

(DAS 3034)

(AY 159/9)

(AY 160/18)

evirt-: Çevirtmek.

-in evirtgeli ötüğçi bolsar monung buyanı (AY 161/14)

(AY 162/6)

(AY 163/18)

(AY 166/20)

ewir-: Evirmek, çevirmek, tercüme etmek. (ETG)

ewür-: Çevirmek, işlemek. (ETG)

evür-: Evirmek, işlemek, çevirmek. (EUTS)

ezügle-: Yalan söylemek, kandırnak.

tınl(ı)glarig artım ezügledim erser .. azu (AY 135/10)

(AY 220/1)

(DAS 1377)

(DAS 1764)

ezükle: Yalan söylemek, aldatmak. (EUTS)

hantur-: Tatmin etmek, kandırnak, inandırnak. (EUTS)

havsur-: Kavuşturmak, birbirine bağlamak. (EUTS)

hol-: İstemek. (EUTS)

mantur-: İnanđırmak.

karasın üç erdinike eggey inan-turgay (AY 90/21)

irat-: Uzaklaştırmak, ıraklaştırmak.

vani-l(a)r-ning pirapı-sın ikileyü taş ıraıgu üçün tip üd- (Üİ 112a 13)

(AY 401/1)

ırqla-: Falcıdan sormak. (EUTS)

igdüle-: Beslemek, özen göstermek, özenmek, itina ve dikkat etmek, ilgilenmek. (EUTS)

igid-: Eğitmek, terbiye etmek, beslemek, özen göstermek.

igidgeli .. k(e)ntü öz et'özlerin ıduk (AY 547/3)

(AY 613/10)

igide-, igde-: Aldatmak. (Huas)

igir-: Yetiştirmek.

nomluğ etüzin igidtim bel(türtüm) (Maitri 22-16)

igirt-: Yetiştirmek.

-larka igirtip :: anın m(e)n kıltım (AY 102/1)

(AY 34s/12)

igtüle-: Beslemek, özen göstermek. (EUTS)

iktüle-: Bakmak (hastaya veya çocuğa). (ETG)

ild-: İletmek. (U3h-dizin)

ilgün-: Tesir etmek, etkilemek. (EUTS)

ilintür-: İliştirmek.

ilintürmedin yapşinturmadın atkak- (AY 293/20)

ilsiret-: Yerinden mahrum etmek. (ETG)

ilt-(d): Götmek, sevk etmek, iletmek, yol göstermek.

[otrasına tegmişçe]de ol mini iltdeçi (AY 8/4)

(AY 12/12)

(AY 13/12)

(KİP 47)

iltür-: İletmek, göndermek, götmek. (EUTS)

imren-: İmrenmek, arzu etmek. (EUTS)

imre-: Dilemek, arzu etmek. (BT I. B 116)

inç kıl-: Sakinleştirmek. (EUTS)

ir-: 1- Yermek, kötülemek.

irkelir kınaçalır üçün vasubandu bahşışğ. eksütmiş üçün (Üİ 120a 5)

2- Tekdir etmek, paylamak, azarlamak. (ETG)

irintür-: Felakete sürüklemek, sefil etmek, zavallı hale getirmek.

irintürtüm burçinturtum örletdim emget- (AY 136/11)

irit-: İğrendirmek.

iritmiş kısğa özte yaşta (Maitri 9-25)

irke-: Basarak açmak.

irkleyü mang sayu mang mangmişça (AY 418/23)

(AY 419/12)

(Maitri 4-42)

is-: Gasp etmek, el koymak.

istimiz tokıdımız toğladımız adın (Maitri 62-34)

(AY 588/12)

isi-: Isıtmak. (EUTS)

isid-: Isıtmak. (EUTS)

isit-: Isıtmak. (EUTS)

isle-: Emri yerine getirmek. (Man)

iste-: İstemek.

isteserler neñ ançak(a)ya y(e)me (UD 687)

istet-: İstetmek.

tınl(ı)glar arasında istetgeli ıdtı (AY 13/18)

(AY 634/6)

işid-: İşitmek, duymak.

tözünçe yorımakımın eşiding .. k(a)ltı (AY n382/1)

(AY 533/14)

işidigse-: İşitmek istemek. (EUTS)

işit-: İşitmek, duymak. (EUTS)

işitil-: İşitilmek. (EUTS)

işled-: İşletmek. (EUTS)

işlet-: İşletmek, kullanmak.

-ta öngdün akıglıg üze işletü (AY 304/5)

(AY 304/8)

(AY 590/23)

(Maitri 73-26)

iştrüş-: Karşılıklı hikâye anlatmak. (EUTS)

iştür-: Anlatmak, bildirmek, hikâye etmek. (EUTS)

it-: 1- Düzene sokmak, düzenlemek, donatmak.

Karı yol tengri men. Sınukıngın sapar men, üzükıngın ulayur men. İlig itmiş men.
Edgüsi bolzun tir. Ança bilingler: {Edgü ol.} (IB 48)

(AY 561/13)

(AY 574/19)

(AY 642/7)

2- İteklemek, itmek, kakmak.süvri tikenlig azgan kamçın tokıyu ite (DAS 4023)

itdür-: Ettirmek, tertip ve tanzim etmek. (EUTS)

iyin-: tazyik etmek, baskı yapmak, sıkıştırmak. (EUTS)

izde-: İstemek, izlemek. (ETG)

izdet-: Arattırmak, istetmek. (EUTS)

kadıt-: Çevirmek, indirmek, döndürmek. (EUTS)

kandur-: Tatmin etmek, kandırmak. (ETG)

kantur-: Tatmin etmek, doyurmak, kandırmak.

yérmezler küsüşlerin kantururlar .. (DAS 1028)

(DAS 4218)

(AY 441/18)

(AY 606/4)

karğa-: Hor görmek.

kargayurlar .. yene ök têtsısı bahşı- (DAS 1767)

kat-: Ekleme, katma, karıştırma.

[...] katıp t(e)ngri burhan [...] (DAS 4145)

(Maitri 62-21)

kertgün-: Kabul etme, itimat etme.

üzüksüzin kertgünüp ayap öge yük[ün]üp (BÖ 54)

(İKP A. 7.)

kın-: Arzu etme, isteme.

kınmağ katıgılanmağ tavranağ iş-siz bolgu kergeğ. neğegin tiptiser (Üİ 121a 8)

kın-: İsteme, arzu etme.

-geli kınmağ ikinti erser adın tınl(ı)g- (AY 247/14)

kirikse-: Yeltenme. (EUTS)

kol-: Dileme, isteme, rica etme.

kut kolur men kulkıya uluğ yarlıkançuçı kolulamağ biligin (KİP 196)

(İKP LI. 2.)

(AY 175/2)

kör-: Görmek.

Özlük at öng yirde arıp ongup turu kalmış. Tengri küçinge tag üze yol sub körüpen, yiş üze yaş ot körüpen, yorıyu barıpan, sub içipen, yaş yipen ölümde ozmış tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 17)

(IB 21)

köze-: İsteme, arzulama. (EUTS)

kr-: Görmek. (ETG)

küse-: İsteme, arzulama, dileme.

küsemeser .. tağı yime tirig ölüğ (Maitri 8-52)

(Üİ 98a 12)

lala-: Ufalamak, ezmek, toz hâline getirmek.

sokup lalap bo d(a)r(a)nı üze ol lalamış ot- (AY 476/16)

nomla-: < E. Yun. namos + Türk. +1A-: Vaaz vermek, anlatmak, açıklamak, öğretmek.

erser nomlayu bêreyin tıdıg- (DAS 85)

(H 172)

(UD 670)

(KİP 99)

nomlat-: Anlattırmak, açıklatmak, öğretmek.

nom nomlatgalı nomlug tilgen (AY 167/10)

(AY 341/10)

(AY 401/18)

(AY 417/19)

odğur-: Uyandırmak, kaldırmak.

Titir bugra men. Ürüng köpükümin saçar men. Üze tengrike tegir, asra yirke kirür tir. Udıgmağ odguru, yatıgılg turguru yoriyur men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 20)

oduntur-: Uyandırmak.

-çınıng köngülinge kirip odunturu (AY 457/2)

oğat-: Uyandırmak.

ogatıp çogsuz yalınsız küç- (AY 433/7)

(AY 480/17)

oğura-: Niyetlenmek, istemek. (EUTS)

oğı- Okumak, çağırmak.

küşün boşuntum tutdum okıdum (AY 186/20)

(AY 193/10)

(AY 403/9)

(AY 447/16)

oğış- Birbirini ağırmak. (Man)

oğıt- Anlatmak, okutmak, öğretmek.

-ümin êlig begke okıtu ötüng[eli êlig] (DAS 3945)

(UD 198)

(UD 265)

(AY 363/23)

oğıtdur- ağırtmak, getirtmek. (BT I. A 4)

oğlat- Taksim etmek, pay etmek.

erin atın oğlatdımız .. seņrem (Maitri 69-14)

oğurt- Oturtmak, yerleştirmek.

olğurtup kodı sukarlar.. ol trijul (DAS 842)

(DAS 1727)

(DAS 3208)

(AY 477/11)

oğalt- Düzeltmek. (EUTS)

oğar- Onarmak, iyileştirmek.

kalısız ukup tuyayın oğarayın (BÖ 39)

oğgur- Kurtarmak.

L'R .. birök and(ı)ran ozg[ursar ...] (DAS 750)

(U3h-C. 91)

(Maitri 5-45)

(AY 115/5)

ozkur-: Kurtarmak. (EUTS)

öçü-: Söndürmek, yok etmek. (EUTS)

öçür-: Söndürmek, yok etmek.

[öritip ...]LY'YĞ barça turgınçara öçür[ü]r [...] (DAS 2595)

(KİP 203)

(AY 115/18)

(AY 649/1)

2- Nasihat etmek, öğüt vermek. (BT I. D 7)

ödür-: Ayırmak, seçip ayırmak, temyiz etmek.

ödürdüm .. alķunuŷ ķarınlıķ ķovuķ- (Maitri 33-51)

ög-: Övmek, yüceltmek, methetmek.

ögmiŷke y(i)me sevinmedin yermiŷ- (DAS 1645)

(Maitri 61-21)

(BÖ 11)

(ETŞ 1-6)

ögirtir-: Sevindirmek.

öntürü teŷri yalaŷuķuķ ögirtürü (Maitri 52-33)

ögirtür-: Sevindirmek, mutlu etmek.

kılmak üze k(e)ntü et'özlerin ögirtü-{TW}-üp (AY 598/20)

ögit-: Övmek, methetmek.

alku burkanlar üze ögitmiş ıduk (AY 615/1)

ögret-: Talim ettirmek.

(ö)gretdeçi ... bergen kağılın (Maitri 110-3)

ögrüntür-: Sevinçlendirmek. (ETG)

öğüt: Methetmek, övmek.

öğütmiş purnı arhantıg (Maitri 81-6)

öklit-: Alıştırmak, talim ettirmek.

buyan edgü kılınçka öklitdi-i** (ÇBH 270)

öküntür-: Pişman etmek.

-in öküntürüp kşantı kılga- (AY 179/19)

(AY 179/22)

(AY 296/21)

öne-: Yükseltmek.

teg et'üzün öneyü* oot öñlög işin* (ÇBH 11)

(ÇBH 36)

öñi kiter-: Ayrı tutmak, istisna etmek.

çaştani iligig öñi kitterser. anta adın (ÇBH 184)

örget-: Öğretmek. (ETG)

örit-: 1- Yükseltmek, beslemek, yetiştirmek.

-ç köñül öritzünler .. anta ö[trü] (DAS 231)

(DAS 1616)

(Maitri 33-28)

(AY 340/12)

2- Harekete getirmek, uyandırmak.

könül öritip köñülünjün süz-gil. birök (ÇBH 56)

(ÇBH 80)

öritdür-: Yükselttirmek, yetiştirmek.

öritdürğeli ötleme buyan (AY 178/23)

(AY 179/2)

örled-: Kızdırmak, hiddetlendirmek. (EUTS)

örlet-: Kızdırmak, rahatsız etmek, hiddetlendirmek.

[artukrak örletür ö]z evinte (DAS 1001)

(KİP 31)

(AY 135/17)

(AY 136/11)

örüt-: Yükseltmek, beslemek, yetiştirmek krş. **örit-**. (Maitri)

örütür-: Yetiştirmek.

edgü kılınç örütürğeli udaçı bolurlar birök (DAS 3970)

(DAS 3973)

ösür-: Kabartmak, yükseltmek.

-in ösürüp élig begke inçe tęp (DAS 3537)

(ÇBH 53)

öt-: Rica etmek.

tip ötüğ ötüñ siziñte (Maitri 91-27)

(Maitri 103-2)

öte-: Ödemek.

ötep inçin ereyin bu savağ (Maitri 10-24)

ötgürü sat-: Aldığını başkasına satmak. (EUTS)

ötün-: 1- Rica etmek, arz etmek, bildirmek, saygıyla söylemek.

tép ötünti .. ança y(i)me alp ermiş (DAS 181)

(DAS 271)

(Maitri 38-11)

(Maitri 53-17)

2- Pişman etmek. (EUTS)

pii: < Çin. pi: Kapamak, engellemek. (EUTS)

pükün-: Reddetmek. (EUTS)

sa-: Söylemek. (EUTS)

saç-: Saçmak, yaymak, dağıtmak.

-[ki]p yer sipirir suv saçar erti .. toyınlar- (DAS 497)

(DAS 2946)

(Maitri 5-17)

(ÇBH 251)

saçiltur-: Dağıtmak.

alku edgü nomlarıg öngi saç<ı>l-turmamak (AY 239/8)

(AY 239/15)

saçıt-: Dağıtmak.

-in saçıtı P[...]^LR [an]ıı arasınıtı (DAS 650)

sad-: Satmak. (EUTS)

sakan-: Beslemek, bakmak, özen göstermek. (EUTS)

sakı-: Beslemek, bakmak, özen göstermek. (EUTS)

sağla-: Saklamak. (EUTS)

sağuş-: Korumak, muhafaza etmek, birini himaye altına almak. (EUTS)

sal-: Bırakmak, salmak.

koliçakın sala [...] (DAS 3812)

(DAS 3822)

(ÇBH 238)

(AY 148/12)

saldır-: Sunmak, takdim etmek. (EUTS)

salıntur-: Sallandırmak.

[amarıla]rı [t]illerin salınturup i[sig] öz- (DAS 265)

(DAS 1826)

(AY 81/9)

(AY 525/6)

sasıt-: Kokutmak. (EUTS)

şaşur-: Durdurmak, geciktirmek. (EUTS)

savıkla-: Söylemek. (EUTS)

seb-: Sevmek.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan
tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlög men. Ança bilingler:
Edgü ol. (IB 3)

seç-: Seçmek.

ok bolmaz ne üçün seçe tıdar siz-l(e)r. oğşağı-sız tip. siziñmiş (Üİ 116a 11)

sef-: Sevmek. (EUTS)

sep-: Çeyizle, araç gereçle donatmak.

teginke septi beş yüz eren- (İKP XXVIII. 2.)

ser-: Duraklatmak. (EUTS)

seş-: Çözmek, bağını açmak. (EUTS)

sev-: Sevmek, hoşlanmak.

ölürmekig sevser taplasar aviş t[muda ulatı] (DAS 665)

(AY 415/22)

(Maitri 56-12)

(İKP VI. 7.)

sew-: Sevmek. (ETG)

sevintür-: Sevindirmek.

-larıg sevintürgelir üçün bo edgü- (DAS 2943)

(Maitri 52-34)

(AY 268/2)

(AY 598/21)

sımta-: İhmal etmek. (ETG)

sına-: Tecrübe etmek.

-(1)nça sınayu yarlıkap tonsuz çuba (Maitri 60-17)

siv-: Sevmek. (EUTS)

solat-: Getirtmek. (EUTS)

soyurka-: Takdim etmek, sunmak. (EUTS)

sözle-: Konuşmak, söylemek.

-tag sözlemiş savın eşidüp katıg ünin (DAS 450)

(DAS 856)

(Maitri 52-18)

(Maitri 81-29)

sur-: Sormak. (EUTS)

şeş-: Çözmek.

-vanılıg b(e)k bağın yörgeli şeşgeli umadın ötrü (AY 376/17)

şımta-: Serbest bırakmak, salıvermek. (EUTS)

tapla-: Sevmek, hoşlanmak, uygun bulmak, onaylamak.

Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükümin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 3)

te-: Demek, söylemek.

bilir er inçe tep tedi taşar (İKP XIV. 3.)

tığla-: Dinlemek.

Oğlı öğinte kangınta öbkelepen tezipeñ barmış. Yana sakınmış, kelmiş. Öđüm ötin alayın, kangım sabın tığlayın, tığ kelmiş tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 58)

ti-: Demek, söylemek.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmış. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

(IB 41)

(IB 47)

(Maitri 35-2)

tile-: Dilemek, arzu etmek.

Teglük kulun irkek yunt(t)a emig tileyür. Kün ortu yütürüp, tün ortu kanta, negüde bulgay ol, tir. Ança bilingler: Yabız ol. (IB 24)

todur-: Kandırmak, tatmin etmek.

biligin ögrünçün todurtum (kantar-) (Maitri 21/10)

(AY 154/9)

tuy-: Duymak, sezme, hissetmek.

Turnya kuş tüşnekinge konmuş. Tuymatın tuzakka ilinmiş. Uça umatın olurur tir. Ança bilingler: Yab[1]ak ol. (IB 61)

tuyuz-: Anlatmak, tebliğ etmek.

-ka tuyuzayın kalın (kuvrağ) (Maitri 20-18)

uçuzla-: Küçümsemek, aşağılamak.

körüp uçuzladım askançuladım erser :: (AY 136/14)

udğur-: Yenmek. (EUTS)

udundur-: Taptırmak, hürmet ettirmek, saydırtmak. (EUTS)

uqıt-: Anlatmak, bildirmek, açıklamak.

-ü tüketi uqıtdılar ötrü mogarçi (Maitri 9-22)

(Maitri 103-25)

(Üİ 112b 13)

uqtur-: Anlatmak, izah etmek, açıklamak.

-gelir ukturgalır üçün .. çın kirtü (AY 42/21)

uqun-: İtiraf etmek.

yazıqumuznı bilinür biz uqunur biz . (Maitri 73-18)

una-: Razı olmak, kabul etmek, tasvip etmek.

tıdıg ada kılsar unamasar '[...]' (DAS 870)

(Maitri 57-19)

(AY 633/10)

(IB 38)

ut- 1- Yenmek, mağlup etmek, başarmak, kazanmak.

ay meniñ kızım bilge biligin mıntada utduñ (DAS 1128)

(Maitri 17-7)

(IB 29)

(AY 80/1)

2- Takip etmek, ardını bırakmamak. (EUTS)

uşu- Parçalamak (?) .

uşup yiyü etüzleri öze örtlög (Maitri 112-43)

uzat- Uğurlamak, yolcu etmek, eşlik etmek.

tayu edgü ögli teginğ uz-atı (İKP XXXI. 1.)

üle- Dağıtmak, taksim etmek, paylaşmak.

-uñ kuvrag arasınta s[uv] üleyü yo[rı]dı (DAS 521)

(DAS 528)

(AY 368/9)

(Maitri 71-56)

üleş- Paylaşmak. (EUTS)

üleştür- Paylaştırmak. (EUTS)

ülügle- Taksim etmek.

tuta ülügleyür- -ler ne iyan (Maitri 52-5)

(Maitri 84-52)

ün̄te-: Ünlemek, çağırmaq, seslenmek.

kön̄üli yügerü kılıp seviglig ün̄in ün̄teyü (DAS 1270)

(ÇBH 142)

(İKP XXXIII. 2.)

(Maitri 74-32)

ürkit-: Korkutmaq, ürkütmek.

-tağ köñüllüğü yalañuğ ... ürkit- (Maitri 101-17)

(AY 220/21)

ürkür-: Ürkütmek, korkutmaq. (EUTS)

üsne-: Üzmemek. (EUTS)

üştür-: Anlatmaq, bildirmek, hikâye etmək.

(-lar) üştürü inçe tip sözleyü(r) (Maitri 82-62)

ütle-: Öğretmek. (EUTS)

üzlentür-: Kalkmaya mecbur etmək. (EUTS)

yarlıgka-: Buyurmaq, söylemek.

tep yarlıyqadı anta ötürü (İKP X. 2.)

y(a)rılıka-: 1- Emretmek, buyurmaq.

erür-mn (.) neteg yrılıkasar anı bütürgeli (ÇBH 155)

2- Söylemek, dilemek.

[-tü y(a)rılıkadı .. kün togsuk] yıñak yir (UD 131)

(UD 633)

(UD 665)

(UD 728)

yer-: Aşağılamak, hor görmek. (BT XX)

yuv-: Aldatmak, kandırmak.

ardılar yuvdılar .. ol tıtağın (Maitri 75-41)

3.10. Avcılık

3.10.1. Oluş - Kılış Fiilleri

avla-: Avlamak, etrafını sarmak.

avlap inçe tip tidiler. ay kim sn negülüg (ÇBH 20)

(ÇBH 192)

(ÇBH 232)

awla-: Avlamak. (ETG)

engle-: (Vahşi hayvan) ava çıkmak.

Bars kiyik engleyü mengleyü barmış. Ortu yirde amgaka sokuşmuş. Esri amga yalım kayaka ünüp barmış, ölümtü ozmuş. Ölümtü ozupan ögire sebinü yoriyur tir. Ança biling: Edgü ol. (IB 49)

keyikle-: Avlanmak, avlamak.

..... –lar avlağuluğ yirke tegip keyikle- (U3h-C. 3)

kuşla-: Kuş avına çıkmak, kuş avlamak.

Togan ügüz kuşı kuşlayu barmış. Utru talım kara kuş kopupan barmış tir. Ança bilingler: yablak ol. (IB 43)

3.11. Evlilik

3.11.1. Oluş Fiilleri

barın-: Boşanmak.

söl ... akar barınur .. amarıları (Maitri 61-10)

gelin al-: Evlenmek. (EUTS)

kelinle-: Evlenmek. (EUTS)

kişilen-: Evlenmek.

kişilenti erti .. viru(t)ak ili(g) beg (Maitri 5-2)

3.11.2. Kılış Fiilleri

taşkar-: Evlendirmek. (EUTS)

3.12. Cenaze

3.12.1. Oluş Fiilleri

ağrın-: Hüngür hüngür ağlamak. (EUTS)

yıgla-: Yas tutmak, ağlamak.

yiringüdiler yıgladılar .. ötrü t(e)rkin (AY 619/8)

(AY 627/12)

(AY 633/4)

(AY 636/23)

3.12.2. Kılış Fiilleri

semegle-: Cenaze töreni tertiplemek. (EUTS)

3.13. İş, Hizmet

3.13.1. Oluş Fiilleri

açın-: Özen göstermek, itina etmek.

açıntı eβinteki uluy .. (İKP LXVII. 7.)

(Maitri 52-53)

alpırqa-: Sebatla çalışmak. (EUTS)

alpırқан-: Yorulmadan bir şey üzerinde çalışmak. (EUTS)

anutul-: Hazırlatılmak. (EUTS)

bışrun-: Çalışmak, talim etmek, olgunlaşmak.

-inte yoriguka bışrun-..... (AY 88/10)

(AY 105/8)

(AY 485/9)

(Üİ 111b 18)

hatağlan-: Gayret ve cehd etmek, çalışmak. (EUTS)

iişleş-: Çalışmak, çalışıp çabalamak.

kez-te tanuq-lağú kergek. birök söz-leser siz-l(e)r iişleşip körtükde (Üİ 111b 11)

(Üİ 112a 6)

işle-: Çalışmak, yapmak, işlemek.

yavaz iş işlep yazınsar .. kim yime (Maitri 84-21)

(AY 196/8)

(AY 420/7)

(AY 600/23)

işleş-: Çalışmak, çalışıp çabalamak.

öçmek tanuk-lağuluk inçip işleşip kez-tükde tuş-ın (Üİ 111b 14)

kılın-: Gayret etmek, yapmaya çalışmak.

şinirkelir osuğluğ kılınıp tegirmileyü (ÇBH 19)

(AY 26/21)

(AY 138/19)

(AY 370/20)

öte-: Müracaat etmek. (EUTS)

öt-: Zorluk çekmek, peklik çekmek. (EUTS)

ötegle-: Bir iş yapmak, iha etmek. (EUTS)

yara-: Yaramak, iyi olmak, kullanışlı olmak.

Beg er yuntingaru barmış: Āk bisi kulunlamış. Altun tuyuglug adgırlık yaragay.

Tebesingerü barmış: Ürüng ingeni botulamış. Altun budl(a)lug bugralık yaragay.

Ebingerü barmış: Üçünç kunçuyı urılanmış. Beglik yaragay tir. Mengilig be ermiş.

[Ança bilingler:] Anyıg edgü ol. (IB 5)

(IB 30)

(IB 41)

3.13.2. Kılış Fiilleri

ağkan-: Bir şeye bağlanmak, korumak.

mengü tip atkantaçı körümke (AY 165/10)

ek-: Ekmek. (EUTS)

anut-: Hazırlatmak, hazırlamak.

[...] YL'R yoltakı aş azuk ed tavar anut- (DAS 406)

(DAS 4338)

(AY 431/11)

baçağ: Korumak, dikkat etmek.

yañıdaki baçağ künte ... (Maitri 99-22)

bad-: Ekin ekmek. (EUTS)

bışruntur-: Çalıştırmak, olgunlaştırmak.

edgü yıldıızların üklitdürüp asturup bış-runturgaylar (AY 88/6)

qorı-: Korumak.

...-///ig alır qorıyur (Maitri 67-20)

qoru-: Korumak. (ETG)

kü-: Korumak, kollamak, gözetmek.

şazının qop adada küyü küzedü (Maitri 1-60)

(AY 192/12)

(AY 193/15)

(AY 325/16)

küü-: Korumak.

sudur erdini üze öz etözin küü- (UD 707)

küzed-: Korumak, gözetmek.

öz-uñ-te artuqrağ açını* küyü küz-edü (U3h-C. 82)

küzet-: Korumak, gözetmek, kollamak.

ök etüzin küzedür atlıg (Maitri 2-11)

(AY 29/4)

(AY 470/6)

(AY 549/21)

küzetdür-: Korumak, gözettirmek.

kılınç küzetdürtüm .. buşılıg yağış (Maitri 45-11)

(AY 180/17)

(AY 180/21)

öt-: Ekmek. (EUTS) (Bitki)

sağlantur-: Korumak, saklamak. (Man)

saķuş-: Korumak, muhafaza etmek, birini himaye altına almak. (EUTS)

tabla-: Saymak, hizmet etmek. (EUTS)

3.14. Kalkınma

3.14.1. Oluş Fiilleri

bedükle-: Büyüme, yüskelmek. (EUTS)

baya-: Zenginleşmek. (ETG)

bayı-: Zenginleşmek, varlıklaşmak. (EUTS)

bayu-: Zenginleşmek.

-lar :: bayumaklıg mengiler (AY 170/18)

bedü-: Büyüme, çoğalmak.

bedüyü kly t(e)ñridem köñülü aş[nukan] (HTB 1598)

(Maitri 69-35)

eded-: Büyüme, maddeleşme.

ededür .. isig tumlîg uluşı tengsiz. (AY 412/3)

(AY 533/5)

ıdı-: Zenginleşme, varlıklaşma. (EUTS)

ükli-: Yükselmek, gelişme, büyüme, artma.

üklimekke [.....] (UD 55)

(UD 624)

(Üİ 109b 15)

3.14.2. Kılış Fiilleri

bedüklentür-: Büyüttürme. (EUTS)

bedüt-: Büyütme, yükseltme. (EUTS)

üzlentür-: Kalkındırma.

üzlentürtiler :: tagdın yingak- (AY 12/13)

3.15. Ad, Unvan

3.15.1. Oluş Fiilleri

alğan-: Ünlenme. (ETG)

atakı-: Meşhur olma. (ETG)

atakımsın-: Ünlü olmaya çalışma. (ETG)

atal-: Adlandırılma. (BT I. B 93)

ātan-: 1- Adlandırılmak, denilmek, isim verilmek.

bolur ermez tıdığ-sız tip. yme ok bolmaz aṭangalı tıdığ-lıg-ta taş (Üİ 102a 7)

(Üİ 106b 13)

(DAS 4453)

(DAS 4457)

2- Ünlenmek, ünlü olmak, ün kazanmak, meşhur olmak. Alp er oğlu süke barmış. Sü yirinte erklig sabçı törütmiş tir. Ebingerü kesler özi ātanmış, ögrünçülüg, atı yitiglig kelir tir. Ança bilingler: Edgü [ol]. (IB 55)

3.15.2. Kılış Fiilleri

ada-: Adlandırmak, ad vermek. (EUTS)

ata-: İsim vermek, adlandırmak.

burhanka amrak ogulum tēp atagalı muna (DAS 2681)

(Maitri 56-6)

(AY 34/1)

(AY 190/22)

3.16. Kıtlık

3.16.1. Oluş Fiilleri

alḥın-: Bitmek, tükenmek, azalmak. (EUTS)

alkın-: Bitmek, tükenmek, azalmak.

suvı sugulup alkıngalı ug- (AY 600/6)

(İKP VII. 9.)

(Maitri 6-16)

eksü-: Eksilmek, azalmak. (EUTS)

eşil-: Azalmak. (ETG)

isil-: Azalmak.

birteçi .. bo tıltagdın isiler .. (AY 557/17)

(AY n557/17)

(AY 558/14)

(Maitri 109-10)

işil-: Azalmak. (ETG)

koğ-: Azalmak. (ETG)

3.16.2. Kılış Fiilleri

alğ-: Tüketmek, bitirmek.

nızvanıların arıtı alğmış alğu (Maitri 2-46)

3.17. Yasa, Ceza

3.17.1. Kılış Fiilleri

yoğ-: Yalan yere suçlamak. (EUTS)

3.18. Sanat

3.18.1. Resim, Bezeme

3.18.1.1. Kılış Fiilleri

etin-: Süslemek. (EUTS)

bediz-: Süslemek, bezemek. (EUTS)

bedize-: Süslemek, bezemek.

kovukınta bediz bedizep bodug tür- (AY 50/20)

(Maitri 51-2)

bedized-: Süsletmek, bezetmek. (ETG)

bedizet-: Süsletmek, bezetmek.

bedizetsün .. kaçan bütügde (AY 444/20)

(AY 488/2)

(AY 519/10)

(AY 544/7)

bedizle-: Süslemek.

Kan olurupan ordu yapmış. İli turmuş. Tört bulungtakı edgüsi uyurı tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 28)

beze-: Süslemek.

... -in itdim bezedim .. ol (Maitri 21-6)

betises-: Süslemek krş. **bedizet-**. (EUTS)

it-: Süslemek, düzenlemek.

itigin itdi yaratdı ... (Maitri 21-4)

(Maitri 77-7)

(Maitri 52-25)

(Maitri 109-27)

itin-: Süslemek.

-in et'üzlerin itinip yarartınıp kay beltir (ÇBH 13)

3.18.2. Doğa, Meteoroloji, Hava

3.18.2.1. Oluş Fiilleri

at-: Şafak sökmek, tan atmak. (EUTS)

at-: Şafak sökmek, tan atmak. (EUTS)

soğı-: Soğumak. (EUTS)

yağ-: Yağmak.

Boz bulut yorıdı, bodun üze yağdı. Kara bulut yorıdı, kamag üze yağdı. Tarıg bişdi; yāş ot ündi; yilkıka kişike edgü boltı tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 53)

yaru-: Aydınlanmak.

Karı üpgük yıl yarumazkan etdi. Ödmeng, körmeng, ürküt[m]eng tir. Ança biling: [edgü ol] (IB 21)

(IB 26)

3.18.3. Yapı, Konut, Mimari

3.18.3.1. Kılış Fiilleri

ornat-: Yapmak, inşa etmek, bir yere göçmen yerleştirmek.

aķıĝ-sız-ta ornatıp uķıtıp adın yorügin kim adırtlıĝ oŗĝurak (Üİ 98b 2)

yap-: Yapmak, inşa etmek.

Kan olurupan ordu yapmış. İli turmış. Tört bulungtaki edĝüsi uyurı tirilipen mengileyür, bedizleyür tir. Ança bilingler: Edĝü ol. (IB 28)

3.18.4. Yazı, Yazıt

3.18.4.1. Kılış Fiilleri

biti-: Yazmak.

drmuruç seli upasi ķulkıya küsüşinge bitidim eĝsük (KİP 223)

(DAS 4146)

(AY 17/15)

(IB 67)

bitit-: Yazdırmak.

S'R bitiser bit[itser] (UD 37)

(Maitri 1-12)

(Maitri 1-37)

(Maitri 27-2)

yaz-: Yazmak. (EUTS)

3.19. Kozmogoni, Din, İnanç

3.19.1. Oluş Fiilleri

aşay: < Skr. āşaya: Niyet etmek.

baça-: Oruç tutmak.

-in alıp arıg baçap tangda (AY 524/13)

(H 296)

baçağ otur-: Oruç tutmak. (EUTS)

bügülen-: Büyülenmek, büyü bilgisine sahip olmak, tabiatüstü güç göstermek.

türlüg abıdıyı tıgme бүgülenmek- (UD 568)

(DAS 4617)

(Üİ 103a 4)

(Üİ 103a 5)

eril-: Din değiştirmek. (ETG)

ewril-: Din değiştirmek. (ETG)

ķarğa-: Beddua etmek, küfretmek. (EUTS)

ķarğan-: Beddua etmek, lanet etmek. (Man)

ķarğat-: Beddua ettirmek. (EUTS)

-lar .. taķı yime edgü aşay küçinte (Maitri 59-7)

nomlal-: Vaaz edilmiş olmak, öğüt verilmiş olmak. (EUTS)

nomlatıl-: Vaaz edilmiş olmak, öğüt verilmiş olmak.

-çı edgün barmış üze nomlatılmış (AY 683/23)

semegle-: Cenaze töreni tertiplemek. (EUTS)

süzül-: Temizlenmek, arınmak.

arhantka oğ süzülti yime ök (Maitri 58-53)

süzül-: İnanmak.

-larğa süzülüp ıutgarguluğ ol tın(lıg) (Maitri 4-34)

uçın-: Büyülenmek.

-ülüp y(e)me ölmegey .. yilvikip uçı-nıp (UD 696)

udun-: Tapınmak, saygı göstermek, hürmet etmek.

[...] bahşısiña tapıngalı udungalı (DAS 3007)

(DAS 4477)

(Maitri 72-42)

(Maitri 112-29)

3.19.2. Kılış Fiilleri

ançola-: Dini törenle kutsamak, takdis etmek. (BT XX)

arbala-: Büyülemek, sihirlemek. (EUTS)

arva-: Okuyup üflemek.

mıntın kurug sögütüg arvasar- (UD 701)

(AY 476/17)

(AY 478/4)

(AY 478/24)

bütgü: Abdest almak. (EUTS)

hutad-: Kutlaştırmak. (EUTS)

nomla-: < E. Yun. namos + Türk. +IA-: Vaaz vermek, anlatmak, açıklamak, öğretmek.

erser nomlayu bëreyin tıdıg- (DAS 85)

(H 172)

(UD 670)

(KİP 99)

törüt-: Yaratmak, vücuda getirmek.

Alp er oğlu süke barmış. Sü yirinte erklig sabçı törütmiş tir. Ebingerü kesler özi ātanmış, ögrünçülüg, atı yitiglig kelir tir. Ança bilingler: Edgü [ol]. (IB 55)

wusanti olur-: Oruç bayramı yapmak. (ETG)

3.20. Hayvanlar

3.20.1. At Binme

3.20.1.1. Oluş Fiilleri

ağtın-: Ata binmek, çıkmak, binmek.

ağtınıp ħormuzta teñri birle bir (Maitri 45-9)

atlan-: Ata binmek.

-de avka atlanıp bartı .. ülgüsüz sansız (DAS 250)

(DAS 1357)

(AY 636/18)

(Maitri 112/40)

3.20.1.2. Kılış Fiilleri

atlantur-: Ata bindirmek.

taşyaru ilinçüke atlanturdı (İKP I. 1.)

eş-: Atı hızlı sürmek, eşkin sürmek.

Āla atlıg yol tengri men. Yarın kiçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oğlın sokuşmış; kişi korkmış. “Korkma!” timiş, “Kut birgey men!” timiş. Ança biling: Edgü ol. (IB 2)

min-: Binmek.Toruk at semritti.

Yirin öpen yügürü barmış. Utru yirde ogrı sookuşup tutupan minmiş. Yilinge, kudursuginga tegi yağrıpan kamşayu umatın turur tir. Ança biling: Yablak ol. (IB 16)

tigret-: Atı son hızla koşturmak, sürmek.

Tıg at kudrukın tügüp tigret, yazıg kodı yadrat. Tokuz kat üçürgüng topulgınça teritzün tir. Ança bilingler: Yab[l]ak ol. (IB 50)

3.20.2. Telefata, Yaralanma

3.20.2.1. Oluş Fiilleri

kuç-: Telef olmak, gücünü yitirmek, susuzluktan zayıf düşmek. (ETG)

yargı-: (Atın sırtı) yara olmak

3.20.2.2. Kılış Fiilleri

at-: Vurmak, dövmek. (EUTS)

awla-: Avlamak. (ETG)

keyikle-: Avlamak.

..... –lar avlağuluğ yirke tegip keyikle- (U3h-C. 3)

3.20.3. Hayvan Yetiştirme, Himaye Etme

3.20.3.1. Kılış Fiilleri

bā-: (Hayvan) bağlamak.

Kuzgunug ıgaçka bāmiş. “Katıgtı bā, edgüti bā!” tir. Ança bilingler: (IB 14)

(IB 33)

bergek-: Kamçılmak, kırbaçlamak. (EUTS)

semrit-: Semirmek, semirtmek, hayvanı besili hale getirmek.

Toruk at semrittı. Yirin öpen yügürü barmış. Utru yirde ogrı sookuşup tutupan minmiş. Yilinge, kudursuginga tegi yagrıpan kamşayu umatın turur tir. Ança biling: Yablak ol. (IB 16)

2.20.4. Hayvan Sesleri

3.20.4.1. Oluş Fiilleri

et-: Ötmek. Karı üpgük yıl yarumazkan etdi.

Ödmeng, körmeng, ürküt[m]eng tir. Ança biling: [edgü ol] (IB 21)

(AY 183/19)

etine-: Kükremek.

öritip ertingü katıg ünin et(i)neyür- (DAS 2917)

(AY 363/23)

möñre-: (Geyik) böğürmek.

Tokuz arlı sığun kiyik men. Bed[ük] tiz üze ünüpen möngreyür men. Üze Tengri eşidti, asra kişi bilti. Antag küçlög men tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 60)

ula-: İnlemek, ulumak. (ETG)

ür-: Havlamak. (EUTS)

3.21. Yardımcı Fiiller

3.21.1. Adla Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller

bol-: Oluş bildiren birleşik fiiller yapar.

yağısız yavlıksız bolgay .. törtünç (AY 192/4)

(KİP 81)

(Üİ 115a 16)

(Maitri 5-5)

ķıl-: Kılış bildiren yardımcı fiil yapar.

ayağısız tod tolı ķılmasar (Maitri 51-9)

(KİP 35)

(BÖ 22)

(AY 179/5)

3.21.2. Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller

bar-: Hareketin yavaş yavaş gerçekleştiğini ifade eden bir yapı oluşturur.

Er süke barmış. Yolta atı armış. Er kugu kuşka sokuşmış. Kugu kuş kanatına urup anın kalıyu barıpan öginge kangına tegürmiş. Ögi kangı ögirer sebinür tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 35)

(Maitri 14-3)

bir-: Tezlik anlamı katan yardımcı fiiller oluşturur.

yarutı birzün tsuyumta yazuqumta boşuyu birzün tüzü (KİP 200)

kal-: Süreklilik bildiren birleşik fiil yapısı oluşturur.

Özlük at öng yirde arıp ongup turu kalmış. Tengri küçinge tag üze yol sub körüpen, yiş üze yaş ot körüpen, yorıyu barıpan, sub içipen, yāş yipen ölümde ozmış tir. Ança bilingler: Edgü ol. (IB 17)

3.21.3. Ana Yardımcı Fiiller

er-: Yardımcı fiil (-dır).

k(a)ra saçı tügüklüg turur erti .. (DAS 71)

(Üİ 123b 4)

III. SONUÇ

Eski Uygur Türkçesi dönemi birçok dil, din, inanış ve kültürün çevresinde şekillenen oldukça kapsamlı bir dönemi ifade eder. 18. yüzyıl başlarından itibaren dil bilimcilerin Asya’da yer alan Uygur topraklarına yönelmesiyle birlikte bu döneme ait birçok yazma ve kaynak günyüzüne çıkarılmıştır. Araştırmalarda bulunan metinlerden hareketle birçok çalışma ortaya konmuş ve Eski Uygur Türkçesi dönemi ile ilgili çok geniş bir eser hazinesi elde edilmiştir. Bu çalışma kapsamında, varlık bulunduğu coğrafya ve dönem sözcüklerinin kökenleri göz önünde bulundurulduğunda Çince, Sanskritçe, Tibetçe, Toharca ve Soğdca gibi dillerle etkileşim hâlinde olduğu açık olan Eski Uygur Türkçesinin temel söz varlığı, dönemin temel eserlerinden hareketle, anlamsal olarak ilgili başlıklar altında toplanmaya çalışılmıştır. Çalışma içeriğinde 200’den fazla konu başlığı bulunmaktadır. Bu durum, varlığı kanıtlanmış kelimelerin, daha ayrıntılı tasnif edilmesini sağlamıştır. Kategorilendirme esnasında kelimenin alındığı kaynak bilgisi verilmiş olmakla birlikte bu kaynak yazılı temel eserlerden seçilmişse kelimenin eser içerisinde var olduğu cümle, buradaki transkripsiyon alfabesine uyularak çalışmaya dâhil edilmiştir. Böylelikle Eski Uygur Türkçesinin zengin maddi ve manevi içeriği söz varlığından hareketle incelenmiştir.

KAYNAKÇA

ARAT, Reşit Rahmeti, **Eski Türk Şiiri**, TTK Yayınları, Ankara, 2007.

AYAZLI, Özlem, **Altun Yaruk Sudur VI. Kitap Karşılaştırmalı Metin Yayını**, TDK Yayınları, İstanbul, 2012.

BARUTÇU ÖZÖNDER, F. Sema, **Üç İtigsizler: Sthiramati'nin Vasubandhu'nun Abhidharmakośāśāstra'sına yazdığı tefsirin ETü. Tercümesi Abidarim kunhg koşavarti şastirtakiçinkirtü yörüglerining kingürüsü'nden: Giriş, Metin, Tercüme, Notlar, İndeks, XXX levha**, TDK yayınları, Ankara, 1998.

CAFEROĞLU, Ahmet, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara, 2015.

DOĞAN, İsmail, USTA, Zerrin, **Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı Sözlük – Gramatikal Dizin**, Altınpost Yayınları, Ankara, 2014.

ELMALI, Murat, **Daśakarmapathāvadānamālā Giriş – Metin – Çeviri – Notlar – Dizin – Tıpkıbası**, TDK Yayınları, Ankara, 2016.

ERCİLASUN, Ahmet Bican, **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.

GABAİN, A. Von, **Eski Türkçenin Grameri**, çev. Mehmet Akalın, TDK Yayınları, Ankara, 2007.

GULCALI, Zemire, **Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan “Aç Bars” Hikâyesi**, TDK Yayınları, Ankara, 2015.

HAMILTON, James Russell, **Dunhuang Mağarası'nda Bulunmuş Buddhacılığa İlişkin Uygurca El Yazması İyi ve Kötü Prens Öyküsü**, çev. Vedat Köken, TDK Yayınları, Ankara, 2011.

HAZAI, George, ZIEME, Peter, **Berliner Turfantexte I**, Akademie – Verlag, Berlin, 1971.

KALJANOVA, Elmira, **Uygurca Dışastvustık (Giriş – Metin – Çeviri – Dizin ve Tıpkıbasım)**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005.

KAYA, Ceval, **Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin**, TDK Yayınları, Ankara, 1994.

LAUT, J. P. , ÖLMEZ, Mehmet, Tibet Buddhizmine Ait Eski Uygurca Bahşı Ögdisi, Klaus Röhrborn Armağanı, Freiburg / İstanbul, 1998.

LE COQ, A. von, **Huastuanift**, çev. S. Himran, Ulusal Matbaa, Ankara, 1941.

LE COQ, A. von, **Türkçe Mani El Yazıları (Manichaika)**, C.1, çev. Fuat Kösearif, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.

MÜLLER, F. W. K., GABAİN, A. von, **Uygurca Üç Hikaye: Uigurica IV – B, C, D**, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, 1946.

MÜLLER, F.W.K. , GABAİN, A. Von, **Çaştani Bey Hikâyesi**, çev. S. Himran, Bürhaneddin Erenler Basımevi, İstanbul, 1945.

MÜLLER, F. W. K. , GABAİN, A. von, Uigurica IV, Berlin, 1931.

ODA, Juten, A Study of Buddhist Sutra Called Sekiz Yükmek yaruq or Sekiz Törlügin Yarumış Yaltrımış in Old Turkic, Hozokan, Kyoto.

ÖLMEZ, Mehmet, Hsüan – Tsang’ın Eski Uygurca Yaşamöyküsü VI. Bölüm, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1994.

ÖZBAY, Betül, **Huastuanift Manihaist Uygurların Tövbe Duası**, TDK Yayınları, Ankara, 2014.

SHŌGAİTO, Masahiro, Studies in the Uighur Version of the Abhidharmakośabhāṣya-ṭīkā Tattvārthā, Volume II, Text, Translation and Commentary and Glossary, Shokado.

SHŌGAİTO, Masahiro, Uighur Manuscripts in St. Petersburg Chinese texts in Uighur script and Bodhist Uighur texts, Graduate School Of Letters Kyoto University.

ŞEN, Serkan, **Eski Uygur Türkçesi Dersleri**, Kesit Yayınları, İstanbul, 2016.

TEKİN, Şinasi, **Uygurca Metinler I Kuanşi İm Pusar (Ses İşiten İlâh)**, TDK Yayınları, Ankara, 1993.

TEKİN, Şinasi, **Uygurca Metinler II, Maytrisimit, Burkancılaring Mehdîsi, Maitreya İle Buluşma Uygurca İptidaî bir dram (Burkancılığın Vaiphāşika tarikatine ait bir eserin Uygurcası)**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1976.

TEKİN, Talat, **İrk Bitig Eski Uygurca Fal Kitabı**, TDK Yayınları, Ankara, 2017.

ZİEME Peter, **Vimalakirtinirdesasutra (Berliner Turfantexte XX)**, Belgium, 2000.

